TARİHİ - KÜLTÜRÜ - FOLKLORUYLA KARAÖZÜ

Ahmet ÖZERDEM
Eğitimci-Araştırman-Yazar

Kapak Dizaynı ve Grafik : İSMAİL SOMUNCU
Dizgi ve Sayfa Düzeni : İLKİM YAYINCILIK VE REKLAMCILIK
Baskı : CEM MATBAACILIK
Organizasyon : N. CANER ÖZTÜRK
Fotoğraflar : ÖZGÜR ÖZERDEM

1. BASKI MART/1994

İSTENİLECEK YERLER

1- P.K. 28 Kocamustafapaşa/İSTANBUL Tel: (212) 587 11 09
2- KARAÖZÜ DAYANIŞMA DERNEĞİ
Çakırağa Mah. Abdüllatip Paşa Sok. No:17/3
34300 Aksaray/İSTANBUL Tel: (212) 530 41 28
3- KARAÖZÜ VE ÇEVRESİ KÖYLERİ YARDIMLAŞMA DERNEĞİ
Marmara Sok. Park Apt. No: 6/21 Sıhhiye/ANKARA
Tel: (312) 435 04 82

ÖNSÖZ

Bu eser bilinen Rumi 1011 (M.1595) tarihiyle birlikte yerleşik hayata geçen Türk ve Türkmen Aşiretlerinden bir bölümünün Anadolu toprakları üzerindeki misyonu içinde yer alan devinimlerini, tarihlerini, kültürel yapılarını ve folklorunu araştıran, yirmi yılı aşkın bir çalışmanın ürünüdür.

Çalışmalar Çorum İli Milönü Mahallesi ile Kuşsaray, Gökçam, Körücek köylerinden, Malatya'nın Hekimhan Kazasına bağlı Ardahan (Beykent), Güvenç, Çırzı (Boğazgören), Basak Köylerine, buradan da Kars İli Hanak Kazası Damal Nahiyesi ve Çimliçayır Köyü ile Karaözü Kasabasına kadar uzanan yerleşim yelpazesi içinde tamamlandı.

Yaz aylarında yapılan çalışmaların yanı sıra kış mevsiminde, İstanbul ve Ankara kütüphanelerinde bu köyler ve aşiretlerine ait kayıtlar ve notlar edinilmeye çalışıldı. Ancak bizde bu tür çalışmalar yeni ve yetersiz olduğu için daha çok söylenceye dayanan bilgilere ağırlık verilmek zorunda kalındı.

Gezdiğimiz yerler içinde Gökçam Köyü hariç hiç bir yerde iki satırlık bir kayıt bulunamadı. Böylece uğranılan hemen her yerde çok kültürlü olduklarını ısrarla söyleyen bu insanların yazılı belgelere dayalı birikimlerinin hemen hemen hiç olmadığı görüldü. Eğer bu insanlar sözlü kütlür geleneğine yatkın olmasalardı hedeflenilen noktaya gelinmesi belki de bu kadar kolay olamazdı.

Amaç gezip görülen yerlerin bütün değerlerini araştırmaktan çok devinimlerini ve tarihlerini yazmaktan ibaretti. Her yönlerini yazmakla da zaten işin içinden çıkılamazdı.

Karaözü'deki araştırmalar bir ölçü olması bakımından diğerlerinden farklı olarak ele alındı. Kültürel yapısı ve folklorunu da içine alacak şekilde geniş olarak irdelendi.

Yapılan araştırmalarda görüldü ki biri biriyle akraba olan bu insanlar arasında günümüze kadar en ufak bir iletişim kurulamamış. Doğaldır ki sosyal ve kültürel bütünleşme de olmamış. Bu olgu bir takım endişeyi de beraberinde taşıyormuş gibi geldi bize. Acaba günümüzde eskiye oranla daha çok yoğun olan ekonomik baskı, insanlarımızı köşeye sıkıştırıp, feodal bağlarına basarak kimliklerini yitirmeye ve o büyük değerlerinden uzaklaştırmaya doğru mu bir sapmaya zorluyor ?

Zaman sonucu daha doğru belirler. Gün gelir de bu insanlar geleceğe güvenle bakmanın geçmişi iyi tanımakla mümkün olacağı gerçeğini yakalarlarsa o zaman bu değerlerine erişebilmek için başarısına yardımcı olabilecek temel esaslara oturtulmuş, sağlam yapılı, güvenilir bir kaynak bulabilmeli. Bu noktadan sonra kimliğiyle özdeşleşmiş olarak hedeflediği yere sapmadan şaşmadan yürümesi daha kolay olacaktır.

AHMET ÖZERDEM

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BÖLÜM: KÜLTÜR

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: FOLKLOR

KISALTMALAR

ad	:İsim
a.g.e	: Adı geçen eser.
bağ	: Bağlaç.
be	: Belirteç - Zarf.
c	: Cilt.
Doç	: Doçent.
Dr	: Doktor.
D.T.C.F	: Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi.
ey	: Eylem - Fiil.
H	: Hicri.
il	: İlgeç - Edat.
M	: Miladi.
o.d	: Oyun değneği.
Prof	: Profesör.
R	: Rumi.
s	: Sayfa.
sı	: Sıfat.
ün	: Ünlem.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH

KERİMOĞLU

Ardahan (Beykent) tarihi Kerimoğlu ve kardeşi Himmet'le başlar (R.1011 – H.1595). Himmet hakkında fazla bir bilgi edinemedik. Ancak Kerimoğlu denilen bu ulu kişinin ünü köyünü aşmış çevrede de çok iyi tanınan kişilikli biridir. Kerimoğlu'yla ilgili Ardahan'da (Beykent) pek çok şey anlatılır. Ardahan'lı (Beykent) Kerimoğlu için söylenileni bildiği kadar Ardahan (Beykent) tarihini bilmiyor. Ayrıca bir araziye de O'nun adı verilmiş. Kalece önünden pınara çıkarken orada büyük bir taş vardır. Bu taşa "Kerimoğlu'nun keş[1] taşı" denir.

Söylenceye göre Kerimoğlu çok varlıklı biridir. Arazisinin bir ucundan bir ucuna üç saatte gidiliyormuş. Karadere ve Karağuz Madeni'nin yarısı, Hacılar'la Dereköy'ün tamamı Kerimoğlu'nun toprakları üzerinde kurulmuşlar. O kadar sürüsü vardır ki; sürü Hasan Çelebi'den Kuruçay'a indiği zaman Çay'ın suyu kururmuş. Aşağıda Girmana, Karacaüzüm, çay yatağındaki diğer köylüler ve toprak sahipleri suyun kesildiğini öğrenince "Kerimoğlu'nun sürüsü gene suya indi" derlermiş.

Kerimoğlu cömert biridir. Hekimhan'daki Eski Caminin tamirinde çalışan işçilerin pilavını ve ayranını Kerimoğlu vermiş.

Kerimoğlu bir uyuz oğlağı serbest bırakmış üç sene sonra yavrularıyla birlikte geri gelmiş[2].

Otoritesiyle de ilgili şöyle bir olay anlatılır: Kerimoğlu'nun arazisinin içinde Dereköy kurulur. Bu mıntıka üzerindeki Kazacı Dağında eskiden davar ağılı vardır. Kerimoğlu bu ağılda sürülerinin bir bölümünü kışlatırken kış aniden bastırır. Ağılı bir hafta kontrol edemez. Ama zaman zaman da uzaktan gözetlemeyi ihmal etmez. Bu süre içinde sürünün ağıldan dışarı çıkmadığını görür. Hava düzelir düzelmez atına atlar ağıla varır ki çoban kendi aleminde. İçeride türküler söylüyor. Sürü umurunda bile değil.

"Kerimoğlu'nun da yağlı pilavı,
Üveç[3] teke kemiriyor direği".

---

1 Keş: Ayrandan kurutularak yapılan bir çeşit kışlık yiyecek.

2 Oğlak ve kuzular doğar doğmaz kulaklarına "en" vurulur (işaretlenir). Her hanenin kendine ait bir "en'i" vardır. Bunu o haneden başkası vuramaz. En'e bakarak davarın kime ait olduğu hemen anlaşılır. (Oğlağı en'inden tanıdıkları için kimse dokunmamış olabilir).

Olaya sinirlenen Kerimoğlu ağılın üst deliğinden çobanı oturduğu yerde vurur.

IV. Murat (1612 - 1640) Bağdat seferine (15 Kasım 1638) giderken Hekimhan'a uğrar. Oradakilere "Bana iyi ve zengin birini bulun" der. Kerimoğlu'nu getirirler. Padişah Kerimoğlu'yla hem sohbet eder hem de zenginlik derecesini öğrenmek için:

– Sen bu dereye ün salmışsın, neyin var Kerimoğlu ?

– İki bin uçar kuşum (kovan), dokuz döner taşım (değirmen), on iki ayağı nallı tekem (üzerine biner Kuruçay'ı geçerlermiş. Bin keçi olursa bir teke nallanırmış), bir o kadar da koyunum var, sığır sürüsü hariç deyince;

– Hakikaten Kerimoğluy'muşsun.

Evlatları o varlığı koruyamamışlar. Bu koca malı mülkü darma dağın etmişler. Sonunda bir kısmı Ardahan'ı (Beykent) terketmek zorunda kalmış.

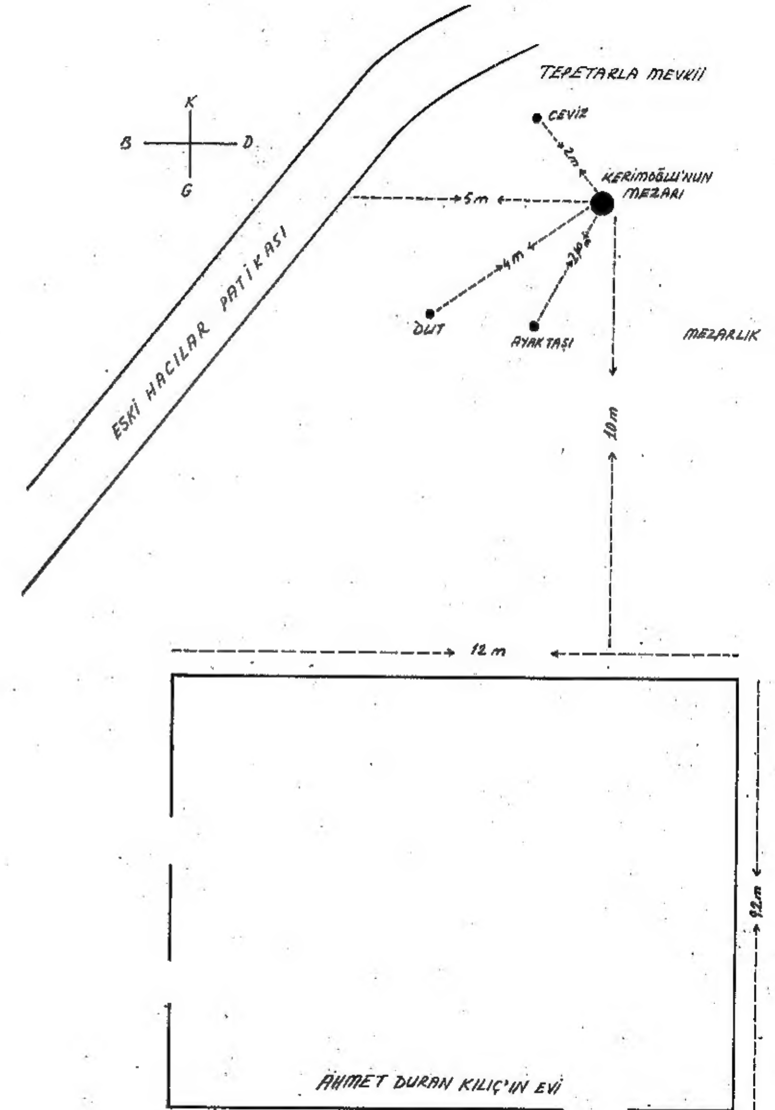
Kerimoğlu'nun mezarı hala duruyor. Karağuz Madeni, Başören, Karasöğer ve Alaca'dan Uzun Yayla'ya giden Hacılar eski patika yolunun beş metre kadar batı yamacında "Tepe Tarla" denilen mevkiide, Ahmet Duran Kılıç'ın evine on metre mesafede. baş tarafında tepesi delik, çapı 40 cm.,yerden yüksekliği 70 cm. yuvarlak bir taş var. Aradan yaklaşık dört asır geçmesine rağmen mezarın bir anıt gibi korunmasının bir sebebi olmalı. Torunlarından Ahmet Duran Kılıç'ın mezara daha çok emeği geçmiş.

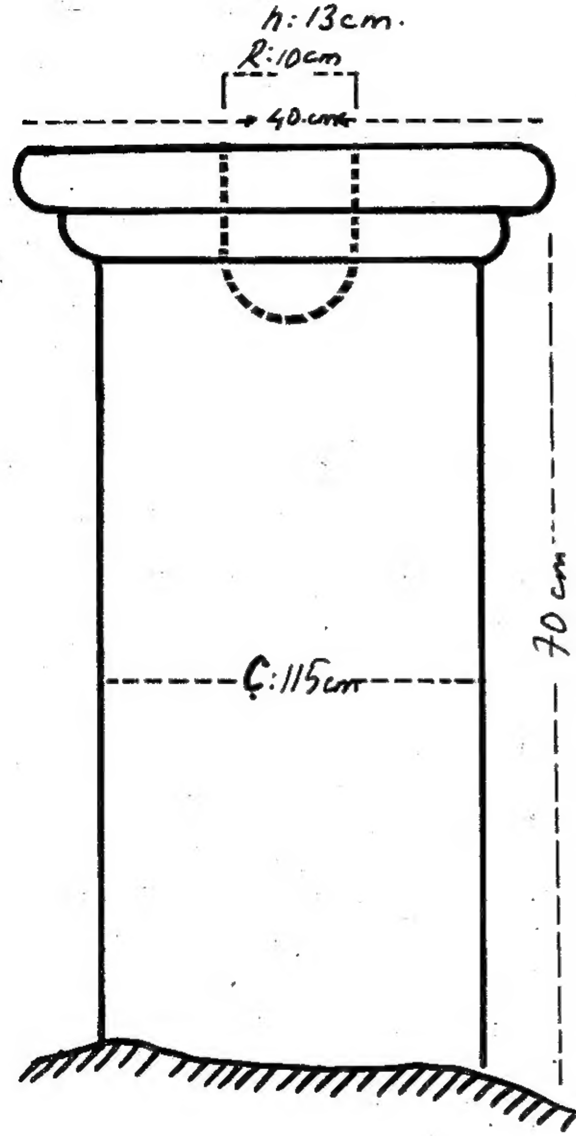
Kerimoğlu soyundan olanların mezarlığı da burada ve Kubatlardan ayrı. Ancak bunların mezarları Kerimoğlu'nun mezarı gibi bakımlı değil.

Kerimoğlu'nun mezarını her nedense büyük bir heyecan ve değişik bir duygu içinde merak eder dururdum. Ahmet Duran Kılıç'la birlikte mezarın baş ucuna çömelince heyecanlandığımı hissettim. Bana bu ziyaret ilginç geldi. Sanki o anda Anadolu'yu Kerimoğlu fethetmiş ben de bu fatihin mezarını ilk ziyaret eden biriymişim gibi geldi bana. Bizde hemen her kuşakta bir Kerim adına rastlanır.

3 Üveç: Dört beş yaşlarındaki teke.

Mezarın konumu şöyle:

ARDAHAN (BEYKENT) KÖYÜ

27 Mayıs 1960 tarihinde Ardahan adı Beykent olarak değiştirilmiş. Ancak bu isim Ardahanlılarca benimsenmediği gibi çevre köylülerce de itibar görmemiş. Hala "Erdehen" olarak biliniyor ve kullanıyorlar.

Eskiden Türk ve Türkmen oymaklarında köy adları alınırken çok bilinçli hareket edilirdi. Oba, oymak adları, arazi durumu dikkate alınırdı. Bu anlayış bazı tarih konularını aydınlatmak bakımından son derece faydalıydı. Çoğu isimler bir tarihi olguyu gün ışığına çıkarmaya yetiyordu.

Neye kime hizmet edilir bilinmez. Durup dururken kendini ve tarihini bilmeyenlerce öz be öz Türkçe bir isim olan halen de yurdun bir başka yerinde aynı amaçla kullanılan bu adı niçin değiştirirler bilinmez. Asırlardır onurlu bir şekilde kullanılan Ardahan adının bir kalemde değiştirilmesini gerektirecek kadar beğenilmeyen kötü yanını anlamak mümkün değil.

Ardahan (Beykent) köyü bu aşiretlerin genel yerleşim anlayışına son derece uygun bir yerde kurulu. Köy sırtını pınarı olan ulu bir dağa yaslamış. Önünde az çok ekilen bir arazisi, tabanda da kuvvetli bir akarsuyu bulunuyor. Böylece sulanabilir bir toprak, yüksek rakımlı dağlık bir alan, verimli bir taban arazisi ve büyük bir akarsu, bu aşiretlerin yerleşmesinde vazgeçemedikleri temel dört ana unsur olarak karşımıza çıkıyor.

Ardahan'a (Beykent) R.1011. – M. 1595 tarihinde gelerek bu köyü kuran iki üvey kardeş Kerimoğlu ve Himmet'tir. Bunlar anadan bir babadan ayrı olsa gerek.

Ardahan'da (Beykent) Kerimoğlu sülalesinin buraya nereden geldiklerini sorduk. Hemen hepsi Kars'ın Hanak Kazasına bağlı Çimliçayır köyünden geldiklerini söylediler.

Ben de buna benzer bir söylenceyi Kars-Ardahan-Hanek Vardason köyünde Kerimoğlu soyunun bulunduğunu, bundan 35-40 yıl kadar önce buralarda askerliğini jandarma eri olarak yapmış Ebulhayırlı birisinden duymuştum.

Kerimoğlu sülalesinin geldiği yeri tesbit etmek amacıyla 1989 yazında Çimliçayır Köyü'ne bir araştırma gezisine çıktım. Ancak gittiğim bu köyde Kerimoğlu Soyunun izine rastlayamadım.

Köylüler Çimliçayır'ın üç oymaktan ibaret olduğunu söylediler. Bu oymaklar:

1– Sümenoğulları: İstanbul-Beşiktaş'tan Çiçekli Köyü'ne, oradan da Çimliçayır'a gelmişler.

2 – Köseoğulları.

3 – Serdar Süleymangil: Elbistan'dan gelmişler.

Görülüyor ki bu üç oymağın üçünün de Kerimoğlu soyu ile hiç bir ilgileri yok. Bu köyün yanında bulunan üç pare köy de ya bunlarla akraba ya da başka yerlerden gelmişler. Ancak biraz yukarıda, Damal Kasabasında böyle bir oymağın olabileceğini söylediler. Kasabaya uğradığımda yedi oymaktan birinin "Kerimli" oymağı olduğunu öğrendim.

Kerimli'ler Damal'a geleli iki yüz yıl kadar olmamış. Bunlar Kahraman Maraş'ın merkeze bağlı "Kaleönü" köyünden geldiklerini, Kahraman Maraş'ta Kerimoğlu Beyliğinin bir kolunu oluşturduklarını belirttiler. Bunun dışında fazlaca bilgilerinin bulunmadığını söylediler.

Vardason Köyü'nde aradığımız kimselerin bulunup bulunmayacağını sordum. Bu köyün insanları ile Kerimoğlu soyunun insanlarının mezhep ayrılıkları yönünden bir benzerlik göstermediğini öğrenince oraya gitmenin de bir anlamı kalmadı. Bu bilgilerle yetinmek zorunda kaldık. Hanak'taki araştırmalarımızda da Kerimoğlu'nun başkaca izine rastlayamadım. Buradan Ardahan'a geçtim. Ardahan'da Halk Eğitim çalışanlarına ve eski esnaflarından bazılarına sordum. Genelde bizde bu tür kültür çalışmalarına yabancı olunduğu için kimse yardıcı olamadı.

Buralarda yaklaşık dört asır önce yaşamış olabileceğini sandığımız Kerimoğlu soyunu ya ben bulamadım ya da yanlış bilgilendirmeler ihtimali var diye düşünüyorum. Bel ki de feodal ilişkilerin çok yoğun olduğu o dönemlerde aileler biri birinden kopmamış da olabilirler.

Bir olasılıkta insanlarımız bu tür kültür çalışmalarına alışık olmadıklarından ve yıllarca yaşanmış baskılardan korkarak kendilerini gizlemeye çalışıyor olabilirler. Hem Kars Hanak'ta, hem de Malatya'nın köylerinde yaptığım araştırmalar sırasında benim define arayıcısı, gizli polis, askeri istihbarattan biri, hatta casus olabileceğimden endişe ettiklerini yüzüme karşı söylediler. Kim bilir aleyhimde daha neler uydurdular. Köylüler bu tür şeylere sıcak bakmıyorlar.

Biz tekrar Ardahan'a (Beykent) dönerek burayı kuran kişilerin kimler oldukları konusunu irdelemeye devam edelim.

Burayı Kerimoğlu ve Himmet adında iki üvey kardeşin kurduğundan söz etmiştik. Kerimoğlu ünlü Kerimoğlu Beyliğine mensupken Himmet "Kubat" oymağındandır. Bu aşiretler Karaözü'ye ilk gelen oymaklar bahsinde etraflıca anlatıldı.

Bu iki kardeşin arası iyi değildir. Kerimoğlu kızdığı zaman "ben ölürsem şu itin mezarını benim mezarımın yanına yaklaştırmayın "dediğini çok kişiden işittim.

Gerçekten de bu iki kardeşin mezarları ayrı ayrı yerde. Kerimoğlu'nun mezarı köyün üst başında "Tepe Tarla" mevkiinde olmasına rağmen Himmet'in mezarı Ardahan'ın (Beykent) içinde kalmış. Bu iki kardeşin mezarlarından sadece Kerimoğlu'nun mezarı duruyor.

Kerimoğlu ve Himmet'i talih nasıl yan yana getirir bilinmez. Biz bunlardan Kerimoğlu'nun izini takip etmeye çalıştık. Kubatlar kendilerini doğal olarak Kerimoğluyla bir düşünerek dedelerinin nereden geldiklerini bilmiyorlar. Oysa Kerimoğlu oymağının Kars'ın Ardahan'dan geldiğini biliyoruz. Geldikleri yere saygının bir gereği olarak da bu köye Ardahan demişler. (Hanak önceleri Ardahan'a bağlıydı. Sonradan kaza oldu) Bunlar konar göçer Türkmenleri olduklarından bir yerde uzun süre durmak işlerine gelmiyordu. Yazı yaylalarda kışı ovalarda hayvanlarıyla birlikte yaşayarak ve devamlı otlak arayarak geçiriyorlardı. İşte bu tür arayışların birinde de Kars Ardahan'dan Muş'a gelirler. Burada bir müddet kaldıktan sonra Kahraman Maraş, Ceyhan, Adana ovalarına inerler. Kendileri yayla adamı olduklarından bu ovalarda rahat edemezler. Sıcak, sinek bir de şekavet unsuru bunlara rahat vermez. Bu devinim içinde yürük hayatını bırakmayıp koyun keçi ve sığır besleyerek hayvanlarıyla birlikte yaşarlar. Kendileri de çadırlarda barınırlar.

Bu yer değiştirme sırasında hayvanlarına daha iyi bir otlak bulmak, kendilerine de emin bir mekan edinmek için Malatya'ya gelip Hekimhan'ın (Beykent) kuzey batısına, Sivas-Malatya kara yoluna yaklaşık altıyüz metre mesafede Kuruçay'ın batısında bulunan ormanlık alandaki büyük kaynağı bulup başına çadırları kurarlar. Burayı Muş'ta kaldıkları bir mekana benzeterek kaynağa Muştaki derler. Daha sonraları bu isim halk ağzında değişerek "Müşteki'ye" dönüşür. Bu suyun başında fazla eğlenmezler. Bir buçuk kilometre batıdaki "Kantarma [4]" çeşmesinin başında yerleşik hayata geçerek Ardahan (Beykent) köyünü kurarlar. Adına da geldikleri, hala etkisinden kurtulamadıkları Ardahan'ın ismini verirler.

Yeni kurdukları yer çok eski bir yerleşim alanıdır. Burada su kemeri, kesme taşlar, ören yerleri, kilise harebeleri (kilisenin çanı yakın zamana kadar duruyormuş), hamam, çeşme (Kantarma), höyük kalıntıları olduğunu söylediler. Romalılardan kalma üç tane de aslan heykeli (Malatya müzesinde sergileniyormuş) bulunmuş. Bunların bir taht ayağının parçaları olduğunu Malatya'da açıklamışlar.

4 Köylülerin söylediklerine bakılırsa yüksekten akan suya "Kantarma" deniliyormuş. Oysa kalender soyundan gelenlerin "evlerinin cephesine yarım daire şeklinde konan taşlara" kantarma adının verildiğini biliyoruz.

Köy sırtını "Kızlar Kalesi"ne dayamış. Burada güldür güldür akan pınarlar, önünde orman ve geniş bir otlak, tabanda Kuruçay deresi aşiretin yaşamına canlılık getirmiş. Fakat nüfus arttıkça imkanlar da azalmış. Buna bir de şekavet unsuru eklenince burası yaşanması güç bir yer olup çıkmış. Artık göç kaçınılmaz olmuş.

Söylenceye göre Ardahan (Beykent) kurulduğu yıldan (R: 1011-M. 1595), parçalandığı 18. yüzyılın son çeyreğine kadar yedi defa Irışvan (Rışvan) kürdü (oymağı) baskınına uğrar. Son baskın önceden haber alınır. Atma aşiretinden yardım istenir. Atmalılar bu yardımı kabul ederler. Önceden Ardahan'a (Beykent) gelerek iki kola ayrılıp yerlerini alırlar. Bir kol Ballı Dere'den hareket ederek Leylek'in (Leylek Baba Tepesi) tabanını tutar. Orada mevzilenir. Bir kol da Ballı Kaya'dan direk köye gelir. Irışvanlılar bu durumdan hebersiz doğrudan Ardahan'a (Beykent) saldırırlar. Çok sert bir tepki alınca Leylek'e doğru kaçmaya başlarlar. Kanlı ardıç denilen yerde mevzilenen Atmalıların kucağına düşerler. İki ateş arasında kalan Irışvanlıların hemen hepsi orada öldürülür. Sadece bir ihtiyar kalır. Ardahanlılar (Beykent) bunu ne yapalım. Öldürelim mi. Bırakalım mı diye kararsız kaldıkları bir sırada gerilenden bir Atmalı "onu ananıza teke mi yapacaksınız" demesiyle ihtiyar da orada öldürülür. Atmalılar saldırganların ele başlarının kellelerini keserek mızrağa geçirirler. Bu vaziyette topluca Hekimhan içinden yürüyerek çekip yurtlarına giderler. Bu olaydan sonra bir daha Irışvanlılar Ardahan'a (Beykent) yaklaşamaz olur. Ancak diğer konar göçer aşiretleri şekavette bulunmaya devam ederler.

Ardahanlıların (Beykent) Karaözü'ye göçmenlerinin bir nedeni geçim ise diğer bir nedeni de bu tür saldırılardır.

Ardahan'a (Beykent) ilk gelen iki kardeşten başka sonraları Göçerler, ve Mekail (Kücüler) daha sonra da Karalar ve Kendirler yerleşirler. Bu gün Ardahan'da (Beykent) altı oymak mevcut. Yerleşim sırasına göre bu aşiretlerin isimleri şöyle:

1– Kerimoğlu: Karaözü'de Ağcalar-Argüderler, Doğanaylar, Erdoğanlar, Kelekler, Taşyürekler, Çorum-Gökçam'dakilerine de Kerimler ve Kolcuoğulları denmektedir.
2– Himmetler-Kubatlar: Karaözü'de Ali Kahya ve Karadeliler
3– Göçerler-Esperleţ: Karaözü'de Avcılar.
4– Mekail-Küçüler: Karaözü'de Koçlar.
5– Karalar: Karahanlar.
6– Kendirler: Kılıçlar.

Ardahan'da (Beykent) daha bazı oymaklar da vardır. Ancak çeşitli yerlere göç ederek izlerini kaybettirirler.

Burası 1985 sayımına göre 150 nüfuslu ve 27 -28 hane kadar. Bu köye okul 1936 yılında girer. O yıl bir ilkokul ile bir lojman yaptırılır. 1972 yılında tek dersaneli bir ilkokul binası ile bir lojman daha inşa ettirilir. 1986 yılında da okula gelen öğrenci olmadığından öğretmen verilmez. Okul kapatılır. Tek tük çıkan öğrenciler de Hekimhan kazasında okutuluyor.

Ardahan'ın (Beykent) ana geçim kaynağını kayısı oluşturuyor. Bunun yanında diğer tarım ürünleri faaliyetleri yapılsa da ağırlıklı değil. Burada nüfusun büyük bir bölümü göç ederek büyük şehirlere dağılmışlar. Yazın bir parça kayısı nedeniyle nüfusta bir kıpırdanma oluyor. Eğer bu da olmasa Ardahan'ın (Beykent) ören olması önlenemez.

MAĞARA KÖYÜ

Bu bahiste Kerimoğlu soyuyla ilgili ufak bir ayrıntıya geçerek bazı bilgiler vermek gerekecek.

Kerimoğlu soyundan olan Abdülkadir ve kardeşi Hüseyin geçim sıkıntısı nedeniyle, önceden kayısı ve üzüm satarak tanıdıkları Sivas - Gürün - Mağara Köyü'ne Rumi 1300.H.1884 yılında göç ederek yerleşirler. Bu sıralarda Mağara köyünde bulunan bir kaç hane Papak aşireti burayı terkedince arazisini satın alırlar. Biraz da Hamal Köyü'nden toprak edinince ortakçılık yapmayacak kadar toprakları olur. Zamanla kıt kanaat geçindikleri bu topraklarda ailenin çoğalması sonucu yetmez olur. Mağara Köyüne üç saatlik bir mesafede Kangal Ağalarına ait olan Mühürkulak Köyünde on sene müddetle aralıksız ortakçılık yaparlar. Arazilerini ekip biçerken çocuklarını da okutmayı ihmal etmezler. Bu çocuklardan biri ileride ünlü ozan Hasan Hüseyin, Yediharf takma adıyla Tekke şairi olarak büyük bir isim yapacaktır. Onuncu yılın sonunda tekrar Mağara Köyü'ne dönen Kerimoğlu soyunun bir kolu olan bu oymak 1962 yılında İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlere göçerek parçalanırlar. Yediharf takma adıyla şiirlerini beğeniyle okuduğumuz Ozan Hasan Hüseyin'e ait bir deyişini örnek olması bakımından sunuyoruz.

Bağdat derler şol diyare,
Nola bir kez varabilsem.
Nur-i çeşm-i mürtezaya
İki yüzüm sürebilsem.

Allah bir Muhammed Ali,
İkrarım var galûbeli,
Yevmi mahşerde sivali,
Yanılmadan verebilsem.

Bülbül konar mı dikene,
Bir gün dönem lamekane,
Varınca bab-ı canane
Yüz ağıyla girebilsem.

Niyazım var sadık yare,
Halim beyan ol saddare,
Selman gibi bir ikrare,
Bağlınıp da durabilsem.

YEDİHARF'in bağlı bendi,
Ahır oldu ömür geçti,
Hasret kıyamete kaldı,
Bari orda görebilsem.

GÜVENÇ KÖYÜ

Bu köy adını Güvençoğlu adında bir Bey'den alır. Prof. Dr. Mehmet Eröz'e göre Güvenç ismi eski Türk geleneğinden gelmektedir.[5]

Güvençoğlu zengin biridir. Yılhıları (at sürüleri) vardır. Yazın Yama Dağına çıkar kışı Şanlı Urfa'da geçirir. Basak köyünde bir mevkiin (arazinin) adı na da Güvençoğlu deniliyor.

Burası Ardahan ve Salıcak'la birlikte aynı tarihlerde kurulmuş. O zamanlarda 350 hane kadardır. Dağlarda odun kömürü yaparlarmış. Bu gün hala köyün kıyısında kömür kuyularının çukurları duruyor. Burada çalışanlara "kuyucular" deniyormuş. Kömür endüstrisi beraberinde diğer zanaat dallarını barındırdığından Güvenç'te nüfus o dönemde yoğunluk kazanmış. Bu gün 40 hane kadar. Kömür işi bitince nüfus azalmış. Bunun sonucu Irışvan (Rışvan) Kürd'ü[6] türemiş. Irışvanlılar gelir gider buralarda şekavette[7] bulunur, kovgunculuk[8] yaparlarmış. Bir temmuz günü Güvençlilerden birinin "çırmarını" (buğday sergisi) toplarken sahibi bu hırsızın üzerine gelir. Hırslan elindeki dirgenle Irışvan'ın kafasına vurunca adam ölür. Bunu duyan Irışvanlılar köye hücum ederler. Büyük bir kavga çıkar. Güvenç köyü yağmalanır. Köy bu olaydan sonra dağılır. Bir kısmı Sivas'ın Kangal Kazası Zerk Köyü'ne bir kısmı da Ardahanlılar (Beykent) birlikte Karaözü'ye, buradan da Çorum'un Kuşsaray, Gökçam, Körücek, Sorkoğlan, Karacaören köylerine gidip bu köyleri kurarlar. Güvenç kısmen boşaldıktan sonra çevresinde Deveci ve Basak köyleri kurulur.

Bu gün Güvenç'te altı oymak bulunuyor.

1– Çelebiler-Dedeler: Karaca'dan gelme.

2– Çevikler: Sonradan gelme. Hekimhan-Sazlıca.

3– Haytalar-Çıkrıkcılar: Karaözü'de Aslanlar.

4– Karacalar: Sadık Baba sülalesi. Karaözü'de Sevenler.

5– Keleşler: Karaözü'de de Keleşler. Gökçam'da Keçelioğlu Hüseyingil.

6– Şavatalar: Sonradan gelme.

Güvenç Basak Çayı'nın batısına kurulmuş 40 hane kadar. 250 nüfuslu. Ana geçim kaynağını tarım oluşturuyor. Tarımın içinde hayvancılık ve kayısı yetiştiriciliği en önemlilerini teşkil etmekte. Hekimhan demir madeni işletmeciliğinde çalışanlar da var.

5 Prof.Dr. Mehmet Eröz: Atatürk Milliyetçilik Doğu Anadolu.s.259.

6 Irışvan (Rışvan): Bir çok kaynaklarda Kürt olarak gösterilir.

7 Şekavet: Haydutluk. Soygunculuk.

8 Kovguncu: Başkalarının malını sürerek hırsızlamak.

Güvenç'teki arazi isimleri Karaözü'deki arazi isimlerinin hemen hemen aynısı. (Boyun Tarla, Karamıklı, Kale, Köy tarlası, Kayanın Başı.... tesbit ettiğimiz isimlerden bazıları)

Güvenç'i ziyaretim sırasında Sadık, Baba'nın torunlarından Vahap Karaca Karaözü'ye gittiğini Mansur Efendinin konağında Güvenç Köyü'nün arazi isimleri ile tarihini içeren el yazması bir kitap gördüğünü, bu kitaptan bazı bölümlerin kendisine okunduğunu söylemişti.

Güvenç sapa bir yerde. Ünlü ozan Sadık Baba ve Aşıkı bu köylüdür.

BASAK KÖYÜ

Basak Köyü'nün hangi tarihte kurulduğuna dair bir bilgi edinemedik. Ancak Güvenç köyü ağıllarının bulunduğu yeri mekan edindiklerini, hatta ilk dönemlerde bu ağıllarda bile barındıklarını öğrendik.

Güvençliler ağıllarının işgal edilişini gelip geçici bir konaklama yeri, bunları da konar göçer aşireti olarak düşünüp ilk günlerde rahatsız etmek istemezler. Fakat durumun giderek ciddi olduğu anlaşılınca da bunları bir baskınla tedirgin etmeye karar verirler. Ha bu gün basalım ha yarın derken ara uzar. Bu arada Güvenç 'ten bir kız alırlar. Araya hısımlık girince olaya eskisi kadar soğuk bakılmaz. Artık bunları böyle kabul edip buraya "Basak" bunlara da "Basaklı" denir.

O devirde Anadolu'da şekavet unsuru hakimdir. Güvenç köyü'de bu karışıklıktan nasibini alır. Irışvan (Rışvan) Güvenç'e baskın düzenlemiş, köy karışmıştır. Buradan göçenler olur. Göç, Güvenç insanının birliğini sarstığı gibi kendine olan güvenini de azaltır. Bu karmaşa Basak Köyüne yarar. Irışvan olayından sonra Basak köy olarak yeleşik bir karekter kazanır. Bir zaman sonra Arguvan'ın Karaca'dan da "Dedeler" gelerek yeleşince Basak gerçek hüviyetini bulur.

Basak köyünü dört kardeş kurar.

1– Şah Veli.

2– Hamus.

3– Asıt.

4– Haydar

KARAÖZÜ'NÜN KURULUŞU, KÖYÜ TERKETME NEDENLERİ VE ÇORUM'DA KURDUKLARI KÖYLER

Karaözü'nün kuruluş nedenleri ve iskan tarihi hakkında yazılı bir belge edinemedik. Ancak yaptığımız araştırmalar sonunda XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sürüleri ve çadırlarıyla birlikte Malatya'nın Hekimhan Kazasına bağlı Ardahan (Beykent), Basak, Çırzı (Boğazgören), Güvenç köylerinden geldiklerini tesbit ettik.

Bu insanlar Karaözü'de tahminen otuz kırk yıl kadar kalırlar. Burada o dönemden kalma evler hala kullanılmaktadır[9].

Karaözü çok önemli bir göç yolu üzerindedir. Karaözü'ye gelenler, gerek bölgenin stratejik konumu, gerekse kendi hataları yüzünden burada tutunamazlar. Bir yandan Irışvan (Rışvan) Kürdü[10], Bir yandan Avşarlar, bir yandan da diğer konar göçer oymakları ile şekavet unsurları bunlara rahat vermezler. Kendileri de ortama uyarak şekavet yapmaya kalkışırlar. Bedelini de çok ağır bir şekilde ödeyerek sonuçta burasını terketmek zorunda kalırlar.

Ayrıca bu insanların göç nedenini devletin kendi düzeninde ve Anadolu insanının o dönemde iskan meselesine bakış açısında aramak gerekir. Doç. Dr. Yusuf Halaçoğlu "XVIII. yüzyıl İskan Siyaseti" adlı eserinin 33 -34. sayfalarında bu konuya şöyle bir açıklık getirmiş:

"Osmanlı Tarihinde celalilik şeklinde ifade edilen ve 1596 da celalili Fetreti Devriyle esas hüviyetini bulan hareketler, göç meselesinin belli-başlı sebepleri arasında yer alır. Bu devirden itibaren aralıklı olarak XVIII. yüzyıl ikinci yarısına (1775) kadar devam eden bu hareketler, memleket içinde halkın yerlerini terketmelerine yol açmıştır...."

Devletin XVI. yüzyıl sonlarından itibaren başlayan XVII. ve XVIII. yüzyıllarda doğudan batıda yaptığı uzun savaşlar, idari, iktisadi, adli ve içtimai nizamın bozulmasına yol açmış, çeşitli halk kitleleri üzerinde meydana getirdiği baskı onların yerlerini terkederek kendileri için daha uygun olan alanlara göç etmelerine ve bir çok meskun yerin harap olmalarına sebep olmuştur.

9 Halen Ali Kabak'ın (Cırıl Ali) kullandığı evlik Hıdır Kahya tarafından yapılmıştır. Tipik bir Türk ve Türkmen evidir. tavandan pencereli, geniş bacalı tandırlı, üzeri kalın ardıç hezehlerle örtülmüş, ardıç direklerle tutturulmuş, kerpiç bölmelidir.

10 Irışvan (Rışvan) Kürt'ü yazın Karaözü üzerinden Aziziye yaylasına giderlermiş. Birçok kaynaklarda Rışvanlılar Kürt olarak gösterilir. Osmanlı kaynaklarında ise açıkca "Türkmen" olarak görünüyorlar. Haymana ve Bala kazalarında ki Kürtler arasında "Rışvan" oymağından bahsedilir.

Demek ki Anadolu insanı o dönemde hiç de rahat değildi. Karaözü'lü de bu kargaşanın içindeydi. Ortama uyarak, zaman içinde bu kargaşadan istifade etmeyi denerler. "Gündüz külahlı gece silahlı "1700'lü yılların son çeyreğine doğru Şahruh Köprüsü'nde şekavette bulunurlar. Bunda hiç de başarılı olamazlar. Ya da devir değişmiştir. Hem şekavet yapmak, hem de yerleşik hayat tarzında ısrar etmek bu insanların sonu olur.

Bu sonu hazırlayan tesbit ettiğimiz iki neden var. Birincisini belgeleyen bir yazılı kaydı Gökçam'a yaptığımız gezide Molla Mehmet oğlu Hüseyin Vural'ın el yazması üç sayfalık bir notundan edindik.Not aynen şöyle:

"Miladi 1700 yıllarından Hekimhan tarafından Karaözü köyüne gelip yerleşmişler. Ne kadar kaldılarsa mal mülk sahipleri olmuşlar. O havalide "Turin Delibaşı Kır Serdarı[11] diye ad alan bir takım serseri güruhu yüzünden bütün mülklerini oracıkta terkederek bu tarafa yerleşmişler. Delibaşı Kır Serdarı denilen güruh kız oğlan çocukları dahil daha bir takım mal eşya gibi neleri gözleri tutarsa alır götürürlermiş. O sebebe mebniy[12] bu taraflara göç yapmaya mecbur olmuşlar. Çokları savrum yabalarını ekin çecinin üzerine koyup geldiklerini rivayet ederlermiş..."

İkinci neden: Bu köyde yaptığımız araştırmada yaşlılardan edindiğimiz bilgilere göre büyük bir şekavet olayıyla ilgilidir. Bunlar Şahruh'ta yaptıkları bir şekavet olayında Sivas Sancağına şikayet edilirler. Bu tür suçların yaptırımı bellidir. Şekavette bulunan konar göçerler hükümet tarafından boş ve harap yerlere yerleştirilmeye teşebbüs edilirler. İteat etmeyenler ise birer sürgün mahalli olarak seçilen Rakka ve Kıbrıs adasına sürülürlerdi. Bunun haricinde kanunsuz hareketlerin tekerrür etmemesi için çoğu zaman "nezre"[13] bağlandıkları dikkati çekmektedir.[14]

Görülüyor ki olaya Osmanlı sıcak bakmamaktadır. Bunun yanı sıra Anadolu da eşkiyalık yaparak ahalinin mallarını gasbeden, yolları tutarak

11 Anadolu'da Delibaşı isimlerine geniş aralıklarla ayrı tarihlerde birkaç yerde birden rastlıyoruz. Ali Rıza Yalman (Yalkın) "Cenupta Türkmen Oymakları" adlı eserinin I. cildinin 94, sayfasında "Burada 80-100 sene önce Halep'te bir Delibaşı varmış" diyerek azılı bir şaki ve yaptıklarından bahsetmektedir.
Bilindiği gibi delibaşı (Mehmet) 2-3 Ekim 15 Kasım 1920 tarihinde Milli mücadele yıllarında Konya ve dolaylarında T.B.M.M. Hükümetine karşı girişilen isyan hareketinin elebaşısıdır. Refet Paşa (Bele) tarafından bastırılmıştır. Eski Karaözülüleri göçe zorladığı belirtilen Delibaşı'nın bunlarla bir ilgisi olmasa gerek. Ancak nasıl 1519 yılında patlak veren Bozok'lu Celal'ın ayaklanmasından sonra 17. yüzyıla kadar süren zaman sürecinideki bütün asilere "Celali" denilmişse o dönemde bölgedeki şekavette bulunan şakilere de Delibaşı denmiş olmalı.

12 Mebniy: Yapılmış. Kurulmuş. Bir şeye dayanan..... den ötürü.

13 Nezir - Nezr: Bir işi çıkar için gözdağı vererek çok korkutan.

14 Doç. Dr. Yusuf Halaçoğlu: XVIII. Yüzyılda İskan Siyaseti. s. 45.

tüccar ve yolculara zarar veren, hatta öldüren cemaatler de sürgüne uğrayan gurupların başında yer almaktadır.[15]

Oysa bu insanlar için Sivas Sancağında çok daha ciddi tedbirler alınacağına dair çeşitli haberler çevrede geniş yankılar yaratır. Söylenilene bakılırsa şekavette bulunanların ele başısı olarak bilinen Kolcuoğulların-dan esas adı Veli, lakabı Fakı olan zat yakalanarak öldürülecek ve oymak ağır şekilde cezalandırılacaktır. Kötü haber korkunç bir paniğe yol açar. Herkes can derdine düşer. Harmandaki çeç bile çuvallanmadan, yabalar üzerine saplı vaziyette iken hemen Karözü o gece terkedilir. O kadar ev bark, mal mülk hep orta yerde kalır. Fakı kendine tabi toparlayabildiği yedi oymakla birlikte Adana yönüne doğru yola koyulur. Bu oymakların adları şöyle:

1– Ali Kahya. Mümünoğulları.
2– Güvençoğulları.
3– Keçecioğlu Hüseyingil. Karaözü'de Keleşler.
4– Mollagil. Karaözü'de kaldılar.
5– Kolcuoğulları-Kadirhocagil. Zerk'ten gelme. Karaözü'de Kadir Kahyagil. Erdoğanlar-Kerimli.
6– Kürdoğulları.
7– Mehmet Kahya. Hotanlı. Karaözü'de Haloğuncular-Özeller-Taştanlar.

İleride Gökçam olarak kurulacak köyün sakinlerini talih böylece yan yana getirir. Bunların dışında Karaözü'de bir çok oymak daha vardır. Bu olay onların da dağılmalarına neden olur. Ancak dağılmalar aynı istikamet-te değildir. Bozok (Yozgat) sancağı doğrultusunda, Akdağmadeni üzerin-den Çorum'a giderek Karacaören, Körücek, Kuşsaray, Sorkoğlan köylerini kurarlar. Bu oymakları da Uz Ali taşır.

Bundan sonra ayrıntılara geçerek bu köyleri kuran oymakların nere-lerde konaklayıp hangi köyleri nasıl kurduklarına bir açıklık getirmeye çalışalım.

15 Doç. Dr. Yusuf halaçoğlu: XIII. yüzyılda İskan Siyaseti. s.6.
Not: Karaözü'nün bulunduğu yerde daha önceleri "Hüsneliler" vardır. (Hüsneliler hakkında bir bilgi edinilemedi). Hüsneliler göç edip gidince buraya Malat'yadan gelen yörükler yerleşirler. Ve Karaözü'yü kurarlar. Otuz kırk yıl kadar kaldıktan sonra şekavet sonucu bunlar da Çorum'a kaçarlar. Boşalan hazır evlere Malatya'da kalan bunların akrabaları gelerek ikinci kez Karaözü'yü kurarlar. Bir daha da yerlerinden oynamazlar. Hüsnelilerin mezarlığı yakın zamana kadar duruyordu. Eski mezarlığın (Lise binasının oturduğu alan) kuzey-batı ucunda, bu günkü pazar yeri ve çeşmenin bulunduğu köşede idi. Okul için bütün mezarlık boşaltılınca burası da kaldırıldı. Bu gün Karaözü'de Hüsnelilerden kalma hiç ize rastlayamadık.

GÖKÇAM KÖYÜ

Fakı her ne kadar izini kaybettirmek için Adana yönüne doğru gidiyorum diyerek yola çıkmış gibi gözükse de oralarda yurt edinmeyi düşünmez. Çünkü bu oymaklar yayla adamı olduklarından sıcağı ve sineği sevmezler. Fakı ve beraberindekiler ileride yolunu değiştirerek Boğazkale'ye (Boğazköy) gelirler. Burasını münasip bulurlar. Ancak yerleşmek için Ziya ve Aslan Emin Beylerden izin almak gerekmektedir. Beyler bu arazilerin ya sahipleri ya da sahiplenen ağalarıdır. Onlardan sığınma hakkı ile birlikte yurt isterler. Onlar da "Kızılbaş Beleni" dedikleri "Küçük Yekbas" diye adlandırılan tepeleri gösterince " orası Bozok (Yozgat) yolu üzeridir, biz zaten yol üzerinden kaçtık, bize daha emin bir yer verin" diye bir dilekte daha bulunmaları üzerine "öyle ise ileride Gökçam'ın Tepeye gidin yerleşin" derler. Bunlar da çamlığa gidip "Yığılıtaş" mevkiinin altındaki Büyük Pınar'ın bulunduğu yere varıp "burası yayla gibi bir yer" diyerek miladi 1700 lü yılların sonlarına doğru çadırlarını kurarlar. Ve Gökçam böylece kurulur. Daha sonra heyelan sonucu 1959 yılında bu günkü yerlerine devlet tarafından, Bakan Hasan Ali Vural'ın yardımıyla iskan edilirler.

Boğazköy-Boğazkale Aygar sıradağının devamı olan Boğazkale Tepesi'nin eteğine kurulmuştur. Bunun önünden Budaközü Suyu'nun aktığı ve buna paralel Sungurlu-Ankara karayolunun geçtiği bir ova vardır. Yekbas Boğazköy'e dört km mesafede bu düzlükte bulunmaktadır. Buradan on beş km uzakta da Gökçam Tepesi vardır. Gökçam köyü bu tepenin tabanına kurulmuştur.

Gökçam'a bilinen yedi oymaktan başka sonradan üç oymak daha gelir.

1– Deli Kasım.

2– Kerimler. Ardahan'da (Beykent) Kerimoğlu. Karözü'de: Ağcalar, Doğanaylar, Kelekler, Erdoğanlar, Taşyürekler. Gökçam'da Kolcuoğulları.

3– İbili Kocalar.

Bu üç oymak Karaözü'den Karacaören'e, oradan da Gökçam'a gelenlerdir. Karacaören'de iki oymak daha vardır.

4– Avşarlar.

5– Yunus Hocagil. Bu iki oymak da Sorkoğlan'a giderler.

Karacaören'de bu beş oymağın dağılışının bir nedeni vardır. Lakabı Mavuş, esas adı Meryem olan dul bir kadın yüzünden komşu köyde bulunan azınlıklarla araları açılır. Deli Kasım bu ateşi daha da körükler. İşi

adam öldürmelere kadar vardırır. Bir kan davasına neden olmamak için de Karacören terkedilir. Gittikleri yerdeki insanlarla yakın akraba olmamalarına rağmen çabucak uyum sağlayarak birlikte mutlu bir şekilde yaşadıklarını söylediler.

Gökçam bu gün 150 hane kadar. Planlı evleri bu köyün görünümünü daha da güzelleştirmiş. Sungurlu Alaca yolunun bir km. güneydoğusunda kurulmuş. Ancak günümüzde yaşanan köyden kente göç olayı burayı da Karaözü ve geldikleri köyler gibi darma dağın etmiş. Yaz olmasına rağmen Gökçam'a vardığımızda etrafımızda bulunan kalabalığın büyük bir çoğunluğunu ihtiyarlar oluşturuyordu. Sebebini sorduğumuzda köyde bu yaşın altında hemen hemen kimsenin kalmadığını söylediler.

Gökçamlıyı öbür akraba Türk ve Türkmen köyleri insanları gibi geçmişini tanımak isteğiyle dop dolu olarak yakın ve sıcak buldum.

KUŞSARAY KÖYÜ

O yıllarda askerliğini Çorum'da yapmakta olan Karaözü'lü Uz Ali bir askeri yürüyüş sırasında sık sık mola verdikleri, zaman zaman da konakladıkları bu günkü kuşsaray ve Körücek Köylerinin arazilerini iyi inceleme fırsatı bulur. Buraları çok beğenir. Arazi geniş, düz ve bomboş, su bol, Karaözü'de ki konar göçer kargaşası yok, etraf çayırlık ve hayvan otlatmaya elverişli, iklimi müsait, üstelik Çorum'a fazla uzak değil. Ayrıca Çorum - Samsun kara yolu üzerinde[16].

Uz Ali asker dönüşü, Karaözü'de buraların güzelliğini anlata anlata bitiremez. Ta o zaman bir yerleşim alanı olarak düşler.

Buradan anlaşıldığı kadarıyla Karaözü'de yaşayan oymaklar o dönemde rahat değillerdi. Yoksa genç bir asker olan Uz Ali'yi böyle bir arayışa iten sebebin başka bir nedeni olmamalı. Kaldı ki Karaözü her yönüyle buralardan hiç de kötü bir yer değil.

Tam bu sıralarda Karaözü'deki oymaklar rahatsız edilip daha sonra da Fakı Veli olayı patlak verince burayı terketmeye mecbur kalırlar.

Fakı Veli kendine tabi yedi oymakla birlikte Adana yönüne doğru izini kaybettirmek amacıyla Karaözü'yü terkederken Uz Ali tahminen yirmi kadar oymakla beraber Bozok Sancağı ile Akdağ Madeni arasından geçip Merzifon'un "Löştiğin" Köyüne gelerek çadırlarını kurarlar. Böylece derin bir nefes alma fırsatı bulurlar. Oysa Uz Ali'nin düşü başkadır.

Her ne kadar Uz Ali daha elverişli yerleşim alanlarının planlarını önceden tasarladı, oymakları Löştiğin'e kadar taşıdıysa da buradan daha ileriye, istediği yere götüremez. Çok genç olduğu için olsa gerek fazla inandırıcı bulunmaz. Ayrıca bu gibi durumlarda ihtiyarların sözüne daha çok itibar edilir. Zaten gelenek de bunu emreder. Uz Ali'nin dediği olması için daha çok senelerin geçmesi gerekmektedir.

Löştiğin Köyü umdukları gibi çıkmaz. Burası hem sıcak hem de sineklidir. Bunlar yayla adamı oldukları için zaman zaman bu durumlardan şikayetci olacaklardır. Sıcak ve sinek bu oymakların en büyük düşmanlarıdır. Kerimoğlu ve kardeşi Himmet de Ardahan'a (Beykent) gelmeden önce Kahramanmaraş'ta aynı şeylerden şikayetçi olacak, oraları terkederek Malatya'nın Hekimhan'a bağlı Ardahan (Beykent) Köyünü Kahramanmaraş'a tercih edeceklerdir.

16 Bunlar aynı zamanda tuz ve çanak - çömlek ticareti ile uğraştıkları için bir büyük merkez ve işlek bir yol üzerini yaşamak için daha uygun bulurlar. Geldikleri yer olan Karaözü'de bile iş ile uğraşmış olabileceklerini söylediler.

Löştiğin'de fazla durmazlar. Daha havadar yer olan Çorum'un "Kultak" mevkiine yerleşirler. Kultak bu oymakların birlikte kaldıkları son mekandır. Burada kırk yıl kadar bir arada yaşarlar. Ancak kultak'ın da arazisini dalgalı, iklimini konar göçer aşiret yaşamına elverişli bulmazlar. 1840 yıllarında Palabıyık Oğlu'nun[17] yardımıyla çeşitli yerlerde köyler kurarlar. Bir kısmı Kuşşaray ve Körücek'e göç ederken bir kısmı da Karacaören ve Sorkoğlan köylerine gidip ayrı ayrı yerleşirler:

Tam bu sıralarda İmparatorluk yaylak kışlak meselesini bir nizama bağlama çabasındadır. 1842 yılında alınan bir kararla aşiretlerin bulundukları sancak ve kaza topraklarından dışarı yaylak ve kışlağa gitmeleri önlenir. Osmanlı'nın bu kararı bütün reayada etkisini gösterir. Karaözü'den gelen yürüklerde bulundukları sancak dahilinde tarihi misyonuna başlar. Böylece Uz Ali'nin düşü yıllar sonra da olsa gerçekleşir.

Niçin Kuşsaray

Köyün sırtını yasladığı tepede Hitit döneminde yapıldığı sanılan bir saray kalıtısından bahsedilir. Bu sarayın bir kıza ait olduğunu adına da "Kız Sarayı" dendiğini söylediler. Kız sarayı zamanla değişerek Kuşsarayı'na dönüşmüş. Köy de bu adla anılır olmuş.

Karaözü'de bu köye "Guzsaray" deniliyor. Guz, kuzey dağ yamacı anlamında kullanılır. Gerçekten de burası kuzeye kurulmuş.

Ayrıca Kuşsaray'da yaşamış ozan Kul Veli tarafından 1890 yılında söylenmiş şu satırlara bakılırsa buralara "Kusara" da deniliyormuş.

Güz gelince bulgurları elenir,
Fındıklı'nın suyu bir hoş dolanır,
Sağmaca'da çok güzeller eğlenir,
Bağlar tamam olur döker gazeli,
Yaktı beni "GUSARA'NIN" güzeli.

Kuşsaray'a on üç oymak gelmiş. İlk gelenler:

1– Ali Kahya:
2– Ali Yusuflar (Mollaoğlu).
3– Balı Cafer-Keçeli Hüseyin: Karaözü'de Baloğulları.

17 Palabıyık Oğlu'nun kim olduğu hakkında bir bilgi edinemedik. Ancak o bölgede itibarlı birisi olsa gerek.

4– Bucu Süleyman ve oğlu Deli Veli: Karaözü'de Hıdır Kahyalar. Kabaklar.

5– Çapıtlılar: Basak'tan gelme.

6– Gökşenler:

7– Hotanlılar: Karaözü'de ve Gökçam'da da Hotanlı olarak biliniyor. Karaözü'de Haloğoncular,Taştanlar Gökçam'da Mehmet Kahyalar bu sülaleden.

8– İsmail Kahyalar-Karaveliler: Ardahan'da (Beykent) Karalar, Karözü'de Karahan

9– Kara Dervişler:

10– Kılıçlar:

11– Köseler:

12– Solaklar:

13– Uz Ali: Kuşsaray Köyünü kuran kişi olarak biliniyor.

Sonradan Gelenler

1– Hasan-Hüseyin. İki kardeş

2– Kıcık Veliler.

3– Zerk'li Hüseyin.

Kuşsaraylılar o tarihlerde çiftçilikten çok kervancılık yaparlar. Çanak çömlek ve tuz ticaretiyle uğraşırlar. Bu işi önceleri develerle yaparken sonraları at arabalarıyla yapmaya başlamışlar. Çorum-Samsun karayolu kenarını seçmelerinin bir nedeni de bu olsa gerek. Söylenceye göre bunlar Karözü'de de aynı şeylerle uğraşıyorlarmış. Gökçamlılardan ayrılan en büyük ve belirgin özellikleri sadece bu gösterilebilir. Biri yol üzerinden kaçarken diğeri yol kenarını tercih etmiş ve ticareti seçmiş.

Ancak bu gün Kuşsaray göç nedeniyle boşalmış durumda. Büyük çoğunluğu gurbetci. Avrupa'ya gitmiş. Geri kalan, az çok elinde avucunda olan da Çorum'a taşınmışlar. Orada, 28 Mayıs 3 Temmuz Çorum olaylarından sonra Milönü Mahallesinde toplanmış ve iş yerleri kurmuşlar. Köy bu gün 150 hane kadar. Kuşsaray'da bulunanlar da yatırımlarını Çorum'a yapıyorlar,

Diğer akraba Türk ve Türkmen aşiretlerine göre daha varlıklı ve daha çok kültürlerine düşkünler. Bu özellikleri bu insanları sıcak kanlı ve sevecen yapmış.

Karaözülülere söylendiği gibi Kuşsaraylılara da çevre köylülerince "Mırıh" deniliyor. Sebebini sorduğumuzda bunun bir öyküden kaynaklandığını söylediler. Öykünün konusu Karaözü'de anlatılanların aynısı.

Güya bu aşiretten birisi gece yolculuğu sırasında elindeki yiyeceğini kağnının üzerinden yola düşürür. Gece karanlığında düşürdüğü yiyeceğini bulmaya çabalar. Kağnıdan iner yiyeceğin düştüğü yere gelip aradığını alel acele yerden kaptığı gibi kağnıya yetişmeye çalışır. Bir taraftan da elindekini ağzına götürür. Tam bu sırada yerden aldığı yiyeceğin "virrak, vırrak" diye ses çıkardığını duyar. Ancak aşiret buna aldırmaz. Hatta vırıh desen de yiyeceğim MIRIH desen de " diyerek elindekini hart diye ısırır. Bu olay onun aşiretine mal edilerek bunlara "Mırrh" denir.

Karaözü'de "mırıh"ın tanımı başkadır. Harman savrulurken rüzgarın taşıdığı saman birike birike enine uzun bi yığıntı oluşturur. Buna "mamlu" denir. Mamlunun arkasına düşen daha ince samanlara "mırıh" denir.

Mırıh üzerine Kuşsaray'da da değişik şeyler söylediler.

Söylenceye göre "mırıh" bir aşiretin adıdır. Bunlar "geliyim, gidiyim" diye konuşurlar. Buna "Mırıhca" denir.

KÖRÜCEK KÖYÜ

Körücekliler Mecitözü'ne bağlı 35 hane kadar. Güvenç'ten Karaözü'ye, oradan da Çorum'a Kuşsaraylılarla birlikte gelmişler. Löştiğin ve Kultak köylerinde bir arada kaldıktan sonra 1840 yılında Aşağı Körücek'e gelerek yerleşmişler. İlk gelen iki hane. Enişte kayın.

1– Ayvazoğlu.

2– Topçuoğlu.

Bunlara sonradan üç hane daha katılmış.

3– İbili.

4– Basak: Hekimhan'daki köylerinin adını almışlar.

5 – Lalikler: Hekimhan'daki köylerinin adı Çırzı (Boğazgören). Karaözü'de de Lalikler (Gökler) olarak biliniyor.

O tarihlerde aşağı Körücek havalisinde Amasyalı Yüzbaşıya ait bir çiftlik vardır. Yüzbaşı çiftliği bir çift tosuna Körüceklilere vermek ister. Ayvazoğlu bu çiftliği alalım der. Oğlu Zeynel Kahya "bir çift kırmızı tosun verilir de toprak mı alınır" diyerek karşı çıkar. yüzbaşı buradan çekip gitmeden önce bunlardan çiftliği almayacaklarına dair ellerinden bir yazı (şifadar şuf'a-dar)[18] alır. Çiftliği de Bafra Rumlarından Çorbacı'ya satar. Rumlar çiftliği işletmek üzere Körücek'e yerleşince daha önce yapılan yanlışlığı anlayan Zeynel Kahya çiftliği almaya razı olur. Babasıyla birlikte giderek Amasya'ya dava açarlar. Yüzbaşı elindeki vesikayı göstererek davayı kazanır. Bunlar da eli boş geri dönerler.

Rumlar giderek çoğalırlar. Bunları rahatsız edip buradan gitmeye zorlarlar. Körücekliler Milli Halil Bey adında bir eşkiyadan yardım isterler. Halil Bey Rumlara baskı yapmaya başlayınca huzursuzluk çıkar. Göçmeye alışık olan Körücekliler Yukarı Körecek'e gelip şimdiki bulundukları yere konarlar.

Niçin Körücek

Söylenceye göre oralarda yaşayan evliyalardan Elvan Çelebi[19], Körücek halkı gibi konar-göçer olarak yürük hayatı yaşamaktadır. İyi bir mekân arayışı içinde olan Elvan Çelebi Körüceklilerle birlikte kalmayı düşler. Umar ki yanından geçip giden Körücekliler (o zaman adı daha

18 Şufadar: Ön alım hakkı.

19 1840 yıllarında kurulan Körücek'in isim babası olarak bilinen Elvan Çelebi'nin Aşık Paşa'nın oğlu Elvan Çelebiyile bir ilgisi yoktur. Çünkü Aşık Paşa 1272-1332 yıllarında, oğlu Elvan çelebi 'de 14. yüzyılda yaşamıştır.

Körücek değildir) kendisini davet edip ilgi gösterirler. O da onlarla birlikte yaşaya. Ne yazık ki umduğunu bulamaz. Oymak ilgi göstermez. Elvan Çelebi de çekip gider. Giderken de "kör olasılar beni görmezlikten geldiler. Yoksa orada kalıp yerleşecektim" diyerek kahreder. Bu sözden sonra buranın adı Körücek olarak kalır.

Körücek insanının kader adamı Milli Halil Bey döneminin namlı bir eşkiyasıdır. Bölgede bulunan Türk ve Türkmen aşiretlerindendir. Kendini buradaki insanlara karşı sorumlu hisseder. Koruyulucuğunu yapmaya çalışır. Zaten de dönem şekavet unsurlarının baskın olduğu bir dönemdir. Milli Hali Bey'in amacı Türk ve Türkmen aşiretlerini dağıtmadan bir arada tutmaktır. Başarır da. Otoritesi hala halk arasında konuşuluyor. Hayatı hakkında fazla bir bilgi edinemedik.

Körücek halkı çiftcilikle uğraşıyor. Öbür köylere göre biraz daha içeride. Sapa bir yerde. Çiftlik görünümünde, verimli bir arazi üzerinde kurulmuş. Şirin bir köy.

ALICIK KÖYÜ

Burası Merzifon'a bağlı. Alıcık köyüne Kuşsaray'dan üç beş hane kadar gelmişler. Şimdi yüz hane kadar. Tarımla uğraşıyorlar.

KARAÖZÜ TARİHİ

Samsun Limanı ile Anadolu'nun Kızılırmak yayı içinde kalan çok verimli toprakları ve geniş yaylaları güneyin ana ticaret yollarına ve sıcak iklimine bağlayan en önemli geçitlerinden biri de Karaözü'den geçmektedir. Bu bağlantı önceleri Eski Köprü (Kızılırmak Köprüsü, köprü ayağının biri hala sapa sağlam durmaktadır) sonraları da Şahruh Köprüsü üzerinden yapılmaktaydı. Köprüler Sivas, Kayseri, Yozgat (Bozok) kentlerinin kesiştiği noktadadır. Vaktiyle buralarla irtibat bu köprülerle sağlanıyormuş. Daha yakın zamana kadar Yozyat'ın Çayıralan ve Boğazlayan İlçeleri sakinleri Şahruh Köprüsünden geçerek Karaözü istasyonundan trene binerlerdi. Karaözü bu özelliği ve bol kaynak suyuyla tarihin hemen her devrinde önem kazanmış ve o nedenle de sayısız kültürleri bağrında toplamıştır. Ve bu gün Karaözü'de bir çok kültür üst üstedir. Biz bu kültürlere geniş aralıklarla bakarken karşımızda tarih öncesi insanının değerlerini buluyoruz. Ötegece. Çakşak, Kayanınbaşı, Köprüaltı ve Kayadeğirmeni arazileri üzerinde olmak üzere toplam on kadar belli başlı mağara tesbit ettik. Bu mağaraların bir tanesi son derece gösterişli. Çakşak Mevkiinde, Yukarı Bendin yamacındaki büyük kayada yer alan bu mağara minik bir şato gibi. İnsan emeğiyle yapıldığı izlenimi veren, kesilerek açılmış, düzgün yapılı, dikine diktörtgen planlı kapısı, ilkel, basamakları, yamaçtan iki-ikibuçuk metre yüksekliğinde özellikle seçilmiş ve emek verilmiş konumuyla son derece orijinal bir mekan. Belki de bir kaya mezarı.

Karaözü'nün sırtını dayadığı tepeye Kale deniliyor. Bu tepenin yarısından yukarısı yok. Bıçakla kesmiş gibi. Dümdüz. Masaya benziyor adeta. Burada geniş kale temellerine rastlıyoruz. Bir rivayete göre bu tepenin üzerinde kale varmış Kalenin taşları sökülerek Şahruh Köprüsünün yapımında kullanılmış. Köprünün taşları incelendiğinde bu söylenceyi doğrulayan somut görüntülere tanık olunmaktadır. Yapıda yer yer sütun başlıkları ve ayakları kullanılmış.

Kale üstünde bol miktarda bulunan kırmızı parlak perdahlı, kötü fırınlanmış, elde yapılma, kaba işçilikli, tek renkli, "Çizi" bezemeli seramik ve mutfak kapları buluntularından anlaşıldığına göre buralara M.Ö. 3. bin yıllarında, *ESKİ TUNÇ ÇAĞINDA* yerleşildiği sanılıyor.

Karaözü'de 1992 Martında Kale ve Çevresi ağaçlandırılırken GEÇ ROMA, ERKEN BİZANS dönemlerine ait kırılmış bir adet erzak küpü ve bu küpün içinde bronz kap ve heykelciklere rastlandı.

Günümüze doğru yaklaştıkça daha somut ve göz alıcı tarihi belgelere rastlıyoruz. Eski Köprü (Kızılırmak Köprü'sü), Şahruh Köprü'sü ve Şeyh İbrahim[1] adına yaptırılan zaviye ile Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde sürekli yerleşim görmüş olduğu ortaya çıkıyor.

M.Ö. 2300 — 2000 — 1000 — 0 — ...günümüz

Karaözü'nün topoğrafik yapısına dikkat edilirse su kaynaklarının bolluğu ve önemli bir köprü başında bulunduğundanmıdır nedir insan elinin önceden değdiği belli. Uzaktan bakıldığında yüksek tepelerde sonradan yapıldığı çok belirgin sayısı bir hayli kabarık tümülüsler (höyükler) gözükür. Bunlar o dönemde haberleşmeyi sağlamak amacıyla yapılan yığma toprak kümbetler olmalılar.[2]

Karaözü'nün tam karşısında, Kızılırmak'ın sol kıyısında, Şahruh Köprüsü'ne 1068 m mesafede misyonunu tamamlamış büyük bir köprü ayağı hala dimdik duruyor. Buraya Eski Köprü deniliyor. Yıllar bu kültürü yıpratmış fakat yok edememiş. Ayağın ünlü Kızılırmak Köprü'süne ait olduğu söylenir. Bu köprü için yakıldığı sanılan anonim halk türündeki koşmanın sözleri şöyle: Köprüden geçerken köprü yıkıldı / Üç yüz atlı birden suya döküldü / Nice gelinlerin boynu büküldü / Kızılırmak nittin allı gelini / Çevresi oyalı pullu gelini.......

Eski Köprü (Kızılırmak Köprüsü) yıkılınca az aşağısına Şahruh Köprüsü'nün yapıldığı tahmin ediliyor.

Ve bu gün ayakta, dimdik yepyeni, ilk günkü gibi sapa sağlam, bütün özelliği güzelliği ve haşmetiyle ünlü ŞAHRUH KÖPRÜ'SÜ . En ağır misyonunu yerine getirme çabası içinde.

1 Şeyh İbrahim adına yaptırılan zaviyenin temel kalıntıları Kızılırmak sol kıyısı ve Şahruh Köprüsü'nün doğu ucunda, Kayseri yolu sapağının batısında olup 1970'li yıllarda, yol yapımı sırasında dozerle kazındı.

2 Höyük: Yayvan toprak tepe.

ŞAHRUH KÖPRÜSÜ[3]

KÖPRÜNÜN YERİ: Köprü Kızılırmak üzerinde Kayseri İline bağlı Karaözü Kasabası içindedir. Kayseri'nin kuzeyine düşer. Şehre 80 km. mesafededir.

KÖPRÜNÜN TARİHİ: Şahruh Köprüsü bu çevrede hüküm süren Dulkadırlıların Kırşehir Beyi Şahruh tarafından yaptırılmıştır. Hangi tarihte yapıldığı bilinmiyor. Ancak tamir tarihi biliniyor. Bu bilgiyi Şahruh Köprüsü-nün kitabesinden öğreniyoruz. Kitabe 1928 yılında orta gözden (en büyük göz) batıya kadar olan kısım tamir edilirken ırmağın sağ kıyısında, köprünün kuzey batı girişinde, çayırların arasında yazılı tarafı toprağa gömülü vaziyette bulunmuş. 4 Ağustos 1928 tarihinde Sivas müzesine kaldırılan (o zaman Karaözü Sivas'a bağlıydı) kitabe 252 envanter numarasıyla kayıtlıdır[4] ...H.945. – M. 1538-39 tarihli mermer kitabede Şahruh'un oğlu Mehmet Han'ın adından bahsedilmektedir. Köprünün onarıldığını belgeleyen bu kitabe 84x67 cm ölçülerinde, mermer üzerine kabartma olarak üç satır halindeki yazı süslü bir çerçeve içerisine alınmış, Osmanlı devri "sülüs celi"[5] yazı karekterindedir. Kitabenin metni şöyledir:

1– Bismillahirrahmanirrahim.

2– Amere hazael-cisr Mehmet Han bin Şahruh Bey bin Alauddevle.

3– Zülkadiri-es-Sasani senete hams ve erbain ve tis'a miete bieydi abdehu Bahram. H. 945. – M. 1538-39[6]

3 Şahruh, Dulkadır Hükümdarı Alaüddevle Bey'in oğludur. Amcasının kızı Şah Sultan Hatun ile evlidir. Mehmet, Ali Mırza, Ahmet adında üç oğlundan başka çocukları da olduğu sanılıyor.
Yozgat'ın Çayıralan Kazasına bağlı 13 km. mesafede Çandır Nahiyesi kuzey doğusundaki Kozan Köyünde otururdu.
Şahruh Bey Osmanlı Memlük harbi (1485-1490) esnasında amcası Şah Budak'ın (1489-Mart) yaptığı bir baskında tutsak düşüp gözüne mil çekilmişse de görmesine bir engel teşkil etmemiştir.
Alaüddevle, Diyarbakır'ı kendisine tabi etmek için oğulları Sarı Kaplan ve Erduvana Beylerin komutasında buraya bir ordu gönderdi. Fakat Diyarbakır valisi tarafından yenildi. Tutsak alınarak öldürüldü. İntikam almak için iki oğlunu daha gönderdi. Şahruh ve Ahmet komutasındaki ikinci ordu da yenilince esir düşen Şahruh ve Ahmet Beyler H. 914. M. 1508-1509 yılında öldürüldüler. Tarihler Alaüddevle'nin oğulları arasında en çok Şahruh'a güvendiğini onu daha çok sevdiğini yazar.
Sungurlu'nun Kale Köyünde oturan Döl Arslan ailesi Şahruh koluna mensuptur. (Prof. Dr. Faruk Sümer; Bozok Tarihine Dair Araştırmalar, s. 339.
Şahruh Bey'in yaptırdığı eserler: Çayıralan Kazasına bağlı Çandır'da hanımı Şah Sultan Hatun için kümbet ve zaviye Çandır'ın kuzey doğusunda Kozan köyünde bir mescit. İli Su'da (boğazlayan) diğer bir mescit. Karaözü de Şeyh İbrahim adına bir zaviye. Ve Kızılırmak üzerine kendi adıyla anılan "Şahruh Köprüsü". Gemerek'te bir mescit.

4 Cevdet Çulpan: Türk Taş Köprüleri . s. 72.

5 Cevdet Çulpan: a.g.e.s. 72

Türkçesi: Besmele. Bu köprü Sasaniler nesli Zülkadiroğullarından Alaüddevle oğlu, Şahruh Bey oğlu, Mehmet Han H. 945.M. 1538-39 yılında kölesi Bahram eli ile tamir ettirdi [7].

Kitabede her ne kadar Dulkadıroğulları gayrımüslüm Sasani neslinden gösterilmek istense de bunlar Oğuz ve Türkmen kavminin Bozok kolundandır[8]

Köprünün tamir tarihi Dulkadırlıların ortadan kaldırıldıkları tarihten sonraya sarkmış olsa bile bu tarihlerde çevrenin idaresi özel bir statüyle Dulkadırlı soyundan gelenlere verilmiştir.

Mehmet Çayırdağ'ın yaptığı bir incelemede; "Şahruh Bey'in, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde 1764 numaralı defterin 257. sayfasında kayıtlı 840 tarihli (bu tarih yanlış yazılmış olabilir) ve 594 numaralı defterin 204. sayfa ve 150 sıra numarasında kayıtlı H. 897 tarihli vakfiyelerinde Bozok Kazası (Yozgat) Emlak (Emlek) nahiyesine (Gemerek) tabi KARAÖZÜ köyünü, Nehr-i Sivas (Kızılırmak) üzerinde inşa ve bünyad eylediği ve Şahruh Bey Köprüsü demekle maruf köprünün tamirine vakfettiği kayıtlıdır. Köprüyü 945. M. 1538 -39 yılında Şahruh Bey'in oğlu hizmetindeki Mehmet Bey'in tamir ettirdiğine dair bir kitabe bulunmaktadır[9] "diyerek Karaözü Köyünü Şahruh Bey Köprüsünün tamiri için vakfeylediğinin kayıtlı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Şahruh Bey Karaözü (Ebecik Özü-Karı Deresi) ile Bucak Avşarı Kışlası (Yerlikuyu, İğdeli, Karpınar köylerinin bulunduğu yer) ve Bayır Deresi'nin (Deli Bayır ve havalisi) gelirlerini Karaözü Zaviyesi[10]ile köprünün tamirine tahsis etmiştir[11].

Köprü Mehmet Han'dan sonra 1910, 1928-1935 yıllarında iki kez, son olarak da 1959 yılında Karayolları tarafından olmak üzere toplam üç defa daha tamir ettirilmiştir.

MİMARİ ÖZELLİKLERİ: Köprü sapa sağlam taş yapılı, geniş ve çok görkemlidir. 161 metre uzunluğunda, 6,20 metre eninde, yaklaşık 11 m. yüksekliğinde (en yüksek yeri), kemer şekilleri sivri, sekiz büyük gözlüdür.

---

6 Hamza Gündoğdu: Dulkadırlı Beyliği Mimarısı. s. 65.

7 Cevdet Çulpan: Türk Taş Köprüleri. s. 72.

8 Prof. Dr. Faruk Sümer: Bozok Tarihine Dair Araştırmalar: D.T.C.F. Cumhuriyetin 50. yılını Anma Kitabı. s. 342.

9 Mehmet Çayırdağ: Kayseri'de Kitabelerinden XV. ve XVI. Yüz Yıllarda yapıldığı anlaşılan ilk Osmanlı Yapıları. Vakıflar Dergisi XIII. Sayı. Ankara 1981. s. 524.

10 Şahruh Bey; Köprünün doğusunda, istasyona bakan ucunda Şeyh ibrahim adına bir zaviye yaptırmıştır. Bozok Tarihine Dair Araştırmalar. Cumhuriyetin 50. yılını Anma Kitabı, s. 341. Prof. Dr. F.S.

11 Prof. Dr. Faruk Sümer. A.g.e.s. 341.

Köprünün toprağa sağlam basması ve Kızılırmak'ın azgın sularına direnebilmesi için kemerlerin oturtulduğu ayakların iki ucunda yedi tane güneyde yedi tane de kuzeyde olmak üzere on dört adet üçgen şekilli "tosun burunları" (sel yaranlar) vardır. Suyun geliş istikametindeki kuzey tarafında bulunan Tosun Burunları hem yüksek hem de üzeri düzgün bir üslupla yayvan çatılı dam gibi kapatılmış, güneydekiler alçak yapılı üstü düz ve açıktır.

Köprü arazinin durumuna göre doğu batı doğrultusunda inşa edilmiştir. Malzemenin yalnızca basınca çalışması için geniş açılı bir çatı gibi düşünülmüş... Çatının en yüksek noktasından batıya doğru uzunluğu 53 m, doğuya doğru 108 m. olarak inşa edilmiş.

Açının köşegeninin altına en büyük göz (buna ortada olmamasına rağmen "orta göz" denir) getirilmiş. Bunun batısında iki, doğusunda da beş göz vardır. Bu gözler büyük gözden itibaren her iki yana doğru küçülerek köprünün görkemini tamamlar.

Batıdan birinci, ikinci, üçüncü gözün kuzey yüzeyindeki kemerlerin kilit taşları kemer hizasından taşırılmadan beyaz taşlardan yapılmış,... Diğerleri kemer hizasından beş santim taşırılarak ana gövdeyle bütünleştirilmiş. Bu farklı yapıdan köprünün sık sık tamir ettirilmiş olduğu fikrini ediniyoruz.

Batıdan ikinci gözün kuzey yüzeyindeki kemerin kilit taşının orta yerine helezoni kıvrımlı kabartma bir topuz oturtulmuş. Güneyindeki taşa ise gonca kabartması işlenmiş. Bu kilit taşın sağ üst köşesine köprü oluğu yerleştirilmiş.

Köprünün iki yanında korkuluk taşlarının bastığı yatay vaziyetteki sıralı taşlar dışarı doğru on beş santim kadar taşırılmak suretiyle bir silme meydana getirilmiş. Kemerleri oluşturan taşlar bazen ana gövdeden beş santim içeri alınmak suretiyle değişik bir görüntü verilmiş. Korkulukların altına taş oluklar yeleştirilmek suretiyle köprü yağmur ve kar sularından korunmak istenmiş.

Oluklar "kör gözün" (doğudan birinci göz) kuzeyi ile batıdan ikinci gözün güneyine olmak üzere iki adet olarak inşa edilmiş.

Köprünün üzerinde sağlı sollu iki sıralı 1923-1935 yıllarında tamir ettirilen, eni 30 cm., boyu 79 cm, uzunluğu 156 metre ebatlarında kesilmiş taşlardan yapılmış korkuluklar bulunmaktadır. Bunların dört ucunda düzgün şekillendirilmiş yatay vaziyetteki bağlantı taşlarında sadece güney korkuluk taşlarının batı ucundaki taşın üzerine iri rakamlarla 1935 tarihi kazılmış.

Korkulukların güney sırası içinde doğudan itibaren 40. metrede, 65 cm eninde kısmen oluğa benzeyen oyularak yapılmış bir taş bu düzgün sırayı bozar. Buna "Kulunç taşı" denir. Bu taşın iki özelliğin olduğu söylenir.

Birincisi: Hastalanan, yeli sızısı olan bu taşa sırtını verirse (kuluncunu dayarsa) hastalığının geçeceğine inanır.

Diğeri: Burada cami olmadığı ve köprü beratlı olduğu için gelip geçen yolcular tarafından cami olarak kullanılmış. "Kulunç taşı" da mihrap olarak değerlendirilmiş. Burada cuma ve bayram namazı kıldıklarını Vahap Hoca (1861-1945) söylermiş[12].

Köprü açık sarı renkli kesme taşlardan yapılmış olup doğudan birinci gözün (körgöz) kuzeyindeki kemerin üstünde 28x53 cm ebadında kabartma bir motif bulunmaktadır. Bu motifin ortasında salkımları bulunan bir asma ile asmanın sol yanında aslan heykeli dikkati çeker. Üst boşluklarda 1328-1329 tarihleri kompozisyonu tamamlar. Bu hicri tarihler 1910 miladi yılının karşılığı olup bir tamir tarihini belgeler nitelikte olsa gerek.

Bu kabartmanın ortasında bulunan iki yana sarkık asma çubuğunun "hayat ağacı" nı sembolize ettiği tahmin edilmekle beraber soldaki aslan kabartmasının Selçuklu aslan kabartması tasviri geleneği doğrultusunda yapıldığı bilinmektedir. Aslan kabartmalarının arka ayakları üzerine oturmuş, ön ayaklarını kaldırarak ileri atılmış gibi yapılmış olanı Selçuklu geleneğinde arma özelliği sayılmıştır.

Yukarı kaldırılan kuyrukların "S" şekli çizdikten sonra bazen hayvan başlarıyla, bazen de palmet rumi biçiminde sonuçlanması kökenini Avrasya hayvan üslubundan alan Türk Sanatı geleneğine dayandırılmıştır.[13]

Bu motifin hemen üzerinde kısmen aslan başlı, burnu kırık ikinci taş oluk bulunmaktadır.

Körgözden (doğudan birinci göz) sonra gelen ikinci gözün güney yüzündeki kilit taşın üzerine oyularak kazılmış iri rakamlarla 1959 tarihinin

12 Vahap Hoca: Karaözü'nün yetiştirdiği saygın kişilerden biridir. Sadık Baba'nın deyişlerini en güzel yorumladığı söylenir.

13 Hamza Gündoğdu: Dulkadırlı Beyliği Mimarisi. 66.s.
Şahruh Köprüsü'nü incelerken burası bize bir tarihi olguyu çağrıştırdı. Tarihlerin kaydettiği Şahruh Köprüsü civarında geçen olay 1519 yılında cereyan eder. Bu tarihte Bozok'ta (Yozgat) önemli bir ayaklanma başlamıştır. İsyanı Şah Veli adında biri çıkartır. Şah Veli Dulkadirli Hükümdarı Şeh Süvar Oğlu Ali Bey'in oğlu Bozok valisi Üveys Bey'in evini bastıktan sonra Sivas Beylerbeyi Şadi Paşayı da Zile civarında bozguna uğratır. Bu başarısı Şah Veli'nin kendine olan güvenini artırır. Fakat çok geçmeden Dulkadıroğlu Ali Bey, Karaman Beylerbeyi Hüsrev Paşa ve Sivas Beylerbeyi Şadi Paşa Şahruh Köprüsü yakınında Şah Veli'i nin karşısına çıkarlar. Burada yapılan savaşı Şah Veli kaybeder. Kaynaklarda ilk defa Celali olarak gösterilen Kişi Şah Veli'dir. (Prof. Dr. Faruk Sümer: Bozok Tarihi. s. 320).

yazılmış olduğunu görüyoruz. Bu tarihle de buraların tamir edildiği belgelenmiş oluyor.

Şahruh Köprüsünden başka ayrıca Karaözü'de Göç Yolu, Vasıl (Fasıla), Kale Deresi (Ebecik Özü adıyla tanınmış olan Karı Deresi,) Anbarlı (anbardolduran) Ordu Beleni gibi hiç te sonradan konmuş olmayan tarihi arazi isimlerine rastlıyoruz.

Ordu beleni bizi bir tarihi olguya götürüyor. Osmanlı kaynaklarında derbent kelimesinin XV. asırdan itibaren kullanıldığı görülüyor. Lügat kitaplarında engel, geçit, boğaz, sed, hudut bölgelerinde, dağlar arasında güçlükle geçilen boğaz manalarına gelmekte, aynı zamanda istihkam olarak kullanılan bu gibi yerlere de aynı isim verilmektedir.

Derbend (geçit) gibi kullanılan bir kelime de belen'dir. Esas manası yüksek ve dik bayır üzerinde yol geçen tepedir[14].

Görülüyor ki Ordu Beleni adı hiç de sonradan konmuş bir isim değil.

Biz bu bölümde, Karaözü'de günümüze kadar söylenilegelen bazı önemli saydığımız tarihi olaylara değinmek istiyoruz. Derlediklerimiz belki biribiriyle doğrudan ilgili gözükmeyebilir. Fakat temelde bir bütünün ayrıntıları olduğu tartışılmaz.

Karaözü gerek Hüsneliler gerekse ondan sonra gelen oymaklar tarafından olsun önceden biliniyor, ancak burada tutunmanın zorluğu nedeniyle bir türlü yerleşilemiyordu. O dönemde Osmanlı toplum düzenini yerleşik hayata geçiremediği gibi, toplumu disipline edici bir idari ve adli yetenekten de mahrumdu.

"XVIII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunu uğraştıran en büyük sorunlardan biri reayanın yerini, yurdunu terketmesi ve aşiretlerin iskan sorunudur. Göçlerin, özellikle reayanın zulmünden, yakınmasından, devlet görevlileri tarafından soyulmasından, adaletin sağlanamamasından doğduğu bir gerçektir"[15]

Karaözü Şahruh Köprüsü'nün yanıbaşındaki iki büyük gözenin (Tohum Pınarı ve Memişin Pınarı) başına kurulmuştur.

Konar-göçer Türkmenler Kızılırmak yayı içindeki o çok verimli otlaklara ulaşmak için Şahruh Köprüsü'nü kullanarak Karaözü'den geçmek zorundadırlar. Bu konar göçerler sürüleriyle birlikte oldukça büyük kalabalıklar oluşturuyorlardı. Bunlardan, Sivas'ın güneyinde yurt tutmuş olan Yeni-İl Türkmenleri bunların içinde yer alan aynı vakfa bağlı Halep Türkmenleri

14 Cengiz Orhonlu: Osmanlı İmparatorluğu Derbend teşkilatı. I.Bölüm. s.8.

15 Doç. Dr. Yücel Özkaya: XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı. s. 159.

ve Dulkadırlı Teşekkülü büyük oymaklar halinde[16] yazın Arapgir, Canik, Divriği, Bozok, Çorum, Amasya, Sivas sancaklarında yaylayıp kışı Antakya ile Şam arasındaki bölgelerde geçirirlerdi[17]. Bu yetmiyormuş gibi Karaözü insanını rahatsız eden, ekeneklerini batıran, malını davarını çalan Haymana, Ankara yöresinden gelen Irışvan (Rışvan) Kürd'ü ile Avşarlardı. Avşarlar, yazın Akdağ Yaylalarında, kışın Kababel'de (Sarıoğlan'ın karşısındaki dağlık alan) kalırlardı.

Karaözülülere bu yer değiştirme sırasında yapılanları Zeybek ve Hatip Ali Efendi şöyle ifade ederlermiş:

"Bunların göçü gözüktü mü köy terkedilir. Katın ipiyle (Yorgana bağlanılan ipin adı) bir yorgan bir kilim daha taşınabilir neleri varsa götürebileceklerini alır Ağcaşar'a giderler, elleri yüreklerinin üzerinde yaşarlarmış"

Bu tür yaşam tarzının birinde şanssızlık İsmail Kahya'yı bulur (Erdoğanların dedesi). Bunlar acımasız insanlardır. Yakaladıklarına "ölüm dayağı" atarlar. İsmail Kahya'yı da döğe döğe yere sererler. İçlerinden biri şunun üzerine bir şey örtün deyince beyaz bir örtü ile kapatırlar. Daha sonra öldü diye döğmezler. Orada uzun süre baygın yatar.

Görülüyor ki o devirlerde Karaözü ve toprağı ayak altındadır. Yoğun ve kontrolsuz konar-göçer trafiğiyle karşı karşıyadır. Oysa bu başı boş hayat tarzı Osmanlı'nın aleyhinedir. Üretim büyük zarara uğramakta, bunun sonucu olarak da halk yoksul düşmektedir. İmparatorluk bu devirde bir takım yenilikler getirir. Daha önce başarısızlığa uğranılmasında büyük etkisi olan yaylak - kışlak meselesini bir nizama bağlar. 1842 yılında alınan bir kararla aşiretlerin bulundukları kaza ve sancak topraklarından dışarı yaylak ve kışlağa gitmeleri önlenir[18]. Osmanlı'nın bu kararından sonra bir daha konar-göçer aşiretleri gelmez olur. Ancak bunların yerini Çerkezler alır. Padişahtan aldıkları cesaretle bura insanını rahatsız ederler.

Konar-göçerler durdurulup Karaözülüler rahat bir nefes almaya başladıkları sırada bu kez de Çerkezler "kovgunculuğa" [19] başlarlar.

Kayanınbaşı'nda toplanan bir grup Çerkez buradan Kurugöl'e inip otlamakta olan köyün sığırlarını sürüp götürmeye kalkışırlar. Çobanlar bu durumu hemen köylülere iletirler. Karaözülüler atlı silahlı Çerkezlerin peşine düşerler. Gubatlardan Ali Yusuf Kahya da bir "gemalmaz'a" (hırçın at) biner bunların peşine düşer. Bu kargaşada at "şahlanır". Kalabalığı doğru-

16 Prof. Dr. Faruk Sümer: Türk Aşiretlerine Umumi Bakış, s.512.

17 Ahmet Refik: Anadolu'da Türk Aşiretleri .s.69.

18 Doç. Dr. Yusuf Halaçoğlu: XVIII. Yüzyıl İskan Siyaseti. s. 7 .

19 Kovguncu: Başkalarının malını sürerek hırsızlamak.

lar. Ali Yusuf Kahya'nın Çerkezlerin üzerine bu derece dolu dizgin gitmeye hiç de niyeti yoktur. Fakat atı kontrol edemez. Hayvan karartıyı doğrulamıştır bir kez. Başkaca seçeneği kalmayan Ali Yusuf Kahya ölümle burun burunadır. Kendini toparlar. Yaradana sığınıp bir nara atar. "Nereye bire . Varan Ali Yusuf Kahya. Savulun ben geliyorum" diyerek kalabalığın orta yerine dalar. Çerkezleri ortadan ikiye ayırıp karşıya geçer. Atın nallarından canını zor kurtaran Çerkezler arkadan gelen diğer kalabalığı da görünce paniğe kapılıp oradan sıvışırlar.

Bundan başka Deveboynu'nda Maraş Hasan'ı kolundan, aşağıdere-'de Mansur Efendi'yi hayasından vurarak yaralarlar. Soygun amacıyla yapılan bu saldırılarda Maraş Hasan çolak kalmıştır. Zeybek der ki: "Çerkezler etrafı korkutmamak, bir kişi gibi gözükmek için bir biri ardına dizilirler ip gibi tek sıra olurlarmış".

Burası öyle bir yerdir ki gelip geçen sürülerin hesabı yoktur. Yıllarca konaklama yeri olan bu yerler için şöyle bir olay anlatılır:

Kıtlık her yanı sarmış. Herkesin eli dar. Fakat Köprü Başı ekilmemiş. Ah bir ekilse. Buraların sahibi Mehmet Kaya'yı bir düşüncedir alır. Kalkıp gider. Muhanete el açar. Elden ödünç arpa bulur. Sürülmemiş tarlaya gelişi güzel saçar. Fakat iyi bir iş yaptığından emin değildir. Ancak bundan başkasını da becerememiştir. Oradan geçmekte olan Kücülerden Hacı Mehmet'i çağırır. "Yiğen şuna bir bak hele. Sık mı oldu seyrek mi ?" der . O da tarlayı eli arkasında şöyle bir dolanıp kontrol ettikten sonra "aha bir dane de burada var emmi" diyerek çok seyrek ekilmiş olduğunu ima etmek ister. O tarladan o yıl tam otuz mut arpa çıkar. Yaklaşık 10 ton.

Eskiden Karaözü'nün yaylası vardır. Arpaözü'nün üstünde. Çatal Sivri'nin eteğinde. Hanoluğu mevkiinde, Kızılalan denilen yerde. 1935 yılına kadar yaylaya çıktıklarını söylediler. Zamanla yayla kalkmış. Hatıp Ali Efendi'nin muhtarlığı sırasında yayla vergisi vermemek için burayı terketmişler. Karaözü'lü o dönemde özellikle Devlet Yatılı Okullarına (Köy Enstitülerine) gidip, sulu tarımı hayvancılığa tercih edince yayla işini boşlamışlar. Burası tapulu olmadığı için de kolayca kaybedilmiş.

O yıllarda harmanı bırakır ağustosun on yedisinde buğday ekerler, buna "oğlak kıran" derlemiş. Kar yağıncaya kadar da bu ekenek "camız alnı" olurmuş. Bu tarz ziraatın çok verimli olduğuna inanılır. "Oğlak kıran ekmeyenin karnı ekmeğe doymazmış" derler.

Keltepe'nin de otu bol olursa o yıl kıtlık olmazmış. Keltepe o kadar geniş bir mera değil. Ancak burası köye yakın olduğu için Tepe'nin otu bir ölçü olmuş.

Karaözü İç Anadolu Bölgesinde, Kayseri-Sivas demiryolunun Kızılırmak vadisine en çok sokulduğu batı yamacında Türk ve Türkmen aşiretlerince 18. yüzyılın sonlarına doğru kurulan bir yerleşim merkezidir.

NİÇİN KARAÖZÜ ?

Bu sorunun cevabını aydınlatan bazı somut vesikalar ve sağlıklı bilgiler edindik. Hatta Karaözü'nün bulunduğu yerin daha önceki adını bile Prof. Dr. Faruk Sümer'in "Bozok Tarihine Dair Araştırmalar" adlı eserinin 320. sayfasında tesbit ettik. Yazar burada Dulkadır Bey'i Alaüddevle'den övgüyle bahsederken daha sonra konuyu oğlu Bozok Valisi Şahruh Bey'e getirerek yaptıklarını sıralamış. Konunun bir yerinde sözü Şahruh Köprüsüne getirerek "Kara Özü civarında Kızılırmak üzerindeki muhteşem köprü ile adı geçen köydeki zaviye de onun tarafından inşa edilmiştir[20] " diyerek cümlenin bitimine "30" numara koyup dikkatleri dip nota çekmiş. Tam bir Osmanlı dili ile yazılmış olan dip not aynen şöyle:

"Vakf-ı cesr-i merhum Şah Ruh Beğ der-Kızılırmak der Karı Deresi ber muceb-i defter-i atik-i hakan-i ve mülkname-i şer'iyye"

Bu eski Osmanlı tapu defterindeki kaydı dostumuz sayın Dç. Dr. Hamza Gündoğdu ve arkadaşları bizler için Türkçeleştirdi.

"Kızılırmak Karı Deresi üzerindeki Merhum Şahruh Bey zaviyesi, köprü vakfı. Bu eski tapu defterinde ve şer-i mülknamede yazılıdır. Burada adı geçen Karı Deresi Kara Dere de olabilirmiş. Burası o yörede küçük bir mevki ismi imiş"

Aynı kitabın bir başka yerinde de "Ebecik Özü adıyla tanınmış olan Karı Deresi (Şahruh Bey'in vakfından)" diye söz etmektedir.

Böylece Karaözü'ünün bulunduğu yere eskiden "Ebecik Özü" ya da "Karı Deresi" dendiğini belgelemiş olduk [21].

Şahruh Bey Karaözü'de Şahruh köprüsünden başka Şeyh İbrahim için bir de zaviye[22] tesis etmiş. [23].

Gerçekten de daha yakın zamana kadar Şahruh Köprüsünün doğu ucuna 30-40 metre mesafede, taşları sapasağlam bir mazarlık ve epeyce de yığıntı halinde moloz vardı. Kayseri karayolu buradan geçerken dozerle buralar yerle bir edildi. O günlerde enkazı istasyon yolu ile Kayseri karayolu sapağı arasında bulunan bu zaviyenin taşları hemen bitişiğindeki han'ın duvar inşaatında kullanılmış olmalı. Şimdi bunun da yerinde yeller esmektedir. Eskiden burada bir han kalıntısı vardı.

20 Prof. Dr. Faruk Sümer: Bozok Tarihine Dair Araştırmalar, s. 320.

21 Prof. Dr. Faruk Sümer: Bozok Tarihine Dair Araştırmalar.s.327.

22 Zaviye: Küçük tekke. Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer.

23 Prof. Dr. Faruk Sümer A.g.e.s. 341

Karaözü'deki mevki (arazi) adları irdelendiğinde iki tane "Kalederesi" ismine rastlanılır. Bunlardan birisi Şahruh Köprüsünün batı ayak ucundan başlayarak Kayanınbaşı'na kadar uzanan vadiye denirken, diğeri, Kale'nin kuzey eteğinden başlayarak eski mezarlığın, bugünkü lise binasının [24] kuzeyinden geçen dereye denmektedir. Biri birine çok yakın bu iki derenin aynı adla anılmasında bir gariplik gözüküyor. Bunlardan birinin Karı Deresi olma ihtimali akla daha yakın geliyor.

Merhum Veli Kılıç'ın da bulunduğu Karaözü tarihiyle ilgili sohbetlerimiz sırasında söylediği bir sözü hala notlarım arasındadır. "Ebem derdi ki Karaözü kurulmadan önce buralara Karıcık deniliyormuş....." O zaman orada bulunanlar bu bilgiye fazla iltifat etmemişlerdi.

Karaözü adının kaynağını araştırırken Kara Öz adına Ahmet Refik'in " Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinin "Kara Öz Yürüklerinin Tedibine Dair" başlıklı bir yazısında rastlıyoruz. Bu sadece kısmen bir isim benzerliği olsa gerek Karaözü ile uzaktan yakından bir ilgisinin olduğunu sanmıyoruz. Karaözü'de Kara Öz Yürükleri diye bir aşirete raştlamadık.

1947 yılı baskısı, İçişleri Bakanlığı Yayınlarından olan "Türkiye'de Meskun Yerler Kılavuzu" adlı eserin II. cildinin 622. sayfasında şöyle bir tabloyla karşılaşıyoruz.:

MESKUN YERİN

ADI NİTELİĞİ	İDARİ DAĞILIŞI			
	KÖYÜ	BUCAĞI	İLÇESİ	İLİ
Karaözmahalle	Adrasan	Kumluca	Fenike	Antalya
Karaöz Muhtarlık	-	-	Manavgat	Antalya
Karaöz Muhtarlık	-	-	-	Kütahya
Karaözü Muhtarlık	-	Gemerek	-	Sivas

Yar. Doç. Dr. Hamza Gündoğdu'nun "Dulkadırlı Beyliği Mimarisi" adlı kitabının 64. sayfasında Karacaöz (Karaözün) şeklinde bir kayıt karşımıza çıkıyor. Kayıtta Karaözü üzerine bir açıklama yapılmamış.

Biz Karaözü ismine açıklık getiren en doğru ve güvenilir bilgilere Halil Edhem (Eldem) Bey'in "Kayseri Şehri" adlı eserinin 28. sayfasının 36. dip notunda rastladık. Daha sonra Kemal Göde'nin hazırlayıp sunduğu Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları arasında yer alan bu eserin dip notu aynen şöyle:

24 Burası 1957 yılından önce Hüsnelilerin ve köyün eski mezarlığı idi.

"Bu böyle olmakla beraber, yine Zülkadirliler ailesinden bazıları bu Eyalet Beyliği'nde hizmete alınmışlardır. Kayseri'nin kuzeyinde bulunan ve Sivas Vilayeti'nin Bünyan-ı Hamit Kazası'na bağlı KARACA-ÖZ Köyü'nün yakınından geçen Kızılırmak üzerinde sekiz kemerli "Şahruh Köprüsü" Alaüddevle'nin torunu Mehmet Bey'in adına yazılan kitabenin Türkçesi şöyledir..."

Böylece Halil Edhem (Eldem) Bey konuya Karaca-Öz şeklinde bir açıklık getirmiş.

Malatya-Hekimhan-Ardahan'da (Beykent) yaptığımız bir araştırmada da köylüler orada iki büyük öz'ün (su kaynağı) yan yana bulunduğunu ona izafeten de Karaözü denildiğini söylemişlerdi.

Ayrıca iyi incelenirse "niçin Karözü" sorusunun doğru cevabı da tam olarak ismin kendi yapısı içinde olduğu görülür. Gerçi "öz" sözü Türk dilinin en eski hatıraları kabul edilen Güney Sibirya'daki Yenisey Kitabelerinde de dere, çay ve dolayısı ile vadi anlamında geçmektedir.[25] Ancak yürükler (yürüyen) dağlar arasındaki düz ve verimli ovacıklara da "öz" [26] adını vermişler. Ayrıca nehirlerin etrafında bulunan meyilli araziye de "öz" demişlerdir.[27] Bize göre de en doğru olanı Halil Edhem (Eldem) Bey ve Ardahanlıların (Beykent) söylediği gibi.

Karaözü'de iki büyük pınar vardır. Bunlara Memiş'in Pınar ve Tohum Pınarı denmektedir. O dönemlerde bu iki pınarın suları bakir arazi üzerinden Aşağıdere'ye kadar inerimiş. Suların yatağı; narpız, kamış, kazayağı, çildirim, dağ yoncası ve çayırlarla kaplıymış. Burası her mevsim uzaktan iki siyah kalın ve geniş şerit gibi görünürmüş. Toprağın rengiyle, kaynağın sebep olduğu, devamlı sulanmaktan kaynaklanan otların koyu görüntüleri buraya "Karaca" vasfını vermiş olmalı. Bu görüntü öz'le (kaynak su) birleşerek halk dilinde değişmelere uğramış. Önceleri "Ebecik Öz'ü"–"Karı Deresi" denilirmiş. Sonraları " Karaca Öz", daha sonra da Karaözü şeklinde yapılanarak bu günkü adını almış olmalı.

Karaözü ile yakından ilgilenmeyenler hala bu ismi doğru olarak söyleyemezler. "Karaözün" olarak telaffuz ederler.

25 Prof.Dr. Faruk Sümer: Cumhuriyetin 50. Yılını Anma Kitabı. s. 311.

26 Doç. Dr. Mehmet Eröz: Anadolu'nun Türklüğü. s. 171.

27 Ali Rıza Yalman (Yalkın): Cenupta Türkmen Oymakları. Cilt. 1.s.137.

KARAÖZÜ'YÜ İKİNCİ KEZ KURANLAR

Karaözü'nün kuruluş tarihi ilgili elimizde kesin bir kanıt yoktur. Ancak buraya gelenlerin 1700'lü yılların ikinci yarısının sonuna doğru dalgalar halinde daha iyi bir mekan bulmak amacıyla yurtlarını terkettikleri sanılıyor.

Ancak konunun bu yerinde Karaözü'nün kuruluş tarihine net olmasa bile birazcık ışık tutacak bir tarihi olgudan kısaca bahsetmek gerekecek.

Söylenceye göre Sadık Baba Karaözü'ye geldiğinde on beş yaşındadır. 1784 yılında doğduğuna göre Karaözü'nün kuruluş tarihinin 1799 yılı olması gerekir.

Bu insanlar Karaözü'ye gelir gelmez akarsuları kanallara alarak sulu tarımda kullanıma açıp değirmencilik gibi o dönemin koşullarına göre çok ileri teknolojik faaliyeti benimsediklerine, bağ ve bahçe işlerinin yabancısı olmadıklarına, suyu kültürde kullandıklarına bakılırsa bunların konar-göçer aşiret yaşam tarzını daha önceleri terkederek yerleşik hayatı iyi bildikleri düşüncesi ağırlık kazanıyor.

İlk gelenler Malatya'nın Hekimhan İlçesine bağlı ARDAHAN (Beykent), GÜVENÇ ve BASAK köylerinden gelmişler. Ancak burada tutunamayıp iki koldan Çorum'un köylerine dağılmışlar. Gökçam'ı anlatırken bu konuya geniş olarak değinmiştik. Malatya'dan gelenlerin 30-40 yıl kadar Karaözü'de kaldıktan sonra buraları terketmeleri sonucu hazır yere aynı köylerden yeniden göçler gelerek Karaözü'ye yerleşirler. Zaten İmparatorluk da konar-göçer sorununu 1842 yılında bir ölçüde halletmiş, Karaözü az çok yaşanır hale gelmiştir. Bu arada Çorum'dan geri gelenler de olur (Hıdır Kahya, Kadılar bunlardan sadece bir kaçı). Karaözü böylece Malatya'dan gelenlerce ikinci kez yerleşime açılmıştır. İşte Karaözü'nün bu günkü nesli onların devamıdır. İlk gelenler 24 hane kadardır. Bunun on yedisi Ardahan'dan (Beykent), altısı Güvenç'ten bir tanesi de Basak'tan gelmedir.

Ardahan'dan (Beykent) Gelen Oymaklar

OYMAĞIN		Karaözü'ye Ardahan dan (Beykent) gelen kişinin adı
Karaözü'deki Adı	Ardahan'daki adı	
AVCILAR	GÖÇERLER-ESPERLER	GÜLO SÜLEYMAN
EKE MEHMET (Ocağı Geçmiş)	–	EKE MEHMET
KARADELİLER	–	ALİ
KARAHANLAR	KARALAR	OSO
KERİMLİ	KERİMOĞLU	
AĞCALAR-ARGÜDERLER	KERİMOĞLU	AĞCA KAHYA
DOĞANAYLAR	KERİMOĞLU	MEHMET KAHYA
ERDOĞANLAR	KERİMOĞLU	İSMAİL KAHYA
KELEKLER	KERİMOĞLU	CAFER KOCA (Kelek Koca[28])
TAŞYÜREKLER	KERİMOĞLU	AHMET KAHYA[29]
KILIÇLAR	KENDİRLER	MANALİ
KOCA MUSA (R.1260 H.1844) Ocağı Geçmiş	GÖÇERLER-ESPERLER	KOCA MUSA
KOÇLAR-KÜCÜLER	MİKAİL	SÜLEYMAN (Cülüce)
MANSUROĞULLARI-KAYALAR-TİLKİLER	–	ZARALİ
MİLLİOĞLU (Ocağı Geçmiş)	–	PANALİ
SÜLEYMANOĞULLARI-DEMİRCİLER-BİBERCİLER-EKİCİLER-ÇAKICILAR (Himmet ile aynı soydan)		SÜLO
TEMELLER	–	HİMMET
YILMAZLAR-KUBATLAR	KUBATLAR-HİMMETLİ	ALİ KAHYA

Yürük Türkmenleri çoğu zaman ulus, uruk, boy, oymak veya soy isimlerini alırlarken o toplumun başında bulunan şahsın, köy kent isimleri alırlarken de yerleştikleri yerin durumuna, coğrafi konumuna, arazi yapısına dikkat ederek seçimlerini o doğrultuda yaparlardı. Oğuz Tarihi bu görüşü doğrulayan pek çok örneklerle doludur.

Bu bahiste Malatya'dan gelen oymakların tarihini irdeleyerek tesbit edebildiklerimiz kadarıyla bazı açıklamalar getirmeye çalışacağız.

AVCILAR-GÖÇERLER-ESPERLER: Ardahan'da (Beykent) yaptığımız araştırmaya göre buraya sonradan gelen [30] Avcılar'a Göçerler denili-

28 Ardahan'da (Beykent) "Kızlar Kalesi" denilen yerde bir arazinin adına "Kaleğin Koyağı" denmektedir.

29 Daha yakın zamana kadar bu sülalelerin biri birine "emmi" diye hitap ettiklerin ve sahip çıktıklarını biliyoruz.

yor. Göçerlerden Ardahan'a (Beykent) ilk gelen Esperoğlu Molla Hüseyin Hoca'dır. Hüseyin Hoca okur yazar olduğu için Kerimoğlu'nun çocuklarını okutur. Fatma adındaki kızıyla da evlenerek bir miktar mal alır. Böylece Ardahan'daki (Beykent) tarihi misyonuna başlar.

Bu sülaleden olan Karaözü'de yaşamış Murtaza Avcı'nın (1900-1956)kendi kökenine ait tuttuğu not dolaylı yoldan elimize geçti. Bu not kısmen şöyle:

"Ardahan'a (Beykent) ilk gelen (1634) Esper oğlu Boza Karayiğit'tir. (Molla Hüseyin Hoca'nın kardeşi olabilir) Bunun İsper adında bir oğlu olur. İsper'in, Poyraz, Murtaza, Himmet adında üç oğlu, Taman adında bir kızı vardır. Rumi 1149 (M.1733) yılında Poyraz bekar olarak ölür. Himmet Sivas'a göçer.[31] Murtaza Ardahan'da (Beykent) kalmıştır. Bunun üç oğlu olur. Süleyman, Himmet, Poyraz. Gülo Süleyman-Sülük olarak tanınan bu kişi R. 1240 H. 1824 yılında Karaözü'ye gelir. Çok yaşamadan ölür. İki oğlu Murtaza ve Çolak Mehmet Avcılar soyu olarak nesli devam ettirirler. Bu iki kardeş 1834 yılında ayrılarak biri köyün üst başına, diğeri de en alt kenarına yerleşerek Karaözü'de kalabalık bir oymak oluştururlar.

Poyraz R. 1260 H. 1844 yılında yanına Himmet'i ve oğlu Koca Musa'yı alarak birlikte Karaözü'ye gelirler. Himmet evlenmeden ölür. Koca Musa'nın Deli Hasan adında bir oğlu olur. Deli Hasan'dan iki oğlan bir kız türese de oğlanları I. Cihan harbinde, kızı da bir hastalıkta yitirince Koca Musa'nın "ocağı geçer"

EKE MEHMET: Ocağı geçmiş.

KARADELİLER: Bunların Himmetli olduğu söylenir (Kubatlardan)

KARAHANLAR-KARALAR: Ardahan'da (Beykent) bu sülaleye KARALAR deniliyor.

Ali Rıza Yalman (Yalkın) "Cenupta Türkmen Oymakları" adlı eserinin II. cilt 5. sayfasında Aladağ'da yaylayan yürükler arasında sekiz tane oymaktan bahseder. Bunları:

1- Karalar,
2- Karahacılı,
3- Bozdoğanlı
4 - Sarı Keçili,

30 Kerimoğlu ve kardeşi Himmet R. I0II. H. 1595 yılında Ardahan'ı (Beykent) kurmuş. Esperoğlu Boza Karayiğit 39 yıl sonra 1634 yılanda tahminen kardeşi ya da çok yakın akrabası Molla Hüseyin Hoca ile Birlikte gelmiş olmalı.

31 Avcılar Sülalesinin bu kolunun çoğalarak Sivas'ın Çayırağızı Mahallesinde yüncülük yaptığı söylenmektedir.

5 - Kara Koyunlu,
6 - Kara Kayalı,
7 - Cerit,
8 - Aydınlı

oymakları olarak sıraladıktan sonra 58. sayfada, Ankara ve Kahramanmaraş'ta KARALAR isimli iki köyün bulunduğunu yazar. 127. sayfada da KARALAR aşiretinin, Çimeli, Terliksiz, Halvacı, Oymaklı, Yüzbaşı (Yozbaşı), Kamışlı, Sakalıağca, köylerinde yaşadığından bahseder.

Mehmet Eröz de Atma Boy'unu on iki oymağa ayırır. Bunları:

1 - Kizirli,
2 - Tilkiler,
3 - Haydarlı,
4 - Ketiler,
5 - Sadakalar,
6 - Kızkapanlı,
7 - Karahasanlar,
8 - KARALAR,
9 - Ağcalar,
10 - Turuçlu,
11 - Kabalar,
12- Mahkanlı[32]

oymakları olarak sıraladıktan sonra, KARALAR Oymağının konar-göçer aşiretindeki yerine açıklık getirir.

Hilmi Göktürk, Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü adlı eserinin 92.-93. sayfalarında: KARALAR bahsini anlatırken: "Türkmenlerde bir oymak da Karalı ismini taşır. Ve Divan'da Hakaniye Hanlarına KARA lakabının verildiğini de görmekteyiz."[33]der.

KERİMOĞLU: Araştırmalarımızda bu oymağın değişik mekanlarda yaşamış olduklarını gördük. Gittikleri yerlerde KERİMOĞLU adını gölgeleyecek ya da ikinci plana itici bir yanlışlık yapmamışlar.

Karaözü'de Kerimli, Çorum- Gökçam'da Kerimler, Malatya-Hekimhan-Ardahan'da (Beykent) Kerimoğlu olarak adlarını sürdürüyorlar.

32 Mehmet Eröz: Doğu Anadolu Hakkında, s. 42 -43.

33 Hilmi Göktürk: Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü. C.I. s. 92 - 93

Kerimoğlu Obasına - Beyliğine ait bilgiler tafsilatlı olmamamkla beraber Prof. Dr. Faruk Sümer'in Oğuzlar Türkmenler adlı eserinde verilmektedir.

Edinilen bu bilgilerden sonra karşımıza iki ayrı tarihte, iki ayrı yerde ve iki tane Karimoğlu oymağı çıkmaktadır.

Birincisi: 1595 yılında Ardahan'ı (Beykent) kuran Kerimoğlu.

İkincisi: 1707 yılında Ceyhan kıyısında kıyı beyi olarak yaşamını sürdüren Kerimoğlu Beyliği'dir.

Kerimoğlu oymağı bilindiği gibi Kars-Ardahan'dan Muş'a, buradan da Çukurova'ya gelmiştir. Çukurova'dan sonra Ardahan'a (Beykent), Karaözü'ye, Çorum'a giderek yerleşik hayat düzenine geçmiştir.

Kerimoğlu Beyliği'ne ait bilgileri ise Prof. Dr. Faruk Sümer şu şekilde verir:

"XVII. yüzyılda batı ve güneybatı Anadolu'daki yürük topluluklarının nüfusları artmış ve yaylak sıkıntısı çekmeye başlamışlardı. Bunun sonucun Menteşe Yörükleri Kuzeye doğru ilerleyerek Bursa çevresine kadar uzandıkları gibi, İç-İl Yörükleri de komşu bölgelere, Bilhassa Çukurova'ya göç ettiler. Çukurova'ya göç eden İç-il'li teşekküllerin başında Boz Doğanlar bulunuyordu. Çukurova'ya göçeden Boz Doğanların bir kısmı Adana yöresinde kaldı ki bunlara Küçük Boz Doğan denilir. Onlardan bir bölük de doğuya ilerleyerek Kadirli'nin güneyinde yurt tuttu. Boz Doğanların belli başlı obalarından biri olan Melemenciler'de ilk önce Kusun sonrada sonrada Kara-İsalu yöresine göç ettiler.

Bu ailelerden sonra Kerimoğulları, Gök Veli Oğulları, Sırkıntı Oğulları ve Karsandı Oğulları gibi kıyı beyleri de bu bölgelerde yaşamlarını sürdürdüler. Bunlardan Kerimoğulları Ceyhan kıyısındaki Boz Doğanların Beyleridir. Bu aileye ait şimdiki halde en eski bilgi H. 1707 yılına aittir. Bu tarihte "envaî fesat ve şekavetle meşhur" oldukları söylenen Maraş bölgesindeki ailelerden Çoban Oğlu Kasım (Cerid'den) ve Beyazıt oğlu Mehmet ile Kerimoğlu Halil Karaman Beyler Bey'i tarafından yakalanmışlardır. Daha sonra Devlet bu aileyi Çukurova'nın ayan ailelerinden biri olarak tanıtmıştır.[34]

H. 1143. M. 1730 yıllarında, ailenin başında ABDÜLKERİM adlı bi Bey görülmektedir. Bu tarihte Sırkıntı Oğlu Mehmet, Karsandı Oğlu Kara Nebi Hamza ve Kerim Oğlu Abdülkerim ile birlikte, Rakka'ya iskanları fermen olunan Receplu Avşarı'nın kaçmasını önlemeye memur edilmişlerdir"[35].

34 İmparatorluk devlet kudretinin zayıfladığı sırada ortaya çıkan aileleri fesatcı ve şaki olarak nitelerken, sonraları bölgenin ayan ailelerinden olarak itibar etmiştir.

Karaözü geleneğinde Çukurova etkisinin mevsimlik işçilikten kaynaklandığını sanırdım. Şimdilerde bu endişem bir anlam kazandı.

Ardahanlılar (Beykent) "İNCE MEMED" romanında adı geçen Kerimoğlu'nun kendi sülalelerinden olduğunu iddia ettiler.

KILIÇLAR: Ardahan'da (Beykent) KENDİRLER olarak biliniyor. Buraya ilk gelenin Hamza adında biri olduğunu tesbit ettik.

KOCA MUSA: Avcılar bahsinde etraflıca anlatıldı.

KUBATLAR: Yürüklerde KUBAT adına çeşitli yerlerde rastlıyoruz. Bunlardan biri Karakeçili Yürüklerine ait. Karakeçililer dört ana kola ayrılır.

1 - Şıhan (Şıhlar),
2 - Ceraban (Cerabiler),
3 - Balekan (Balekiler),
4 - Aminan (Amıniler),

ŞIHAN OYMAKLARI:

a - Hacan,
b - Musikan (Arapça " Bıçakcılar" manasına geliyor)
c - KUBATAN (Kubatoğulları da deniliyor)
d - Şihimam,
e - Kotan,
f - Davaran,
g - Şıhkan,
h - Binkasım[36]

Görülüyor ki Kubatoğulları, Şıhan Oymağının bir kolunu oluşturuyor. Kubatan veya Kubatoğulları isimli oymak adını "Kubat" isimli bir atadan aldığı tahmin ediliyor.

Danişmend Türkmenlerinde "Büyük Selmanlı Cemaatinin Kethüdasının (oymak beyinin) adı "Kubad Kethüdadır"[37]

Karakoyunlu devletinde de aynı isimle anılan kimselerin bulunduğunu biliyoruz.

Karakoyunlu Hükümdar ailesinden Tatar Han adlı bir kız Ağaç eri Reisine verilir. Bu evlilikten Hasan Bey adlı oğulları olur. Hasan Bey

35 Prof. Dr. Faruk Sümer: Oğuzlar Türkmenler. s. 196.

36 Prof. Dr. Mehmet Eröz: Atatürk Milliyetçilik Doğu Anadolu. s. 163.

37 Ahmet Refik: Anadolu'da Türk Aşiretleri. s. 104.

Alıncak Kalesinde katledilince oğlu Kubad Karakoyunlu hükümdarı ilan edilir.[38]

Bingöl'deki Beritanlılardan bir oymağın adı da "Kutablı" dır.[39]

Kubatların tarihdeki yerini böylece belirledikten sonra Karaözü'lü Kubatlar bunlardan hangisine mensuptur sorusu sorulabilir. Bu sorunun cevabını hemen vermek kanımca yanlış olur. Ancak oymağın devinimleri, yaşadıkları yerler, sosyal yapıları incelenirse Karakoyunlu Devletine mensup oldukları sadece tahmin edilir.

KOÇLAR-KÜCÜLER-MİKAİL: Bunların Mikail aşiretine mensup oldukları sanılıyor.

Kücü denmesinin de bir nedeni var. Kücü; perde, cicim, çuval, kilim dokunan culfalığın (dokuma tezgahı) bir parçasıdır. Bunlar zanaattan anladıkları (daha çok ağaç işleri) ve culfalığı kurmayı çok iyi bildikleri için kücü denilmiş. Kücü sözcüğü halk ağzında giderek küçüye dönüşmüş.

KAYALAR-MANSUROĞULLARI-TİLKİLER: Tilkiler Atma-Atmalı Aşiretine mensup Atma-Atmalı Boy'u şu oymaklara ayrılırlardı:

1 - TİLKİLER,
2 - Kizirli,
3 - Haydarlı,
4 - Ketiler,
5 - Sadakalar,
6 - Kızkapanlı,
7 - Karahasanlar,
8 - KARALAR,
9 - Ağcalar,
10 - Turuçlu,
11 - Kabalar,
12 - Mehkanlı.

TİLKİLER üç oymağa ayrılırlar.

a- Hasanlar Oymağı,
b- Bikler,

38 Prof. Dr. Faruk Sümer. Kara Koyunlular. Ankara. 1967. C.I.s.30.

39 Cemil İşbir: Bingöl'ün Tarihi ve Coğrafyası.s. 42.

c- Tonolar Oymağı,

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Tilkili, Tilkiler, Tilki isimleri alan on beş köy mevcuttur.[40]

"Teke Türkmenlerinin Tohtamış kabilesine bağlı Vekil Oymağının bir şubesi YUSUF olup, bu şubeye bağlı, küçük bir oymağın ismi de Tilkidir[41]".

MİLLİOĞLU: Ocağı geçmiş.

DEMİRCİLER-SÜLEYMANOĞULLARI: Bunlar Temellerle aynı soydan olup akrabadırlar. SÜLO Karaözü'ye gelen ilk atalarıdır.

TEMELLER: Bu sülale hakkında fazlaca bir bilgi edinemedik. İlk gelen ataları HİMMET olarak biliniyor.

40 Mehmet Eröz: Doğu Anadolu Hakkında. s. 43 - 44

41 Hilmi Göktürk: Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü. C.I.s.93.

Güvenç Kökenlİ Oymaklar

OYMAĞIN		GÜVENÇ'TEN KARAÖZÜ'YE GELEN KİŞİNİN ADI
KARAÖZÜ'DEKİ ADI	GÜVENÇ'TEKİ ADI	
BALOĞULLARI	Güvenç'te bu altı oymaktan sadece Sadık Baba'nın soyu kalmış. Diğerlerinin hepsi göç etmişler	MUSTAFA - VELİ İki kardeş
KABAKLAR		HIDIR KAHYA
KEKEÇLER		TATAR KOCA
SADIK BABA	KARACALAR	SADIK BABA
ZEKERİYEOĞULLARI		CİK VELİ
ZÜLFİKAROĞULLARI (Karaoğlanlar)		HÜSEYİN KOCA

Karaözü'de Güvençliler için söylenen bir söz vardır. "Güvenç'ten göçtüğünü bilirim o da hep açlığın boku " (Açlık sebep oldu).

BALOĞULLARI: GÜVENÇ'ten gelmişler. İlk gelen MUSTAFA ve VELİ adında iki kardeş.

KABAKLAR: Karaözü'ye ilk gelenlerden birinin HIDIR KAHYA olduğu söylenir. KABAKLAR bunun soyundan türemişler. HIDIR KAHYA'nın yaptığı ev Karaözü'de yakın zamana kadar duruyordu. Bunun üç oğlu olmuş.

1- Bektaş,
2 - Veli,
3 - Bucu Süleyman.

Bunlardan Hıdır Kahya ile oğlu Veli Karözü'ye, Bektaş ile Bucu Süleyman da Çorum'un Kuşsaray köyüne yerleşmişler. Bucu Süleyman'ın Kuş Saray köyünde çok kalabalık bir sülalesi var. Burada çeşitli soy adları almışlar. (Yücel, Yiğit, Şahin, Öztaş, Özdemir, Erkan, Bıçak)

Oymağın Kuşsaray'da yaşayanlarına ait sonradan düzenlenmiş şeceresi Veli Yiğit'te bulunuyor.

KEKEÇLER: Bir Türkmen soyudur. Güvenç'ten ilk gelen Tatar Kocadır. Bunlar da bir takım kollara ayrılmışlar ve ayrı köylerde yaşıyorlar. Esas Tatar Koca'nın dışında, bir kolu İbiş Ahmet, bir kolu da Yozgat ili Akdağmadeni Vezir alan Köyünde Topcular Oymağını oluşturmuş.

Veziralan Köyüne iki kardeş gelmiş. Birinin çocuğu olmamış. Öbürüne Topcular deniliyor. Şimdilerde soyadları "Koçak" olarak geçiyor.

Köy tahminen 30-40 hane kadar. Veziralan fundalık bir yer. Boz bir toprağı var. Köyün ortasından küçük bir derede az bir su akmakta. Sadece dere yatağında patates yetiştiriliyor. Fakir bir köy. Eski tür yaşam tarzını aşamamış. Geçimlerini dışarıda çalışarak sağlıyorlar. Yalova'da ve İstanbul'da inşaat işçiliği yaptıklarını söylediler.

Karaözü'lüler Veziralan'a Yukarı Karaözü diyorlar.

Kekeç Türkmenlerde bir oymağın adıdır. [42]

SADIK BABA: 1784-1839 Yıllarında yaşamış bir tekke şairidir.

Esas adı Hüseyin olan Sadık Baba 1784 yılında Malatya'nın Hekimhan kazasına bağlı Güvenç Köyünde doğar. 1839 yılında 55 yaşında iken ölür. Mezarı Güvenç Köyünün batı yamacındaki köy mezarlığının orta yerindedir.

Dedesi Hüseyin, babası Kurada (Hurda) Ali, annesi Kara Fatma'dır. Torunlarından Vahap Karaca'nın ifadesine göre dedesi Hüseyin Elbistan 'ın Kantarma Köyünden gelmedir. Oraya da Erdebil tekkesinden gelmişler.

Sadık Baba Ümmi (Okuyup yazması olmayan) biridir. Hayatı yokluk ve fakirlik içinde geçmiştir.

Bir kıtlık sonucu köyünü terkeden Hüseyin on beş yaşlarında Sivas'ın Kangal Kazasına bağlı Ulaş Nahiyesine gelir. Burada " Karagavur" lakabıyla bilinen zengin bir Ermeni'ye azap (Çiftlik hizmetlisi) durur. Deyişler söylemeye bu yaşlarda başlar.

Hüseyin doğuştan yumuşak huylu, saf, temiz yürekli, doğru biridir. Azaplığı süresince mandalarına çok iyi bakar. Onların yattığı yere kuruluk ve saman serer. İşin bitiminde soyunur, çırıl çıplak bu sergide yatar yuvarlanır. Eğer bu yuvarlanma sırasında sırtına iri bir şey değmişse hemen onu alır. Böylece hayvanların rahat yatmasını sağlamış olur.

Bir yaz günü, sabahın serinliğinde, gün doğarken, kağnılarla birlikte köylülerle toplu halde, oralara en yakın bir değirmene buğday öğütmeye gönderilir. Yapacakları iş mevsimlik olduğu için de çuvallar az ve küçüktür. Hüseyin çuvallarını kağnının ok'una (kağnıda köp'ten boyunduruğa doğru uzanan kısım) yerleştirir. Kendisi de esas geniş ve boş olan ana gövdeye uzanarak gider.

Dönüşte kağnısı konvoyun en arkasına düşmüştür. Öğlen vakti yaklaşmış, sarı sıcak bastırmıştır. Biraz yol alındıktan sonra Hüseyin kağnıda uyur. Karagöl yakınlarına gelince mandalar kağnıyı aniden göle çeker. Köylüler bunun geç farkına varırlar. Bağırıp çağırmalara fırsat kal-

42 HİLMİ GÖKTÜRK: Anadolu'nun Dağında ve Ovasında Türk Mührü. s. 116.

madan hayvanlar gölün bataklık kısmını geçmiştir bile. Hüseyin gürültüye uyanır ki kağnı gölün ortasında. Telaşlanmadan gayet soğuk kanlı bir şekilde mandaları "hoylar (sürer). Un çuvallarına bile bir zarar gelmeden kenara çıkar. Ulaş'ın yolunu tutar.

Önden gidenler durumu Karagavur'a iletirler. Ermeni haberi alır almaz atına atlayıp göle doğru dizginler. Yarı yolda Hüseyin'le karşılaşır. Gördüğü manzaraya inanamaz. Kağnı ve mandalar çamur içinde, Hüseyin sağ ve un kup kuru. Buna bir anlam da veremez. Atını çevirip beraber Ulaş'a varırlar. Eve gelir gelmez Karagavur Hüseyin'i karşısına alarak:

– "Oğlum Hüseyin işte senelik azapcalığın. Sen hakkın sevgili bir kulu olmalısın Tanrıya bizden daha yakın olduğunu sanıyorum. Bir gün sana sinirlenip hırsa kapılabilirim. O zaman ağzımdan kötü sözler çıkarsa tanrı beni affetmez. Hadi güle, güle"... deyip işine son verir.

Hüseyin köyüne döner. O sırada Karaözü'ye göç hazırlıkları yapılmaktadır. Göçe katılır ve birlikte Karaözü'ye gelir. Burada evlenir. Cafer adında bir oğlu ile Elif adında bir kızı olur.

Zamanının büyük bir bölümünü deyişler söyleyerek geçirmektedir. Henüz kendini çevresine kabül ettiremediği sıralardır. Hafife alınır. Bazen de "bu hak aşığı değil kız aşığı" denilerek dedi kodusu yapılır.

Tam bu sıralarda Karaözü'ye beynamaz[43] tesbiti için bir büyük din görevlisi gelir. Buna Hüseyin önerilir. Hemen huzura çağırılır. Devlet adamı:

– "Eğer sorsalar müslüman mısın? Sana beynamaz diyorlar doğru mu ? Ne dersin aşık" diyerek Hüseyin'i hafife alıp canını sıkacak sorular sorar Hüseyin; hemen toparlanıp iki dizinin üzerine gelerek, elleri dizlerinin üzerinde şiddetle:

Ne kakarsın sen seni.
Konuşalım ra ile.
Mağrurum hasmı hodadır,
Sen olma enga ile.

Yedi haset kale yapmış.
Gönlünün öz evine.
Sen seni temiz mi sandın,
İki bardak su ile.

43 Beynamaz - Binamaz: Namaz kılmayan - İhmalkar - tembel, Eskiden köylere beynamaz tesbiti için din görevlileri gönderilirmiş.

Ey Yezit şen sana bakma.
Bak müminin kalbine.
Nur ile dop dolu olmuş,
Mevç vurur derya ile.

Bu Sadık abdül biçare,
Haşa varlık olmasın.
Bu söz kendimden değil,
Desturur mevla ile[44]

diye karşılık verince adam hatasını anlar. "Bana beynamaz diye bula bula allahın ülemasını mı buldunuz ? Diyerek etrafına kızar. Oradakileri ayıplar. Seneler Hüseyin'i olgunlaştırmış ve tanrısına daha da çok yaklaştırmıştır. Bu olgu çevresi ile arasındaki iletişimi zayıflatır. Hatta sertleştirir bile. Bu tür sürtüşmelerin birinde de bir cem toplantısında Malatya'dan gelen Dede'ye şikayet edilir. Dede bunu cem'e davet etmek için bir peyk (haberci) yollar. Gönderilen kişi Hüseyin'i cemaatın gözünden düşürmek gayesiyle haber vermeden yarı yoldan geri döner. Dede'ye "gelmiyor" der. Dede ikinci bir peyk daha gönderir. O da yoldan dönerken Başçavuş'un ara sokakta ayağı kayarak yere düşer. Dizi kanar. Bu hal Hüseyin'e malum olur. "Gön delindi, kan çıktı artık burada durmak olmaz" diyerek kendi kendine cem'e gelir.

Dede:

– Hüseyin niçin geç geldin? iki tane de haberci yollamıştık.

– Dedem beni kimse çağırmadı. Ben kendim geldim.

– Nasıl olur gönderdiğim haberciler seni çağırmadılar mı?

– Eğer ikinci gönderdiğin peyk de düşüp dizini kanatmasaydı gene haberim olmazdı. Kan'ı şahit olarak gösteriyorum". Diyerek dedeyi ve oradakileri hayretler içinde bırakır.

Dede: "Artık bununla uğraşmaktan vazgeçin" diyerek Hüseyin'i Hacı Bektaş'a davet eder. Hüseyin orada bir süre Tekke kültürü alır. Ve Çelebilerden Hamdullah Efendi tarafından "Sadık Baba" ismi ile çağrılır. Bundan sonra adı Sadık Baba olarak kalır. Çelebi; Sadık Baba'yı çok sever ". Yetmiş iki bin aşık bir deste Sadık bir deste " diyerek taltif eder. Burada

44 Bu deyiş Cafer Kelek'ten alınmadır.

tamamen olgunlaşan Sadık Baba tekrar Karaözü'ye döner. Artık şöhreti artmış, deyişleri ozanlar tarafından çalınır söylenir olmuştur.

Dedelik yapmak için Karaözü'ye sık sık gelen Basak Köyün'den esas adı Ahmet olan Baboğ Dede Basak'ta bulunduğu bir sırada oğlu Haydar'ı , Sadık Baba'yı yanına getirtmek üzere çağırıtır. Baboğ Dede Sadık Baba'ya Hacı Bektaş'ta da yardımcı olmaya çalışmıştır. Ara yerde sefil olmasını istemez. Bu büyük ozana destek olmak ister. Sadık baba karısını ve çocuklarını Karaözüde bırakarak (bunlar kendisiyle gelmek istemezler) Basak Köyü'ne gelir. Burada Baboğ Dede'nin çocuklarına ders veren Molla Bektaş tarafından karşılanır. Bektaş Sadık Baba'yı küçümser. Bunu derhal sezen Sadık Baba, yaşça kendisinden büyük olan Molla Bektaş'a: "Ben senin gibi hocanın önünde besmele çekmedim. Hak beni ağından okuttu" diyerek havasını bozar. Molla Bektaş: "Eyvah bunun ilmi benimkinden ileride" deyip Sadık Baba'yı özünden, kalbinden sever. Sadık Baba, Basak'ta bir müddet kaldıktan sonra "ben baba ocağında ölmek istiyorum" diyerek çok yakın olan doğup büyüdüğü kendi köyüne Güvenç'e gelir. Aynı köyden olan Molla Bektaş'ı da beraberinde getirir. Molla Bektaş burada Sadık Baba'nın sır katipliğini yapar. Kızı Meryem'i de Sadık Baba'ya verir.

Sadık Baba ile Molla Bektaş'ın günlerinin büyük bir bölümü tek odalı, toprak damlı, yarı karanlık bir odada geçer. Bu güne kadar korunmuş olan bu mekan çevre köylülerce hala ziyaret edilmekte, burada kurbanlar kesilmektedir. Kısmen 'L' tipi bir oda (Şekil.1.) konumundadır. Kapıdan girince hemen karşıda (Şekil 2.) bacasız bir ocak (baca deliği tavanda), biri altta, küçük bir tandır sacı gibi, ağzı yukarı, toprağa gömülü vaziyette, biri de mezar taşı gibi dikili ocak taşları var. Burası, bu ikilinin oturarak sohbet edip deyişler söyledikleri mekan Hatta burada kemençe çalarak tekke özlemini giderdikleri söylenir.

Sadık Baba'nın torunlarından Vahap Karaca'nın evinde misafiri olarak bu büyük ozanın hayatını incelerken bana kemençesini gösterdiler. Kemençenin sadece sapı kalmıştı. Diğer yerlerini kırıp hatıra olarak almışlar. Bakmak için eline alan bir parça kopararak o hale getirmiş. Sadık Baba Güvenç'te yaşamını çiftçilikle sürdürmüştür.

Güvenç'liler de bu kıymetli evladına yaşamı boyunca sahip çıkıp itibar etmemişler. Sadık Baba da Güvençlilere güvenmemiş. Sadık Baba "Güvenç'i gör Şam'a gitme" der. Sadık Baba 1839 yılında doğduğu köyde ölür. Bu gün mezarı Güvenç'in batı ucunda, heyelan geçirmiş köy mezarlığının en düz kesiminde bulunuyor. Kısmen bakımlı. Mezarının baş ucunda 18x18 ebadında, derinliği 30 cm olan bir "taka" (boşluk) bulunuyor. Ziyaretçiler buradan toprak alıyorlar. Buna cöher (cevher) deniliyor. Ayrıca belli günlerde kurban kesiliyormuş.

Sadık Baba'nın mezarına 70 cm. mesafede Molla Bektaş'ın mezarı var. Sadık Baba: "Önce Molla Bektaş'ı ziyaret edin sonra beni" diye vasiyette bulunduğu söylenir.

Sadık Baba kendisini sevenlerce ermiş biri olarak biliniyor. Hayatı hakkında sayısız hikayeler anlatılır. Deyişleri sağlığında bir araya getirilmemiş. Getirildiyse bile sahip çıkılmamış. Ancak küçük cönkler halinde onu sevenlerce tesbit edildiğini biliyoruz.

Sadık Baba okur yazar olmamasına rağmen Alevi-Bektaşi kültürünü almış, kendini çok iyi yetiştirmiş, yol erkan bilen bir halk ozanıdır.

Sadık Baba, dünya görüşünü daha iyi, şu deyişi ile dile getirmektedir.

Bir adem kamile hizmet etmese,
Ona adem denmez, bakar dediler.
Hakkın doğru irahına gitmese,
Kendeliyle evin yıkar dediler.

Arif isen sarrafa sat lalini,
Efsane cevaba yorma dilini.
Her taşın altına sokma elini.
Yılan çayan olur sokar dediler.

Kişi kendözüne kılar fendini.
Boynundan gidermez aşk kemendini.
Nefsin seli yıkar hülus bendini.
Aman fırsat verme akar dediler.

Elif lam, mim denir üçü bir mana.
Bir huruftan zuhur etti bin dane.
Ne cevap verirsin yarın sultan'a
Muhammed nur, Ali göher dediler.

Gaziler ustazdan duyduk bu sözü.
Gönülden seyreder gerçeğin gözü.
Sadık rıza ile eyle niyazı.
Sen kul ol, hak sana bakar dediler.

ZEKERİYEOĞULLARI-YÜCELLER: İlk gelen Cik Veli. Cik Veli iyi keman çalarmış. Aynı zamanda cem cemaat işinden de iyi anladığı için Mehmet Kahya Cik Veli'yi Gökçam'dan çağırtmış. Hatta ev yeri bile vermiş. Nitekim evleri Mehmet Kahya'nın evinin yanındadır.

ZÜLFİKAROĞULLARI: Güvençli. Karaözü'ye Yozgat'ın Köseli Köyü'den gelmişler. İlk gelen Hüseyin Koca. Kütükte Zülfikaroğulları olarak geçiyormuş. Babasına Karaoğlan derlermiş. Buna da Karaoğlan'ın Hüseyin demişler. Güvenç'te bunların sülalesi kalmamıştı.

Basak Kökenli Oymak

KADILAR

Kadılar Karözü'ye, Çorum'un Kuşsaray Köyünden gelmişler. İlk gelen Topal Halil İbrahimdir. Bunların bir kolu Çorum'un Gökçam Köyünde Mollagil olarak biliniyor.

Kadılar Oymağı'nın adı çeşitli tarih kayıtlarında geçer.

Bazı tarihler Kadıların Karakeçili Oymağından olduğunu yazar. Bunları dört ana kola ayırarak şöyle sınıflandırır.

1 - Şıhan (Şıhlar)
2 - Ceraban (Cerabiler)
3 - Balekan (Balekiler),
4 - Aminan (Aminiler)

BALEKAN (BALEKİLER) OYMAKLARI

a - Hıdraşk,
b- Musikan,
c - KADIYAN (Kadılar),
d - Aliçepik,
e - Çaput.

Kadılar adıyla anılan bir çok köy ve aşiret ismi bilinmektedir[45]. Ali Rıza Yalman (Yalkın), Cenupta Türkmen Oymakları adlı eserinde Elbeyli Aşiretinin yedi oymağa ayrıldığını, bunlardan Karataşlı Oymağının Kadılar Köyünde yerleştiğinden bahisle, Suriye'de kalan yirmi Elbeyli Köyünden birinin adının da KADILAR olduğundan söz eder[46].

KADIYAN/KADI-AN: Türkmenlerde bir boy da KADI(lı) ismini taşır[47]. Karaözü'ye yerleşmiş bazı oymaklar, Karalar, Kubatlar, Tilkiler, Kadılar... Bir takım kollara ayrılmışlardır. Bunların bir çoğunun isimleri kulağa Kurmançca, Zazaca ve Kürtçe gibi gelse de bu cemaatların eski dillerinin Türkçe olduğu ve zamanla çeşitli etki altında kalarak dillerini unutup başka dillerden kelimeler aldıkları bu dillerdeki çok sayıda bulunan sözcüklerden anlaşılmaktadır[48]

45 Doç. Dr. Mehmet Eröz: Doğu Anadolu Hakkında.s.22
46 Ali Rıza Yalman (Yalkın): Cenupta Türkmen Oymakları. c.I.s.22.
47 Hilmi Göktürk: Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü. c.I.s.89

"Kürt deyip çıktığımız (Zaza, Kurmanç, Kürtler) bu Türkler de kendi aralarında bir çok küçük aşiretlere ayrılmışlardır ki bu aşiret isimlerinden umumiyetle Türklüğün kadim "boy" ve "oymak" adlarından ibaret olduğu, yahut Türk has isimlerinden her hangi birisini taşıdığı görülmüştür. Ve burada misal olarak şu aşiret isimlerini zikredebiliriz. Kalan, Arslan Uşağı, Şam Uşağı, Koç Uşağı, BAL UŞAĞI, Keçel Uşağı, Har Oğulları, Han uşağı Söğütlü Uşağı, Topuz Uşağı, Küçükler, Laçin Uşağı, Han Oğulları, Söylemezler, Gerbat, Şatıroğulları, Kulular, Garip Uşağı, Kahraman Ağalar, Kücat, Alabbas, Ateş Uşağı, Kangılar / Kanglılar, Tavuklu Küfüler, Gedikli, Karaballı, Merzalar / Mırzalar, Bahtiyarlı, Doğanlı, Pınarlı Kev Uşağı, Birmanlı Uşağı, ÇAKIRLI, Hormekli, Lolanlı, Kızanlı, Çerkes, Zirkan, Karabas, Mişkan, Solhan, Torun, Memiş, Karayakup, Zorteymur / Zor - Teymur, KARACA, Karakeçili, Şıhan, Ceraban, KUBATOĞULLARI, Gökçe, Kotan, KADIYAN (KADILAR), Çaput, Türkan, TİLKİLER, Kizirli, Haydarlı, Ketiler, Sadakalar, Kızkapanlı, KARALAR, Ağcalar, Turuçlu, Kubalar, Arapmolla, Çopurlu, Köstar, KALENDER, Karahanlı, Bekler, Daba - Bile, Gurkan , Zivan, Sidanlı, Alan Zor, Murki, Karikali, Kersanlı, kersanlı, Kobanlı, Çakırtahirler, Dodalar, Elhanlı, Kecan"[49].

48 M.Şerif Fırat: Doğu illeri ve Varto Tarihi:s.7 - 19.

49 Hilmi Göktürk: Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü.c.1.s.81.

KARÖZÜ'YE SONRADAN GELENLER

(Geliş tarihlerine göre)

ÇIKRIKCILAR-KUYUCULAR-ASLANLAR. GÜVENÇ'TE HAYTALAR.

ÇIRZILI-BAL,

DEMİRCİLER-ÇOBANLAR

GÖKTÜRKLER,

ŞİMŞEKLER,

GÜNDEŞLER,

HOTANLILAR-ÖZELLER (HALOĞONCU)-TAŞTANLAR,

GÜRÜKOĞULLARI-ÖZTÜRKLER-

AŞIROĞULLARI-IŞIKLAR,

KİZİRİN ALİ,

ÖZDEMİRLER,

TATARLAR-İBİŞ AHMET,

İSKENDEROĞULLARI-UĞURLAR,

LALİKLER-GÖKLER,

PEHLİVANLAR,

YAPICILAR,

TAŞKAFALAR,

YUSUFOĞULLARI-KELEŞLER.

ÇIKRIKCILAR-KUYUCULAR-ASLANLAR: Güvenç'te Haytalar olarak anılıyor. Haytalar oymağının adı "Göğebakanlı"dır[50]. Bir yürük boyudur. Vuruculuk, kırıcılık, gezgincilikleri yüzünden tanınmış "Hayta gibi gezmek", haytalık - Hayta deyimlerine konu olmuşlardır. Eski Türk karekterini en çok devam ettiren bir boydur[51]. Tencili Aşireti Malatya taraflarından batıya göç etmiş. Daha çok Sultan Çayırı yaylalarıyla Maraş'ın Ahır Dağlarında yaylamışladır. Bu aşiretin sekiz obası bulunur.

1 - Karabacak,

2 - Süzenli,

50 Prof. Dr. Mehmet Eröz: Atatürkçülük Milliyetçilik Doğu Anadolu.s.233.

51 Prof. Dr. Mehmet Eröz: Atatürkçülük Milliyetçilik Doğu Anadolu .s.113. Milli Kütürümüz ve Meselelerimiz. s. 174

3 - Başıbüyüklü,
4 - Kestelli,
5 - Menekarı,
6 - Hamzalar (Şorevi)
7 - İslameli,
8 - HAYTALI.

Bu obalar içinde yalnız Haytalı Obası Bolkar tarafında, kısmen Nurhak dağında kalmıştır[52].

Yürüklerde bir oymağın ismi Hayta'dır.[53]

Bunlara Çıkrıkcılar-Kuyucular denmesinin bir nedeni de Güvenç Köyü kurulurken 350 hane kadardır. Köylüler bu dağlarda odun kömürü yaparlarmış. Bunların kuyu ve çıkrık işlerini bu oymak yapmış. Onun için bunlara Kuyucular-Çıkrıkcılar denilmiş.

Güvenç'e uğradığımda köyün kıyısında yer yer büyük çukurluklara rastladım. Sebebini sorduğumda eskiden burada odun kömürü kuyuları olduğunu söylediler. Zaten kömür işi bitince de bura halkı aç kalır. Irışvan Kürt'ü bunları sıkıştırınca göç kurtuluş yolu olur.

BALLAR-ÇIRZILAR: Bunlar Malatya'nın Hekimhan Kazasına bağlı ÇIRZI (Boğazgören) köyünden gelmişler. Orada Ballara "Kelekler" denili-yormuş.

Karaözü'ye ilk gelen "Gökçe Cuma" dır. Bunun iki oğlu vardır. Birinin adı Mehmet diğerininki Veli.

Mehmet askere gitmeden önce Başçavuş Ahmet Efendi'nin kızı Topal Eşe ile nikahsız olarak evlenir. Bu evlilikten Ahmet adında bir oğulları olur. Bunların nüfusu Malatya'nın Akçadağ ilçesine kayıtlı olduğu için Mehmeti oradan askere çağırırlar. Mehmet askerde hastalanır. Hava değişimi için geldiği Karaözü'de ölür. Yetim kalan oğlu Ahmet annesinin yanında büyüdüğünden onun soy adını alır.

Veli (Kör Veli) Maraş Veli'nin kızı Hatice (Göğ Hatice) ile evlenir. Bu evlilikten altı çocukları olur. Hepsi de ölür. En sonunda Cuma adını verdikleri bir oğulları daha olur. Sağ olarak o kalır. Nesil ondan çoğalır.

DEMİRCİLER-ÇOBANLAR: Malatya'nın Darende İlçesinin Kuluncak Köyünden gelmişler. İlk gelen Çoban Veli.

52 Ali Rıza Yalman (Yalkın): Cenupta Türkmen Oymakları.C.s. 409.

53 Hilmi Göktürk: Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü. C. I. s. 122

Çobanlara, geldikleri yer olan Kuluncak'ta Demirciler denmektedir. Demirciler de tıpkı Evciler gibi Türkmen boylarının içinde "Yamak" ismiyle zanaatla uğraşan altı obadan biridir. (Evci, Demirci, Fakçı, Kuşçu, Davulcu, Çengi)[54]. Demirciler Anadolu'nun muhtelif yerlerinde kalabalık oymaklar halinde görülmüşler, köyler kurmuşlardır. Çok sert insanlar olduğu söylenir. Hemen hepsi demircilikten anlıyormuş[55].

GÖKTÜRKLER: Yozgat'ın Çayıralan İlçesinin Evciler Köyünden gelmişler. Orada "eşek çalıştırırlarmış" (eşekle taşıma işi yaparlarmış).

İlk gelen Yusuf ve Halil adında iki kardeş.

ŞİMŞEKLER: Karaözü'ye ilk gelenler arasındadır. Fakat burada barınamayıp Çorum'un kuşsaray Köyüne yerleşirler. Kuşsaray'da fazla bir arada bulunamazlar. Aile parçalanır. Osman Kuşsaray'da kalırken Hamza Hacıbektaş'a gider. Eşkiya Kadir de önce Acır köyüne yerleşir, sonra Karaözü'yü yurt tutar.

GÜNDEŞLER-BAYATLAR: Ardahan'dan (Beykent) gelmişler. Karaözü'ye yetişkin dört oğluyla birlikte ilk gelen Gündeşoğlu'dur. Gündeşoğlu'nun oğulları babaları gibi Karaözü'de durmayıp, Çorum, Çepni ve Alakilise'ye (Güzelyurt) giderek yerleşirler. Bunlardan sadece Ali (Çarşıağası) soyu devam ettirmiştir.

Bayatlar, Oğuzların Bayat boyundan birini teşkil ederler. Türkiye'nin dört bir tarafına dağılmışlardır. İsimlerini vererek kurdukları pek çok köy vardır. Büyük ozan Fuzuli bu boya mensuptur[56].

Bayatlar, Oğuz Boyu'nun Bozok kolunun Günhan oymağı Bayat Aşiretine mensuptur[57].

HOTANLILAR-ÖZELLER (HALOĞONCU) ve TAŞTANLAR: Özeller ve Taştanlar temelde iki kardeşin çocuklarıdır. Bu iki kardeş "Güney Yurt'ta" (Güney Anadolu Yaylaları) geçinemeyip ayrılırlar. Kardeşin büyüğü Maraş'a (merkez) gidip yerleşir.

Küçüğü Malatya'nın Hekimhan Kazası'nı (merkez) tercih eder. Bir müddet sonra Hekimhan'da babası ölünce daha fazla kalmaz Karaözü'ye göçer. Bunlara Karaözü'de "Haloğoncu" denir. (Haloğoncu ne demektir bilinmiyor). Haloğoncuların Karaözü'ye yerleştiğini öğrenen Maraşlıoğlu

54 Ali Rıza Yalman (Yalkın): Cenupta Türkmen Oymakları.C.II.s.5II.Dip not.

55 Doç.Dr. Mehmet Eröz: Doğu Anadolu Hakkında.s. 41.

56 Prof. Dr. Mehmet Eröz: Atatürk Milliyetçilik Doğu Andolu. s. 226

57 Hüseyin Namık Orkun: Oğuzlar'a Dair. s.9.

Mustafa, hanımı, üç oğlu üç kızı, bir de baldızıyla birlikte Karaözü'ye gelir. Ve burayı yurt edinir.

Ali Rıza Yalman (Yalkın) "Güney Yurt'ta " bulunan oymakları dörde ayırarak Hotanlılar hakkında bilgiler verir.[58]

1- MARAŞ OBALARI,

2 - Gaziantep Obaları,

3 - Çukurova Obaları,

4 - İçel Obaları.

Maraş Obalarını kendi aralarında şöyle sıralar. Elbeyli, HONAMLI, Haytalı, Tecirli, Cerit, Avşar, Sarılar, Ulaş, Karalar, İdilli, Türkmen, Beydili, Yahşılar, Nedirli, Horzumlu, Sarı geçili.

Aynı yazar kitabının 42. sayfasında da Honamlı aşiretinin bir bölüğünün Amasya ve Aydın'da yaşadığını, Aladağ'da kalanların oymağın en küçüğü olduğunu yazar.

Bu oymak sakinleri küçük baş hayvan beslemezler. Geçimlerini sığır ve devecilikten sağlarlar. Bunlar kendilerini diğer oymaklardan yüksek görmekte olup asıllarının da büyük bir kabile olduğunu iddia etmektedirler. Türkmenler bunlara "Hotamlı" ismini vermiştir. Ancak Sünni aşiretleri "Hor - Namlı" diye anarak hakaret etmek istemişlerdir.[59]

Türk ve Türkmen aşiretleri arasında söylenen "Hotamlı" ismi giderek değişikliğe uğramış "Hotanlı" olmuş Gökçam ve Karaözü'de de bunlara "Hotanlı" deniliyor.

Karaözü'de yaptığımız araştırmada bu oymağın manda ve büyük baş hayvanlarla daha çok uğraştıklarını gördük.

GÜRÜKOĞULLARI-ÖZTÜRKLER: Malatya'nın merkeze bağlı Karaca Köyü'nden gelmişler. İlk gelen Mamoğ Mustafa. Karaca'da Uğurlar (İskenderoğulları) ve pehlivanlarla akraba oldukları söylenir.

Karaca ünlü bir Türk ve Türkmen Oymağının adıdır. Bu kabileler. karaca'dan gelmelerine rağmen aynı oymağın bir kolu mudur? Bilinmiyor.

AŞIROĞULLARI-IŞIKLAR: Kayseri-Felahiye-Acır Köyünden 1874 yılında gelmişler. İlk gelen Halil pehlivan. Çevrenin en ünlü pehlivanları bu soydan çıkmış. Ünlü halk ozanı Aşık Işık bu sülaledendir.

AŞIK IŞIK: Esas adı Mehmet Ali. 1910-1990 yılları arasında yaşamış. Annesi Hüsne babası Duran Pehlivandır.

58 Ali Rıza Yalman (Yalkın): Cenupta Türkmen Oymakları. C.II.s.510 - 512

59 Ali Rıza Yalman (Yalkın): Cenupta Türkmen Oymakları C.II.s.45.

Bunlar Karaözü'ye sonradan geldikleri için "bir çizim toprakları" yok. Bu yüzden de fakir kalmışlar.

Duran Pehlivan 1914 yılında I. Cihan Harbine gider de arkasında hanımını, bacısını, ikisi kız biri oğlan üç çocuğunu ara yerde bırakır. Hanımı Hüsne kadın yor yoksul kalır. Kurtuluşu Çukurova'ya gitmekte bulur. Bunları toparlayıp Tarsus'a iner. Tam bu sırada Fransızlar buraları işgal edince herkes canı derdine düşer. Felaket orada da bunların yakasını bırakmaz. Sıcak ve bakımsızlık hepsinin gözlerini hasta eder. Sonunda Hüsne kadın, Mehmet Ali ve bir kızın gözleri kör olur. Diğer ikisi de ölür.

Bu arada Duran Pehlivan askerden dönmüş ve bir başka kadınla evlenmiştir.

Tarsus'ta umduğunu bulamayan Hüsne kadın Karaözü'ye döner. Bir de bakar ki ne görsün. Duran askerden gelmiş. Hem de evlenmiş. Bu duruma fazla tahammül edemez. Kendini bir ilkbahar sabahı Kızılırmak'ın azgın sularına atar.

Mehmet Ali bu kötü şartlar içinde büyür. Geçinmek için her işi dener. Köy odasında ve okulda odacılık, tellallık, kır bekçiliği... gibi işler yapar. Soyadı yasası çıkınca Işık soyadını alır. Bu arada saz çalmaya başlar. Şiir yazar, deyişler okur. Böylece adı aşık'a (ozan) çıkar. Daha sonraları Mehmet Ali unutulur Aşık Işık olarak anılır.

Bunca yoksulluğa rağmen Aşık Işık güreşlerde salavatlar veren, düğünlerde çalıp söyleyen, ince espriler üreten hayat dolu biridir. Çok güzel şiirleri vardır. Şiirleri daha çok fakirlik ve yoksulluk üzerinedir. Şairi yakından tanımak için bir şiirini sunuyoruz. Yoksulluk üzerine bakın neler söylemiş.

ULU TANRIM VERMEDİN

Ulu tanrım beni niçin yarattın,
Fakirim kapına düştüm vermedin,
Bir kuru ekmeği elden arattın,
Yaptığın işlere şaştım vermedin.

Azap çoban durdum, ömrüm çürüttüm.
Bir zaman koyunla kuzuyu güttüm.
Kağnı takım aldım çifti yürttüm.
Borca öküz aldım koştum vermedin.

Nice kullarına ortakçı oldum.
Ne bir vefa gördüm ne faydalandım.
Çalışırsam bana verirsin sandım,
Ödünç tohum aldım saçtım vermedin.

Hayatımı fakirlikle farittin.
Benden aldın kime verdin kar ettin.
Ekinimi tarlalarda kuruttun,
Elim ile yoldum, biçtim vermedin.

Bir zaman okula durdum hademe.
Tellallığa terfi ettim kademe.
Hizmet ettim nice nice ademe,
Bu derdimi sana açtım vermedin.

Gece gündüz gayret ettim, kar ettim.
Alış veriş ettim, ziyan karettim.
Başkasından istemeğe ar ettim,
Ben,elimi sana açtım vermedin.

Nice sekl yaptım kırı bayırı.
Bağlar yetiştirdim hep ayrı ayrı.
Neticede sele verdin hıyarı.
Gençliğimde çok çalıştım vermedin.

Odunum yok, samanım yok, gazım yok.
Ekmeğim yok, yemeğim yok, tuzum yok.
Dostum sensin başkasına sözüm yok.
Terk - i diyar ettim, göçtüm vermedin.

Her iki gözümü elimden aldın.
Beni ağlatırsın sen dahi güldün.
On iki dişime kerpeden saldın.
O suçundan bile geçtim vermedin.

Bu dünya fanidir, kondum göçerim,
geçim için çok çalışır kaçarım.
AŞIK IŞIK der ki gayet naçarım.
Dünya zehir oldu, içtim vermedin.

ÖZDEMİRLER-EMİROĞULLARI: Boz Ok sancağının, Hüseyinova Kazasının, HÖCÜK köyünden, bir söylenceye göre 1866 bir söylenceye göre de H. 1290. M. 1882 yılında Karaözü'ye gelmişler. Bunlara orada Emiroğulları denirmiş. Göç Mustafa Özdemirlerin bilinen en eski ataları. Bunun oğlu Hüseyin Koca'nın adı Höcük köyünde bir olaya karışır. Köylüler bunları sürmek için mazbata tutunca orayı terketmek zorunda kalırlar. Buradan Dölderesi denilen bir köye gelirler. Kıtlık olup kış ağır bastırınca malları davarları kırılır. Aç kalırlar. Kötü haber Yelliburunlu akraba bir kadın (Yelliburunlu Zülfigar'ın hanımı Durdu) tarafından duyulunca bu köye çağrılırlar. Burada bir yıl kalan Ali, Mustafa, Abuseyf (üç kardeş) daha sonra Karaözü'ye yerleşirler.

Yağışlı bir kış akşamı Abuseyf Abdullah Çavuş'un (Doğanay) odasına oturmaya gider. Odaya en son o geldiği için bundan havanın durumunu sorarlar. Abuseyf de kırcı yağıyor diyeceğine "kıcımık" yağıyor der. Gülüşürler. Bundan sonra bu sülaleye "Kıcımıklar" denir.

İBİŞ AHMET-TATARLAR: Tatarların diğer bir kolunu teşkil eder. Ahmet'in babası İbiş İbrahim. Bir de kız kardeşi var. Emine Tatar Osman'a varmış. Bu gün bu sülaleden İbrahim'in kızı Selvi kalmış. (Veli Özdemir'le evli)

UĞURLAR-İSKENDEROĞULLARI: Bunların bilinen en eski ataları Divane Halil. Karaözü'ye ilk gelen de İSKENDER. Malatya merkez Karaca köyünden gelmişler.

GÖKLER-LALİKLER: Malatya-Hekimhan-Çırzı (Boğazgören) köyünden gelmişler. İlk gelen Göğ Ali.

KİZİRİN ALİ: 93 Harbinde (1877 -1878 Osmanlı Rus Harbi) Acır'dan ilk gelen Mehmet Kahya'dır. Karaözü'ye sonradan geldiği için onun bunun tarlasını sürmüş. Onun için "Sürücü" demişler. Oğlu Ali de fakir kalmış. Köye kizir (köy bekçisi) durmuş. Bunlara onun için Kizirler denir.

PEHLİVANLAR: Bu oymak Karaca'dan Gökçam'a oradan da Karaözü'ye sonradan gelmeler. İlk gelen iki kardeş. Hüseyin Çavuş ile Kazım - (Kerim). Bu sülalenin en çok tanınan kişisi Hüseyin Çavuş'tur. Bu adam iki metre boyunda, pehlivan yapılı biridir. "Al" ocağını bu yönetirmiş.

Serinözüler Kazım'ın (Kerim) soyundandır.

YAPICILAR: Kayseri-Felahiye-Acır köyünden gelmişler. İlk gelen Dursun İsmail, Halil Kahya, Bahar Karı'dır. (Çoban Veli'ye varmış) Üç kardeş.

Bu oymağı Dursun İsmail taşımış. Şekavetle uğraşırmış. Acır'la Karözü arasında gidip gelirmiş. Sonuda tercihini Karaözü'ye yapmış. Buraya yerleşmişler.

TAŞKAFALAR: Seferberlik yıllarında Kayseri'nin Erkilet'e bağlı Hırha köyünden gelen Derviş orada kır bekçiliği yapmaktadır. Köyde bir adam öldürür. Hırha'yı terketmek zorunda kalır. Karaözü'ye gelerek Halil Kahya'nın (Yapıcılar) himayesine sığınır. Ara işlerinde çalışır. Kış gelince geçim sıkıntısını halletmek için her Karaözü'lü gibi Adana'ya mevsimlik işçiliğe gider. Bu tür yaşam tarzının birinde geri dönerken Boğaz Köprü yakınlarında, Anbar mevkiinde ölür. Nasıl öldüğünü bilen yok. Hastalanmış mı ölmüş? Soymak amacıyla mı öldürülmüş? Hasımları mı öldürmüş? Belli değil. Ölüsü Kayseri belediyesi tarafından kaldırılır.

KELEŞLER: Bir Türk ve Türkmen oymağının adıdır. Bunların geldikleri yer olan Güvenç'te de soylarının adı Keleşler olarak geçiyor. Oradaki ata adını burada soy adı olarak devam ettirmişler.

Güvenç'ten, Yusuf ile Keleş Ali adında iki kardeş gelmişler. Yusuf umumi harpte ölmüş.

KARAÖZÜ'YE YAKIN ZAMANDA GELENLER

(Geliş tarihlerine göre düzenlenmiştir)

İSMAİL ALTINBULAK: 1327 (1909) tarihinde Artvin'in merkeze bağlı BERTA (Ortaköy) nahiyesi SALTETRA Köyünde doğar. Gürcü bir ailenin oğludur.

1916 Rus işgali sırasında buraların insanı panik halinde Batıya doğru göç ederler. İsmail'le yedi yaşlarında Erzurum üzerinden Bursaya gitmek üzere ailesiyle birlikte Sivas'a gelir. Burada ailesini kaybeder. Bir gün sonra göçün gittiğini öğrenince Şarkışla'ya kadar onların peşi sıra gelir. Fakat göçe yetişemez. Yolda Kerim Çavuş'a (Doğanay) rastlar. Kerim Çavuş İsmail'in yalnızlığını merak edip sorunca kimsesiz olduğu anlaşılır. Bunu Karaözü'ye getirir. "Oğlum kışı burada geçir yazın seni istediğin yere yollarım" diyerek çocuğa sahip çıkar. Kışı bunların yanında geçiren İsmail aileye ısınır. Bir yere gitmez. Kerim Çavuş ölünceye kadar o evden ayrılmaz. Orada evlenir.

İsmail Altınbulak'a bulundukları yerde "Köseoğulları" deniliyormuş. Kendisine de "Köse" deniliyordu.

Karaözü'de sosyal ve geleneksel toplatıların yemeklerini pişiren sayılı aşçılardan biri olup iyi bir değirmen ustasıydı.

MUHACİROĞLU HÜSEYİN: Bunlar da Rus işgali ve Ermeni Mezalimi nedeniyle Doğu Anadolu boşaltılırken Erzurum'un Aşkale İlçesi "LİÇ" köyünden Muhaciroğlu Hüseyin, babası Yusuf, annesi Zehra, kardeşleri Hasan, Ali, Cemal, Gülkız ile birlikle Kayseri-Sarıoğlan-Yahyalı Köyüne gelerek burada bir yıl kalırlar. Daha sonra Karaözü'ye yerleşirler. Dört yıl sonra da dört kardeş geri döner.

KERİM TATAR (Altındiş): 1939 Yılında Kayseri ile, Sarıoğlan ilçesi İğdeli Köyünden göç eder. İğdeli'de Dervişler olarak biliniyor. Annesi Zehra Vahap Hocanın bacısıdır. On dokuz yıl askerlik yapar. Sırasıyla Balkan harbinde, I. Cihan Savaşında, Kafkas cephesinde, Kurtuluş Savaşının batı cephesinde düşmanla çarpışır. Kafkas Cephesinde çarpışırken ağzına isabet eden bir kurşun darbesiyle dişleri kırılır. Devlet dişlerini altından yaptırır. Altındiş takma adı buradan kalır. Ayrıca Kurtulaş Savaşında madalya ve Tekmen'deki hazine arazilerinden tarla verilir ve maaşa bağlanır. Araziye yakın olmak için Karaözü'ye yerleşir.

İLBEY GENÇ: 1955 yılında Tekmen Köyünden Belediyeye şoför olarak gelir. Bir daha gitmez.

ŞEVKİ KOĞ : 1956 yılında Kadılı'dan gelir. Duvar ustasıdır. Karaözü halkı ile tanışıklığı buradan kaynaklanır. Ayrıca kültürlü ve medeni bulduğu için Karaöz'e yerleşir.

BEKİR KALE: 1960 yılında Kaleköy'den gelir. Önce ticaret yapmak daha sonra da çocuk okutmak için burayı seçer.

İSMAİL TASLAK: 1960 yılında Ebulhayır Köyünden ticaret yapmak üzere gelir.

TAHİR BAKIR: 1948 yılında Yozgat Çayıralan Evciler köyünden gelir.

MEHMET BAKIR: 1948 yılında babası Hüseyin Bakır Tokat İli'ine bağlı Zile Kazasından çarık satmak amacıyla gelir. Burada bir yıl kadar eğlenir. Sonra Zileye döner. 1962 yılında tekrar gelir. Bu kez kalaycılık yapmak üzere ve devamlı kalmak amacıyla gelmiştir. Bir yıl sonra ölür. Oğulları Mehmet ve Muharrem Bakır Karaözü'ye yerleşirler.

MUHARREM BAKIR: Babası Hüseyin Bakır'ın ölümü üzerine asker dönüşü 1964 yılında Karaözü'ye yerleşir.

ALİŞEN YILDIRIM: 1966 yılında Yerlikuyu Köyünden ticaret yapmak amacıyla gelir.

SÜLEYMAN TATAR: 1968 yılında Karpınar Köyünden gelme.

KADİR TATAR: 1968 yılında İğdeli'den gelme. Hanımı Karaözü'lüdür.

DURAN YILDIRIM: 1970 yılında Karpınar Köyünden gelme. Çocuklarını okutmak ve ticaret yapmak üzere gelmiş.

MUSTAFA DOĞAN: 1976 yılında Burunviran'dan gelme. Hanımı Karaözülüdür.

HİKMET GÜNGÖR: 1976 yılında Yerlikuyu'dan gelme, Emeğim[60] Şirketi gelişirse Karaözü daha çok değer kazanır diye düşünür. Ayrıca burayı yaşamaya daha elverişli bulur. Annesi Karaözülüdür.

NECATİ AVŞAR: 1970 yılında Kayseri-Yahyalı-İlyaslı Köyünden gelme. O dönem kargaşası Necati'yi buraya iter.

CAFER AVŞAR: Necati'yle birlikte aynı köyden ve aynı amaçla gelir.

İHSAN ÖZTÜRK: 1980 yılında Karpınar Köyünden gelir.

AHMET ÖZTÜRK: Babası İhsan Öztürk'le birlikte gelir.

ALİ ASLAN: 1982 yılında Yerlikuyu'dan gelir.

60 O yıllarda Karaözü'de, Karaözü'lü ve çevre insanlarını kalkındırmak için kurulduğu söylenilen "EMEĞİM" adlı bir şirket vardı.

KARAÖZÜ'YE NERELERDEN GELDİLER ?

Karaözü'ye: Artvin, Çorum, Erzurum, Kayseri, Kahramanmaraş, Malatya, Sivas, Tokat ve Yozgat Vilayetleri köylerinden göç ettiler. Gelenlerin hepsi köy kökenlidir.

GELDİKLERİ KÖYLERİN ADLARI ŞÖYLE

ARDAHAN	Erdehen (Beykent)
BASAK	
ÇIRZI	(Boğazgören)
GÜVENÇ	
KULUNCAK	Hekimhan-Malatya
KARACA	Arapgir-Malatya.
ACIR	Felahiye-Kayseri
BURUNVİRAN	Sarıoğlan-Kayseri
EBULHAYIR	Sarıoğlan-Kayseri
HIRHA	Erkilet-Kayseri
İĞDELİ	Sarıoğlan-Kayseri
İLYASLI	Yahyalı-Kayseri
KADILI	Sarıoğlan-Kayseri
KALEKÖY	Sarıoğlan-Kayseri
KARPINAR	Sarıoğlan-Kayseri
YERLİKUYU	Saroğlan-Kayseri
EVCİ	Çayıralan-Yozgat
HÖCÜK	Hüseyinova [61]-Yozgat
KÖSELİ	Yozgat.
ZİLE	Tokat.
GÜNEY YURT	(Güney Anadolu Yaylaları)-Kahramanmaraş.
SALTETRA	Ortaköy (Berta)-Artvin.
LİÇ	Aşkale-Erzurum.
TEKMEN	Gemerek-Sivas

61 Hüseyinova, Bozok (Yozgat) Sancağına bağlı. Burası nokta bir birim değil. Emlak (Emlak), Çamşıhı gibi bir bölge.

ZERK Kangal-Sivas.

Ayrıca Karaözü'ye Çorum'un Gökçam ve Kuşsaray köylerinden de ikinci defa gelenler olmuş.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR

KARAÖZÜ İNSANININ TOPLUMSAL YAPISI VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Karaözü insanının toplumsal yapısından kaynaklandığı sanılan bir özelliği olduğu söylenir;

Uzun süre konar-göçer ahalisi olarak Anadolu'nun muhtelif yerlerinde, değişik ortamlarda, çeşitli oymaklarla bir arada yaşamış olmaları bunları yoğun bir kültür birikimiyle donatmış, ve iyi bir deneyim sahibi yapmış. Bu gibi donanımın da etkisi sonucu Karaözü insanı kapalı bir toplum karekterini kırmış. Devamlı dışa açılmayı seven, yeniliklere açık, imece anlayışını benimsemiş aşiretler olarak kendilerini iyi hazırlamışlar. Özellikle imece bu insanların vazgeçemediği temel bir hayat tarzı olmuş. Çok çabuk kenetleniyor, çok çabuk bir araya geliyorlar. Ve bundan da büyük bir keyif alıyorlar. Bu birliktelikle önemli işlerin başarıldığı, destanı andıran çalışmaları hala belleklerde bu günkü gibi tap taze.

Tüm kendi emekleri, kendi becerileri, kendi çabaları ve kendi beyinleriyle meydana getirdikleri eserlerini yazmakla bitiremedik.

1 - H. 1227. M. 1812 yılında yapılan Karaözü camii o bölgenin en eski ve en büyük camisi olarak bilinir. Kadınların ayrı erkelerin ayrı mekanlarda namaz kılacakları kadar geniş ve farah bir tarzda yapılmıştır.

2 - 1927 yılında köy odası olarak inşa edilmeye başlanan inşaat Atatürk'ün harf devrimiyle birlikte hemen üç sınıflı bir okul binası haline dönüştürülür. 19-3-1930 tarihinde Sivas'tan Ahmet Temel adında bir öğretmenin atanmasıyla okul resmen eğitim ve öğretime açılır. İlk ürünlerini 1935 yılında veren Karaözü İlkokulundan o yıl dokuz öğrenci mezun olur.

5.6.1992 Tarihine tadar 1401 adet öğrenciye diploma verilir.

Not: 9 Ağustos 1928 Harf Devriminin başlaması.

İLKOKULU BİTİRENLERE MAHSUS DİPLOMA DEFTERİ

ÖĞRENCİNİN				VERİLEN DİPLOMANIN					FOTOĞ-RAFI	DÜŞÜNCELE
Okul No	Adı ve Soyadı	D.Yeri ve Tarihi	Baba Adı	No	Derecesi	Tarihi	İta Tarihi	Alınan İmza		
1	Mehmet Efendi (Avcı)	337	Mehmet	1/1	Pekiyi	30.4.1935	2.5.1935	Mehmet		Komiser
2	Ahmet Efendi (Temel)	338		2/2	Pekiyi	30.4.1935	8.5.1935	Mehmet		Makascı
3	Ali Efendi (Ergin)	337		3/3	Pekiyi	30.4.1935	11.5.1935	Süleyman		Astsubay
4	Hüseyin Efendi (Ergin)	337		4/4	İyi	30.4.1935	11.5.1935	Süleyman		T.K, Koop.Mü
5	Hasan Efendi (Doğanay)	338		5/5	Pekiyi	30.4.1935	9.5.1935	Hasan		Ölü
6	Yusuf Efendi (Avcı)	337		6/6	Pekiyi	30.4.1935	13.5.1935			T.K, Koop.Mü
9	Veli Efendi (Dalak)	340		7/7	İyi	30.4.1935	14.5.1935	Veli		İlköğr. Müfetti
12	Zülfikâr Efendi (Doğanay)	335		8/8	Pekiyi	30.4.1935	13.5.1935	Mehmet		Polis
13	Hüseyin Efendi (Doğan)	337		9/9	Orta	30.4.1935	14.5.1935	Hüseyin		İğdeli

3 - 1930 yılında yeniden bir köy odası yapılır.

4 - 1936 -1937 yıllarında Memiş'in Pınarı ile Tohum Pınarı gözeleri tamir edilerek kaçak suları önlenir. Köyün yollarını batıran sular da iki ayrı kanalla "hatöve" edilerek dereye kadar indirilir. "Hatöve" de malzeme olarak Hüsnelilerin mezar taşları kullanılır. Karaözü kışın buzdan, yazın çamurdan kurtarılmış olur.

5 - 1942 yılında Kale Deresi'nin suyu öğretmen evlerinin yapıldığı yere getirilir. O zaman öğretmen evleri yoktur. Alt yapı olarak düşünülür. 20 x50 ebadındaki büzlerin yapımı, döşemesi ve bilumum işlerin kotarılması Karaözülü tarafından gerçekleştirilir.

6 - 1944 yılında herşeyi Karaözülülerden olmak koşuluyla altı adet öğretmen evi yapılır. Çok büyük ve en ciddi yatırımlardan biridir. Bu evler daha sonraları satılarak Kasabanın kalkınması için büyük bir kaynak girdi olarak değer kazanmıştır.

7 - Aynı sene köy atlarını ıslah çalışmaları amacıyla aygır damı yapılır.

8 - 1946 yılında sağlık memuru evi yapılır.

9 - 1940'lı yılların sonralarına doğru köy odasına akülü bir radyo alınır. Aküyü doldurmayı sorun olmaktan çıkarmak amacıyla bugünkü elektrik trafosunun bulunduğu yere suyla çalışan bir şarj damı yapılır. Pamukpınar Köyenstitüsünün elektrik işlerine bakan Hasan Ustası getirtilerek başarılı sonuçlar alınır.

10- 26.11.1959 yılında 13 dönümlük eski mezarlık boşaltılarak arsası üzerine şato gibi iki katlı, yapılışı adeta destanı andıran büyük bir çabayla Türkiye'de ilk defa bir köye ortaokul yapılır. Daha sonra bu bina 26.10.1978 yılında liseye dönüştürülür. Şimdilerde lise ile ortaokul bir arada eğitim ve öğretim görmektedir.

11 - 1946 yılı Ağustos ve Eylül aylarında Karaözü'nün ortasından geçen ana yolun genişletilmesi işi gerçekleştirilir.

12 - 1989 yılında iki katlı dev bir sağlık ocağı binası yapılarak Bakanlığa teslim edilir.

Daha bir çok küçük ölçekli faaliyetlerini de şöyle sıralamak mümkündür.

Bulgur çekimi, sohu döğülmesi, bağların bellenmesi, kerpiç dökümü, argların işlenmesi, ekili arazilerin yollarının yapımı, bakımı, köprülerin tamiri, yenilerinin yapımı.... ve daha bir çok işlerde imece vazgeçilmez bir yaşam biçimi olarak benimsenmiştir.

Görülüyor ki Karaözülü kendi beldesinin alt yapısını kendi gücü, kendi emeği, kendi becerisi ve kendi beyniyle gerçekleştirmiştir. Bu yatırımların çok büyük bir bölümünü eğitim ve öğretime ayırmışlar. Bu özelliğinden ötürü olmalı Karaözü'ye eski bir ifadeyle "Maarif Özü" adı verilmiştir.

Eğitim ve öğretimle ilgili kayda değer bir ilginç çalışmaları daha vardır. Askere gidecek olan gençler kış mevsiminde odalara alınarak eski yazı okuma yazma dersleri verilir. Eli kalem tutunca da eğitimin ikinci kademesine geçilir. Bahar aylarında, işlerin yoğun olmadığı zamanlarda açık arazilerde, harmanlarda (köyün kenarında harman dökülen geniş ve düz alan) topluca temel askerlik eğitimine tabi tutulurlar. Genç bir çavuş gözetiminde askerliğin bütün incelikleri ve en yeni bilgileri verilir. Bu çalışma aylarca sürer. Böylece askere gidecek olan gence orada hiç bir zorluk çekmeden vatani görevini yerine getirebileceği ortam hazırlanmış olur. Bu eğitimin faydasını sadece kendisi görmez. Çevre köy çocukları da eğitilmiş bu askerlerden istifade ederler. Askere gidip de çavuş olmadan gelene "iyi gözle bakılmaz".

Karaözü'le Oğlu İbrahim (Kılıçlardan). Yüzbaşı.

1 - Manali Oğlu İbrahim (Kılıçlardan). Yüzbaşı.
2 - Veli Efendi (Dalak). Mülazım.
3 - Başçavuş Ahmet Efendi (Dalaklardan). Başçavuş.
4 - Emin Çavuş (Keleklerden). Başçavuş.
5 - Koç Ali oğlu Mustafa. Başçavuş.

Yakın geçmiyte kaybettiğimiz bu gün hakkın rahmetine kavuşmuş tesbit edebildiğimiz yedi adet İstiklal Madalyalı askeri var.

1 - Ali Efendi (Ali Dalak)
2 - Cafer Kelek (Emin Çavuşun oğlu)
3 - Feyzullah Taştan (Hotanlı)
4 - Kerim Tatar (Altındiş). Dişlerini savaşta kaybettiği için devlet altından yaptırır. Altındiş takma adı oradan kalır. İğdeli'den gelmedir.
5 - Demirkır (Mehmet Arslan).
6 - Veli Efendi (Veli Dalak).
7 - Yusuf Çavuş (Yusuf Göktürk)

Bunlardan ayrı:

Tekaüt (Ahmet Özdemir) harp malulüdür. Maaşa bağlanmıştır. Ancak çeşitli nedenlerle madalyası eline geçmemiştir.

Kahraman Gök'ün kahramanlık beratı olduğu söylendi. Ancak madalyası yok.

Karaözü'de daha çok I. Dünya Savaşı, Çanakkale, Kafkas ve istiklal Harbi ile ilgili çok sayıda bir birinden ilginç kahramanlık hikayeleri anlatılır. Bunlardan bir tanesi de Enver Paşa'nın 18 Aralık–8 Ocak 1915 tarihleri arasında[62] III. Ordunun "Sarıkamış Faciası" da denilen Allahu Ekber Dağındaki Rus ordusunun gücünden çok doğaya karşı yenildiği günlerde geçer.

Bu savaşta dedem Emin Çavuş da Erzurumun "İd" (Narman) Kasabasında şehit düşmüştür.

Kubatlardan (Yılmazlar) Mehmet oğlu "Kümük" Hüseyin bu muharebelerde Ruslara var gücüyle saldırmaktadır. Savaşa o derece kendisini kaptırır ki gözü düşmandan başka kimseleri görmez olur. Hatta kendi birliğinin bozulup dağılmasının bile farkında değildir. O ha bre düşmana ateş etmektedir. Söylendiğine göre epeyce de Rus askeri haklamıştır. Tam bu sıralarda karargahtan geri çekil emir gelir. Köylüsü Veli Efendi ile aynı mevzidedirler. Emir gelir gelmez Veli Efendi; "Hüseyin emir geldi, geri çekilelim" diyerek uyarır. Hüseyin hemşerisine dönerek:

– "Hele dur bre. Rusları daha yeni "dıngıl"ına [63] getirdim".

Bu bahiste ileriki konularda kısmen değindiğimiz "Suyla Gelen Kültür" değerlerinden ayrıntılı olarak söz etmek gerekecek;

Karaözü insanı suyu kültürde kullanıp, bahçe ve bağ dikerek erken dönemde sulu tarıma geçtiğinden bahisle değirmencilik gibi çok önemli teknolojik bir mücadelenin verildiğinden söz etmiştik. Ancak Karaözü'de işletilen değirmenlerin adedinden ve özelliklerinden bahsetmemiştik. Burada kayda değer bulduğumuz bazı bilgilerin verilmesi, "Suyla Gelen Kültürün" Karaözü'de ne ölçüde yaygın olduğunu göstermek açısından bu çalışmaları şöyle sıraladık:

1 - Tahir Efendi Değirmeni: Şahruh Köprüsü'nün batısında yer alan, kendi adıyla anılan arazide kurulmuştur.
2 - Aşağı Değirmen
3 - Orta Değirmen.
4 - Yukarı Değirmen.

62 Şevket Süreyya Aydemir: Enver Paşa. C.III. s. 135-144

63 "Dıngıl" : Tek sıra üzerine dizili cisimlerin yan tarafına geçerek bu çokluğu bir odakta toplamak için durulması gereken münasip yer."

5 - Kadir Kahya'nın Değirmeni. Teneli'de (Tereli).

6 - Kadı Halil Ağa'nın Değirmeni. Keltepe'nin eteğinde kurulmuş. Aşağı Değirmenin kısmen karşısına düşer. Boyun Tarla şarlağının bulunduğu yer olarak tarif edildi.

7 - Alt alta iki adet Kaya Değirmeni. Alamettin'li Deli Hafız'a ait olduğu söylenir. Karaözülüler de işletirdi.

8 - Çayır Değirmeni. Kaya Değirmeni'nin az yukarısına kurulmuş, Bu değirmen çok az bir süre ayakta kalabilmiş.

Bu değirmenlerin ne zaman ve kimler tarafından yapıldıkları bilinmiyor. Bilinen bir şey varsa o da bunların hiç birisinin bu gün çalışmıyor olmaları. Ayrıca bir çoğunun varlığını belgeleyen izlerin bile ortada bulunmadığıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FOLKLOR

KARAÖZÜ'DE EVLİLİK GELENEĞİ

Karaözü'de evlilik geleneği yorucu çabalar, büyük harcamalar, sıkı imece anlayışı içinde yapılırdı. Dargınlar barıştırılır, saflar sıklaştırılır, ilişkiler canlı ve sıcak tutulurdu. Bu anlayış eski bir deyimle köylünün "mihenk-taşı", akrabalığın, insanlığın ölçüsüydü. Yapılan bütün harcamalar, görülen tüm hizmetler her ne kadar imece anlayışı ve büyük bir dayanışma içinde yapılmış olsa bile gene de bir yatırım niteliğindeydi. Zaten bireylerin sosyal kişiliği de bu gibi toplumsal içeriği baskın dayanışmada kendiliğinden ortaya çıkmaz mı ? Yakın bir akraba ile iyi bir insan, iyi bir dost burada belli olurdu.

Karaözü'de evlilik geleneğinin, her toplumda olduğu gibi bir takım kuralları vardır. Bu yaptırımlar toplamsal olguya uyularak artık eski gücünü kaybetmiş durumdadır. Giderek de kaybolma noktasına varmıştır. Zaman zaman yeni bir takım günümüzden ilave uygulamalar yapılmışsa da başarılı olunamamıştır. Hatta bu denemeler geleneği daha da çok yozlaştırmıştır. Şimdilerde ise eski yapısında olmamasına rağmen kısmen de olsa ona dayalı olarak yürütülmektedir. Biz bu geleneği en eski biçimiyle ele aldık öyle sunuyoruz.

Karaözü'de, evlilik geleneği normal olarak çevreye göre tamamen değişik bir yapı göstermektedir. Çok sağlam bir çatısı, özenli bir ciddiyeti vardı. Bu yüzden gelenek yıllardır bozulmadan uzun süre yaşayabildi. Yukarıda da belirttiğimiz gibi günümüzde bu geleneğin pek azı yerine getirilmektedir.

Evlilik geleneğinde şu sıra takip edilirdi.

KIZ İSTEME.

NİŞAN.

OHUNTU.(Sözlü davetiye)

DÜĞÜN HAZIRLIĞI VE DÜĞÜN.

BAYRAK KALDIRMA.

KINA YAKMA VE KINA GECESİ.

GELİN İNDİRME.

GÜREŞ.

GERDEK VE SONRASI.

KIZ İSTEME:Karaözü küçük bir yerleşim birimidir. Herkes birbirini tanır. Kendi bünyesinde görücülük söz konusu değildir. Genelde dışarıdan evlenmezlerdi. Sevişerek evlenenler olduğu gibi biri biriyle hiç konuşmamış gençler de evlenebilirler.

Zorla evlendirmeler olur mu?

Burada da insanlar yaşıyorsa mümkündür. Çıkarlar çakışır, çıkarlar bağdaşır bu müessese de kötüye kullanılabilir.

Evlenecek kişi bir arayış içindedir. Bu arzusunu annesine ya da bir yakınına açar. O kişi köydeki yetişkin kızları "bir bir" (tane, tane) sayar. Hiç olmayacak kızlar bile sayılır. Bu konu yakın aile toplantılarında da konuşulur. Herkes birilerini tavsiye eder. Soyu sopu incelenir ve eleştirilir. Sonunda ana oğul bir kızda karar verirler.

Anne aynı zamanda babayı da o kız için ikna etmeye çalışır. Sıkı temasa geçilir. Bu alleden gelen laf ve davranış biçimlerinden bir sonuç çıkarılmaya çalışılır. En ufak hareketler bile değerlendirilir. Tam bir kurmay taktiği içinde durum muhakemesi yapılır. Kız için de bu aynıdır.

Bütün bunlara bakılırsa o devirde oğlan everme ve kız gelin etme o kadar kolay olmasa gerek.

Evlenecek delikanlının yakınları kız tarafıyla anlaşarak işi "düğür" (dünür) aşamasına getirirler. Oğlan tarafından üç beş gün görmüş ihtiyar kızı istemek üzere oğlan evinde toplanırlar. Bunlara "düğürcü" (dünür) denir. Düğürcüler" (dünür) toplandıkları oğlan evinde konuyu enine boyuna bütün ayrıntılarına kadar tartışırlar. İçlerinden biri sözcü seçilir. Konuşuğu o yapar, ceplerine birer taş alıp (kız başı taş kesilsin, zorluk çıkarmasın, bütün isteklerini kabül etsin diye) akşam karanlığı iyice bastırınca toplu halde kız evine doğru yola koyulurlar. Ancak "düğür" (dünür) gidilecek saat akşam yemeğinin bitimi ve sofranın kalkış zamanına denk getirilir.

Kız tarafı da kendi akraba ve köyün ileri gelenlerinden üç beş kişi ile evde yemek işini bitirip odalarına çekilmişlerdir. Ayak sesleri çoğalıp kapı vurulunca en gençlerinden birisi kapıya koşar. Buyur emmi dayı diyerek gelen düğürcüleri odaya alır. Gelenler de ayaklarını çıkarıp, yaş sırasına göre içeri geçerek mahata-divana otururlar.

Kapıyı açan delikanlı "düğürcülerin" ayakkabılarını anında kapının arkasına çifter çifter dizer. İşi bitince de oralara yakın bir yere "sekilenir" (çömelik vaziyette durur).

"Düğürcüler", divana-mahata kurulup bir süre havadan sudan konuştuktan sonra yumuşak bir ses tonuyla konuya girilmeye çalışılır.

Bu anlar oldukça heyecanlı ve tehlikelidir. Bir gün önce evet diyen kız tarafı umulmadık bir biçimde zorluklar çıkarabilir. Hatta "düğürcüler" kovulabilir de. O zaman bu olayın yankısı günlerce köy halkının iri manşetli haberi olarak yankılanır. Pınarda aynı laf, camide aynı konu, oturma odalarında aynı haber yanına yöresine de ilaveler edilerek uzun süre dillerde tekrarlanır durur. Hatta daha sonraları örnek olarak da gösterilir. Bunun için kız tarafını incitmemeye dikkat edilir. "Kız evi naz evidir" denir.

Tam bu sırada kız tarafının sözcüsü konuşuğu açar.

- Hey .... durun hele. Nerden gelip nereye gidersiniz? Yolu beli mi şaşırdınız? Hayırdır inşallah?
- Yolu beli şaşırmadık. Bu yolu bu evi bilerek geldik.
- İyisine geldiyseniz hoş geldiniz, safalar getirdiniz.
- İyisine geldik. Allahın izni Peygamberin kavli ve tarafeynlerin hüsnü rızası ile Ali Kahya'nın oğlu Veli'ye, Mehmet Onbaşının kızı Fatmayı istemeye ve hısımlık teklifine geldik.
- Allah yazdıysa ne denir. Bir de kıza soralım diyerek kız ve anasıyla görüşmek üzere kapıya çıkar. Sorar (her şey tamam olsa bile kız anasına ve kıza danışılır)....
- Hısımlık teklifinizi kabul ediyor kızımızı oğlunuza veriyoruz. Allah hayırlı uğurlu eylesin. Bir yastıkta kocatsın. Pişman etmesin. Tanrı yardımcınız olsun. İşiniz kolay gelsin.

Oğlan tarafı da hayırlı olsun deyip ayağa kalkar. Kız tarafıyla öpüşerek bu mutlu anı kutlarlar. Evden getirdikleri kahveleri hazırlatıp içerler. Bu arada oğlan evine haber gönderilir. Haberi getiren, damat adayından müjdesini alır. Konuşuk sırasında ortamın havasını bozucu laflardan kaçınılır.

Konuşuğun biri bitirilmeden öbürüne geçilmez. Arada lafa karışılmaz. Böylece sonuç iyi bir yerde tutulmaya çalışılır.

Karşılıklı sigaralar dağıtılır. Biraz daha havadan sudan konuşulduktan sonra gitmek üzere ev sahibinden izin istenerek ayağa kalkılır. Ayakta tekrar hayırlı uğurlu olsun diyerek el sıkışılır. Varsa en yaşlısının özellikle yanına gidilerek eli öpülür. Daha sonra oğlan evinin yolu tutulur.

Oğlan evine varınca burada olayın kritiği yapılır. Herkesin yüzü gülmektedir. Ev sahibi tarafından düğürcülere yemek verilir. Yemekler bir yandan yenirken bir yandan da ikinci günün yapılacak işleri planlanır. İş bölümü yapılır. İşte buraya kadar gerçekleştirilen töreye "söz kesimi" denir. Artık iki aile arasında hısımlık bağlarının temeli atılmıştır. Ziyaretler sıklaşır, münüsebetler yoğunlaşır.

Akşam olunca oğlan tarafı kız evine "kalın kesmeye" (başlık parası) giderler. Orada erkekler odaya kadınlar bir avluya alınırlar. Erkeklerin odasında " kalın parası", nişan ve düğün günleri ayrı ayrı tesbit edilir. Kalın parası eskiden on kırmızı liraymış.

Konuşuk bitince şerbet içilir. Arkasından yemek verilir. Ayrıca sigara ikram edilir. Kahveler sunulur. Buna "hatem ekmeği" denir.

Biraz sonra yüzük takma geleneği yapılacaktır. Erkekler buna karışmazlar oğlan tarafı bu iş için önceden hazırlıklıdır. Bir büyük ortalık sinisi üzerine küpe, yüzük, bilezik, beşli, gelin için giyecekler, entari, kundura eşarp... konulur. Tülbentle üzeri örtülür. Genç bir kızın başı üstünde merasim alanına getirilir.

Önce kadınlar tef çalıp oynarlar. Yüzük takmada davul zurna olmaz. Oyun bitince gelin kız orta yere alınır. Elbiseler giydirilir. Yüzüğü oğlan evi tarafından yaşlı bir kadın takar. Hep bir ağızdan "allah hayırlı eylesin" denilir. Bu töreden sonra tekrar oynanır. Oyun bitince gelin kız orada bulunan eli öpülecek yaştaki kadınların elini öper. Eli öpülen yakınlık (akrabalık) derecesine göre gelin kıza para ve takı takar. Kimin ne verdiği siniyi tutan kadın tarafından oradaki kalabalığa yüksek sesle duyurulur. Takılar hemen takılır. Para da siniye atılır. Biriken bu parayla gelin kıza takı alınır. Merasim bitince kadın erkek herkes gruplar halinde evine dağılırlar.

Nişan

Nişan günü taraflarca önceden bilindiği gibi köylülerce de bilinirdi. Buna rağmen gene de zaman zaman güveyi adayına "laf vururlar", (laf atarlar). Hey Veli pahlayı (fasülyeyi) ne zaman yiyoruz? Derledi.

Karaözü'de yemeksiz hiç bir sosyal olaya başlanmaz. Nişan ve evlenme merasimi hasat mevsiminin sonuna getirilir, sonbaharda yapılırdı. Böylece boş zaman ve bol para ancak bu mevsimde köylünün eline geçmiş olurdu.

Merasime hazırlık için Kayseri'ye "pazarlığa" gidilir, bütün ihtiyaçlar oradan alınırdı.

Nişandan bir gün önce yakın akraba kadınlarına haber verilirdi. Kadınların bir kısmı oklava ve tahtalarıyla birlikte oğlan evine gelip ekmek pişirirken bir kısmı da soğan soyar, patates doğrar, mantı keser, soğuk yiyecekler hazırlarlardı. Kurutulmuş yeşil fasulye, domates kurusu haşlanır hazır edilirdi.

Pişirilmiş ekmek önce soğutulur. Sonra direkler gibi üst üste avluya kayılırdı. Üzeri "hılalarla" (yünden yapılmış ekmek bohçası) sıkıca örtülürdü.

Nişan için ayrıca iki üç davar kesilirdi. Eti kavrulur, pişirilir hazır edilirdi.

Nişan günü sabahı akraba kadınlarından genç birisi ile eli sopalı bir "çavuş uşağı-seymen" nişan sahibinin "akrabalarını dolanırlar." Her haneye varıp nişan sahibinin adını söyleyerek.... Nişanına buyurun derlerdi. Yapılan bu sözlü davetiyenin adına "ohuntu" denir. Ohuntu okumak, çağırmak, davet etmek anlamına gelir. Bu bahis ohuntu bölümünde etraflıca anlatılacaktır. Bu çağrıya " hısım teklifi"denir.

Teklifi alan evin kadını bir "masafa" (tabağın ağzı yayvan irisi) soğan, patetes, un, bulgur, süt, yoğurt, fasülye, mercimek, nohut gibi yemekliklerden birini koyar. Üzerini bir bezle örter. Teklif yerine gider. Buna "hayırlıya gitme" denir. Kapıdan girer girmez "hayırlı olsun bacım" diyerek iyi temennide bulunur. Oradakiler de karşılık verirler. Yer gösterirler. Elindeki kabı alıp boşaltır geri verirler. Bir de yemek getirirler.

Akşam olunca da evin erkeği davete karşılık verir.

Davetliler bir odaya alınır. Gençlere ayrı ihtiyarlara ayrı yer gösterilir, Eğer nişan evinin odaları gelen kalabalığa yetmezse komşuların odaları da kullanılır. Sadece odaları değil her şeyiyle nişan evine yardımcı olunur.

Odaya girene yer gösterilir. En kalite sigaradan ikram edilir. Kahve verilir. Odalar dolunca hemen yemek yedirilir.

Yemek kazanı açılır açılmaz önce kız evine gönderilir. Bir uyanık çavuş uşağı-seymen seçilir. İyice tembih edilir. Eline bir leğen pilav verilir. Üzeri yufka ekmekle örtülür. Yollanır. Kız evine varınca kimsenin dikkatini çekmeden içeride bir yere getirdiği pilavı koyar. Hemen oradan uzaklaşır. Eğer evin içinde yemekle yakalanırsa eli yüzü karalanır. Hatta hırpalanır bile.

Orta yere sofralar kurulur. Üzerine yufka ekmek, tahta kaşık konur. Bu gibi toplantıların baş yemeği etli, üzeri yahnili bulgur pilavıdır. Yanına kayısı hoşafı, ayran, ağ pahla, yeşil fasülye kavurması, yumurta, kavurma gibi yiyecekler de getirilir. İçki içilmez. İçki kına günü öğleden sonra başlayıp düğün alayının hareket saatine kadar devam eder. Dozu kaçırılmaz. Kavga çıkar. Düğünün havası bozulur.

Bütün odalarda yemekler yenip bitince sofralar kaldırılır. Ortalık temizlenir. Sigaralar dağıtılır. Kahveler içilir. Sohbete başlanır. Evlilik geleneğindeki bu hizmetleri çavuş uşağı-seymen denilen delikanlılar yaparlardı. Seymenlerin içinden bir tanesi " yiğit başı" seçilirdi. Bu delikanlı damadı korurdu.

Bu arada her oda iki temsilci seçer. Bunlar nişan evinin en yaşlılarının bulunduğu odaya çağırırlar. Gelenler burada "düğün kahyası ve bayraktarı" seçmek üzere yerlerini alırlar. Bu arada gün görmüş ihtiyarlardan biri:

- Susun hele. Nerede ev sahibi? Çağırın şunu?
- Geldim emmi. Buyur.
- Yeğen. Nedir senin derdin? Babanı mı gördün rüyanda? Bu kadar "mesarif" niye? Hayırdır inşallah.
- Bir hayırlı işimiz var. Oğlumuz Veli'ye Mehmet kızı Fatma ile söz kestik. Şimdi nişan yapmak istiyoruz. Sizleri bunun için çağırdık. Töremiz gereği yerine getirilsin istiyoruz.

Odada bulunanlar hep bir ağızdan ;

- Allah hayırlı eylesin.
- Sağolun komşular. Darısı yavrularınıza deyip odayı terkeder.

Oradakiler merasimi yürütmek için bir "düğün kahyası" ile bir "bayraktar" seçmek üzere bir çağrıda daha bulunurlar.

- Gelsin oğlanın emmileri.

Amcalar yaş sırasına göre gelirler. Gelen orta yere dikilir. Oradaki ihtiyarlardan birisi:

- Yeğen, kardeşlerin en büyüğü olarak düğün kahyalığına seni münasip görüyoruz. Ne dersin ?

O ya kabul eder ya da bir mazeret göstererek kendinden yaşca küçük olanı aday gösterir. Böylece düğünü yönetecek birinci kişi seçilmiş olur.

Bayraktar için bir ses daha. Oğlanın dayıları gelsin. Dayılar da dizilirler. İçlerinden biri bayraktar seçilir. Odada bulunanlar allah hayırlı eylesin derler.

Düğün kahyası ve bayraktar önce oradakilere, sonra da bütün odaları dolaşarak sigara dağıtırlar. Uzatılan bu sigarayı içen de içmeyen de alır. Karşılıklı hayır dilekte bulunulur.

Sigarayı dağıtan düğün kahyası ve bayraktar bu görevi severek kabul etmiş olurlar. Bundan sonra nişan merasimini bu ikili yönetir. Teklif toplantısında bir de "düğün kahvecisi" seçilir. Kahveci merasim süresince gelen misafirlere kahve pişirip sonunda bahşişini alırdı.

Bu gün bir çok yörük boyu oymağı da "oba" yerine "mahalle" kelimesini kullanmaktadır. Bunların başında "kethüda" bulunurda. Yörükler " kethüdaya" "kahya" derler. Karaözü manileri anlatılırken bu bahse daha geniş olarak yer verilmiştir.

Buradaki görevini tamamlayan kahya ve bayraktar rakı, şarap, sigara, alarak kız evine giderler. Aynı gelenek orada da yerine getirilmiştir. Odaya girer kendilerini tanıtırlar. Getirdikleri şeyleri ikram ederler. Çok kibar davranmak zorundadırlar. Aksi halde cezalandırılırlar. Cezanın bedeli belli olmaz. Olmadık şeyler istenir. Sonunda üç beş şişe rakıya, bir paket sigaraya, bir şişe şaraba razı olunur. Böylece kız evi yöneticileriyle tanışan oğlan evi yöneticileri davul zurna çaldırmak için kız evi yöneticilerinden müsade isterler. İzini koparan düğün kahyası ve bayraktar "soluğu oğlan evinde alır". O akşam gecenin ilerleyen saatlerine kadar davullar çalınır oyunlar oynanır.

Oğlan evi düğün kahyası ve bayraktarının işi kız evinkilere göre daha ağırdır. Esas düğün oğlan evinde olur.

Düğün kahyası nişanı ve düğünü yönetir. Bayraktar da yardımcılığını yapar. Ancak; bayraktarın bir görevi daha vardır. O da, merasim devamınca, bayrağı devamlı omuzunda taşımaktır. Bayrağı kimseye vermez. Yoksa kaçırırlar. Çok uzaklara götürürler. Belki de köy köy uzaklaştırırlar. Bayrağı kurtarmak için bahşiş vermek zorundadır. Ayrıca bayrağın düğün evinin damında bulunması, davul nerede ise o taraf düğün evi damında dikili durması gelenek gereğidir. Aksi halde bayraktarın görevini yapacak nitelikte olmadığına yorumlanır ki bu bir bakıma şahsiyet konusu bile edilebilir.

Ohuntu

Burada kısaca nişan olayı içinde "ohuntuya" değinelim.

"Bu gün Türkiye'nin bazı köylerinde düğün davetiyesine "oku" veya " okuntu" denir. Bu kelimeler "ok" sözcüğünün aldığı yeni bir şekil olmalıdır. Eski Türklerde "ok" bir davet sembolü idi. Hun, Göktürk ve diğer Türk devletleri hakanları, kabileleri, harp veya başka bir sebeple bir yere toplamak istediklerinde onlara "ok" gönderirlerdi. Bu davet manasına gelirdi. Göktürk kitabelerinde Bilge Kağan'ın 714 senesinde Beş-Balık seferinden bahsolunurken "okığlı kelti" yani "okunmuş, ok gönderilmiş olanlar, çağırılan imdat kuvvetleri geldi" deniliyor. Kaşgarlı Mahmut'un da meşhur eserinde (Divan-ı Lugati't-Türk 1072-1074) "okumak-davet etmek manasına geliyordu [1]".

Evet zaten bizim söylemek istediğimizi Kaşgarlı Mahmut yıllar önce söylemiş. Karaözü'de de okumak, davet etmek anlamında kullanılır. Ancak "okuntu" değil "ohuntu" şeklindedir. Ok yerine, akide şekeri,kabuklu fıstık, kayısı kurusu, kuru siyah üzüm verilir.

İkinci günün sabahı düğün kahyası ve bayraktarın "karıları" ohuntu dağıtımı için yanlarına eli sopalı birer "çavuş uşağı-seymen" alırlardı. Elden dokunmuş nakışlı bir Türkmen heybesi içine yukarıda saydığımız çerezleri doldurup yola koyulurlardı. Köy iki eşit parçaya ayrılır, birini düğün kahyasının öbürünü de bayraktarın "avratları" gezerlerdi. Her eve uğrayarak heybeden bir avuç çerez verip, verirken de .... nişanına buyurun derlerdi. Böylece köyün tamamı davet edilirdi.

Ohuntuyu alan her kadın bir tabak içine hayırlıya giderken aldığı şeyleri bir kez daha alarak nişan evine giderlerdi.

Davet edilen akraba kadınları da birer sini donatırlardı. Davetiyesiz kimse nişana-düğüne gelmez. Buna; "buyrulmamış yumuşu puşt olan tutar" derler.

Siniye, haşlanmış, süzülmüş siyah üzüm, dilimlenmiş yumurta, sütlü ve daha bir takım yiyecekler hazırlanarak yerleştirilirdi. Bu yiyecekler üç "kab" (çeşit) dan aşağı olmazdı. Yanına katlanmış yufka ekmek de konurdu. Kaşık konmazdı. Kaşığı düğün evinde destelerle bulmak mümkündür.

Genelde nişan evine düğün evi demek adet olmuştur.

Bu yiyeceklerin üzerine birer kapak konulur, beyaz bir tülle örtülür, o evin genç kızına bu ağırlıklar verilirdi. Annesi önde kızı arkada düğün evine varılırdı. Kız siniyi başında taşırdı. Bu taşıma sırasında oldukça dikkatli

1 Prof. Dr. Mehmet Eröz: Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz. s.127.

olunması gerekliydi. Şayet sininin üzerindeki yemekler taşıma sırasında dökülmüşse o kıza iyi gözle bakılmazdı. Annesinden azar işitirdi. Zaten bu taşımanın bir anlamı da düğün olayı içinde kızları tanıtmaktı.

Bir sini de gelin kız için oğlan evi tarafından hazırlanırdı. Sininin üzerine bir genç kızın giyebileceği bütün giysiler yerleştirilirdi. Böylece sinili büyük bir " düğün alayı" hazırlanmış olurdu. Davul zurna ile bu topluluk kız evine doğru hareket eder. Önde davul zurna, arka orta gerisinde düğün kahyası ve bayraktar, bunların gerisinde çavuş uşakları-seymenler, daha gerisinde kadınlar ve çocuklar güle oynaya kız evine varırlardı. Burada siniler kız evine teslim edilirdi. Kapıda "ortalık oyunları" oynanırdı. Ancak biraz sonra kız evinin düğün kahyası kaynaşan bu topluluğa müdahale ederek erkekler ve çalgıcıları odalara, kadınlar ve çocukları da avluya alırdı. Bayrak teslim alınır kız evi damına dikilirdi.

Kız evine gelen bu topluluğa yemek verilirdi. Zaten bir kısım yiyecekler sinilerle oğlan evinden getirilmiştir. Sigara ve kahve ikram edilirdi. Böylece erkekler odalarda tutulur, meydan kadınlara bırakılırdı.

Gelin kızı avluya alıp topluluğun ortasında ayakta tutarlar. Başına beyaz bir tül örtüp, iki yanına üç dört tane güzel sesli kadınlardan davet ederler. Gelin kız iki elini bu kadınların omuzlarına koyar. Başı öne doğru eğik merasime hazır bekler. Etrafındaki kadınlar kına türkülerini yüksek sesle söylemeye başlar. Kına günü olmamasına rağmen gene de kına havasına girilir. Bir anda topluluğun nabzı değişir. Biraz önce çalıp oynayan bu insanları bir efkar basar. Gelin kız da bu havaya çoktan girmiştir. Tül altından ağlamaya başlar. Türkücüler beş on tane söyleyip fazla uzatmazlar.

Gıcılar kavak gıcılar,
Kavak değil oduncular,
İşte geldi kınacılar,
Kız anam kınan kutlolsun...

Bir ağıt niteliğindeki bu türküler bitince gelin kızın sinisi ortaya getirilir. Kına türkülerini söyleyen kadınlardan biri siniden aldığı giysilerden birini havaya kaldırarak " Allah hayırlı eylesin" der. Üç defa gelin kızın başının üzerinde dolandırdıktan sonra orada bulunanların da yardımıyla giydirilir. Yazmasını başına bağlar.

Üzeri boşalan siniye bu kez de akrabalık durumu gözetilerek sıra ile para atılır. Atılan paralar siniyi tutan kadın tarafından yüksek sesle etrafa duyurulur. Böylece kimin ne verdiğini herkes öğrenmiş olur. Biriken paralarla gelin kıza takı alınır.

Gelin kız para işi bittikten sonra orada bulunanların elini öper. Daha sonra içeri alınır. Kalabalık dağılmaz. Davul zurna eşliğinde oğlan evine doğru yola çıkılır. Bu merasime "asbap giydirme" denir. Bu gelenek bir bakıma düğünde kına gününü anımsatmaktadır. Nişan merasimi bitmiştir. Artık damat adayı gizlice nişanlısının ziyaretine gidebilir. Bir de annesi ve babası ile birlikte yapılan ziyaret vardır ki bu oldukça pahalıya malolurdu. Gelin kız ve evin her ferdine hediyeler alınmak zorundaydı.

Düğün Hazırlığı ve Düğün

Düğün merasimi yoğun hazırlığı gerektirmektedir. Yıllar öncesi düğünde kesilecek mal ve davar tesbit edilir. Başlık parası hazırlanır, "bir tamam" ödenirdi. Başlık parasına "kalın" denir. Kalını alan kız babası bu parayı tamamen kızına "cehiz"olarak harcamak zorundaydı. Kız "cehiz"in dışında babası evinden mal alamazdı.

Nişanda ve düğünde çalgıcıların parasını oğlan evi tarafı öder. Davul zurna baş çalgıdır. Odalarda bağlama ve keman da çalınır.

Karaözü'de evlilik geleneği yerine getirilirken çok özel bir neden yoksa kadın erkek ayrımı yoktur. Kadın erkek omuz omuza birlikte yürütürler bu geleneği

Düğün bir hafta sürerdi.

Düğün hazırlığı genelde belli başlı üç şekilde yapılırdı.

KIZ EVİ HAZIRLIĞI;

GELİN KIZIN KENDİ YAPTIĞI HAZIRLIK;

OĞLAN EVİ HAZIRLIĞI; Buna düğün hazırlığı da denir.

Kız evi hazırlığı: Kızın annesi, babası ve akrabalarınca yapılan merasim hazırlığıdır. Oğlan evine göre fazla yorucu ve masraflı değildir. "Hayırlıya" ve "teklife" gelenlere verilecek yemek. Akşamları odalarda tüketilecek olan kahve, şeker ve sigaradan ibarettir.

Burada parantez açarak bir hatırlatma yapalım. Anadolu'da kızlar için bilinen bir uygulamadan söz edeceğiz. Kız doğar doğmaz "cehizi" kurulur. Karaözü'de de bu geleneğe dikkat edilirdi.

Gelin kızın hazırlığı: Yıllar öncesinden başlardı. Otuz kırk çift kadar elden eğirilmiş ve örülmüş yün çorap. On on beş çift tiftik eldiven. Üç dört tane Türkmen heybesi. Beş sekiz çift çetik.

On, on beş tane peşkir (havlu), bir miktar da mendil satın alınırdı. Bunlar gelin gittikten bir gün sonra "paça günü", çavuş uşakları-seymenlere taktıkları " yol " karşılığı verilirdi. Fazla "yol" takana heybe, çorap, az takana havlu mendil verilirdi.

Gelin bunların yanında iki çift çetik, iki çift "dizleme" (diz kapağa kadar uzanan yün çorap), iki "işlik" (gömlek), iki paçalı don, iki köynek dikerdi. Bunlar "bey" (damat) ve "sağdıç" güreş günü harmana çıkmadan önce banyo yaptırıldıktan sonra giydirilirdi. Oğlan tarafının aldığı elbiselerle de bey ve sağdıcın kıyafeti tamamlanmış olurdu. Elbiseler güreşten önce sade bir törenle giydirilirdi.

Karaözü'nün hemen çıkışında harman kaldırdıkları düz alanlar vardı. Karaözü'lüler buralara "harman" derlerdi. Güreşler buralarda yapılırdı.

Oğlan evi hazırlığı: Düğün hazırlığını daha çok oğlan evi yapardı. Bey ve sağdıca elbise, evde bulunan herkese birer giyecek alınırdı. Geline kutnudan veya çuhadan sırmalı bir salta (yelek). İki adet üç etek. Ayağına ayakkabı (yemeni, kesik, kundura). Topuğuna kadar uzanan en güzel kutnu ya da pazenden astarlı "don" (tuman). Dört metreden çubuk çubuk astarlı, astarına kaput ya da basma geçirilen "makaslı" üç etek, "Sivas tiresi"de denir. Elden dokunma yün bir önlük. Beline elden dokuma kuşak. Başına poşu. Fes. (poşu fesin üzerine bağlanır) Koluna iki yüzlü, bir yüzü al, öbürü mavi basmadan yapılmış "kolcak"[2] yaptırılırdı.

Bu giysiler kına günü bir siniye yerleştirilir, üzerine beyaz bir örtü örtülür, düğün kahyasının kızı yoksa en yakını genç bir kıza verilirdi. Tıpkı nişan merasiminde olduğu gibi kız bunu o gün kına yanıncaya kadar başında taşır ve korurdu. Düğün alayının en renkli simalarından biri durumundaydı.

Kına günü sininin üzeri boşaltıldıktan sonra sini boş gönderilmezdi. Üzerine bir çift çorap konurdu. Bu "yol" düğün sahibine verilirdi. Bir tas içinde hazırlanan kına da gene akraba genç bir kıza verilirdi. Kına tasının üzeri ince bir tülle kapatılır ve sıkıca bağlanır böylece kına yapılan yere gönderilirdi.

Düğün için kahve, şeker, on onbeş düzine ağaç kaşık, düğün kahyasına bir ceket, düğün kahyasının hanımıyla bayraktarın hanımına dört metrelik basma elbiselik, yakın akraba hanımlarına daha düşük kalite dört metrelik entarilik, daha az akraba olanlara birer "değirmi" eni uzununa eşit tülbent, ya da "Divriğili" (baş örtüsü), ayrıca kefiye, atkı, havlu alınırdı. Bunlardan biri duruma göre hayırlıya gelen hanımın tabağına konurdu.

İki gün yufka ekmek yapılır üst üste kayılırdı. "Dahanesi" günü iki üç davar kesilir, soğuk ve bozulmayan yemekler hazırlanırdı. Böylece düğün hazırlığı tamamlanmış olurdu. O akşam da "hısım teklifi" yapılırdı. Hısım teklifine sadece akraba olanlar gelirdi. Yemekler yenilir, düğün kahyası ve bayraktar seçilirdi. Sabahleyin de "bayrak kaldırılırdı". Aynı gün bütün köy akşama davet edilirdi. Buna "danışık aşı" denirdi. Yemek olarak sadece yahnili bulgur pilavı verilirdi.

2 Kolcak: Kola takılan muhafaza. Kadınlar kullanırdı. İki kolu dirseğe kadar tandırda, mutfakta işte dış etkilerden korur.

Bayrak Kaldırma

Her renge boyanmış flamalar hazırlanır, bir demet oluşturulur, gelin başlığına benzeyen renkli tüyün etrafına bağlanırdı. Bu demet "meses öğendere" gibi ince bir sopanın başına tutturulur sopa da daha kalın ve uzun cereklere ulanırdı. Bu başlığın en uç noktasına iri bir elma yerleştirilirdi. Böylece üç beş parçalı, urganlarla sarılmış al yeşil bir seren meydana getirilirdi. Bu seren gençlerin denetiminde oğlan evinin kapısının önüne getirilir (kız evine yapılmaz) buraya derin bir çukur kazılır yavaş, yavaş urgan ve sicimlerin de yardımıyla yukarı kaldırılmaya başlanırdı. Kaldırılırken bir kısım delikanlılar sopa ve taşlarla elmayı düşürmeye çalışırlardı. İnanışa göre elmayı kim düşürürse "darısı" ona değerdi. Buna "bayrak kaldırma" denirdi. Eğlenceli yanı olduğu kadar tehlikeliydi de. Bu merasimden sonra düğün fiilen başlamış olurdu.

Evlilik geleneğinde buraya kadar anlatılanlara bakılırsa bazı yerlerde tekrarlar görülmektedir. Nişanda yapılan töreler düğünde de tekrar edilmiştir. Bu bir gelenek gereğidir.

Akşam yemekler yendikten sonra düğün kahyası ve bayraktar "kız başına" gidip davul çaldırmak için izin isterler. O akşam kadınlı erkekli "oğlan başında" halaylar çekilir. Ortalık oyunları oynanır.

Halaylar: Üç ayak, ağırlama, kangallının kayası, lümberde, aman gelin, bico, madımak, yanallah, çedene, çekirge, sinsin, aman ecel aman, mavilim mavişelim, leylimyar, yaleyli, cenderme.

Ortalık oyunları: Çiçek Dağı, nenni de Ferizam, Karaoğlan, Türkmen kızı.

Düğün süresince gelinin akrabaları gelini evlerine çağırıp yemek verip yolunu da takar yollarlardı.

Düğün başladıktan bir gün sonra "yarma" döğmeye gidilir. Yarma, gelin indikten sonra verilen yemeğin (düğün çorbası, tatlaş) ana malzemesidir. Buğdaydan yapılır. Buğday "sohu" da (iri taş dibek) döğülerek kepeği alınırsa buna "yarma" denir. Bütün seymenler-çavuş uşakları bir olup davullu zurnalı, çoşkulu bir biçimde bu töreyi yerine getirirlerdi.

Düğün evinde yemekler eksik olmaz. Akşamları odalar gene doludur. Gene kahveler içilir, sigaralar sunulur, gene sohbetler edilir, şakalar yapılır. Düğün süresince bu gibi şeyler bitmez.

Her sabah saat dört beş arası "davulcular" oğlan evi kapısında fasıl geçerler. Buna "dan davulu" denir. Düğün süresince davul zurna durmadan çalar. Düğün sahibi oğlan tarafı olduğu için daha çok oğlan evinde çaldırılır. Kız evinde belli töreleri yerine getirmek için bulundurulur. Davul-

cular ve düğün sahipleri oğlan evi ile kız evi arasında devamlı gidip gelirler. Ancak bu gidip gelmeler sırasında da davul zurna susmaz! Ortalık oyunları" çalınır. İsteyen yürür isteyen oynar. Bu sırada kalabalığın çok, oyuncuların hızlı olduğu anlarda töreyi iyi bilen, sesine güvenen daha çok yaşlı kimseler tarafından "salavatlar" verilir. Kadınlar salavat vermezler.

"Düğün alayı" içinden birisi yüksek sesle mısraların son sözcüğünü uzatarak salavat vermeye başlar.

Her kim sever allahı,
Mahrum kalmaz billahi,
Benden gayrı bir dahi,
Verelim peygambere salavat.

Düğün alayı hep bir ağızdan koro halinde:

– Salli ala seyyidina Muhammed.

Bu bitmeden yenisine geçirilir. Bir başlandı mı üç dört tanesi birden verilir.

Sıra sıra söğütler,
Biri birini öğütler,
Düğün evine gelen yiğitler,
Verelim peygambere salavat,

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Salavat verilirken ayak seslerinden başka hiç bir ses çıkmaz. Davul zurna susar.

Erin erliğine,
Hakkın birliğine
Gaziler kuvvetine,
Pirimiz himmetine,
Verelim peygambere salavat

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Salavat bitince davul zurna tekrar başlar. Az sonra gerilerden bir ses daha yükselir.

Éken biçer,
Konan göçer,
Cennetin kapısın,
Cömertler açar,

Cömertler aşkına,
Verelim peygambere salavat.

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Hacca gider hac için,
Hacı Bektaş tac için,
Muhammed mihraç için,
Verelim peygambere salavat.

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Yere vurdum yumruğu,
Budur hakkın buyruğu,
Otuz kilo eti var, (otuz gün - bir ay)
Üç batman kuyruğu. (3x8-24. Bir gün kasdedilir)
Verelim peygambere salavat.

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Sıra sıra çarşılar,
Biri birini karşılar,
Düğün evine gelen komşular,
Verelim peygambere salavat.

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Bayrak çeker birimiz,
Anda tekmi varımız,
Abdül Vahap Gazi Pirimiz.
Verelim peygambere salavat

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Yazın ekerler ekini,
Güzün keserler kökünü,
Muhammed Mustafa'nın vekili.
Verelim peygambere salavat.

– Salli ala Seyyidina Muhammed.

Karşılıklı salavatlardan sonra kız evine varılır. Kız evi taraftarları gelenleri ellerinde çalı, sopa ve cereklerle karşılarlar. Eğer oğlan evinden bir kişi bu engeli aşarsa direniş sona erer. İki bayraktar karşı karşıya gelirlerdi. Önce kız başı bayraktarı sorardı.

Hoş geldin bayraktar başı,
Akıttım gözümden yaşı,
Peygamber efendimiz Mekke'den
Medine'ye gider iken,
Kim idi bayraktar başı,

Hoş bulduk bayraktar başı,
Akıttım gözümden yaşı,
Peygamber efendimiz Mekke'den
Medine'ye gider iken,
Hazret-i Ali idi bayraktar başı.

Bayraktar Hazreti-i Ali değil Büreyde olması gerekir.

Bu günkü dünyanın adı ne?
Yarınki dünyanın tadı ne ?
Yer altındaki yeşil caminin,
İmamının adı ne?

Bu günkü dünyaya dünya derler,
Yarınki dünyaya ahiret.
Yer altındaki yeşil caminin,
İmamanının adı Muhammed.

Bayraktar bayrağın ak idi,
Kim eğirdi kim dokudu?
İğnesi nerden alındı?
İpliği nedendi?

Bayraktar bayrağım ak idi,
İdris Peygamber eğirdi,
Şit Peygamber dokudu.
İğnesi nurdan,
İpliği sırdan,
Ağacı çavdar çöpünden idi.

Artık karşılıklı atışma iyice kızışır. Kız başı bayraktarı oğlan evi bayraktarını sıkıştırmaya devam ederdi.

Acemi bayraktar olmaz. Bayraktar bütün bunları önceden öğrenmek zorundadır. Topluluk huzurunda yapılan bu imtihanı kimse kaybetmek istemez. Bu aynı zamanda köylük yerde bir şahsiyet konusudur da. Ancak bununla da yetinilmez, kaybeden taraf cazalandırılırdı.

Yer su iken,
Gök bu iken,
Yol yok iken,
Köy var iken,
Bu köyün imamı kimdi?

Yer su iken,
Gök bu iken,
Köy var iken,
Yol yok iken,
Bu köyün imamı,

Nuh Peygamber idi. Çünkü.....halk gemide, Nuh da geminin kaptanı ve idarecisiydi.

Kümbetin ötesi bir ince yoldur,
Ahır zaman Nebisinin cemali nurdur,
Bilinen dört kutu vardır,
Üçü şöyle dursun,
Birisinde ne var idi?

Kuran. (Dört kitap kasdedilmiştir)

Burada karşılıklı söyleşiler noktalanmış, imtihan bitmiş, bayraktar başarılı bir sınav vermiştir. Elindeki bayrağını hemen kız evi bayraktarına teslim ederdi.

Bu arada düğünü seyretmeye gelen kalabalık bu anı iyi görebilmek için damda, saçakta, bacada yerlerini almaya çalışırlardı.

Başlangıçtan bu yana en çok tekrar edilen söz Allah, Muhammed ve Ali üzerinedir. Görülüyor ki, düğüne kutsal bir hava verilmek istenmiş.

törelerini dinsel bir yaklaşımla iç içe işlemek gereğini duymuşlar. Böylece kurulacak bina sağlam, tütecek baca dumanlı, yanacak ocak devamlı olsun istemişler.

Kına Yakma ve Kına Gecesi

Karaözü'de kına yakma geleneği çarşamba günü gün eğiminden başlayıp güneş batımına kadar devam eder.

Kına günü sabahı erken saatlerde (Herkes işine gücüne gidip yazıya yabana dağılmadan) düğün kahyasınca görevlendirilen bir kadın ve bir seymen-çavuş uşağı ohuntu dağıtarak köy halkını kınaya davet ederler. O gün öğleden sonra çavuş uşakları-seymenler ve diğer delikanlılar düğün evinde kına zamanına kadar içirilir.

Bu arada gelinin sinisi, kınası hazırlanır. Düğün kahyasının hanımı çerez dolu "ohuntu heybesini" hazırlar. Zaman gelmiş gün eğilmiştir. Davetliler, çavuş uşakları -seymenler, düğün evi tarafları hep birlikte davul zurna eşliğinde ortalık oyunları oynanarak, salavatlar verilerek kız evinin kapısına dayanılır. Daha önce de belirttiğimiz gibi düğün alayı kız evi taraftarınca çalı ve sopalarla karşılanır. Kına yapılacak avluya hemen alınmaz. Burada kadınlı erkekli karışık, karşılıklı, coşkulu, canlı, yürekten ortalık oyunları oynanır. Bitiminde kınacılar merasim alanına alınırlar. Kadınlar ve çocuklar burada kalır, erkekler odalara yerleştirilir. Odadakilere sigara ve kahve ikram edilir.

Bu kargaşada alanda "bekleşen" oğlan evi kadınları kız evinin kapısına yığılıp içeri girmeyi deneyerek gelini dışarı çıkarmaya çalışırlar. Fakat bu çabaları boşunadır. Çünkü; kapı önceden sıkıca kapatılmış ve kızın akrabalarınca tutulmuştur. Geline varmak için ortada bir yığın engel vardır. Kapının açılması için düğün kahyasının hanımı, kapıyı tutan kadına bir Sivas bıçağı vermek zorundadır. Buna "kapı bıçağı" denir. Ayrıca gelin kızın kız kardeşine, yoksa en yakın akraba kızına bir altın yüzük vermek gerekir.Buna da "baldız yüzüğü" denir. Gelin kızın anasına verilen elbiseliğe veya atkıya "ana keteni", gelinin emmisine verilen yol'a "emmi yolu", dayısına verilene "dayı yolu" denirdi. Bu hediyelerin içinde en pahalısı ve uzlaşması en zor olanı "kardeş yolu" dur. Bazen saatlerce sürer. Kalabalığı usandırırdı. Hele anlayışsız bir kardeşe rastlamışsa "Allah koruya".

Adından da anlaşıldığı gibi "yol" gelin kızın kardeşine verilirdi. Bu konu kınadan önce halledilirdi. Kardeş yolunda karşı tarafı razı etmek sanıldığı kadar kolay değildi. Bu pazarlık düğün kahyası ile gelinin kardeşi arasında yapılırdı. Kimse müdahale edemezdi. Pazarlık konusu, para, öküz, at olduğu gibi silah ve daha pahalı şeylerde olabilirdi.

Bu töreler "bir tamam" (eksiksiz) yapılınca gelin meydana alınır. Oğlan evinin kadın görevlilerince gelin kızın etrafı sarılır. Yönünü kıbleye döndürüp yüzüne bayaz bir tül örtülür. Önüne, arkası dönük ikisi bir tarafta, ikisi

bir tarafta, töreleri iyi bilen sesi güzel dört kadın durdurulur. Gelin kız iki elini bu kadınların omuzlarına atar. Böylece bir grup oluşturulur. Bunların bir metre kadar karşısında üç beş kadından oluşan ayrı bir grup daha bir araya gelir. Önce gelinin bulunduğu taraf kına türkülerine başlar. Bir kıta söyler. Bitince karşıdaki topluluk başlar. Birinin söylediğini öbürü tekrar etmez. Bu bahse nişan töreni "asbap giydirme" geleneğinde kısmen değinmiştik.

Kına türküleri söylenirken kadınların sesinden başka ses çıkmaz. Davul zurna susar. Ancak kadınlar da put gibi durmazlar. Kına türkülerinin ritmine uyarak salınmaya başlarlar. Bu koca toplulukta biraz önceki neşe ve canlılıktan hiç bir eser kalmamıştır. Gelin, söyleyen ve dinleyenler ağlamaya başlarlar. Bu manzarayı istemeden de olsa bozan susturulur. Küçük yaramazlar olursa tartaklanır. Kına türküleri söylenirken belli bir sıra takip edilmez. Bunu iyi söyleyen kadınları herkes bilir. Her kadın söyleyip dinletemez. Ama her kız anası mutlaka söylemeye çalışır. Ağıt niteliğindeki bu türküleri dinlerken insan ister istemez etkileniyor. Zaten sözleri bir hayli "dokunaklı". Günümüz kına türkülerinden de ilaveli dörtlükleri şöyle:

Çattılar çatma taşını,
Kurdular düğün aşını,
Kız ağlatma kardaşını,
Kız anam kınan kutlolsun.

Sandık içinde kınası,
Kağıt içinde balası,
Hani bunun öz anası,
Kız anam kınan kutlolsun.

Şu dağların oylumuna,
Kuşlar konar yaylımına,
Kurban olam benim bacım.
Geldik yolun ayrımına.

Anam kızın beş miydi?
Biri birine eş miydi ?
Attın beni gurbet ile
Yüreciğin taş mıydı?

Yüce dağlar yüce olur,
Geçer gündüz gece olur,
Ayrılalım yavrum senden,
Gör ayrılık nice olur.

Hayladılar huyladılar,
Ham yükümü payladılar,
Günü yetmiş azap gibi,
Seni dışa eylediler.

Uzak derler ilimize,
Bülbül konar gülümüze,
Anne hakkın helal eyle,
Misafirim bu gün size.

Bindirdiler attan ata,
Götürdüler köyden öte,
Al bayrağı tüte tüte,
Kız anam kınan kutlolsun.

Sandığım dolu bezinen
Yüreğim yandı közünen
Komşular bir oğlan verin
Ocak mı yanar kızınan.

Bacaları otlu olur,
Keklikleri etli olur,
Kız anası dertli olur,
Kız anam kınan kutlolsun.

Karşıda keven kurusu,
Altında keklik sürüsü,
Kınamayın eller bizi,
Bu da ölümün yarısı.

Kapınızda çöpmüydüm,
Bacanızda otmuydum,
Bu yıllık da dursaydım,
Üstünüzde yükmüydüm.

Atladı geçti eşiği,
Sofrada kaldı kaşığı,
Büyük evin yakışığı,
İşte geldim gidiyorum.
Kız anam kınan kutlolsun.

Büyük evde orta direk,
Güm güm eder yanar yürek,
Bu kıza bir ana gerek,
Anasız kız gelin molur.
Kız anam kınan kutlolsun.

Bindirdiler attan ata,
Götürdüler köyden öte,
Bu ayrılık kıyamete,
Kız anam kınan kutlolsun.

Aşağıdan gelen ağalar,
Saz çalar da gönlün eğler,
Dumanını kaldır dağlar,
Görem yavrum görünür mü.

Biner atın iyisine,
Gider yolun kıyısına,
Dayanamaz benim anam,
Saçı kesik yavrusuna.

Gelin gelin Gürcümüsün,
Yüksek dağın burcumusun,
Kurban olam allı gelin,
Bu yiğidin harcımısın.

Büyük evler ıssız kaldı,
Ağ göğümler susuz kaldı,
Kız anası kızsız kaldı,
Kız anam kınan kutlolsun.

Yol üstünde kuru küdük,
Yanar göğünü göğünü,
Anasından ayrılan kuzu
Ağlar döğünü döğünü,

Gel anam otur yanıma,
Kafamı koyam dalına,
Bir bu günlük misafirim,
Bir daha gelmem yanına.

Ufacık mercimekler bitmiş,
Şehir yollarını tutmuş,
Anam beni tez unutmuş,
Kız anam kınan kutlolsun.

Gıcılar kavak gıcılar,
Kavak değil oduncular,
İşte geldi kınacılar,
Kız anam kınan kutlolsun.

Asbap yuduğum taşlar,
Elime aldığım tokaçlar,
Sırada çifte kardaşlar,
İşte koyup gidiyorum,
Kız anam kınan kutlolsun.

Büyük evlik iniliyor
Kulaklarım siniliyor, (çınlıyor)
Ölüm, ayrılık bir oldu,
Gene derdim yineliyor.

Göv arpayı kavururlar,
Dumanını savururlar,
Demedim mi yavrum sana,
Seni benden ayırırlar.

Yüce dağlar yurdu mu var?
Koyun meler kurdu mu var?
Niye melen dertli dertli,
Yüreğinde derdin mi var?

Aşağıdan kuş geliyor,
Sesi bana hoş geliyor,,
Dolu, dolu giden tren,
Geri dönmüş boş geliyor.

Taşlan beni taşlarınan,
İnem gidem kuşlarınan,
Kuşlar gider ben gidemem,
Gözüm dolu yaşlarınan.

Evlik seni yıkayım mı, ?
Odununu yakayım mı ?
Komşular bir oğlan verin,
İç güveyi sokayım mı ?

Bizim yaylalar otlolur
Sütü kaymağı tatlolur
Bizde garip kıymetlolur,
Kız anam kınan kutlolsun.

Hanım ana, canım ana,
Sütün emdim kana kana,
Attın gurbet ele beni,
Ağla gayrı yana yana.

Yüce dağların yücesi,
Kalktı gönlümün gecesi,
Bu gün ayrılık gecesi,
Ayrılıyom anam senden.

Yüce dağlardan aşırdım,
Tozlu yollara düşürdüm,
Kınamayın eller beni,
Ben vatanımı şaşırdım.

Yüksek dağlar yüce yüce,
Altınım değişmem tuca,
Anamdan doğduğum gece,
Kalemim böyle çalınmış. (açılmış)

Bir kuş gelir yele yele,
Kanadının ucu ala,
Zalimmiydin zalim ana,
Attın beni gurbet ele.

Yağmur yağar yer yaş olur,
Uçan kuşlar sarhoş olur,
Yarın akşam birhoş olur,
Kız anam kınan kutlolsun.

Karşıdan gelen deve,
Gevişini geve geve
Sanki ben de gelin moldum,
Şu karşıki büyük eve.

Karşıya ekin ekerler,
Ekin değil burçak imiş,
Ana, kızdan ayrılması,
Yalan değil gerçek imiş.

Anam karı, babam koca,
Kalemimi çalan hoca,
Anamdan doğduğum gece,
Kalemim devre çalınmış.

Kapınızın önü kavak,
Kavaktan dökülür yaprak,
Sanki ben de gelin oldum,
Elim kına, yüzüm duvak.

Yeşil ördek, yeşil ördek,
Aç kanadın döşür ördek,
Evvel böyle çift gezerdin,
Hani senin eşin ördek.

Atladı geçti dereyi,
Aldı da biçti hareyi,
Sen de mi giydin karayı,
Kız anam kınan kutlolsun.

Bu kına türküleri iki ayrı makamda söylenir. Ancak bunların hepsi söylenmez. Beş sekiz kıtası söylenir. Kına türkülerinden sonra herkes üzgün ve yorgundur. Bu bir anlık sessizliği sini içerisinde getirilen gelin kızın elbiseleri bozar. Sinide ne var merak edilmektedir. Tül açılır. Elbiseler birer, birer, etrafın da yardımıyla düğün kahyası hanımı tarafından geline giydirilir. Havaya kaldırılan elbiseler, üç defa gelin kızın başının üzeride dolandırılarak allah hayırlı eylesin denilir. Kınacılar da hayırlı olsun derler. Böylece kınacılara gösterilen elbiseler hayır duaları alındıktan sonra giydirilmiş olur. Önceden hazırlanan kına gelinin boynuna ve sağ elinin ortasına çalınır. Geri kalan etraftaki kalabalık tarafından kapışılır. Bu arada yüksek bir yere çıkan düğün kahyası hanımı önceden hazırladığı heybedeki çerezi kınacılar üzerine saçar. İnanışa göre kınadan ve çerezden alana darısı değermiş. Çerezin içinde bol miktarda arpa bulunur. Arpa bereketi simgeler. Kızı ve oğlu çok olsun anlamındadır. Bu arada ve gelin bindirilirken de bayrağa yol takılır. Takı; yün çorap, işlik, kumaş parçası olduğu gibi iki üç metre basma da olabilir. Buna "bayrak yolu" denir. Bunlar bayrağın en uç kısmına bağlanır. Bayrakla birlikte bir gün süreyle taşınır. Bayrak yolunun daha

değerlisi gelin binerken bağlanır. Bunu kız başı düğün kahyasının hanımı takar. Yol, kız evince temin edilir. Böylece kınanın gündüz bölümü bitmiştir. Topluluk güle oynaya oğlan evine doğru yola koyulurlar.

Akşama; düğün kahyası, bayraktar, üç beş hatırlı ihtiyar, bir yazıcı çeyiz yazmak için kına gecesi geleneğinden önce kız evine varırlar. Odaya oturup sigara ve kahvelerini içerlerken çeyizler oturdukları odaya taşınır. Hemen bir listesi çıkarılır. Eşyaların fiyatları belirlenir. Sıra gelin sandığına gelince üzerine düğün kahyasının oğlu oturtulur. Kız oturtulmaz. Oğlan evi düğün kahyası da bu çocuğa bahşiş verir. Sandığın anahtarını çocuktan alır. Sandık açılıp sayılmaz. Listeye "sandık ve sandık içi" olarak geçirilir. Listenin altı bağlanır. Karşılıklı şahitler yazılır. İmza altına alınır. Düğün sahiplerinin de adları yazılarak imzalatılır. İki sayfa olarak düzenlenen senedin bir tanesi kız babası diğeri de oğlan babasına verilir.

Hemen yemekler getirilir, sigaralar tutulur, kahveler içilir. Yazıcıya da "yol" verilir (eldiven, çorap, havlu, işlik gibi).

Bu arada kadınlar "gece kınası" hazırlıklarına başlarlar. Adından da anlaşıldığı gibi gece yapılır.

Oğlan evi akrabalarından on beş kadar kadın bir tasa hazırladıkları kınayı alıp davulsuz zurnasız kız evine varırlar. Burada bir daire oluşturulur. Gelin kız bunların teker teker ellerini öper. Gider dairenin orta yerine oturur. Kınayı getiren kadın kına tasını üç defa başında dolandırdıktan sonra gelinin sağ avuç içine ve ensesine birer parmak kına çalar. Bu sade merasimden sonra kınacı kadınlara yemek verilir. Kadın kadına da bir güzel oynanır. Ancak olayın en acıklı yanı başlamak üzeredir. Gelin tekrar ortaya alınır kimi mutsuz mazisini, kimi kaybettiği yavrularını, kimi anlaşamadığı gelinini, kimi geçmişin kötü anılarını yaşayarak içini kına türkülerine döküp ağlamaya başlar. Böylece gelin kızın baba evindeki son özgürlük günleri geriye doğru saymaya başlar. Artan kına dağıtılmaz. Gecenin geç saatlerinde kız arkadaşları tarafından gelin kızın iki eline çalınır. Bir bezle sıkıca sarılır, gelin kız da yalnız bırakılmazdı. İki kız arkadaşı tarafından sabaha kadar beklenirdi.

Gelin İndirme

Sabahın erken saatlerinde oğlan evinden iki "yenge" (düğün süresince hizmet eden, gelin alındıktan sonra da geline atlı olarak refakat edecek olan oğlan evi yakını kadınlar) gelinin duvağını hazırlamak ve "başını bağlamak" üzere kız evine gelirlerdi. Gelin kızın saçlarına kadınsı bir biçim verdikten sonra başına bir terlik geçirilirdi. Beyaz hasadan, bilinen hacı terliklerine benzer.Ancak "kıdık"-çene altından dolandırılmış bir "sahandırıkla" (bağla) kafadan düşmemesi sağlanırdı. Terliğin üzerine bir fes oturtulur, fesin kenarına da beş altı al yeşil poşu bağlanırdı. Böylece kocaman bir gelin başı oluşturulurdu. Bunun üzerine de duvak vurulurdu.

Duvak yapımı biraz emek ve beceri istemektedir. Baykuş ve tavus kuşu tüyleri, tavuk telekleri, filik tiftik çeşitli renklere boyanır, karışık bir demet yapılıp ibrişimle bağlanırdı. Elde edilen bu demet başı yukarı çevrilince filikler aşağı düşer, tüyler ve telekler dikili kalırdı. Böylece duvağın ana yapısı ortaya çıkardı. Bunun önüne al, arkasına da mavi veya yeşil sof takılırdı. Bunların kenarları yarı yerine kadar dikilirdi.Bir ön bir arka yönüne "siyeç" geçirilirdi..Tam orta yere yuvarlak cep aynası tutturulurdu. Ayna aydınlık demekti.

Gelini hazırlayan yengeler oğlan evine varıp gelinin hazır olduğunu bildirirlerdi. Büyük bir düğün alayı en coşkulu yürüyüşlerine hazırlanırlar, gelini almak üzere güle oynaya yola koyulurlardı. Gene salavatlar, gene çalılı sopalı karşılamalar derken kız evinin kapısına dayanılır. Mutluluk ve heyecan doruk noktadadır. Naralar atılır, silahlar çekilirdi.

Kız evinde durum tersine, dayanılır gibi değildir.

Gelinin çeyizi at arabalarına yüklenirdi. Yastık yüklenmez,geline en yakın akraba oğlan çocuklarından birine verilir. Buna "yastık kaçırma" denir. Çocuk kenarlardan köşelerden kimseye gözükmeden, değip dokunmadan yastığı bey'e iletir. Bahşiş almadan vermez.

Çeyiz yüklenirken genç bir kadın gelinin elinden tutarak erkeklerin bulunduğu odaya getirir. Babasından başlamak koşuluyla herkesin elini önce kendisi öper sonra da geline öptürür. Eli öpülen geline bahşiş verir. Bu para geline harçlık olarak konur. Buradaki manzarada görülmeye değer.

Vedalaşma bitince gelinin kardeşi koluna girip kapıda bekleyen ata bindirirdi. Gelin ata daha yerleşmeden orada hazır bekleyen çocuklu kadınlar gelinin kucağına oğlan çocuğu koymaya çalışırlardı. Kim erken davranırsa o çocuğa hediye verilirdi. Bu gelinin önceden hazırladığı patik, ya da çocuk urbası olabilirdi.

Düğün kurulurken geline bakımlı, görkemli, erkek bir at bulunurdu. at murat demektir. At sahibine "kök" (davetiye) verilirdi. Bu; bir elma, bir avuç dolusu kınalı şeker, olabilirdi. Sade bir biçimde verilirdi. "Kök" geri çevrilmez. Hem gelenek icabı hem de atın yolu büyük olur. Heybe, dizleme yün çorap, dört metre pazen...... gibi. Hediyeler ata bağlanırdı. Bir de geline kötü at verilmez. Bu sahibini onurlandırır. Düğün olayı içinde de olsa atını teşhir etmiş olurdu. At, avrat, silah üçlemesinin iyisi, erdemliliğin, kuvvetli olmanın bir gereği gibi düşünülmüş olmalı.

At sahibi gelinin alınacağı sabah erkenden kalkar. Atı yemler, sular, tımar eder, eğerini vurur. Üzerine temiz bir namazlağa örter. Gemini üzengisini parlatır. Çavuş uşaklarından birine verir. At düğün alayıyla birlikte boş olarak kız evine getirilirdi.

Gelinin atına altı yedi atlı kadın refakat ederdi. Bunlara "yenge" denir. Yengeler damadın yakın akraba hanımlarından oluşurdu.

Gelinin atı boş bırakılmaz. Akrabalardan biri atın başını tutar, ikisi de üzengilerinden tutarlardı. Bir inanışa göre yabancılardan biri gelinin ayağıyla üzengi arasından bir taş parçası geçirirse damat geline yanaşamazmış.

Artık her şey harekete hazırdır. Kız tarafından müsade alınır ve vedalaşılır.

Bu sıralarda davul daha hızlı çalar. Oyunlar daha canlı ve kıvraktır. Kız evi içeriye kapanır.

Düğün alayı aynı tempoda köyde bir tur attıktan sonra köy meydanında toplanır. Burada bir büyük halay tutulur. Yaşlılar başta, kadınlar ve çocuklar arkada, düğün sahipleri de en sonda yerlerini alırlar. Bu sıralama hiç bir düğün halayında bozulmaz. Halaylar çekilip bitince davulcu davulunu orta yere tutar. Davula en büyük bahşiş burada verilir. Ancak kadınlar ve çocuklar bahşiş atmazlar. Böylece son durak oğlan evidir. Güle oynaya toz duman içinde oraya varılır. Gelin hemen attan indirilmez. "yol verme" geleneği yerine getirilir. Sesi gür ve bu geleneği iyi bilen erkeklerden biri yüksek bir sesle; gelsin oğlanın yakınları diye bağırır. Damadın (bey) babası, anası, düğün kahyası, bayraktar, ve yakın akrabaları toplanırlar. Önce babadan başlanır. Sırasıyla herkes akrabalık derecesine göre yol verirler. Yol para olarak verilmezdi. Tarla, ev, iş yeri, arsa, bağ,beşli küpe, yüzük, bilezik, tosun, inek, koyun, keçi, tohlu, oğlak, düve, koç, kuzu olarak verilirdi. Bunlar gelinin malı sayılırdı. Gelin istemezse sattırmazdı. Bu töre bitince gelini kardeşleri attan indirirlerdi. Hemen orada önceden hazırlanmış, kül üzerine konulmuş köz'e bastırırlardı. İnanışa göre köz gibi eve yapışır, evine sahip çıkar, gözü annesi evinde olmaz derler. Küle bastırı-

lırsa gezeğen olmazmış. Burada az ilerideki düğün çorbası kazanının başına getirilir. Buna "tatlı aş" denir. Kazanın çevresinde üç defa dolandırılan gelin turun sonunda kazanın kapağını kaydırarak sağ elinin küçük parmağını çorbanın içine batırır. Mendiliyle parmağını siler, cüzdanını çıkarıp tatlaşı yapana bahşiş verir. Aşı erkekler pişirirlerdi. Emir Ağa (Bekir Taştan), Hüseyin Taştan, Kadı (İbrahim Kabak), Köse (İsmail Altınbulak....) bu işin ustalarıydı. Gelin buradan kolunda kardeşleri olmak üzere evin kapısına getirilir. Eşik öptürülür. Basmadan içeri geçirilir. Doğruca "yüklüğe" götürülüp orada ayakta bekletilir. Kardeşleriyle vedalaşır.

Gelin burada yalnız başına bırakılmaz oğlan evi kızları tarafından etrafı kuşatılır. Yüklükteki ayakta bekleyiş uzun sürer. Ta ki herkes harmana gidip ortalık boşalıncaya kadar devam eder.

Yüklük: O evde bulunan çadır, kilim, cicim, perde ve yataklarının üst üste kayıldığı yerdir.

Bu töreler yapılırken damat ortalıkta gözükmez. Düğün kahyasının evinde kendi hızırlıklarını yapmaktadır.

Oğlan evinde halk "tatlaş"ı yemek için beklemektedir. Bu aştan önce kız evine gönderilir. Yemek getirene kızın babası, annesi, kardeşleri tarafından bahşiş verilir.

Aşın hepsi düğün kapısında yenmez. Masaf ve bakraçlarla evlere taşınır. Düğün evinde içilen çorbanın kaşığı geri verilmez. Çorbayı içen kaşığı cebine atar. İnanışa göre darısı değermiş.

Aş yenirken çavuş uşakları-seymenler "saçı" toplamaya çıkarlardı. Her çavuş uşağı davulu zurnayı alıp evine götürürdü. Evden yol'unu alır (koç, koyun, şişek, tohlu, kuzu, teke, keçi, oğlak, düve....) anasına da bir tabak içinde un bulgur aldırdıktan sonra düğün evine gelirdi.

Bu kez davulu öbür çavuş uşağı götürürdü. Böylece ne kadar çavuş uşağı varsa hepsi davullu zurnalı yol'unu ayrı getirirlerdi.

"Saçı yolu" verilirken sürünün en iyisi seçilmez. Sürüde gözden çıkmış davar varsa onlar değerlendirilirdi. Ucuz ve fazla olduğu için daha çok da oğlak tercih edilirdi. Karaözü'de bununla ilgili çok kullanılan bir de deyim vardır. Ağırlık konu edildiği zaman "saçı oğlağı gibi" denir. Saçı oğlağı gibi deyimi buradan gelmektedir. Bu olgu ince bir şekilde mizaha dönüştürülmüş.

Güreş

Gelin indikten sonra güreş hazırlıklarına geçilir. Güreş açık, geniş ve düz alanlarda yapılır. Karaözü'de bu gibi yerlere "harman" denir.

Güreşi damat ve "sağdıç" da seyrederdi. "Sağdıç" düğün kahyasının beş on yaşlarındaki erkek çocuğundan olurdu. Bu yaşta kimsesi yoksa en yakın akraba çocuğu sağdıç yapılırdı.

Damada "bey" de denir. Çavuş uşakları her ikisini de açık havada, akar su kenarına banyoya alırlardı. Önceden hazırladıkları sıcak suyla bunlara banyo yaptırırlardı. Kar kış, tipi, soğuk bu töreyi yapmaya engel değildi. Kız evinden gelen çamaşırlar ve çoraplar giydirilirdi. Omuzlarına birer "peşkir" (havlu) atılarak sırtlarına da palto verilir bu kıyafetle güreş alanına davul zurna eşliğinde getirilir, döşeğe çıkarılıp ayakta bekletilirdi. Ta ki kız evinin taraftarları davul zurna eşliğinde harmana gelip Bey ve Sağdıca oturması için izin verene kadar.

Bey ve Sağdıç gelmeden önce güreş alanı iyice temizlenmiş, süpürülmüş ve tanzim edilmiştir. Yağmurlu ise saman dökülmüş, karlı ise "çalgılarla" (karamık - dağ çalısından yapılmış ahır süpürgesi) süpürülmüştür. Güreş alanında Bey ve sağdıç'ın özel bir mekanı vardır. Oturacakları yere hasır, üzerine kilim, o 'nun üstüne de gelinin yep yeni döşeği serilirdi. Buraya ikisinden başka kimse oturamazdı. Aksi halde oturan kişi cezalandırılırdı. Cezanın yaptırımını ilerideki sayfalarda geçmiştik.

Her ikisinin önünde bir kısım giyeceklerin bulunduğu iki adet sini bulunurdu. Hoca gelip okuyup üfledikten sonra elbiselerini giydirirdi. Orada bulunanlarla birlikte hayır dilekte bulunurdu. Siniler bu kez daha düzenli bir şekilde Bey ve Sağdıç'ın önüne yerleştirilirdi. Bu sırada bir tepsi üzerindeki akide şekeri orada bulunan herkese dağıtılırdı. Hocadan izin alınır Bey ve Sağdıç oturtulurdu. Bütün bunlar olurken davul ve zurna güreş havaları vururdu.

Bu törenin bitiminde sıra Bey ve Sağdıç'a yol vermeye gelmiştir. Gene akrabalık derecesine göre herkes sinilere para atardı. Bey'e fazla Sağdıç'a az para atılırdı. O dönemlerde sinilerde kağıt paralara pek rastlanmazdı. Verilen yol gizlice not edilirdi. Herkesin önündeki biriken paralar kendine aitti. Bey ve Sağdıç gerdeğe kadar konuşmazlardı. Bütün ihtiyaçlarını işaretle anlatırlardı. Anlatamadıklarını kimsenin duyamayacağı bir sesle orada bulunan Çavuş Uşaklarından birinin kulağına fısıldarladı. Şayet bu konuşmalar etraftan duyulmuşsa damat için düğün sahibi, Sağdıç için düğün kahyası cezalandırılırdı.

Düğün sahibi güreş gününden bir hafta önce bölgede bulunan bütün güreşçilere "ohuntu-kök" gönderirdi. Bu bir pusula, bir şeker olabilirdi. Güreşçilerden böylece söz alınmış olunurdu.

Güreş zamanı bütün güreşçiler güreş alanında toplanırlar, hakem heyetine giderek hangi boyda güreşeceklerini ve adlarını yazdırırlardı.

Düğün sahibi güreşe başlamadan önce "yol-ödül" çağırtırdı. Başa; deve, at, Ortaya; koç, tay, keçi. Daha küçük kilolara; tohlu, oğlak heybe, çorap, havlu, eldiven olarak ilan ettirip bunların hepsini de güreş alanına getirtirdi.

Eski ve ünlü güreşçilerden üç kişilik bir hakem heyeti seçilirdi. Bazı hatırlı kişiler bu heyete dahil edilse de bunlar sadece düğünü onurlandırmak için seçilmiş kimselerdi.

Güreş alanının güvenliğini köy korucuları sağlardı. Kadın seyirciler damlardan seyrederlerdi.

Güreşe küçük kilolardan başlanırdı. Güreşçi güreşe başlamadan önce salavatlanırdı. Salavatı ya eski bir güreşçi, ya da güreşe ilgi duyan, bu geleneği iyi bilen biri verirdi. Salavatın en anlamlısı baş pehlivana verilirdi. Küçük kiloların salavatları kısa sürerdi. Ve şöyle başlardı:

Alacağınız bir kuzu,
İçinizde vardır sızı,
Aşık Işık çalar sazı,
Verelim peygambere salavat.

Bu salavatı Aşık Işık verirse söyler. Yoksa anonim salavtlar verilir. Salavat veren iki elini aynı anda pehlivanların sırtına vurarak bu işi yapar. Salavatlanan pehlivanlar güreş alanına fırlarlar. Meydanda "perdah kırılır". Böylece güreş başlamış olur. Sırasıyla bütün pehlivanlar salavatlanır.

Seyreylesin millet,
Yükselsin adalet,
Yaşasın Cumhuriyet,
Aşık Işık[3] der ki,
Verelim Peygambere salavat.
Salli ala seyyidina Muhammed.

3 Aşık Işık (1910 -1990) güreşi, çok seven mahalli bir halk ozanıdır.

Bu dörtlük te Aşık Işık'a aittir.

Çuval kulpuna alınca ileri varma,
İleri varınca vur yarım sarma,
Deve dengine gelince üstünde durma,
Atar seni kıç lenginden fendinen.
Halil der ki verelim peygambere salavat,
Salli ala Seyyidina Muhammed.

Bu dörtlük de Tütüncü Halil'den kalmadır.

Ortada gitti tay ile tosun,
Biri birinize vurun oyun,
Hamza Pehlivandır asıl soyun,
Elinden geleni sen geri koyma,
Verelim peygambere salavat
Salli ala Seyyidina Muhammed.

Sıkletler büyüdükçe salavatlar uzun ve daha anlamlıdır.

Dinleyin ağalar,
Eyleyin seyran,
Erlerden pirlerden,
Kaldı bu meydan.
Hamza Pehlivandır, piriniz.
Çoktan beri arardınız, biri biriniz.
Ata bakma dona bak,
Karşındaki cana bak.
Hasmın karıncaysa da,
Meydana bak.
Kazan kazan aş,
Şimdi orta ilen baş.
Meydana çıkınca sıtkınan güreş.
Sonra kimseye etme bahane.
El yerde,
Diz yerde,
güreşelim,
Düz yerde.

Yılan gibi akar,
Akrep gibi sokar.
Elini yandan takınca,
Evini başına yıkar.
İki yiğit çıkmış meydane,
İkisi de biri birinden merdane.
Seyit Ahmet gelmiş pınara,
Mevlam ikisinin de işin onara.
Annen çeker zahmetin,
Baban bilmez kıymetin,
Ahırzaman Nebisinin himmetin aşkına,
Verelim peygambere salavat,
Salli ala Seyyidina Muhammed.

Bu salavatlar da baş pehlivana söylenirdi.

Dinleyin ağalar düğün kuruldu,
Çalgılar çalındı davul vuruldu,
Perdahlar verildi meydan yarıldı,
Gören canlar size desin maşallah,

Zaloğlu Rüstem Dünyaya verdi şan
Her zaman söylenir Hamza Pehlivan,
Güreş bize dedemizden armağan,
Gören beyler size desin maşallah.

Giyindin "kısbeti" belendin yağa,
Çalgıcılar vurur güreşten hava,
Ortaya tay tosun, başa at deve,
Bakan ağalar size desin maşallah.

Dostunuz der maşallah,
Kimsenin gözü değmez inşallah,
Aşık Işık der ki yardım eylesin allah,
Verelim peygambere salavat,
Salli ala Seyyidina Muhammed.

Ha bre yiğitler kapıp kavrayın,
Koç gibi dolanın dönün meydanda,
Ağırdan yanaşın birden uğrayın,
Bir orda kapışın, bir de bu yanda.

Enseden kürekten tutun girişin,
Bazı da aslanlar gibi kükreşin,
Durmayın hakkını verin güreşin,
Davullar çalınsın ulu divanda.

Sizi seyretmeye göğüs gelir dar,
Dağlar bile görse sizi kımıldar,
Yiğit baş ödülü alana kadar,
Sabır karar olmaz seyreden canda.

Aşık der ki ayağa ayak katarım,
Dilim tutmaz ise nara atarım,
Öğerim yiğidi alkış tutarım,
Billahi de olsa ikelim kanda.
Verelim peygambere salavat.
Salli ala Seyyidina Muhammed.

Şah beyitinden de anlaşıldığı gibi bunlar da Aşık Işık'a aittir.

Davul zurna çalıp güreş kızıştıkça heyecan artar. Heyecan arttıkça da güreşi seyreden kalabalık dairesi küçülür. Güvenlik görevlilerinin işi de iyice zorlaşırdı. En çetin güreşler baş ve baş altında olurdu.

Dinleyin ağalar deri kuruldu,
Pehlivanlar bir araya derildi,
Baş ayak seçildi yollar verildi,
Herkes de hasmını iyi tanısın.

Hidayet mevladan ne gelir elden,
Tayınan tosunu kaçırma yoldan,
Bir sağdan dolanın iki de soldan,
Gören canlar size desin maşallah.

Sağdıç bey büyükler eylesin himmet,
Meydanda hasmına eyleme hürmet.
Hasmını yıkmaktır asıl marifet,
Fırsat verme eğer gücün yeterse.

Pehlivanlar düğün geldi erişti,
Bu meydanda çok pehlivan güreşti,
Siciminoğlu Türkiye'yi dolaştı.
Hamza Pehlivan gibi mağrurluk etme,

Büyüğüm diye mağrurluk etme.
Küçüğüm diye gafilin tutma,
Varıp hatır için altına yatma,
Erkek mert olmalı kahpe güreşme,

Aşık Işık de ki verelim peygambere salavat,
Salli ala Seyyidina Muhammed.

Eller kanca gibi vücüt tunç gibi,
Kollar ardıç olmuş, bacak burç gibi,
Senin yıkılacağın biraz güç gibi,
Ulu Tanrım size yardım eyleye.

Aslınız da sizin gibi pehlivandı,
Kisbet giyip bu meydanda dolandı,
Kimi gerçek idi kimi yalandı,
Ulu Tanrım size yardım eyleye.

Perdah eyler iken salla kolun,
Dikkat eyle sağ yan ile solunu,
Hatırdan çıkarma tanrı kulunu,
Ulu Tanrı size yardım eyleye.

Bütün gençler size yardım eylesin,
Kuvvet olmaz ise oyun neylesin,
Aşık Işık salavatın söylesin,
Verelim Peygambere salavat,
Salli ala Seyyidina Muhammed.

Salavatlanan güreşci meydanda hasmıyla güreşe tutuşur. Yenen yenilen belli olunca kol kola girip "parsa" toplarlardı. Buna "bahşiş" de denirdi.

Yan yana gelen iki güreşçi biri sağ öbürü sol eliyle arkadan biri birinin kısbetini sıkıca tutarlar, böylece birinin sağ, öbürünün sol eli boşta kalırdı. Avuçları açık vaziyette önce "Bey"in sonra da "Sağdıç"ın sinisine yaklaşır bahşişlerini alırlardı. Sonra sırasıyla bütün seyredenleri dolaşır bir avuç dolusu demir parayla soyunma yerlerine giderlerdi. bu gelenek gereğiydi. Yerine getirmeyen güreşçi ayıplanırdı.

Güreş biter, yollar dağıtılır, Bey ve Sağdıç davul zurna eşliğinde düğün kahyasının evine getirilirdi.

Düğün kahyası önceden hazırlıklıdır. Yemekler yaptırmış, siniler (baklava) bağlatmıştır.

Daha önce siniye para atanlar tesbit edildiği için onlara "ohuntu" gönderilir, düğün kahyasının evine davet edilirlerdi. Akşama burada biriken davetliler odalara alınırlardı. Yemekler yedirilir, sigaralar tutular, kahveler ikram edilirdi. Kahveyi yapana bahşiş verilirdi.

Bu arada gelin kızın yakınları Bey ve Sağdıç'ı görmeye gelirlerdi. Gelirken bir dolu çerez getirirlerdi. Bunlar kapıdan içeri girmeden Bey ve Sağdıç ayağa kalkarlardı. Daha sonra hemen ellerini öperlerdi. Bey başıyla bunlara yer gösterirdi. Bunlar da gösterilen yere oturur, getirdikleri çerezleri sinilere yerleştirirlerdi.

Güreş alanındaki siniler aynen buraya taşınırdı. Sinilerin üzeri çerez ve kınalı şekerlerle tepeleme dolardı. Bunlardan herkes yiyebilirdi. Uzak oturanlara da ayrıca gönderilirdi.

Bey ve Sağdıç'ın döşeğine burada da kimse oturamazdı. Bir müddet sonra Çavuş Uşaklarından başka herkes evine çekilirdi.

Gerdek Ve Sonrası

Vakit bir hayli geçmiştir. İmam, Sağdıç, Çavuş Uşakları damadı oğlan evine gerdeğe götürürlerdi. Yolda "ven nacmi iza heva" (yıldızın şansın açık olsun) diyerek dua ederlerdi. Kapıya varınca Sağdıçla birlikte içeri girerken eşikte Bey'in arkasından sırtına ve omuzlarına birer ikişer yumrukla vururlardı. O bu geleneği iyi bildiği için kapıya gelir gelmez içeri dalmaya çalışırdı. Bu şakanın çoğu da acımasız olurdu.

Sağdıç damadı gelinin yanına götürür, elini biri birine tutuşturup dışarı çıkardı.

Gelinle damadın yatağı önceden düğün kahyasının hanımı tarafından yapılırdı. Eğer bu kadın oğlan doğurmamışsa oğlan doğurmuş biri serili yatak üzerinde üç defa "dombalakh" (düz takla) "aşardı"(atardı). Ayrıca bu kadının başı boş olmamalıydı. (Kocası ölmemiş, kocasından boşanmamış .....) Bunu; gelin oğlan doğursun, ocağı kör kalmasın... diye yapılırdı.

Bu yörede oğlu olmayana "ocağı geçti, ocağı kör kaldı" denmektedir.

Biraz sonra güveyi dışarı çıkar. Kapıda bekleyen çavuş uşaklarından biri iki el ateş ederdi. Böylece gelinin kız çıktığı herkese duyurulmuş olurdu. Düğün kahyasının hanımı içeri girip çarşafı kontrol ederdi. Damat çarşafa para atardı. Bahşiş çarşafı toplayana aitti. Bahşişi alır çarşafı oğlanın anasının önüne koyar. O da kontrol ettikten sonra "Allah hayırlı eylesin" deyip bir çavuş uşağı çağırtarak çarşafı bu delikanlıyla kızın anasına yollardı. Çarşafı getirene bahşiş verilirdi. Burada da incelenen çarşaf sabaha kadar kız evinde bekletilir daha sonra oğlan evine gönderilirdi.

Bir gün sonra paça yemeği yapılarak düğün süresince hizmet eden çavuş uşakları-seymenler davet edilirlerdi. Buna düğün kahyası ve bayraktar da dahildi. Başka kimseyi çağırmazlardı. Yemekler yenilirken hizmeti yengeler görürlerdi.

Yemekten sonra ortaya büyük bir sini getirilirdi. Önce düğün kahyası sonra bayraktar ve davetliler siniye yol atarlardı. Kimin ne verdiği hemen yazılırdı. Herkes verdiği yol kaşılığında kız tarafınca hazırlanan (gelin kızın hazırladığı) heybe, çorap, havlu,eldiven....lerden birisi verilirdi. Verilen yola kimse itiraz etmez, herkes Allah hayırlı uğurlu eylesin deyip Düğün evini terkederlerdi.

Bir gün sonra ev horantası, düğün kahyasının, bayraktarın hanımı, komşulardan hatırı sayılı olanlarından bir kaçı, çok yakın akraba hanımları toplanırlar, gelini orta yere oturturlardı. Kadınların en deneyimli olanlarından biri önce kekilini sonra da iki taraftaki zülüflerini kesip, düzenleyip başına giydirilen terliğin "sahandırığın" altına iterdi.

Sahandırık; kadınların başlarına giydirilen beyaz terliğin kıdık (çene) altından geçen bağının adıdır.

Terliğin üzerine fes geçirilir, etrafına da al yeşil poşu bağlanır, bunların üstüne daha büyük bir çevre örtülürdü. Böylece gelinin başı bağlanmış olurdu. Buna "baş bağlama" denirdi. Baş bağlama geleneğine çok önem verilirdi. Kaçan kızların bile başı bağlanırdı.

İki gün sonra oğlan evi yağlı kömbeler pişirir üst üste koyarak bohçalardı. Üçüncü günü sabahı bu ağırlıklar akraba hanımlarının sırtlarına yüklenirdi. Geline gelinlik elbisesi giydirilir, iki eline iki "sitil" (helke-su kabı) verilirdi. Güvenlik için beş altı seymen-çavuş uşakları görevlendirilirdi. Seymenler-çavuş uşakları önde kadınlar arkada gelin ve genç kızlar da en sonda olmak üzere büyük bir kalabalık eşliğinde "Tohum Pınarı"na (yöredeki çeşmelerden birinin adı) gidilirdi. Kömbeler burada parçalanır herkese pay edilirdi. Hiç kimseye farklı muamele edilmezdi. Öncelik sırası emzikli kadınların ve çocuklarındı.

Kömbeler yenir; "hılalar" toplanır sıra gelin için yapılacak merasime gelirdi. Gelin pınarın başına varıp "kürün"e (suluk-havut) para atardı. Bunun anlamı; gelinin yaşamı su gibi parlak ve aydınlık olsun demekti. Bundan sonra gelinin iki elinden iki kız tutar çeşmeyi üç defa dolandırırdı. Turun bitiminde çeşmeden elini yüzünü yıkatırlardı. Böylece çeşme başındaki merasim biter eve dönüş hazırlıkları yapılırdı. Burada gelinin duvağı açılır ensesine bağlanırdı. Gelin getirdiği su kaplarını çeşmeden doldurur, büyük bir kalabalık eşliğinde evine dönerdi. Bu merasimden sonra evden dışarı çıkabilirdi.

Karaözü'deki bu düğün olayını eğitimci Ozan Arif Arslan bakın nasıl özetlemiş.

KARAÖZÜ'DE DÜĞÜN

Çalgılar çalınır davullar vurur,
Albayrak dikilir damın üstüne,
Ahuca bakışlar, sürmeli gözler,
Poşular örtülür onun üstüne.

Tutar birbirini kınalı eller,
Davula eş olur o şirin diller,
Daha yeni olmuş taze gelinler,
Gör neler nakşetmiş donun üstüne.

Yiğit efelerin ah anam sesi,
Gelinlik kızlarda görseniz süsü,
Kim bilir kimleri yakar birisi,
Nice ah çekilir bunun üstüne.

Silahlar sıkılır gerdek gecesi,
Toplanır hısımlar düğün ertesi,
Görünür çeyizler, var ise nesi,
Bir kahve içilir bunun üstüne.

ARİF ARSLAN

KARAÖZÜ AĞZI

Karaözü insanının az verimli topraklarda, dar gelirli, kendi kabuğuna çekilmiş olarak, kırda dağda bağda çalışmaları, yorgun argın işle ev arasında kalmaları beklenirken farklı bir yaklaşımla tarih tasavvuf ve daha çok da şiirle ilgilenir olmaları dikkat çekicidir. Karaözü tarihi bu yargıyı doğrulayan somut örneklerle doludur. Sadık Baba, Aşık Işık..... Bu insanların yetiştirdiği ünlü halk ozanlarından sadece bir kaçı. Odalarda cenk kitaplarından çok Fuzuli, Yunus Yemini, Virani, Pir Sultan Abdal gibi ozanların şiirleri okunur ve yorumlanırmış. O dönem kültürüne bu derece hakim olan Karaözülüler öz Türkçe'nin dışına çıkıp çizgilerini bozmamışlar. Böylece kendi değerlerine ve dillerine olan hakimiyetlerini yitirmemişler. İşte örnekleri:

(A)

Aba ad.	1–Büyük anne-anne. 2–Çoban üstlüğü.
Abrılmak ey.	Bir şeyin, bir kimsenin üzerine kapanmak.
Aflakh sı.	Akılsız, budala, alık.
Ağartı ad.	Süt ve sütten yapılan ürünlerin genel adı.
Ağcalıkh ad.	Bahşiş.
Ağmak ey.	1–Toplu halde bir tarafa yığılmak: 2–Üst üste bindirmek: Köylü üstüne ağdığı halde gene de laf dinletemedi.
Ağmannamak ey.	Taşınmakta olan yükün dengesini kaybederek bir tarafa sarkması, kayması.
Ahdaraç ad.	Ekmek döndüreceği.
Ahışmak ey.	Toplu halde bir noktaya, bir yöne koşuşturmak, o tarafa sürekli yığılmak: Kazanın olduğu yere insanlar sel gibi ahıştılar.
Ahren ad.	Yaşit.
Alaçlamak sı.	İhtiyarlık havasına girmek.
Alağız sı.	Ne konuştuğunu ne söylediğini bilmeyen, boşboğaz.

Alasevi be. Gelişi güzel, dağınık biçimde, ulu orta (orta yere): Alaseviye attı.

Alattahmin be. Tahminen.

Aleyçik ad. Bağ ve bostanlarda mevsimlik kulübe. Alaçık: Alaycık[1].

Bulut çöktü Karaözü'nün dağına,
Zarar verdi bostanıma bağıma,
Sel yürüdü "aleyçiğime" evime,
Allahtan bulasın git kara bulut.

Aşık Işık

Alıtalı sı. Kötürüm, zayıf yapılı, hastalıklı.

Annaç ad. Karşı taraf, yamaç.

Arhaç ad. Davar sürülerinin gece vakti yattığı münasip dağ yamacı.

Arsınmak ey. Arlanmak, utanmak.

Artıklağa sı. Artık. Artmış olan.

Asartmak ey. Eser meydana getirmek, başarmak. Genelde olumsuz kullanılır: O bir iş asardamaz.

Asaya be. Başın eğilerek sadece saçın yıkanması işi: Başını asaya yıkadı.

Astap ad. Elbise, giysi, esvap.

Aşgarsız sı. Kararsız, ayarsız (dozunu ölçüsünü ayarlamayan): O nun kusuruna bakılmaz. Aşkarsızın biri.

Avcar ad. Çeşitli baharatların genel adı: Sucuğun avcarı az olursa çabuk bozulur derler.

Avhalamak ey. Boğmaya yönelik davranış. Güçlü köpeklerin zayıfları boğmak için yaptığı eylem.

Avlaa ad. 1-Büyük geniş mekan. 2 - Avlunun daha büyük olanı.

Ayamak ey. Farklı muamele etmek, Kollamak gözetmek, işin zorundan korumak.

Aygırsakh sı. At ve eşek dişilerinin çiftleşme dönemi.

Ayıkmak ey. Kafasına dank etmek, uyanmak, farkına varmak.

---

1 Türkmenler arasında genel olarak üç tip çadır evi bulunmaktadır. Bunlar 1- Alaçık veya alayçık 2- Topak ev. 3- Şorevi. Bağ ve bostanlardaki mevsimlik kulübeyi çadıra benzetmiş olmalıdır.

Aymaklamak ey. Çalma pekmez, tandırda pişirilmiş kabak, bal, tereyağı gibi yiyecekleri parmak ve el kullanarak yeme işi.

Ayvalı sı. Firik, alaçakır, alasulu.

(B)

Bağcakh ad. Çıtlık otundan yapılan, ayağa takılarak ekinin deste olmasını sağlayan bağlanmış ot demeti.

Bahbelaki bağ. 1-Halbu ki. 2 - Belli ki.

Baldırcan ad. Dometes.

Banak ad. Yufka ekmek sokumunun kulaklı hali.

Bartıl ad. Rüşvet: Bartılı vermeyince işini yaptıramadı.

Basma ad. Un basılmış iri çuval: Her yıl sonbaharda üç küp turşumuz, iki küp pekmezimiz, beş basma da unumuz olurdu.

Bastıh ad. Pestil.

Başbacı ad. Baş etmen, baş aktör, elebaşı.

Batalgan ad. Balçık, bataklık.

Bayah be. Biraz önce.

Becek ad. Köşe, pöçük, "Çuvalın beceğinden tuttu: (Aksiliği üzerinde).

Behlemek ey. Daha önceden beğenerek işaretlemek, bellilik koymak.

Beleki bağ. Olabilirlik, ihtimal: Beleki öyle ola.

Bellilik ad. İşaret, İm.

Berkinme be. Yapılması kolay bir işi yapmamak için inatla direnme. Berkindi durdu.

Berkitmek ey. 1-Gevşekliğini gidermek. 2- Sıkı sıkıya tembih etmek.

Bezi ad. hamur yumağı.

Bıçılgan ad. Daha çok ayak parmakları arasındaki sulu yara.

Bıdılıkh sı. Kısa, küçük, tombul yapılı.

Bıldır ad. Geçen sene.

Bırçalık ad. Kökü yenilen mevsimlik bir dağ bitkisi.

Bıtırakh ad. Yüksüğe benzer çok miktarda küçük dikenleri olan bir bitki

Dam üstünde bıtırakh
Gelin kızlar oturakh
Oturak da ne durak
Satılak da kuntulak

anonim

Bicik ad. İnek yavrusu.
Biçik ad. Arazinin arızalı-avarızlı küçük parçaları.
Bilik ad. Piliçten küçük tavuk yavrusu.
Birçala be. Az benzer nitelikte: Bir çala ona benzettim.
Birem birem sı. Azar azar.
Birmafir be. Bir zaman dilimi. Bir süre "Adama bir mafir çaldılar".
Birteğim be. Azıcık, çok az, bir parça. "Birteğim ver".
Bişi ad. Bezir yağında yapılan hamur kızartması.
Bişirik ad. Toprak damların tavanları yapılırken 50-60 cm aralıklarla kalın güdükler atılır. Güdüklerin üzerine yarnak, yarnakların üzerine de ot ve sap artıkları döşenir. Döşemeyi kapatmak için, saman karıştırılarak özel hazırlanmış çamura "bişirik" denir.

Bişiriğin kenarları örülür. Üzerine ince bir kat daha çamur sıvanır. Çamurun üstüne de çorak (su geçirmeyen toprak) dökülerek loğlanır.
Boğnamak ey. Odunu kısa kısa keserek tomruk yapmak.
Borukh ad. Ortalama boyu elli altmış santim kadar olan daha çok ağaça benzeyen boz renkli çok yıllık bir bitkidir. Yakacak olarakkullanılırdı.
Bostan güzeli ad. Bostanlarda yabani olarak biten koyu kırmızı renkli bir yıllık bir bitki.
Boyakh ad. Boya.
Bozulamak ey. Bozguna uğramak, bocalamak, Ağır yük altındaki devenin perişan haldeki tepkisine benzeyiş.
Bozulatmak ey. Acımasızca davranarak yalvartmak, hırpalamak. Daha çok devenin bağırışına benzetiş: Bor bor bozulattı.

Börtletmek ey. 1-Lahana dalı, üzüm yaprağı gibi sarma olarak kullanılan yiyecekleri kaynar suda bir süre tutarak haşlamak. 2- Sıkıntıdan dudakların patlamış hali: Ağzı börtlemiş.
Bucak ad. Bük düzlüğü.
Bucaklık ad. Raf.
Buğ ad. Sıkıntı.Bunalım.
Buğu ad. Su buharı.
Buğuz ad. Kin, garaz,
Burhanak ad. istenmeyen kalabalık: Bir sürü burhanağı başına topladı.
Bunluluk ad. 1–Bunalım, buhran. 2–Dar gün:
Büngüldemek ey. Kaynağın gözündeki hareket, Patlayarak çıkış hali.
Büzütmek ey. Üşümekten doğan büzülme.

(C–Ç)

Cağ ad. Örgü şişi.
Calaz ad. Mısır bitkisinin kurumuş olanı.
Cangama be. Şamata, patırtı, gürültü, çıngar.
Canyürek sı. Yürekten seven. Acıma duygusu yüksek.
Carı ey. Çabuk.
Ceğet be. Köşe, bucak.
Cenefe sı. Çelimsiz, zayıf bünyeli.
Cıbır sı. 1- Fakir, yoksul. 2- İnce yapılı.
Cıdavlı sı. Hastalıklı.
Cıdırlanmak ey. Sinirlenmek.
Cıdırlı sı. Sinirli, Ağam da bir cıdırlı ki kuyruğundan kıl aldırmıyor?
Cıldırdamak ey. Çıtırtı halinde ses çıkarmak: Çalının cıldırdamasından bile korktu.
Cılga sı. İnce uzun keçi yolu. Yolak.
Cımcılık be. Her tarafı su içinde.
Cırcır ad. Fermuar.
Cırmak ey. Kaçmak: Sıkıyı görünce oradan cırdı.
Cibara sı. Cıbır, fakir, yoksul, Cibaranın biri.

Cicik ad. Meme: Parayı görünce cicikleri gevşedi. (yumaşadı)
Cifi sı. Gözü açık, hareketli, uyanık.
Ciğergah sı. 1–Yanık yürekli. 2–Akrabaya yoksula yardım eden, şefkatli.
Cirbik ad. Çapak.
Cirbit ad. Çapak, kir.
Coblan sı. Uçurumlu, sulu, bataklıklı vadi, dere.
Coruh sı. Kısa, kuru, zayıf, Sıska.
Çakıldak ad. 1- Yüksek dağ yamaçlarında yetişen çok çiçekli, besleyici, yabani bir yem bitkisi. 2- Ufak tefek. 3- Koyunların kuyrukları altındaki pislik.
Çakşak sı. 1- Hurda kullanılmaz halde 2- Kaygan arazi.
Çalmak ey. Ucunu yontmak: Kalemim böyle çalınmış (talihim böyle yazılmış).
Çaltak sı. Yürürken ayağı biri birine dolanan, tökeziyen.
Çandı ad. Tavan.
Çapıt ad. Bez parçası.
Çapili sı. Çap yapılı, yamuk.
Çarhıt sı. Hurda.
Çarpana sı. 1- Kara kuru görünüşlü. 2- Çirkin yapılı.
Çaykara ad. Irmak ve akarsu kenarına açılan yalak, çukur. Zamanla su birikir durulur. İçme suyunun bulunmadığı yerlerde bu su kullanılır.
Çebik ad. Alkış.
Çebilik çalmak eyAlkışlamak, alkış tutmak.
Çebiş ad. Bir yaşını doldurmamış keçi yavrusu.
Çeğil ad. Çakıl.
Çeğmel ad. Çengel. Ucu eğik yapılı demir gereç.
Çekişmek ey. 1- Lades tutuşmak. 2- Ağız kavgası yapmak.
Çelik ad. 1- Yirmi santim kadar uzunluğunda, parmak kalınlığında çocuk oyunlarında kullanılan ağaç parçası. 2- Tenekenin üçte biri.
Çelpeşik sı. Karışık, dolaşık.
Çeltek ad. Çobanyardımcısı.

Çepellik sı. Yağmurlu, yağışlı, çamurlu gün.
Çıkhla sı. Katıksız, hepsi aynı türden ve yoğun olan.
Çıkıldım be. Normalden çok fazla sık: Bu yıl çıkıldım gibi elma var.
Çıpkı ad. Kamçı gibi kullanılan ince uzun çubuk.
Çırtma ad. Pancar, salatalık gibi sebzeleri bıçakla küçük parçalara ayırma.
Çıtakh sı. 1- Çengelimsi: Çıtakh boynuzlu öküzler. 2- Yakışıklı, kibar: Bu çocuk ileride çıtakh bir delikanlı olur.
Çıtı sı. Kuru, zayıf.
Çıtırıkh sı. Dalgalı, dolaşık, karışık. Zor şey.
Çıtkı ad. Kadınların alnına bant gibi üst üste bağladıkları poşu, yazma.
Çıtlıkh ad. İnce uzun dallı pembe çiçekli yabani bir ot çeşidi, Bağcak yapımında kullanılan bir bitki.
Çıttır sı. İnce, ufak, çelimsiz, minyon
Çiğremek ad. Tiksinmek
Çilbir ad. Halkalı doğranmış soğan.
Çildirim ad. Yenilebilen yabani bir ot çeşidi.
Çilingir ad. Sarattan ufak gözenekli bir kalbur çeşidi.
Çimtinmek ey. Yavru ya da hasta hayvanların yem yerken yaptıkları istemsiz hareket.
Çinçevat sı. Sulu, yılışık.
Çivlez ad. Yepyeni. Gıcır gıcır.
Çoban döşeği ad.Toprak üzerini kadife gibi kaplayarak döşek görünümü veren bir bitki.
Çoban ekmeği adEkili tarlalarda ekenekle birlikte biten fındık iriliğinde fındığa benzer kapsülleri olan ve yaşken bu kapsülleri yenilen mevsimlik bir bitki.
Çohuşmak ey. Üşüşmek: Arılar kovanın önüne çohuştular.
Çolukh ad. Öküz, inek gibi boynuzlu büyük baş hayvanların ahır ve "saya" içinde boşanıp biri birine zarar vermemesi için sert dokulu iki üç yıllık ağaçlardan "U" şeklinde bükülerek yapılan ve hayvanların boynuna geçirilen zincirli ya da ipli gereç.
Çotul sı. Çatal çutal, bozuk sıralı,

Çöğe be. Yeni yürümeye başlayan çocukların emeklemekten yürümeye geçtiği sıralarda ayakta kalabilmek için yaptığı dengeli duruş: Çöğe çöğe çörüde tanrı bunu yürüte".
Çömçe ad. Kepçe.
Çörtlemiyn be. Çömelmiş vaziyette, çömelik durumda.
Çulpara ad. Yünden yapılmış çorap ve diğer eskiler. Çerçilere çulpara verilir. Keçi boynuzu alınırdı.
Çüğür ad. İri iğde dikeni.
Çük ad. Aşık oyunlarında kullanılan aşık'ın oyuk tarafının adı.
Çüklük ad. Bebeklerin yorganlarını ıslatmaması için apış aralarına konan mumlu özel yapılmış bez.

(D)

Dafar ad. Tesir, etki: Ne söylesen dafar etmez.
Dağza ad. Teyze.
Dahanesi sı. Üçüncüsü. "Dahanesi gün koç katılacak."
Dai ad. Sayfa, yaprak.
Dalazlamak ey. Soğan patates gibi sebzeleri kavurarak yemeklik hale getirmek.
Damlama ad. Üzüm şilfinin (çiğnenmiş üzüm) süzüldüğü kıl torba.
Danalama be. Eller ve dizler üzerindeki duruş biçimi.
Debitme ad. Kurutulmuş üst üste koyılmış yufka ekmek yığını.
Demiromca ad. Yüksek dağ yamaçlarında toprak üzerine serili olarak yetişen odunsu bir özellik gösteren yaprakları madımak gibi oval ve parlak olan çok yıllık bir bitki. Yakacak olarak kullanılırdı.
Deppoydan be. Dangadak, birden bire, damdan düşer gibi: Ona sataşma şimdi depoydan bir şey söyler.
Devlüpsüz sı. Düzensiz, izansız.
Devlüküsü sı. Dahanesi üçüncüsü
Devşinmek ey. Bir şey yapacakmış, bir şey verecekmiş gibi kıpırdanmak.
Dıga sı. Küçük yapılı, kısa boylu, bodur, sıska.

Dığalakh sı. Yuvarlak: Dığalakhlı köfte yapılırken evin bütün horantası yardımcı olurdu.
Dılısım sı. Tılsım.
Dımıtmak ey. 1- Soğuktan ve yağmurdan büzüşmek. 2- Erken uyuklamak.
Dımlıkh sı. Ilık.
Dıhız sı. Dar.
Dıngıl be. Tek sıra üzerine dizili cisimlerin yan tarafına geçerek, bu çokluğu bir odakta toplamak için durulması gereken yer.
Dırdıbıkh sı. Sorunlu, çatallı, karışık, dolaşık.
Dısdıhlamak ey. Araya sıkıştırmak, sokuşturmak.
Dıvrakh sı. Kıvrak. Kibar.
Diğdişmek ey. Didişmek, itişip kakışmak, uğraşmak. El kadar yer için diğdişip duruyorlar.
Diğremek ey. Islaklığını kaybederek kurumaya yüz tutmak.
Dilbezek sı. Tatlı dilli. Konuşkan.
Dilik be. Dilinmiş, çentik atılmış, yarılmış.
Dillik ad. Çillik, bızır, klitoris.
Dombalakh ad. Takla.
Döklüntü sı. Dökülecek kadar kötü, işe yaramaz. Meyvelerin çürümüş ve kurtlu, tahılın çörlü çöplü olanı döklüntü olarak nitelendirilir.
Dört büklüm sı. Dörde katlı vaziyette.
Dullama sı. Evde kalmış, kalık.
Dutalgalı sı. Deli, saralı.
Dutanak ad. Güvence.

(E)

Ebesilli sı. 1- Kaşarlanmış. 2- Uzmanı olduğu dalda kötü isim yapmış. Kötü yönüyle tanınan. O ne ebesillinin bir ki...
Ecene ad. İskarpile, delgiç.
Eğel be. Sözlü veya nişanlı kızın babası evindeki gelin olmaya hazır durumu.

Eğiç ad. Tandırdan ekmek çıkarmaya yarayan ucu eğri uzun demir.

Eğiş ad. El kadar büyüklükte üçgene benzer saplı hamur keseceği.

Ehtaç ad. Gereksinme. Güçlü ihtiyaç.

Eke sı. Gün görmüş, kart, anaç.

Ekene ad. Aşık oyunlarında dizili aşıkları vurmak için elde bulundurulan "şaha".

Elefte ad. Aralıkkadını.

Elete ad. Değirmen taşıyla değirmen çemberi arasındaki kalan una denir. Buna benzeterek ara yerde kalmış olanlar için de mecaz anlamda kullanılır.

Elbirci sı. Çöpçatan.

Elbis ad. Örümcek.

Elliham bağ. Herhalde, galiba.

Ellik ad. Tahıl hasadı zamanı parmaklara geçirilen ağaçtan münasipce yapılmış tutacak.

Emişmek ey. Körpelerin (kuzu-oğlak) annelerini bir arada emme işi.

Enek ad. Çocuk oyunlarında oyuna iştirak etme payı. Anamal. -Enekten fazla olursa ütmüş az olursa ütülmüş olur.

Engaci sı. Sonuncu.

Enikmek ey. Sakinleşmek.

Eserli sı. Eser Kafalı, deli, kaçık.

Ergünüz be. Gündüz vakti.

Eringeç sı. Tembel, üşengeç.

Evelik ad. Özellikle derelerde, örtülü ve nemli yerlerde çokca yetişen, geniş, koyu, yayvan, yapraklı , şörüklü bir bitki.

Evlik ad. Odaların açıldığı köy salonu.

Evsin ad. Kış mevsiminde, kurt ya da tilki ile ilkbaharda keklik avlamak için açık araziye ve ya toprağa gömülü olarak en fazla iki kişi sığacak kadar inşaa edilmiş yer, mekan.

Eydat ad. Ecdat, ata, Eydadına başlatma.

Ezve ad. Kapsül.

(F)

Farşe ad. Fahişe.

Fığga ad. Efkar, figan.

Fışlan sı. Sarı boz karışımı tipsiz sevimsiz.

Firavun sı. 1- Dönek. 2- inkarcı. 3- Daleveracı.

Firik be. Ne yaş ne kuru .Alakuru.

Firimek ey Kurumaya yüz tutmak.

Fisik ad. Burguyla açılan küçük deliğe çakılan ağaç çivinin adı.

Fisik burgusu ad. El burgusu.

Fiş fiş etmek ey. Yağmalamak: Oyunun sonunda aşıklar fiş fiş edilirdi.

Fosurtu sı. Kof, hareketliliğini yitirmiş, hantal.

(G)

Gağırsakh ad. Pasak, bar, pislik.

Gağrılmak ey. Kaykılmak, geriye yaslanır biçimde yapmacık dik duruş.

Gah ad. Elma armut kurusu.

Gahıç - Gahınç ad. Hatasını yüzüne söyleme.

Gahırdakh ad. İç veya kuyruk yağının eritilmesi sonucu arta kalan posa.

Gallangop be. Ellerinden ayaklarından tutarak havalandırma. Karga tulumba taşıyış.

Gambal sı. Şişman, kaba.

Ganigarrah be. Doyasıya, bol bolamat: Lafa ganigarrah etti. (Dünyanın havadisini verdi).

Gargın sı. Boylu. Daha çok bitkiler için söylenir.

Gaspanek be. Şakacıktan.

Gatön etmek ey. Önüne katıp kovalamak.

Gavut ad. Unun yağla kavrulmuş hali.

Gayrak taşı ad. Masat taşı.

Gaysaklamak ey. Bozulma belirtisi göstererek kaymaklanmaya başlamış olmak. Barlanmak.

Gazgıç ad. Öküz çobanlarının kullandığı ucuna sivri demir geçirilmiş sopa.

Gel sefere be. Gelecek sefere.

gemindi ad. Döveni çekmeye yarayan ucu çengelli ok.

Ger ad. Kekrek. Buruk.

Gerkinmek ey. Genelde erkek hayvanların dişilerinin üzerine çıkarak çiftleşmek için yaptığı ritmik hareket.

Germicek ad. El değirmenlerinde üst taşı ayarlamaya ve kolayca döndürmeye yarayan kirmen kanadına benzer ağaçtan yapılmış hacat. Değirmen taşında olanına baltacık denir.

Gever ad. Suyun akış yönünün değiştirildiği yer.

Geyrek ad. Kuyruk sokumu.

Geyrek batması be. Kuyruk sokumu çarpılması.

Gıcarmak ey 1- Kızmak, fitil olmak. 2- Kıcıklanmak, kıcık olmak.

Gıcart be. Kıcık verme, nisbet yapma.

Gılan ad. 1-Uzun sert ve dolaşık kıl.2-Yünün uzun sert ve işe yaramaz olanı.

Gılavlı sı. 1- Keskin,bilenmiş. 2- Yaşamın hızlı zamanı.

Gıldırdatmak ey. 1- Kımıldatmak, oynatmak, hareketlendirmek. 2- Kapris yapmak.

Gıldıkh ad. Davar dışkısı.

Gılgıç sı. İnce bacaklı.

Gıllığrıkh sı. 1-Ufak tefek .2-döküntü, işe yaramaz.

Gıncıfır sı. İnce fkirli.

Gırçınlamak ey. 1-Yan çizmek, paçaya çalmak.2-Yılmaktan doğan tepki.

Gırf ad. Biçilmiş ekin tarlasının yerinde kalan buğday ve arpa başakları.

Gırflamak ey. Davarların ekin tarlalarında kalan buğday ve arpa başaklarını yiyerek hazımsızlık sonucu ölmesi.

Gırışmak ey. 1- Büyükbaş hayvanların vuruşmaya geçmeden önceki almış oldukları tavır. 2- Kendini kurmak ve kendini beğenmekten doğan davranış biçimi.

Gısta ad Hikaye.

Gıv be. Şov gösteri "Gitti bir gıvınan".

Gıvıltı be Anlaşılması zor, düşük frekanslı ses.

Gicimik ad. Sığırlarda görülen iç kaşıntı.

Gicimikli sı.(argo) Kaşıntısı olan.

Giçişmek ey. Tatlı tatlı kaşınmak.

Godakh ad. Kısa, bodur.

Golukh ad. Hayvanlarda görülen, hamlamadan meydana gelen bir kas hastalığı.

Gonur sı. Hayvanlar için kullanılır. Duman rengi, siyah beyaz karışımı bir renk.

Göbüş ad. Göbekli. Daha çok çocuklar için söylenir.

Göbüt ad. İri ağaç tekne. Üzüm çiğnemek, hamur yoğurmak için kullanılır.

Gödek sı. Kısa boylu, bodur, kodak.

Göğüdün ad. Izgın küspesi.

Göğünmek ey. İçten içe yanmak.

Göğüş sı. Gök rengine çalar renk.

Göğüt sı. Yeşile çalar.

Görpem ün. Bir hitap biçimi.Kadınların kullandığı kuzum anlamında bir seseleniş.

Gövel sı. Ne göv ne olgun iklsinin arası: Ekin ot getirince gövele biçmek zorunda kaldılar.

Gubaşmak ey. Birer adet yük hayvanları olanlar bunları bir araya getirmeleri ve kendi işlerinde nöbetleşerek çalıştırmaları işine denir.

Gullap ad. Lakap.

Gumpur ad. Patates.

Gunnacı sı. Mundar hayvanların yavrulamaya hazır hali. Gebelik dönemi.

Gurada sı. Hurda, eski.

Gurna ad. Güneşlemek için elverişli açık mekan. Dulda yer.

Guskal ad.b Lakap.

Guskun ad. Semerlerin öne kaymasını önlemek için yük hayvanlarının kuyruğu altında geçirilen kayış ya da benzeri şey.

Gümbül tas ad.	Geniş ağızlı derin tas.
Gümrah sı.	Çok gelişmiş, gür.
Güre sı.	Hayvanların erkeğe ihtayaç duyma zamanı.
Güren be.	Topluca, sürüler halinde: Sökün zamanı güren güren kuşlar gelirdi.
Gürüs sı.	Koyun ve keçilerdeki kısa ve sivri kulağa verilen ad.

(H)

Haçen be.	Ne zaman.
Hallik ad.	Küçük taş parçası. Helik.
Hapak ad.	Kapak.
Hapalanmak ey.	Kapaklanmak.
Harhut sı.	Hurda, kullanılmaz halde.
Harik ad.	Eski ayakkabı, kelik.
Haşal sı.	yeterli kondisyonu yakalayamamış, ham.
Haşıl ad.	Hamurdan yapılan tereyağlı ya da pekmezli bir yemek çeşidi.
Hatap ad.	Geniş ağızlı ve geniş görünüşlü.
Havut ad.	Buğday, yün, çuval ..... yıkamak ya da bunun dışında hayvanların sulanması için çeşme olukları altına yapılan, uzunluğu 3-4 m. derinliği 40-50 cm, eni, 50-60 cm ebadında, taştan betondan veya ağaçtan yapılmış su havuzu, suluk, kürün.
Hayhaşem be.	Alelacele.
Haylamak ey.	Kışkırtmak, üzerine salmak.
Herif ün.	1–Bre, adam sen de 2– Evli adam.
Hezen ad.	6-7 metre uzunluğunda, toprak dama atılan, bütün güdükleri taşıyabilecek kalınlıkta genellikle ardıç yapı malzemesi.
Hıla ad.	Yünden yapılmış ekmek bohcası.
Hıltan ad.	Çatal iğne, filkete.
Hım hım sı.	Burnundan konuşan, mız mız.
Hırhıp be.	Ölçüleri uygun, tıpa tıp.
Hırpık ad.	Kırpık, kırpılmış artıklar.

Hışır ad.	Kavunun çicekten sonraki hali.
Hıvsetmek ey.	İyi kötü başarmak, halletmek, elden çıkarmak.
Hızmıh ad.	Buğday içindeki ot tohumu, kapçık ve diğer yabancı maddelerin genel adı.
Hoğdur ha... ün.	Lades nidası.
Hoğulamak ey.	Saldırmak.
Holdur be.	Ölçülerine göre değeil, bolalmış.
Hombul ad.	Üzüm bağlarındaki karık küysekliği, keli.
Hon ad.	Sıra. Toplu halde yapılan çalışmalarda herkesin yapabileceği kadar işi sonuna dek götürebileceği sıra, mesafe: Ekin biçerken, mercimek yolarken, bağbellerken ırgatların götürdüğü yer. O sırayı başa kadar götürürse "hon"u başa çıkmış olur.
Horum ad.	Destelerin bir sıra üzerine dizilişi.
Hot ad.	Uyluk kemiği.
Hoylamak ey.	Ho demek, Öküzlerle çalışırkenki süreç: Bir iki daha hoyla da eve öyle gidelim.
Höbül be.	Bir arada, toplu halde: Hepsi bir araya höbül oldular.
Höşürük be.	Sulu yara.
Hopukh ad.	Çocukların oynadığı taş aşığı oyunlarında "meke" den küçük yassı, oval kaygan taş.
Huyma ad.	Kapısız bağ evi.

(İ)

Ihmak ey.	Deve çöküşü yapmak: Eskiden katar katar develer gelir Köprünün Başı'na ıharlardı.
Irsız sı.	Arsız, huysuz.
Ismınmak ey.	Emzikli annelerin, nefsini bastırmak durumundan doğan olumsuz reaksiyon. "Ismınan annenin sütü çekilir".
Izgın ad.	Bezir yağı çıkarılan bir bitki tohumu.
İbibik tükrüğü ad.	Az yapraklı dallı, boz renkli bir bitki.
İbicek ad.	Kura: İbicek taşı atılsaydı herkes hakkına razı olurdu.

İğeşmek ey. Yapılacak bir işi biri biri üzerine atarak işten kaçma hareketi: "Gelinler biri birine iğeşmişler hayvanları aç bırakmışlar."

İlayık ad. Layıkı yakışanı: İlayığın buymuş.

İlhak sı. Layıkı olduğu. Hak.

İlistir ad. Süzgeç.

İlişkir ad. Sucuk.

İmidünya ad. Bütün dünya, kainat: Yaptığını imidünya gördü.

İmremek ey. Yeni yavrulamış hayvanlarda görülen ana şefkati.

İplikçi sı. En olmayacak şeylere tenezzül eden, basit, yapılı, pinti biri

İrdemek ad. Küçümsemek.

İteği ad. Ekmek tahtasının altına serilen, üzerine hamur yumağı, uğra konulan deriyada bezden yapılmış yaygı. Kendirik.

İtgülü ad. Gelincik.

İzlam ad. Sulh. "Bir türlü izlam olmadı."

(K)

Kababostan ad. Kavun karpuz bostanı.

Kababoydan be. Yüksek frekanslı ses "kababoydan bir ağıt kaldırdı."

Kabalaşmak ey. Kaba konuşmak.

Kabrılmak ey. Üzerine abanmak.

Kadak be. Teğel, iğreti tutturuş.

Kağız ün. Kele-kız anlamında kadınlar arasında kullanılan bir hitap şekli.

Kahan ad. Çapa.

Kanayak ad. Çok çocuk.

Kapınmak ey. Apışıp kalmak, paniğe kapılmak, ansızın yakalanmaktan doğan tepki.

Karabet ad. Garez, kin.

Karadike ad. Etin yağsız ve kırmızı olanı, kırmızı et.

Karadüzen be. Düzensiz.

Karamık ad. Dağ çalısı.

Karavazalak sı. Kapkara, simsiyah renkli.

Kara yonca ad. Yabani yonca.

Karnımkavak ad. Kökünden kahverenkli sakız çıkarılan boz renkli bir ot çeşidi.

Kartkazın ey. Çocuk oyunlarında eğilmeden dim dik duruş ve atış biçimi. Genelde aşık oyunlarında duvar diplerinden yapılan atış biçimi.

Kasmak ey. Bir yeri, bir şeyi kerpiç, taş veya tahtalarla çevirmek.

Kaspanek be. Şakacıktan.

Kavralamak ey. Kavramak, elle sıkıca tutmak, kavi tutuş.

Kaz ayağı ad. Kışın pınar gözelerinde sular içinde yetişen yenilebilir bir ot.

Keh ad. Uçurum kenarı.

Kekek ad. Gaga.

Kekmer ad. Çentik, Şiş, mil, olta ağzındaki çıkıntı.

Kelekiş ad. Leğen.

Kelete ad. 1- Bir kişinin taşıyabileceği ağırlıkta seklemden küçük tahıl çuvalı. 2- Hovarda, kırık.

Keli ad. Bahçe karıklarının kenar yükseklikleri, hombul, tump.

Kelik ad. Eskimiş ayakkabı.

Kemçik sı. Yamuk ağızlı.

Kemçirmek ey. 1- Köpeklerin saldırmak üzere dişlerini göstererek havlaması. 2- Asi yaradılışlı kimselerin büyüklerine karşı gösterdikleri sert tepki biçimi.

Kemirtlek ad. Gırtlak kemiği.

Keneflik ad. Tuvalet.

Kepermek ey. Bulgur ve yarma yapılacak buğday hafifçe nemlendirilerek tokmaklanırsa kabuğundan kısmen ayrılır. Buna kepermek denir.

Kepi ad. Conta. Bulgur değirmen taşlarının ayarı germiceğin altına sıkıştırılan kepi ile yapılır.

Kepsemek ey. Öz suyunu kaybetmek.

Kerme ad. Tezek.

Kertilmek ey. Kendini fazla beğenmekten kaynaklanan dim dik vaziyetteki duruş, poz.

Kesmek ey. Yarışlarda rakibi geçmek.

Kesmik ad. Mısır koçanı.

Keşik ad. Nöbet, sıra.

Kevek da. Gözenekli, kolay yontulan, hafif tortul kayalardan oluşan yapı taşı. Kefeki.

Keviklenmek ey. Bir şeyin kenarından köşesinden yasa dışı yollarla istifade etmeye kalkışmak.

Keyfeni ad. Bölünmemiş ailelerde mutfak idaresi ve yemek işi ile ilgilenen, halka özel günlerde verilen çeşitli yemeklerin kadın aşçısı.

Kezzek ad. Kesek, "Tarlanın kezzeği kırılmadan tohum ekilmez: "tarla mı kezzekli bana mı öyle geliyor" ?

Kıbıklanmak ey. İlgi duyduğunu, gönlünün düştüğünü gizlemeye çalışmak.

Kıbınmak ey. Elde etmek isteyip de ele geçiremediği bir şeyin etrafında arsulu bekleyiş.

Kıcıklanmak ey. Ona ilgi duymak, sulanmak.

Kıç ad. Bacak.

Kınmak ey. Aniden gözden kaybolmak, sıvışmak: Sıkıyı görünce gediği kındı.

Kıntır sı. Küçük yapılı, kısa boylu.

Kırağı ad. Kenar.

Kırçınlamak ey. Yan çizmek, korkmak, çekinmek.

Kırgı ad. 1- Kırık yamaç arazi. 2- Güvercin büyüklüğünde alıcı bir kuş.

Kiloz be. Aşık oyunlarında bir kural. Aşığın çemberin dışına çıkmamış olanı. Birinci çemberle ikinci çemberin arasındaki "aşırılmamış" aşık.

Kipirdemek ey. Gözkapağını sık sık oynatmak.

Kirpas sı. Nıhıs, nekes, cimri, pinti.

Kirtik ad. Kullanılarak ufalmış sabun.

Kişelemek ey. Kümes hayvanlarını ve kuşları kovalamak.

Kişiflemek ey. Keşif yapmak, gözetlemek, gizliden takip etmek.

Kitekit be. Ağzına kadar dolu.

Kiti ad. İbne.

Kizirlenmek ey. Vara yoğa karışmak.

Koğuşlamak ey. Davarların fazla miktarda taneli yem yemesi sonucu hazımsızlıktan ölmesi.

Konez sı. Kısa yapılı, gösterişsiz.

Konte sı. Ufak tefek yapılı, alımsız.

Korutmaz sı. Karşılamaz.

Koşlamak ey. Eşlemek: "ipeği kıla koşettin."

Kovulamak ey. Aleyhinde bulunmak, çekiştirmek.

Koynemen ad. Kertenkele.

Koyulanmak ey. İçten içe yanmak.

Koyun gözü ad. Papatya.

Köcek ad. Ekeneğin filizlenerek toprak üzerine yeni çıkmış hali.

Köp ad. Kağnıda boyundurukla teker arasına uzatılarak, öküzün kıçıyla fren yaptığı geniş kalın ve uzun tahta.

Köpümek ey. Yorgan döşek gibi şeyleri kalın ve aralıklı olarak dikmek.

Köremez ad. Çobanların çiğ sütten yoğurt karıştırarak yaptıkları mayalı bir tür yiyecek:"Çobanın gönlü olursa tekeden köremez çıkarır".

Körüktürmek ey. İlerlemesini engellemek, baskı yoluyla gelişmesine mani olmak.

Kös ad. Kuzu ve oğlakların barındırıldığı toprağa gömülü mekan Açık araziye yapılırdı. Bir sürünün bütün kösleri bir arada bulunurdu. Buna "köslük" denirdi.

Kösnük sı. Tıknaz kısa boylu.

Kötelemek ey. Elindeki her hangi bir şeyi savurup atmak.

Kubat sı. Kaba.

Kumpur ad. Patates.

Küçen be. Köpeklerin çiftleşme dönemi.

Küfle ad. Tandırın yanmasını sağlamak için tabanında açılan hava deliği, yolaç.

Küflet ad. Ev halkı, horanta.

Külleme ad. Kızgın külün içine gömülerek pişirilen kalınca ekmek. Ağılda, değirmende, dağda yapılırdı.
Külte ad. Yufka ya da ekşili ekmek tomarı.
Kümkülmüş ey. Aşınmış, yamulmuş, formunu kaybetmiş.
Kümük sı. Sivriliğini yitirmiş, aşınmış.
Künde be. Hergün.
Kürempe ad. Dam üzerindeki karı ya da harman yerindeki artıkları toplamakta kolaylık sağlayan tırmığa benzer hacat.
Kürün ad. Bk, Havut.
Kütüz sı. Kısa kalın.
Küsük ad. Kapıların arkasına atılan kalın odun parçası. 2- Kaldıraç gibi destek kolu olarak kullanılan manivela.
Küşüm ad. Merak, düşünce.

(L)

Lağlanmak ey. Alay etmek.
Lavgar sı. Boşboğaz, geveze.
Laviyet ad. Şaka.
Lem ad. Nem.
Lepek ad. Pelte.
Leylilaç be. Çaresiz, muhtaç.
Lıkka ad. Çocuk oyunlarında aşık oynarken oyunu kaybedenin kıçına dizle yapılan darbe.
Liklik sı. Yiğini, yılışık.
Livik sı. 1- Uzun ince. 2- Buruk ekşimesi bir tat.

(M)

Mafir be. Yalnız kullanılmaz. Başına sayı sıfatı getirilerek kullanılır. Bir zaman kesiti. "Bir mafir dayak yedi."
Mağ ad. Ev içi bölmelerinin her biri: Bir mağ evde oturuyor.
Mağallah ad. Boşluk.
Mahat ad. Odalarda oturmak için yapılmış yüksekçe sedir, seki.
Malağma ad. Harman yerinde sapın döğenle kırılmış, ufalanmış hali.

Malaha sı. Kelepir.
Malamat be. Rezil, rüsva.
Mataf ad. Malzeme.
Matafı dizmek ey. Malzemeyi tamamlamak.
Mayıs ad. Büyük baş hayvanların dışkısı.
Mecek ad. Öğendere nin-mesesin kalın ucundaki üçgene benzer saban kazıyacağı.
Meke ad. Çocukların taş oyunlarında kullandıkaln el kádar büyüklükteki oval ince, kaygan taş.
Menevşe ad. Peygamber çiçeği.
Mesarif da. Masraf.
Meses ad. Öğendere, uzun çiftçi sopası.
Mıdara ad. 1- Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, minnet duygusu. 2- Emanet.
Mılç be. Cılk olmuş gibi ezik.
Mıncılıkh be. Suyu çıkmış, doğal özelliğini yitirmiş, formu bozuk.
Mırıkh ad. 1- Harman savrulurken namlunun arkasına düşen ince saman. 2- Kuşsaray'da bir aşiret ismi olduğunu "geliyim, gidiyim" diye konuştuklarını söylediler.
Modul ad. Mesesin ucundaki sivri demir parçası. Öküzler onunla hareket etirilirdi.
Mosmoros ad. Müzakere. Konferans.
Mucmurukh be. Curuf gibi, Topluma kendini kabül ettirememiş sünepe.
Musur ad. Hayvan yemliği.
Mut ad Tahıl ölçü birimi. Elli dört şinik karşılığı. Bir şinik sekiz kilo.
Müyenci sı. Arabulucu.

(N)

Nalpara ad. Taş kırmak için kullanılan nala benzer demir çivi.
Namlı ad. Enine uzun saman yığını. 2- Bıçağın kesici kısmı.
Namtı ad. Sapsız bıçak ağzı, namlu.
Narpız ad. Nane.

Nıhıs sı. Cimri,pinti.

Nüğü ad. 666 gram ağırlığındaki bir tartı birimi. Bir buçuk nüğü bir kilo gelir.

Nünnünük ad. Toprak altından çıkarılan kamış köklerinin zarından yapılan mızıkaya benzer öttürük.

(O)

Oğlaman ad. Bir yaşına girmiş, yaşı küçük olupda yavrulamaya hazır "kuzlacı" keçi oğlak arası dişi davar.

Oğmaç ad. Ufalanmış yufka ekmek, yumurta tereyağı ile karıştırılarak yapılan daha çok kırsal yaşamda çokca kullanılan taşıması kolay ve bozulması zor insanı tok tutan bir yemek çeşidi.

Ohamlı sı. Onmayacak kadar hastalıklı.

Oncağız be. Azıcık,okadarcık.

Onsukh be. 1- Onat 2- Oluruna ,olumlu.

Orçum sı. Kaba saba yapılı. Beceriksiz.

(Ö)

Ödürlü sı. Cesur, güven verici. Ödlekçe değil.

Ödürtmek ey. Sağım hayvanlarının bazısı sütünü tam olarak indirmez. Çeker. Yavrusuna saklar. O zaman yavru altına atılır az emzirilir. Hayvan da okşanır. Sonra yavru altından alınır. Hemen sağıma geçilir. Bu olaya ödürtme denir.

Öğrülenmek ey. Salınmak, salınarak gitmek: Koç gibi öğrülenerek gidiyor.

Öksüzoğlan ad. Kar çiçeği.

Ömmen sı. Kocaman, alabildiğine geniş, umman gibi.

Öneği sı. İnat.

Önge ad. Okka.

Örüm be. Davar sürülerinin gece saat iki üç arası otlama zamanı.

Örzülemek ey. Arzulamak, özlemini çekmek, özlemek.

Övecen sı. Aceleci: "Övecen it gössüz enik kunnar."

Övedi be. İvedi.

Övke ad. Bölge: "Bu övkede onun gibisi yoktu."

(P)

Pahıl sı. Muhanet, yardım sevmez - etmez.

Part ad. Karın: "Partını deşmişler."

Partal ad. Palavra, övünce.

Payalanmak ey. Kendine paye vermek.

Peğ ad. Evin bitişiğindeki etrafı çevrili ekilir bahçe.

pelesimek ey. Sersemlemek: "Sarı sıcak pelesitti."

Pernek ad. Daha çok davar sürülerini oluşturmak İçin yapılan gruplaşma.

Perikmek ey. Huzursuz olmak.

Peşkah ad. Peşkeş, armağan.

Peyik ad. Şalvar, don ve ya kilotun paçası arasına sıkıştırılan üçgen biçimindeki ek, parça, ulak, kuş.

Pırnat tutmak ey. Eskiden ekini elle hasat ederken parmaklara takılan "ellik" le desteleri tam olarak kavralamaya denir.

Pıtpıtı ad. Düğürün elendikten sonra altına geçen daha ufak tanecikleri, bulgur unu. Yumuşak olduğu için ihtiyarlara ve çocuklara yedirilirdi.

Pine ad. Tabanı delinmiş çarıkların yırtığını kapatmak için içten konulan parça.

Pinnek ad. Kümes.

Pisillemek-pisildemek ey. Fısıldamak.

Portmak ey. Basınca dayanamayıp açılmak.

Pöçük ad. Becek, köşe.

Pörtelek ad. Sakatat.

Pus ad. Kayısı iğde ve diğer ağaçlarda görülen tutkal.

Puşurcu sı. Ana gıda maddelerinin dışında kalan yiyecekleri daha çok yiyen.

Pürçekli ad. Havuç.

Pürlenmek ey. Gururlanmak.

Pürpürüm ad. Semizotu.

Püsürük sı. İşe yaramaz, artık, düklüntü, süprüntü.

(S)

Sabındırıkh ad. Kağnıların mazılarındaki sürtünmeyi kolaylaştırmak için manda boynuzundan yapılan yağdanlık. Yağ yerine sulandırılmış sabun talaşı ve yoğurt konur. Böylece kağnının tekeri daha kolay döner. Gıcılaması için odun kömürü sürülür.

Sadır ad. Dışkı sidik karışımı şey.

Sahandırık ad. Kadınlarda baş örtüsünün altına giyilen terliğin kafadan savrulmaması için çene altından geçirilen bağına denir.

Salahana sı.Argo Bir iş tutturamamış, belli bir mesleği olmayan salak yapılı başı boş kimse. Daha çok kadınlar için kullanılır.

Sallapati be. Düzensiz, gelişigüzel.

Sallısaplı sı. Düzenli, becerikli, hamarat, oturaklı: "Gör bak bu kız yarın evlensin ne sallı saplı bir avrat olur."

Samağır sı. Hareketleri ağır, vurdumduymaz, sağır davranışlı.

Sangısız sı. Sorumsuz.

Sansalat ad. Saltanat.

Sarat ad. İri gözenekli, geniş kasnaklı kalbur.

Sarı diken ad. Yıldız yıldız uzun sarı dikenleri olan bir yıllık bir bitki.

Savla sı. Salak yapılı, saf.

Saya ad. Dört tarafı duvarla çevrili, üstü açık hayvan barınağı. 2- Kış yarısı geleneğinin adı (Saya gezme).

Seklienmek ey. Çömelik vaziyette bir yere ilişmek, emanet oturuş biçimi.

Sekimek ad. Basamak.

Sekirgenli sı. Alıngan, sinirli.

Seklem ad. Yarım doldurulmuş bir insan taşıyacağı kadar ağırlıktaki çuval. "Bir seklem buğdayınan yaza çıktı."

Seksenmek ey. Vuracakmış gibi yapmak.

Seme sı. Açık gözlü değil, saf, çekingen.

Serpenek ad. Çardak, saçak.

Sevürtmek-Seğirtmek ey. Koşmak.

Serik ad. Küplerin ağzını kapatmaya yarayan deri kapak.

Seyip sı. Gezegen. Daha çok hayvanlar için söylenir.

Séyirlemek ey. Tahıl ürünlerini suyla temizlemek işi.

Sınangılı sı. Sınanmış, denenmiş.

Sındı ad. Makas.

Sırhıtmak ey. Suyunu almak: Torbaya konulan yoğurt suyunu sırhıdır.

Sırımak ey. 1-Sara sara öre öre sıkıca kapatmak.2- Köpümek.

Sırımsı sı. Sırım gibi sert.

Sırıntırık ad. Sinir ve kıkırdağı bol kalitesiz et.

Sırnaşmak ey. İnat etmek, direnmek. Bulaşmak.

Sıyrıkh sı. Edepsiz.

Sızırılmış sı. Süzülmüş. Olumsuz kullanılır. En kötüsü kalmış.

Sile be. Ağzına kadar.

Sitil ad. Helke. Bakırdan su kabı.

Siyek sı. Dişi erkek demeksizin cinsel ilişkide bulunma isteklisi. Daha çok hayvanlar için kullanılır.

Siymek ey. Köpeğin duvara işerkenki hali: "Eceli gelen köpek caminin duvarına siyermiş."

Soğa sı. Ters, aksi.

Soğlamak ad. Gönü çarık ölçülerinde kesmek ve çarık yapmaya hazır hale getirmek.

Sohu ad. Büyük taş dibek. Köy meydanlarında olur bulgur, biber, yarma gibi şeyler döğülür.

Sohurdamak ey. Gönülsüzlüğünü belli etmek için kendi kendine söylenmek.

Sov ad. İki üç çift çarık çıkacak kadar boyutları olan, düzgün kesilmiş gön parçası.

Soya be. Yanlamsına. Bir yanı üzerine. Yonca soyaya biçilir.

Soya biçmek ey. Ekini ya da yoncayı bir sıra üzerine bağcaksız biçmek.

Soypantı be. Düz değil yanlamasına.

Sömek ad. Mısırkoçanı.Somak.

Sömelek ad. Kundaklanmış bebek.

Sulak ad.	Hayvanların devamlı aynı yerde sulandığı münasip su kenarı.
Suluk ad.	Kürün, havut.
Süflü ad.	Her işi ağırdan alan, oyalanan, uyuşuk, pısırık.
Sülber sı.	Oval yapılı.
Sürtlek sı.	Sürtük, gezeğen.
Sürükmek ey.	Süründemede bırakmak. Bir şeyi nihai sonuca bağlamadan uzatıp durmak.
Sütlüvan ad.	Sütleğen.
Süymek ey.	İp iymek, ip haline getirmek.
Süyük ad.	Saçak.
Süyüm ad.	İğneye takılacak kadar uzunluktaki iplik parçası.
Süzünmek ey.	Hareketsiz, sessiz ve istemsiz durmak.

(Ş)

Şafaklamak ey.	Şakağı doğrusuna gitmek.
Şaha ad.	Aşık oyunlarında o olmadan oyun oynanmaz. Şaha ele alınır. Dizili aşıklara atılır. Çemberi çıkan alınır. Geçmeyene "kiloz" denir. Kiloz getiren oyuncu atış hakkını kaybeder.
Şahbaz sı.	Çabuk ve becerikli atik.Çevik. Gözü açık.
Şalak ad.	Kelekten küçük kavunun olmamışı. Turşuluk kavun.
Şaplamak ad.	Tokat, sille.
Şaranlı ad.	Sidikli, salyalı.
Şavukmak ey.	Çavmaktan kaynaklanan belirsizlik. sağa sola saldırarak davranış bozukluğu göstermek.
Şelek ad.	İple sarılı, sırta alınır ot ve odun yükü.
Şepit ad.	Bazlama, (küçük saç ekmeği).
Şevilek sı.	Şımarık.
Şıltakh ad.	Şamata.
Şibermek ey.	Şımarmak, huysuzluğa başlamak.
Şilf ad.	Üzüm posası.
Şişek ad.	İki yaşındaki koyun.

Şörük ad.	Salya.
Şurut ad.	Şart.

(T)

Tadırtmak ey.	Tatlandırmak, lezzet vermek.
Taha ad.	Duvara oyularak yapılmış kapısız dolap.
Tahliyetsiz sı.	Oransız, bozuk görüntülü.
Takh ad.	Bostanlarda yabani olarak biten oval yapraklı, boz renkli bir yıllık bir bitki.
Tap ad.	Derman, hal: Tapı kesildi, halsiz kaldı.
Tapıhlamak ey.	Oturduğu yerde kestirmek.
Tapır ad.	İşlenmemiş dağ üstü düzlüğü, plato.
Taplama duvağı ad.	Mayalanmış hamurdan saç ekmeği açmaya yarayan rakete benzer tahtadan yapılmış hacat.
Taslakh ad.	Kabağın iri parçalar halinde pişirilmiş olanı.
Taslamak ey.	Denk getirmek.
Tavsur ad.	1- Taklit. 2- Resim: Tavsurunu çektirdi.
Tazı Taşağı ad.	Karpuz gibi kol atarak gelişen ve üzerinde karpuza benzer küçük sebzeleri olan bir bitki.
Teke sakalı ad.	Yabani tere.
Telbis ad.	Tava gelmiş toprak.
Teletos sı.	Kaba yapılı : Yavaş hareket eden.
Tenelmek ey.	Nemlenmek.
Tepenik ad.	1- Üzüm bağı bellenirken baş parmak ucu iriliğinde topraktan çıkarılarak yenen bir yumru. 2- Kelebek.
Tevap be.	Tuhaf: Tevabıma gidiyor.
Tezikmek ey.	Azmak,kaybolmak, rahatsız edildiği ortamdan gitmek.
Tığ ad.	Sürülmüş harman yığını. Tınaz: "Tığ gibi delikanlı."
Tıncıh sı.	Sinirli, alıngan.
Tıskalı sı.	Hastalıklı.
Tıvgalı sı.	Eser kafalı. Deli Kaçık.
Tik ad.	Serçe yumurtası kadar bükülükteki beş taşla oynanan kız çocuğu oyunu.
Tintin sı.	Yiğini.

Tinton sı.	1- Tutarsız. 2- Zevzek.
Tohana be.	Aşık oyunlarında "şaha"nın al tarafının yukarı gelmesi.
Tohlu ad.	Bir yaşına girmemiş kuzu koyun arası davar.
Tohluman ad.	Tohlu olmaya aday kuzu.
Tohmalamak ey.	Çok yemek yemek sonucu hazımsızlık geçirmek.
Tombakh sı.	Tıknaz, kısa, yuvarlakça.
Top ad.	Davar itlerine verilen elden hazırlanmış yiyecek şey.
Topuç ad.	Tandıra vurularak pişirilen el kadar büyüklükteki tandır ekmeği.
Tozakh sı.	Süsünü saçlarıyla tamalayan. Güzel görünüşlü.
Tozluk ad	Değirmenlerde. un öğütülen yerde unun etrafa dağılmasını önlemek için üst taşı çevreleyen kasnak.
Tökbe sı.	Tok sözlü.
Tökesimek ey.	Tökezlemek.
Tuhmak ey.	Yumularak hedef kaybetmek: bekçiyi görünce ekinin içine tuhtu.
Tum ey.	1- Suya dal. 2- İkiye dal.
Tump ad.	Yüksek yer, keli.
Tutuşturuk ad.	Ocağı, sobayı, tandırı tutuşturmaya yarayan ot, kağıt, ayrık gibi şeyler.
Tuzluk ad.	İğnedenlik, iğne iplik konulan çoğu çanta biçimindeki küçük iğnelik.
Tülek sı.	Kurnaz, fırsatları iyi kullanan, deneyimli.
Tülemek sı.	Kendi kendine tüyünü, kılını dökmek.

(U)

Ucara sı.	Kenar yer, sapa.
Ucuf sı.	Bilgiç geçinen, ince fikirli, şeytani düşünceli.
Uçuk ad.	Ören
Uğunmak be,	1- Çok hızlı dönmek 2- Kriz soncu bayılarak kendinden geçmek.
Ulukh sı.	Çürük.
Urup ad.	1- Dörtte bir 2- Bir kiloluk tahıl birimi: 3- Alna takılan takı.

Uylamak ey.	Gelip gidip rahatsız etmek, oraya takılıp kalmak.
Uymaca sı.	Kavgaya zorlayıcı, kavgacı, uyumsuzluğu huy edinmiş kimse.

(Ü)

Üççeğiz be.	Azıcık.
Üfrülmek ey.	Üfürülerek şişirilmiş gibi olmak.
Ürsümek ey.	Üremek, çoğalmak, gelişmek.
Üsbekes be.	Mutlaka.
Ütüklenmek ey.	Ürpermek.
Üzengilik ad.	Oğlan evi kapısında attan indirilmeden kayın baba ve kayın ana tarafından geline verilen değerli takı.

(V)

Velesbit ad.	Cin arabası, bisiklet.

(Y)

Yağlı sarmaşık ad.	Genelde bahçe duvarları kenarlarında taşların ve çalıların içinde yetişen, kırmızı köklü ısırgana benzeyen uzun ince gövdeli parlak yapraklı bir yıllık bitki.
Yalbırdakh sı.	Yalın, sade. Yalbırdakh tabanca: Kılıfsız halde. Çıplak.
yancıkh ad.	İğ ile ip bükmeyi kolaylaştırmak için boyundan bir askıya tutturularak diz üzerine gelecek şekilde yapılmış küçük önlüğü benzer meşinden yapılmış hacat.
Yanıç ad.	Yengeç.
Yanır ad.	Fazla yük taşımaktan oluşan sırt yarası.
Yaşar ad.	Bir yaşındaki erkek dana.
Yarım buçuk sı.	Dörtte bir.
Yarlık ad.	Yemek sırasında bebeklerin üstünü başını kirletmemesi için boğazına geçirilen salya önlüğü.
Yarma ad.	Sohularda dövülerek kabuğundan (kepeğinden) ayrılmış buğday.
Yarmak ey.	İsimle birlikte kullanılır. Kümes yarmak, ev yarmak gibi. Hırsızlık etmek anlamına gelir.
Yarnak ad.	Toprak damlarda güdüklerin üzerine atılan yarılmış ağaç parçaları.

Yasamak ey. Yatırmak, formunu bozmak: Sel gelmiş bütün tarlaların ekinlerini yasamış arklarını bozmuş.

Yavşan ad. İnce dallı, boz renkli çok yıllık bir bitki.

Yavu sı. Yavru gibi etrafından habersiz, saf, deneyimsiz.

Yavuncumak ey. Yalvarmak, sızlanmak.

Yebeşmek ey. Eşleşmek.

Yektaptan be. Birden bire, durup dururken. Aniden.

Yektirmek ey. Akasayarak, topallayarak, sekerek yürümek.

Yelemik ad. Ekenek içindeki ot ve benzeri şeler. Bu yıl ekin bitmedi. Yelemik getirdi.

Yelyepelek be. Alelacele.

Yemlek ad. Yem dökülen yer. Tuzak çevresine ve evsin karşısına dökülür.

Yemlik ad. İnce uzun yaprakları olan. Yaprakları ilkbaharda yenen bir ot çeşidi.

Yeygi ad. Her türlü yiyecek şey.

Yılgın ad. Daha çok büyük akarsu yataklarında ve odacıkları üzerinde yetişen açık eflatun renginde çiçekleri olan, bir bir buçuk metreye kadar uzayan çok yıllık bir bitki.

Yırılmak ey. Yırtılmak. Yarılmak.Bir defasında çuvalın ortası yırılmış buğday köye kadar akmıştı.

Yiğini sı. 1- Hafif 2- Zayıf karakterli, kişiliksiz.

Yivrik sı. Gayretli, çalışkan.

Yoğa sı. Beceriksiz.

Yolaç ad. Küfle, tandır deliği.

Yorakh ad. Çarıkta saya.

Yosmak ey. Saman ve benzeri yığıntıları bir kenara toplamak, çekmek.

Yoymak ey. Yorumlamak. Daha çok rüyalar "yoyulur".

Yörelik ad. Değirmen taşının kenarındaki tozluğun dışında kalan boşluklar.

Yutuklamak ey. Yemek yerken lokmaları tam çiğnemeden alel acele sokuşturmak.

(Z)

Zabdetmek ey. Frenlemek, eğlemek, kontrol altına almak.

Zabın sı. 1- Zayıf. 2- Fakir aç: "İt kapıda zabın gerek".

Zahar bağ. Zahir, görünüşü göre.

Zahra ad. Zahire, yiyecek, tahıl.

Zavar ad. Arpa, burçak, fiğ gibi ürünlerin öğütülerek hayvan yemi şeklinde kulanılır hale getirilmiş olanı.

Zavurtlamak ey. Köpekler için kullanılır. Hayvana cesaret vermek amacıyla yapılır. Bir tezahurat biçimidir. Sürüye dalan kurdun ardından çoban köpeği zavurtlanır.

Zavurtu ey. 1- Patırtı, şamata 2- Kuru sıkı.

Zayahıl be. Bayılacak kadar yorularak kendinden geçmiş durumda olan.

Zerze ad. Asma kilitlerin takıldığı kol.

Zıbıldakh be. Bir ailede tüketici kesim, kalabalık çocuk topluluğu.

Zığarcı - Zıllıcı sı. Mızıkcı.

Zıppa sı. Zibidi (yersiz ve zamansız davranışları olan)

Zimzort be. Sipsivri, tekbaşına, bomboş.

Zingirdemek ey. Sallanmak, titremek.

Zirzibil be. Toz toprak.

Ziyanlıkh ad. Zarar, ziyan.

Zohurdamak ey. Zonklamak.

Zur ad. Şans.

KARAÖZÜ'DE KULLANILAN DEYİMLER VE ATA SÖZLERİ

(A)

Abdalın yoldaşlığı köyü görene kadar:	Arkadaşlığı, yoldaşlığı çıkarı doğrultusunda. Samimi değil.
Acın koynunda sokum mu eğlenir?	Olacak şey mi ?
Acın yatıp gücün kalkmak:	Yarı aç yarı tok yaşamak.
Acı zulum :	Zar zor. İte kaka. Düşe kalka.
Aç koma hırsız, çok söyleme arsız edersin:	Öğüt niteliğindedir. Aşırılığın getirdiği kötü sonuçlar için söylenir. Sivri davranma,
Açlıktan it kırkıyor:	Aç. Fakir. Yoksul.
Ada bak ada, ad da çente çırpan:	Adı çıkarcı ve cimriliğe çıkmış pinti kimseler için söylenir.
Adamdan adam olur adı bir uşak, Deveden deve olur adı bir köşek:	Bir uyarı niteliğindedir. Büyük olaylar küçük hadiselerden çıkar. Hadise ufak diye görmezlikten gelinmemeli. Hemen üzerine gidip büyümeden önlemeli.
Adam saydık eşeği, alnımıza değdi taşağı:	Eşek çıktı insan bildiklerimiz.
Adı büyük, ardı kovuk:	Kalıbının adamı değil. Kof.
Adını sen söyle:	Adı hatırlanamayan olay ve olay kahramanı için söylenir. Sen hatırlat.
Ad var ırızvan yok:	Faili meçhul.
Ağ alnımın kara yazısı:	Başımın belası.
Ağam da bir cıdırlı ki kuyruğundan kıl ayrdımıyor:	Zekeriya Kocagillerden esas adı Mustafa fakat lakabı Tıtıtı olan bu adamın Kirbe adında küçük bir kızı vardır. Kirbe'yi Doğanaylardan komşuları Mıllıhüseyin (Molla)

	çok sever. Zaman zaman da takılır. Hatta şöyle bir beyiti de gelir gider çocuğa öğretmeye kalkışır. "Anam pişirir pıt pıtı/Babamın adı Tıtıtı.
	Kirbe çocuk ya getirir bunu babasına söyler. Herif, "sus kezzap" deyince; "ağam da bir cıdırlı ki kuyruğundan kıl aldırmıyor" der.
	Daha sonraları kendine laf söyletmeyen sinirli, alıngan olanlar için kullanılır.
Ağamın dağları gözüktü:	Yılmazlardan Hacı İsmail ile kardeşi Kubat Pehlivan'ın Dağ Tarla mevkiinde bir tarlaları vardır. Analarının malı olan bu tarlayı bölüşemezler. Gubat güçlü kuvvetli olduğu için kendine çok güvenmiş olmalı ki gidip tarlayı sürer. Hacı İsmali de oğlu Sabrı'yı da yanına alarak tarlaya müdahale ederler. Kavga çıkar. Hacı İsmail tutar Sabrı Gubat Pehlivan'ı bıçaklar. Olay köye Gubat Pehlivan öldürüldü şeklinde yansır. Hadiseyi duyan Gubat Pehlivan 'ın oğlu Nenni Ali (Ali Yılmaz) ata atlar babasının yanına varır ki durum duyduğu gibi değil. Fakat ortalık kan gölü. Babası etraftaki toprakları elleriyle tırnaklamış yığmış. Çırpınıp durur. Ali oradan her ne hal ise geri döner. Yarı yolda, Ordu Beleni'nde akrabalarıyla karşılaşır. Halası Fatma (Ehrime) ağlamaklı "Ali'm ne oldu ? Baban nasıl? Öldü mü?" diye sorunca Ali bir türkü kaldırır. Yanık ta bir sesi vardır. "Bibim Ağam karşıki dağda. İşte şorada. Az daha yukarı çıkıp sesini uzatarak; "Ağam ağam'ın dağları gözüktü" diyerek hem ağlar hem de havadis verir.
	Daha sonraları ne yapacağı belli oldu anlamında kullanılır.
Ağaların yaya yürüdüğü, hatunların yavan yediği zaman:	En kötü zaman. Mart ayı için söylenir. Bütün kış stoklarının bitmek üzere olduğu kasdedilir.

Ağım ağım ağlamak:	Üzüntüsünü ağlayarak açığa vurmak. O haliyle yakınmak.
Ağır yanımın askısı oldu:	Sürekli yük olan, istenmeyen ağırlık, külfet.
Ağ it kara it hepsi bir it:	Farklı değil, ikisi de biri birinden kötü.
Ağrı gelmek:	Hayvanların toplu halde hastalanması, telef olması, kırılması.
Ağzı geçmek:	Başlangıçtaki hızını kaybetmek. "tandırın ağzı geçti." (Sıcaklığını kaybetti).
Ağzına bit düşmek:	Bakıma muhtaç birinin düştüğü en kötü durum.
Ağzına taş almak:	Haksızlığını kabullenip susmak.
Ağzında bulunmak:	Ölenler için verilen geleneksel " ağzını açtırma" yemeğinde edilen duaların, yapılan hizmetlerin yerini bulması istemi.
Ağzında çoğalmak:	Midesi kalkmak.
Ağzından çıkanı it yese kudurur:	Kendini kaybedecek şekilde sinirlenerek etrafına ağır hakaretlerde bulunanlar için söylenir.
Ağzı zampara kesmek:	Yerli yersiz, doğru yanlış laf etmek, atmak, kesmek.
Ahiret suali sormak:	Gündem dışı gereksiz laflar etmek.
Aklı ermeyenin koyununu gütme:	Cahil biriyle ilişkiye girme.
Akşamdan kalmış aş gibi kendini ortaya atmak:	Münasebetsizce davranmak.
Alacağına nasılsın diyene demir gibiyim. Vereceğine iki iyilik bir arada olmaz:	Vereceğine gevşek olanlar için söylenir. Vermek almak kadar kolay değildir. Münasebetlerde bu gerçeği göz ardı etmemeli.
Ala karda boz dumanda:	Her halukarda, sınır ölçü tanımadan.
Al allah delini zapteyle kulunu:	İçip dağıtan ya da bu tür davranış bozukluğu gösterenler için söylenir.
Alası dışına:	Art düşünceli değil. Her türlü kötü yanı orta yerde.
Alem anama ehtaç babam da kara eşeğe:	Tercihini yanlış yapıyor.

Aleme dilli dibiş olmak: Herkesin diline düşmek.

Alhoyun tazısı gibi her gidenin ardına düşüyor: Olura olmaza koşuşturuyor.

Alımını almak: 1- Olabilecek en kötü sona varmak 2- Belasını bulmak.

Alıyor ele düşüyor yola: Olayları tam olarak anlamadan; doğruları yanlışları biri birine karıştırarak herkese yayıyor.

Ali evlendi Güllü gelin oldu: Her şey bitti. Mutlu sona ulaşıldı, gene de habersiz.

Allah ağzından işite: Temenni. İsteğin yerine gele.

Allah amelince farşeyleye: Bir tür beddua. Allah ameline göre vere. Yaptığın kötü şeylerin (edim-fiil) cezasını çekesin.

Allah delisi: Zır deli.

Allah hayırlısını tepseyleye: Hayırlısıola.

Allah kızınla komşu oğlunla ordu ede: Mutlu ol.

Allah yüzüne baktı: Talihi yaver gitti., şansı açıldı.

Alnına altın mı taktılar? Kahır niteliğindedir ? İhbar ve şikayette bulunanlara söylenir. Ödül mü verdiler gibi gizili bir tepki taşır.

Altmış yaşından sonra yaşamak ta namuzsuzluk değil mi?: Kayseri'de bir ihtiyar manifaturacıdan kumaş istenir. Adam kalkıp rafa yönelir. Bir sandalyanın üzerine çıkıp istenilen şeyi aşağıya indirmeye çalışır. Ancak dengisini kaybedince paniğe kapılır. Kendi kendine feleğe kızarak böyle söylenir. Daha sonraları yaşlılar yapmak isteyip de yapamadıkları iş için bu deyimi kullanırlar.

Anan ardına kil çalsın: Yanlışlar yapıp çözüm yollarını tıkayarak sonucu aleyhine çevirmiş ve bundan sonra da halledilmesi imkansız hale getirilmiş şeyler için söylenir.

Anan sarmısak baban soğan nerden oldun kel doğan: Senin toplumdaki yerin belli. Saklamaya gizlemeye çalışmana gerek yok. Hakkında bütün kötü ayrıntılar biliniyor.

Ananın koyduğu adınan duruyorsun: Hayat deneyimin az. Tecrüben yetersiz.

Ancak bu atı " Bekteş" alıştırır: Ahmet ve Bekteş " (Bekir) Yılmaz akrabalarına göre biraz daha fazla toprakları olan iki öz kardeştirler. Küçük yaşta öksüz kalırlar Amcaları Gubat Pehlivan bunları yanına alır. Ancak yazın çalıştırır kışın üvey ablaları Ede'nin Kızı Ayşe'nin yanına gönderir. Bu durum bir kaç yıl devam eder.

Gene tek düze bu tür yaşamın birinde Ahmet, Gubat Pehlivan'ın yanına gitmiş "Bekteş'de Ablasının yanındadır. "Beşteş" amcasının yanına gitmek istemez. Ancak Mart ayı gelmiş işin ucu gözükmüştür. Gubat Pehlivan Ahmet aracılığıyla "Bekteş'e" gelmesi için durmadan haber yollar. Bir sonuç alamayınca da "Bekteş'in" zayıf taraflarını kullanmayı dener. Bilir ki "Bekteş" evdeki atı çok sevmektedir. Bu onun en zayıf taraflarından biridir. Eğer at faktörünü iyi işlerse bu direnişi kırabilir. Ahmet'e, "git "Bekteş'e" söyle at'ın bu yaza hazır olması gerekli ondan başkası bunu başaramaz" der. Ahmet de hemen gelir "amcam diyor ki Bekteş gelsin artık. Zaman geçiyor. Gelsin de atı alıştırsın ancak bu atı "Bekteş alıştırır" der.

O günden itibaren dolduruşa getirilmiş, kullanılmak istenilen kimseler için söylenir.

Andun işi: Çürük iş.

Anlaşıldı pederin bayraktar olduğu: Sonucu zorlanmadan kolayca tahmin edilen olaylar için söylenir. Davranışlarıyla neler yapabileceğini belli etti.

Apırcın olmak: Apışmak, şaşırmak, paniğe kapılmak.

Aralarından teker geçmek: Eşit oranda biri birine benzeyen iki ayrı yarı. Kağnı tekeri geçmiş öküz dışkısına benzetiş.

Arefe'ni ineği gibi dizilmek: Arslanlardan Mede Süleymanı'ın kayın babası olur Arefe adlı birisi vardır. Hüseyin Aslan'la evleri bitişiktir. Bu ev talihsiz bir şekilde yanar. Köylüler yetişip yangını söndürürler. Ancak evden ahıra duman sızdığından Arefe'nin üç ineği de dumandan boğulur. Halk inekleri ahırdan çıkarıp yolun kenarına dizerler. Böylece Arefe'nin ineği gibi dizilmek deyimi buradan kalır. Bu tür felaket ya da zincirleme kazaya uğrayanlara bu deyim kullanılır.

Ardından huylu: Çok sinirli. Alıngan.

Ardını Kayseri'ye kapı etmek: İsteklerini kavga edercesine, yüksek bir sesle yerine getirmek çabasında olanlar için söylenir.

Ardının çakıldağı ile işe karışmak: Beceriksiz birinin ciddi bir işi yapmaya kalkışması halinde söylenir.

Ardını öbür tarafta çaldır: Defol git.

Arı yemek karın doyurmaz: Varlıklı olmadığı halde pahalı yaşamak isteyenler için söylenir.

Ark atlamaz hendek geçmez: İş yapmaz, işe yaramaz, inatçi biri.

Arkadaşların Çardaklı'da çarpışıyor: İsti derlerdi. Esas adı İsmail Dalak olan bu kişi on iki yaşına kadar yürümez. Annesinin omuzundan da inmez. Devamlı omuzda gezer. Bu tür seyahatların birinde annesiyle şakalaşmak ister. Sağa sola sallanarak ana düştüm. ana düştüm der. Anası da "sus numussuz. Adil Ağanın köpeği. Ahrenlerin (yaşıtların) Çardaklı'da çarpışıyor, sen hala omuzumdasın"diye şikayetlenir. Daha sonra kişilik karşılaştırmalarında kullanılır.

Ar namus, ter temiz: Her türlü kötü geçmişi biri birine karışmış kimselerin gene de temiz gözükmeye kalkışmaları halinde söylenir. Utanma duygusu kaybolmuş, arlanmaz.

Arpalamış yorgalamış: Görmüş, geçirmiş, deneyimli.

Asil azmaz bal kokmaz, kokarsa yağ kokar, onun da aslı ayrandır: Aslına bak. Asalet konusu irdelenmiş.

Aslında olan tırnağında getirir: Kişinin genlerinde taşıdığı özellikleri eninde sonunda mutlaka açığa çıkar.

Aş bişik oynamak: Evcilik oynamak.

Aşığın yok yer süpürüyorsun: Nasıl aşığı olmayan birinin aşık oynamaya kalkışması çelişki yaratıyorsa senin davranışlarında buna benziyor. Çelişiyorsun.

Aşık atmak: Boy ölçüşmek.

Ata binmek bir ayıp, inmek iki ayıp: İki yanlışı birden yapma.

Atta karın, yiğitte burun: Bir değer ölçüsü. Atın karınlısı, yiğidin iri burunlusu iyidir.

Atı katırı tepişmek: Horantası kalabalığı fazla olmak.

Atlı gidiyor gidiyor da yaya da gidiyor: Varlıklı birinin yaptıklarını fakir birinin de denemeye kalkışması halinde düşdüğü zor durumlar için söylenir. Ayağını yorganına göre uzat.

At yiğidin altında aksar: Mutlu son işini iyi bilenindir.

Aş tuzuyla tuz da kararıyla: Uyarı. Ölçüyü aşma.

Ayağı yer tutmak: Destek alacak birini ya da tutunacak bir şey bulmak.

Ayakları suya inmek: Umudunu azaltmak, yelkenleri indirmek.

Ayaz beyin çardağı: Soğuk yer, soğuk mekan. "O evde oturulmaz ayaz beyin çardağı gibi".

Ay bacayı fırlandı: İş işten geçti.

Ayrandan aşağısı su daha ne olacak: Ondan da kötüsü olmaz ya.

Azrail oğlan dağıtıyor demişler de oğulcuğumu almasa demiş: Faydadan çok zararı dokunma ihtimali fazla olan şeyler için söylenir.

(B)

Baba oğluna bağını bağışlamış da oğul babaya bir cıngıl üzüm vermemiş.	Nankör.
Babasız oğlan doğurtmak:	Çok acı, çok soğuk gibi olağan dışı durumlarda söylenir. "Adama babasız oğlan doğurtuyor".
Bacılık olmak:	Daha çok kadınlar kullanır. Arkadarş olmak. Samimiyeti ilerletmek.
Badi gibi uyumak.:	Eşeş Memmet'in anasına Badi derler. Çok uyuyan biridir. Çok uyuyanlar buna benzetilir.
Baklavayı yediysek sinisi meydanda:	Saklımız gizlimiz yok. Ne yaptıysak orta yerde.
Baktım ki kef, anladım ki Kerem:	Her arefe mezara gidilir. Ben de Dedem Bekir Ağa'nın mezarını ziyarete giderken annem Hüsne babasını kasdederek: – Deden Kerem'in mezarını da ziyaret et. Toprak at. Fatiha oku. Mezarını biliyormusun? Baş ucunda kum taş var. Şaşırma ha" dedi. Ben de Bekir ağa'nın mezarını ziyaret ettim sonra Kerem dayımın mezarını ararken bir kum taş gördüm. Fatiha okudum geldim. Benim eve geldiğimi öğrenen annem Hüsne: –Kerem dayının mezarını buldun mu ? Alim dedi. – Buldum ana. Kum taşa baktım ki bir kef var. Anladım ki Kerem dedim. (Kerem Ali) Olayları net, tam ve belirgin bir şekilde anlatamayanlar buna bezetilir.
Baktın yarin yar değil / Terketmesi ar değil:	Daha çok evlilikte anlaşamayan çiftler için kullanılır. Analaşamıyorsan ayrıl.
Baltası küdükten çıkmak:	İhtiyacı kalmamak.
Bana göre hava hoş gün mülayim:	Benim için farketmez

Bartıl kıstırmak:	Rüşvet vermek.
Başı kayısı olmak:	Başının derdine düşmek.
Başına amel olmak:	Başına bela olmak.
Başına çıkmak:	Belanın büyüğüne uğramak.
Başına çökmek:	Irzına geçmek.
Başına tünemek:	Başından ayrılmamak.Başına birikmek.
Başındaki şapkasıyla dövüşmek:	Gerilim içinde, çok sinirli, geçimsiz biri için söylenir. Kendi kendisiyle barışık değil.
Başını bağrını yemek:	Bir aksilik olduğu zaman söylenir. Beddua niteliğindedir.
Başını görmek:	Sadece kendi dertleriyle uğraşmak. "İşten başını göremiyor".
Başlı kıçlı yatmak:	Aynı yatakta başları ayrı ayakları bir arada yatmak.
Baş yok buğ yok:	Lidersiz. Disiplinsiz.
Bekle beyli hanı kal konur (Duman rengi) daylak:	Süresi belirsiz bekleyişler için söylenir.
Beli berk:	Arka çıkanı çok. Güven vereni fazla.
Beni diyenin bendesiyim, beni demeyenin ben nesiyim:	Beni seveni ben de severim. Bir adım varana iki adım varmak gibi bir şey.
Ben karıya müslüman dememem ama her müslümana da bir tane gerekli:	Burada kadına karşı bir güvensizlik sözkonusu. Şerlat ağzıyla söylenmiş bir deyim. Karaözü'ye dışarıdan gelmiş olmalı.
Bemin şansım iki de biri eşeğinki:	Şansım yok. Talihsizim.
Ben ölenden sonra ağlayan göze edeyim:	Sağlığında kıymeti bilinmemiş, değer verilmeyip önemsenmemiş, öldükten sonra ölenin ağzından onun yerine söylenen bir deyimdir. Kadri kıymeti bilinmedi.
Berk tut:	Sıkı tut. Ciddi ol.
Bes belli bezir bardağı:	Herkesin bildiği gibi açık.
Beste girmek:	Bahse tutuşmak.
Beş kuruş için kulağını deldirmek:	Hasis, pinti, cimri. Çıkarı için her şeyi yapmak.

Bey belirsiz meydan üssüz: Otarite boşluğu var. Kimin ne yaptığı belirsiz.

Bey etti de hatun mu oldun: Karaibrahim'in karısı, Karaoğlan'ın kızı Hatta (Hatice) Alosman'ın karısı Hüsne'den yün almaya gider. Orada ben yünü seçip alırım der. Hüsne karı da Baban Dağarcık anan Halime. Bey etti de hatun mu oldun şeklinde karşılık verir. Kendini ne sanıyorsun haddini bil kendine gel.

Beyli gavurun torbası gibi karıştırmak: Başkasına ait bir şeyi karıştırarak dağıtmak durumunda olan kimselere söylenir. Ölçüleri sınırları aşıyorsun. Sana ait olamayan bir şeyi karıştırma.

Beyni gibi pişmek: Çok iyi pişmek.

Bile bile eşek olmak: Bile bile yalan söylemek. Ya da bile bile yalancıdan yana olmak. Bir kötülüğü bilerek yapmak.

Bilen bilir bilmeyen bir dal mercimek sanır: Mesele dışarıdan gözüktüğü gib değil. Konunun herkesçe bilinmeyen ayrıntıları da var.

Bilmediğim yere varsam da bildiğim kadar övünsem: Kişiliğini saklamaya çalışan sahte davranışlı övüngeç kimseler için söylenir. Atıyorsun.

Bir ağız: Tam olarak emin olunmayan. üzerinde fazla durulmayan söylenceler için kullanılır. " Bir ağız öyle duydum".

Bir baş bir kıçı değer: Eskiden köylük yerde odalarda otururlurdu. Buraya dışarıdan kim gelirse gelsin kafası kapıdan gözükür gözükmez ayağa kalkılır yer gösterilirdi. Bazı kendini bilmezler bu töreye uymazsa onlar için söylenir. Terbiyesizlik etme. Haddini bil.

Bir çizim yer: Kara sabanla bir "hat" gidecek kadar yer. "Köyde bir çizim yerimiz" yok.

Bir dala: Kısa bir zaman kesidi. "Erişteyi çok kaynatmaya gelmez. Bir dala kaynatıp indirecek sin".

Bir dana bir nahırı boklar: Seçkin bir topluluğun içindeki kötü birinin yaptığı çirkinlikler için söylenir.

Bir eli kalbur bir eli sarat: Döküp saçan, savruk biri.

Bir etek para: Çok para.

Bir it bir deriyi sürür: Üstüne düşeni iyi kötü yerine getirecek kadar yeteneği olan.

Bir kuş bir çalıya düner: Başka sığınacak yeri yok.

Bir şeyi bir damdırası: Hiç bir mal varlığı yok. Fakir.

Bitli kaşınınca aç ısmınırmış: İkis de biri birinden yoksul.

Biz topal eşek mi sürüyoruz? Farklı bir şey mi yapıyoruz ?

Boğaz avradı: Boğazına çok düşkün biri.

Boğazın çift demiriyle mi delindi ? Yüksek sesle konuşanlar için söylenir.

Bokuna ilayıh osuruk: Layıkı olduğun.

Bok sakal emkek: Küçük düşürmek.

Bor bor bozulamak: Bocalamak, kök sökmek, zorlanmak.

Boya vermek: Cezanlandırmak, "O boyasını aldı".

Boyunca boka düşmek: Durduk yere başını belaya sokmak.

Boyun uzun yakışırsın halaya/Bu akılınan boşuna giden silaya: Bu akıl akıl değil. vazgeç.

Buğunu almak: Bunalımdan kurtulmasına yardımcı olmak.

Bunluluk belası: Bunalım sonucu.

Büküdü, büküdü: Yalnız başına kullanılmaz, Sonuna bir fiil getirilir. Mesela: Yağdı, oynadı, gitti gibi. Biteviye, devamlı, "Yağmur büküdü büküdü yağdı".

Buyrulmadık yumuşu puşt oğlan tutar: Üstüne olmayan, kendini ilgilendirmeyen konularda öne çıkarak onu yapmaya çalışanlar için söylenir.

Davet edilmediği halde davete gitmek gibi.

(C)

Canına sefa bulmak: Fırsat bilmek.

Ceğet ceğet aradı : Köşe bucak aradı.

Cehennemin dibine denilmez: Cehennem beri kırk konak öte denilir.

Cinganı sınamak: Alamettinli Deli Hafız adında biri vardır. Kimseden korkmaz. O dönemde Kayseri'ye elini kolunu sallayarak gider gelir. Karaözü'den bazıları bunun yoluna bile çıkar. Halini hatırını sorar. Biraz da hatırlıca biri olmalı. Ardında devamlı taşıdığı bir zili vardır.

Deli Hafızın varlığından cesaret alan Alamettin'liler "Kızboğan'da" (Belin Bayşı'nın öte yanı) Karaözü'lü çobanları döverler. Bu durum köye başka türlü yansır. Köylü toplanır oraya cenge giderler. Bu arada bu gün ocağı geçmiş (Avculardan) Koca Musa diye birinin çingeneden aldığı bir tek tüfeği vardır. Adını "cingan" koymuştur. Tüfeğini alıp doğruca savaş alanına varır. Orada iki köyün ileri gelenleri olayı önlemek için aracılık yapmaktadır. Bunlara hitaben; "çekilin ağalar. Deli Hafız'a kurşun geçmiyor diyorlar şuna " cingani bir sınayım" der. Cingani sınamak deyimi buradan kalır.

Cıdıyı dikmek: İnatlaşmak.

Cırrıh tutturamamak: Tutunamamak. Düzen kuramamak. Dikiş tuturamamak.

Cırıt gibi: Çarçabuk. "Cırıt gibi geldi".

Cört cört etmek: Halsiz, yorgun, ve hasta olup da normal yürüyemeyenler için söylenir.

Cücüğünü yiyip yuvasını üssüz bıraktı: Ocağını, yuvasını yıkacak kadar yiyip bitirdi. Ocağına incir dikti.

(Ç)

Çadır karıştı: Ortalık biri birine girdi. Çingene yaşamını andırdı.

Çağlar bile: Kadir Kahya (Erdoğanlardan) Tilkideresi'nde eski bir değirmeni onarıp yeniden çalıştırmayı düşler. Bu değirmenin bendi Kayadeğirmeni'nin oralardadır. Alamettin'li Deli Hafız Kayadeğirmeni'nin ikincisini yaptırınca bu değirmenin bendi bozulur. Kadir Kahya'da başka bir bent yapmayı planlar. Yukarı bendin az ilerisine, böğürtlenlerin bulunduğu yere bir bent yapmayı, çalı çırpılarla suyu yükselterek kaybolan değirmen kodunu yakalamayı tasarlar. Odasına gelen misafirlerine sürekli bu projesini açar.

Bir sabah Zeybek'le (Kabaklardan), Feyzullah Çavuş (Çarıklı Mehmet'in babası) yoldan geçerlerken Kadir Kahya'nın bacasının tüttüğünü görürler. Zeybek der ki:

– Aha şu herifin odası kuvvetlice yanıyor. Gitsek şekerli bir kahvesini içeriz. Fakat Fevzullah Çavuş dikkat et de o ne derse peki diyelim. Ağzını sıkı tut ha.

Odaya girilir. Kahveler içilir. İş sohbet faslına gelince Kadir Kahya lafı döndürüp dolaştırıp değirmene getirir. Sonunda projesini bunlara da açar.

– Zeybek bu bentten bu değirmene su çıkar mı ? Ne dersin ?

– Kadir Kahya, çağlar bile.

– Sen ne dersin Fevzullah Çavuş ?

– Fevzullah Çavuş az önceki kavli unutarak

– Olur mu yahu. O zat-ı Şahanelerine mahsus deyince.

Kadir Kahya aniden parlar. Fevzullah Çavuş'a dönerek:

– Kalk şuradan pezevenk diyerek her ikisini de odadan kovar.

Kapıyı çıkarken Zeybek, Fevzullah Çavuşa:

– Demedim mi sana Memo der. Odayı terkederler.

Bundan sonra Karaözü'de "çağlar bile" ve " Zat-ı şahanelerine mahsus" öyküsü sürekli anlatılarak deyim haline dönüştürülür. Daha çok olmayacak şeyler için kullanılır.

Çalışı çalışı alt oturuğa oturduk: İhtiyarladık.

Çarpanası çark çalıp bitleri semah ediyor: Başını kaşıyacak vakti yok. işi başından aşkın.

Çene deyince yatıya gidiyor: Laflamayı seviyor.

Çenesine hırsız taşı değmek: Gevezelere edilen beddua.

Çenet but but etmek: İki bacağından tutup ayımak. Daha çok parçalanmış tavuğu benzetmek.

Çente çırpmak: İliğine kadar sömürmek. Tufeyli. "o ne çente çırpan biri ki"

Çerçi çağırtmıyor, eşek anırtmıyor: Söz hakkı tanımıyor. Konuşma fırsatı vermiyor.Geveze.

Çillikli Çavuş : Erkeksi davranışlar gösteren kız ya da kadınlar için söylenir.

Çobanın gönlü olursa tekeden "köremez" çıkarırmış: İsteyince neler yapılmaz ki.

Çöllük çatmak: Bir iş başarmak. " O kadar sene çalıştı bir çöllük bile satamadı"

Çuluyla tavşan avlatmak: Acımasız olmak.

(D)

Dadandın darı ekmeğine: Alıştın.

Dağda gezen s.... sazan: İpini koparan.

Dağı görüp tavşan, puru görüp tilki olmak: İkili oynamak. Çifte standartlı.

Dağlara aman deme beğlere aman de: Seçeneğini iyi yap.

Dah dah delisi etmek: Dalga geçerek şirazeden çıkarmak.

Dahdiri daylak: Tipsiz, sevimsiz, oransız.

Dalına binmek: Zayıf tarafını bularak üzerine varmak. Aman vermemek.

Danayı yiyen kurda benzemek: Yaptığı iş sonucu tanınmaz hale gelmek. Kötü bir görüntü vermek.

Daşşah gıldırdatmak: Sudan bahaneler bulup mazeret göstermek.

Davetsiz gelen döşeksiz oturur: İtibar görmeyeceğin yere gitme.

Değirmen şakşakası gibi şakırdamak: Kimseye konuşma fırsatı vermemek.

Değnek atlamak: Yemin niteliği taşıyan bu hareket ortaya konulan değneğin üzerinden atlanarak gerçekleştirilir. Verilen sözden geri dönülmez.

Dek duran depik yemez: Sebepsiz değildir. Bir nedeni olmalı.

Deliden akıllı cevap: Umulmuyacak insanlardan umulmadık biçimde alınan güzel sözler için denir. Haklı söz.

Delinin malı akıllının kursağında gerek: Hesabını kitabını bilmeyenler için söylenir.

Delinin pazarı mı olur: Güven verici değil. Güvenilmez.

Deliye geçit yoklatmak: Denek olarak kullanmak.

Deliye kim sahip; sahibi sahip: 1– Deliye sahibinden başka kimse sahip çıkmak istemez. 2– Kendilerinden birilerinin yaptığı yanlışların ve hataların hoşgö-

	rüyle karşılanması gerektiği olgusuna bir bakış açısı getirilmek istenmiş.
Deliye yel vermek eline bel vermek:	Dolduraşa getirmek, kışkırtmak, tahrik etmek.
Deliynen gitme yola, başına getirir bela:	Deliyle bir arada olup ona güvenme.
Delme takma:	1- Biri biriyle ilintili, iç içe. 2- Akraba.
Demirin kertiği:	Dönüşü olmayan, mutlaklık.
Derdin bir olsa yanmaya ne var:	Derdi çok.
Dere davulu gibi ötmek:	Bağırırcasına, başkalarını rahatsız edercesine sürekli konuşmak.
Dert söyletir fırgat ağlatır:	Dertli,sıkıntılı.
Derviş ölür lilallah kesilir:	Sebep ortadan kaldırılırsa huzursuzluk kalmaz.
Dışarı çıkmak:	Tuvalete gitmek.
Dibi görünmeyen suyu boylama:	Ne olacağını bimediğin işe girişme.
Dikeni çıkmak:	Sıkıntılarındankurtulmak.
Dilini dibine sok:	Çam devirip münasebetsizlik ediyorsun. Konuşma. Diline sahip ol.
Dinci tok tuzu kuru:	Keyfi yerinde.
Din düşmanı olmak:	En büyük düşman durumuna düşmek.
Dişinin kirini somurmak:	Daha çok beslenme giderlerinden kısarak para biriktirenler için söylenir. Cimri, pinti, hasis biri durumunda olmak.
Dizin dizin sürün:	Beddua. Ayakların tutmayacak kadar perişan olasın.
Doğru ne doğru. Doğrudan direk olur:	Her zaman ve her yerde doğru olunmaz. İnsan bazen ortama uyarak manevralar yapabilmeli, politik davranabilmeli.
Doğru oynadın da dolambaç mı kaldı:	Kolayca yapılabilecek bir işi dolaştıranlar için söylenir. Fantaziye kaçma, kestirmeden hallet. Uzatma gibi bir uyarı da taşır.

Doyduk donanıncaya kadar düğün son olur:	İşine ağır.
Döklüm döşek:	Her bir şeyi ortalıkta, etrafa saçılmış vaziyette. Dağınık, Düzensiz
Dört duvarı yok:	Ne yapacağı belli değil, dengesiz, kaçık.
Düğünde Fatmacığa kim bakar:	Kim kime, dum duma.
Dürzü dürzü bulur meyhanede, orospu orospuyu bulur kerhanede:	Kötüler kötülüklerin kaynağını kendi ortamı içinde bulurlar.
Düven öküzü gibi:	Kararsızca yiyen, obur.
Düven öküzünün ağzı bağlanmaz:	Bal tutan parmağını yalar.

(E)

Ebcette sekiz yanlışı var:	Okuması yazması az.
Ebem hasta diyene yetmez:	Miktarı adedi çok az, herkese yetecek kadar değil. "Daha fazla bulundur" şeklinde bir uyarı.
Edemi gör beni gör:	Arasında fark yok. İkisi de aynı.
Edi ile büdüd kaldırmak:	Başındakiler dağılmak. İkisinden başka kimse kalmamak.
Eğrek yeri:	Her çeşit hayvanın uğradığı bozulmuş otlak ve sulak (hayvanların sulandığı) yer. Doğallığını ve özelliğini yitirmiş mera.
Eğri mastardan doğru çizgi çıkmaz:	Doğru olmayan kimselerden doğruluk beklenmemeli,
Ehmal almak:	İhmal etmek.
Ekmeği ekmekçiye yaptıracak beş ekmek de üste verekceksin:	İşi bilene yaptıracaksın.
Ektiğim nohut biçtiğim nohut şehire vardın da leblebi mi oldun?	Ne olursan ol aslını inkar etme.
El delisiz yol çalısız olmaz:	Her olasılık hesap edilmeli.

Elden ayağa kalmak:	İhtiyarlamak.
Elden oğul olmaz külden tepecik:	Yapmacık hiç bir şey tabii olanının yerini tutmaz.
Ele güne malamat olmak:	El aleme rezil rüsva olmak.
El elin eşeğini türkü çağırarak arar:	Başkalarına fazla güvenme. Kendi işini kendin yap.
El eli yur, el de yüzü:	Yapılan iyilik yerde kalmaz.
Elentiyi yemsinmez:	Küçük çıkarların değil büyük vurgunların adamı.
El gördüye:	Özen gösterilmeden yapılan, göstermelik.
Eli kanda başı kilde olmak:	Çok meşgul olmak.
Elimdekini aldın ezberimdekine ne diyeceksin:	Meneş Himmet çok okuyan biridir. Karısı Gürcü de buna kızar. Bir gün oğlu Hüseyin çıralığı üfleyince Meneş kızıp böyle seslenir. Her şeyime karışılıyor.
Elimi iyiliğinen vurayım:	Bir art düşüncem yok.Kötülük düşünmeksizin uyarmak istiyorum.
Eliminen ağrıya kaldım:	Başıma bela ettim.
Elinin ağrısını verse yeter:	Çok varlıklı olup da kenardan köşeden artanını verse yeter.
Elin iyisi itin dayısı olmaz:	Başkasına güvenme.
Eliye edek Veli'ye düdük etmek:	Sürüp savurmak. Bilinçsizce dağıtmak.
El öpmeyinen ağız pis olmaz:	Saygılı ol.
El seyrinden:	Yabancı gibi.
Emek olmazsa yemek olmaz:	Çalışkan ol.
Eme yaramak:	İşe yaramak.
Eme yaradın iplikli pancar:	Kendini naza çekenler için söylenir.
Endeminen yaşamak:	Yaşama pamuk ipliği ile bağlı olmak.
Engir Gölü gibi:	Engir gölü Kayseri yakınındadır. Suyun göllenerek zararlı olanı bu göle benzetelir. Her taraf su altında kaldı anlamında kullanılır.

Ergene (bekar) avrat boşamak kolay:	İşin özüne inememiş, olaya yüzeysel bakanlar için söylenir.
Er kayıp avrat seyip:	Genelde sorumsuz ve gezeğen kadınlar için söylenir.
Erkek eşeğin sıpası olmaz:	Yanında çocuk taşıyan erkekler için söylenir.
Eşeğin kazancı at için:	Bir kişi kazanır diğerleri de zahmetsizce tüketirse bu gibi durumlarda kazanana hitaben söylenen, içinde acıma duygusu bulunan bir deyimdir.
Eşeği sahibinin dediği yere bağla da ot yemezse dert yesin:	Bilgiçlik etme. Denileni yap.
Eşeği sattım çü demeden kurtuldum:	Belayı başımdan uzaklaştırdım.
Eşek çamura bir defa çöker:	Aynı yanlış tekrar tekrar yapılmamalı.
Eşek anırtmıyor çerçi çağırtmıyor:	Kimseye laf sırası vermiyor. Geveze.
Eşek kaçtı palan düştü:	Yok yere kavga çıkaran, tek taraflı ve sebepsiz yere olay yaratanlar için söylenir.
Eşek olmadan bir yere gitmez:	1- Eşeksiz yolculuk yapmaz. 2- Eşeğin biri.
Evi ayrı yolu sapa:	Bir biriyle ilgili değil.
Evinde yok aşlık çüküne vermiyor dışlık:	Parası pulu olmadığı halde hovardılığı yerinde.
Evladı olmayanın devleti olmaz:	Kadir kıymet bilmez. Daha çok çocuğu olmayanlar için söylenir.
Ev süpürürken eşek şeyi bulmak:	Durup dururken bir sakarlık yaparak kırıp dökenler için söylenir. Döşemeye takılıp düşmek, divana oturup göçürmek, tökezleyerek kab kacak çiğnemek gibi olağan dışı hallerde kullanılır.
Eyhana etmek:	Sürmek, savurmak, dağıtmak.

(F)

Far far akıllı:	Gel git akıllı.
Foludan kabarmak:	Aniden şişmek.
Filte filte etmek:	Parça parça etmek.

(G)

Garip kuşun yuvası mı olur:	Barınacak yeri yok.
Gatön etmek:	Önüne katıp kovalamak.
Gavur ergeni kalmak:	Hiç evlenmemiş müzmin bekar durumundaki.
Gediği kınmak:	Aniden köşeyi dönerek ortadan kaybolmak.
Gelen açıyor giden kaçıyor:	Giren çıkan belirsiz.
Gelin aksak kız kötürüm:	Sağlam kimsesi yok.
Geline görümcen geliyor demişler, görünmez köye kitsin demiş:	Kız heybeside var deyince benden ayrı nesi var demiş: İnsanların çıkarları için aldıkları tavır anlatılmış.
Gezenin ya budu ya boğazı:	Genellikle yemek zamanında yemeğe geç kalan ya da başkasının yemek saatinde bulunanlar için söylenir. Şansına. Ya iyi bir yemek bulur karnını doyurur. Ya da aç kalır.
Gılbarahtan berisini saymak:	Geçmişindeki bütün çirkinlikleri söylemek.
Gıraçlamak:	Evli kimselerin kadınından veya erkeğinden uzakta kalmış olmasının verdiği özlem dolu hali.
Gırfacana koymak:	Ortalığı dağıtmak, kırmak geçirmek.
Gısta çekmek:	Hikaye etmek, hikaye anlatmak.
Git Kangal'a gel Ulaş'a :	Değişen bir şey yok. Aynısı.
Gitti bir gıvınan:	İyi bir moralnen ayrıldı.
Gitti tan tan Hüseyin:	Hüseyin Koca derler Göç Mustafalardan (Özedemirlerden) fakir bir ihtiyar gelir gider İbrahim (Ede) Ağa'nın sıcak odasında oturur ufak tefek ayak işlerini görüp, tütününü kahvesini de içer. Bir kış günü dışarıya diz boyu kar yağar. Kimseyi çeşmeden su getirmeye gönderemezler. Eskiden her evin iri çam bardakları vardı. Adına "kizirosurdan" derlerdi. Bunlardan birini kıcımıklardan Hüseyin Dedenin eline verip tutuştururlar, çeşmeye yollarlar. O karları yararak çeşmeye doğru yokuşu çıkmaya çalışırken, Ede Dede " gitti gene tan tan Hüseyin" der. Böylece asılsız, beyhude laflar eden, kendi çıkarını gözetmeyen kimseler için söylenir.

Gos gos atmak:	Bol keseden savurmak. Övünmek.
Göçün geri gittiği aksak i-te yaradı:	Birinin zararına olan bir işin bir başkasının menfeatine olması halinde söylenir.
Gömgöğ zengin olmak:	Birden zengin olmak.
Gönüle muradını erdirmek:	Gönlünce eğlenmek, gezmek, yaşamak.
Gördüğünden göz kirası istemek:	Her gördüğünden umar durumda olduğunu belli etmek.
Görmek gibi inanmak olmaz:	En inandırıcı olanı görerek olanıdır.
Göre kapa almak:	Görür görmez beğenmek. Kapmak.
Gözü almak:	Bir ara kestirmek.
Gözünün kökü:	En kıymetli varlığı. "Gözünün kökü olsa bile acımaz".
Gözleri velfecir okuyor:	Cin gibi biri. Uyanık.
Gözü götürmemek:	Çekememek.
Gözün gön deliği mi ?	Körmüsün ?
Gözünü sürmele:	Sıra sende, hazır ol.
Guskundan atmak:	Anlamsız laf etmek, abartarak konuşmak, palavra sıkmak. Guskun semerlerin öne kaymaması için yük hayvanlarının kuyruğu altından geçirilen kayış ya da benzeri şey.
Guzanın aptalı gibi:	Kozan dilencisi gibi.

Gücük eşeknen geldi: Eşekten başka mal varlığı yok.

Gülüsime gidiyor: Komik duruma düşüyorsun.

Gününden kalan yılına kalır: Zamanında yapılmayan işler için söylenir.

Gürüm çekim: Kavga, gürültü, şamata. "Gürüm çekim geçiniyoruz".

Güttü Zodöğ kuyunu: Tepki niteliğindedir. İşe başlamadan sakarlık edenler için söylenir.

Güvenç"in göçtüğünü bilirim o da hep açlığın boku: 1- Güvenç'ten göçenler açlıktan göçtüler. 2- Yanlışlıklar ve çelişkiler fakirlikten kaynaklanıyor.

Güverip bostanmı olacaksın: Yaşlı insanlar için kullanılır. Gençlik yılların geçti. Kabuğuna çekil.

Güzele kürtün yakışır çirkine bala neylesin: Giyindiğini kendine yakıştıranlar için söylenir.

(H)

Ha demişler Şahbudağın bağı var: Göstermelik.

Ha demeynen bulunmaz: İstediğin anda ele geçmez.

Ha Hasan ha Kel Hasan: Farkı yok.

Hain onsa şeytan onardı: Hainle şeytan arasında fark yok.

Haldır hayat: 1- Geniş ve dağınık mekan. 2- Düzensiz şey.

Halep'i köy sanmak: Yılmazlardan Ede-İbrahim Ağa'nın iki tane hanımı vardır. Birisi Erzurumludur. Nafıs'ın avradı derler, esas adı Huriye.

Ede dede kızdığı zaman buna "Halep sürgünü"der.

Tartışmaların birinde gene aynı lafı eder. Kadın bunu duyunca sinirlenir.

– Sakalına başlarım İbrahim Ağa "Halep'i köy sanma, Halep koca... bir şehir". der. Bundan böyle küçümsemelerde kullanılır. Uyarı niteliğindedir. Küçük görme.

Halep yolunda eşek izi aramak: Olmayacak şeylerle uğraşmak.

Haline bakmadan Hasan Dağı'na oduna gidiyor: Beceremeyeceği işlerle uğraşıyor.

Hallik hüllük: Ufak tefek.

Hama değerken hasa değmek: Hatırını kırmak istememek. Bir konu üzerine tartışırken kullanılır. "Bak Ali emmi hatırını kırmak istemem. Hama değerken hasa değeriz. Fazla zorlama, üstüme gelme".

Ham armut gibi boğazına oturmak: Ham armut boğazdan geçerken nasıl yemek borusunu zorlarsa dışarıdan bir etkinin de insanları sıkıştırması olayı buna benzetilmiş.

Handa giden Tahyonuz Ağa: Sarı çizmeli Mehmet Ağa gibi bir şey. Meçhul biri.

Hapıç senin de kıçını görürüm: Hapıç; Aslanlardan Arbaş İsmail'in kızı, Haloğunculardan (Özellerden) Bekir'in nişanısıdır. Olayın geçtiği sıralarda köyde düğün vardır. Köyün camii çeşme yolu kenarındadır. İhtiyar köylüler zamanlarının büyük bir bölümünü burada oturarak geçirirler. Dama oynayıp sohbet ederler.

Günün birinde Kara Hüseyin, Zeybek, Hacı İsmail buradadır. Hapıç da çeşmeden gelip bunların "böğründen" geçerek eve gitmektedir. Tam bu sırada köyün içinden bir davul sesi gelir. Hapıç sesi duyar duymaz dayanamayıp siltilleriyle birlikte oracıkta oynamaya kalkışır. Durumu biraz garip ve biraz da saygısızca bulan Hacı İsmail " senin de kıçını görürüz hapıç". der. Senin de sonunu göreceğiz. İhtiyarlayınca durumun bizden farklı olmayacak.

Hastalığın çöre çöpe / Seni bir güzel kız öpe: Hasta olduğunu söyleyen küçük erkek çocukları için hem espiri yapmak hem de biraz moral vermek amcıyla söylenir.

Has yüzüne mi hayran: Başka beklentileri de var.

Ha yavru ha...	Köpkelere cesaret vermek için yapılan bir sesleniş.
Harı hasaneti kalmadı:	Hey şeyi bitti. Çok yoruldu.
Hayiz getirmek:	Bıkmak, usanmak, nefret etmek. Hayiz getiren kadının durumuna düşmek.
Her derenin başını bir belen keser:	Her zor şeyin kolay bir yanı vardır.
Her evden bir ferzek, her tarladan bir kezzek:	1- Her kafadan bir ses. 2- Her yerde bir yaramaz.
Herkesin evi ayrı yolu sapa:	Herkes kendinden sorumlu.
Herkesin evinin önünden Bağdat'a yol gider:	Tercihini tasarrufunu istediği gibi kullanır, zorlayanı baskı yapanı yok.
Hıla kadar:	Azıcık.
Hırpıt gibi kesmek:	Aniden susmak.
Hış hamur olmak:	Çok yorulmak.
Hışırı çıkmak:	İyiden iyiye yorulmak.
Hoşafcılık etmek:	Bir ondan bir öbüründen taraf gözükmek.
Hoşemelik etmek:	Yaramışlık etmek.
Hükümet yarenliği sevmez:	Kasım Gök'le ağabeyi Kahraman kış aylarında Adana'ya mevsimlik işçiliğe giderler. Akşama kadar çalışırlar. Parayı Kahraman alıp biriktirmek ister. Kasım havai, biraz deli dolu yapılı biri olduğu için yiyip içmeyi düşünür. Bu tek düze hayat mücadelesinin birinde Kasım'ın canı sıkılır. Bunalır Ağabeyiyle dövüşürler. Kasım: – Gidip seni polise şikayet edeceğim, bana bakmıyorsun, paramı yiyorsun. Kahraman buna çok bozulur. – Saralı saralı. Hükümet yarenliği sevmez.

(I)

Imıl ımıl:	Yavaş yavaş. Kendi halinde. "Bir yandan mırıldınır bir yandan da ımıl ımıl işini görürdü".

Irşat olmak:	Rezil olmak.
Ismarıcınan hac kabul olmaz:	Ismarlama yapılmayacak şeyler vardır.

(İ)

İki eliyle bir şeyini doğrultamamak:	Şaşkın, perişan, aciz biri.
İlim ilim aşmak:	Uzak uzak diyarlara gitmek.
İmirin iti gibi titremek:	Üşümenin ve korkmanın neden olduğu şiddetli titreyiş hali.
İpeği kıla koş etmek:	İyiyi kötüyle bir tutmak.
İstillah çıkarmak:	Yok yere olay çıkarmak.
İş başa düşünce yan peşe düş düşer:	İş başarmanın bazı zor tarafları vardır. Bu engel aşılırkenki dağınıklığı doğal karşılamalı.
İş de sabahtan aş da sabahtan:	Sabahları çalışmanın daha avantajlı olduğu anlatılmak istenmiş.
İşi başlı bırakmak:	İşi yarıda kesip gitmek.
İş işi gösterir:	Sonucu tahmin edilemeyen şeyler için söylenir.
İş yapayım derken çiş yapmak:	İşi berbat etmek.
İt dağının başı:	Dağ başı.
İte dalanmadan çalıyı dolanmak yeğdir:	Bir uyarı. Tehlikeli gördüğü şeyin uzağından geç git. Bu iş biraz zahmetli de olsa göze almayı değer. Bulaşma.
İte taş atan da bir ekmek atan da:	Kendi çıkarına olanı bilmiyor. Aptal.
İt gevezesi :	Geveze.
İt göle düşmeyince yüzmesini öğrenmezmiş :	Mecburiyet insana her şeyi yaptırır.
İtin ağzını bir kemik tutar:	Rüşvetle ilgili. Bir parça rüşvet ver sesini kes.
İtin ahmağı kayganadan pay umar:	Olmayacak beklentileri var.

İtin aksaklığı avını görene kadar: Bazı sahte davranışta bulunanlar için söylenir.

İtin canı cezada gerek: Akdağ Madeni'nin öbür yüzünde Çaparzade yani Çapanoğlu'nun yaşadığı senelerde bu yüzünde de Akkaşoğlu adında ünlü bir ağa yaşardı. Akkaşoğlu Hardallı'dır. Hardal Orta Nahiyeye bağlı Şarkışla'nın bir köyü. Bu Ağa yazı Hardal'da kışı da Sivas'ta geçirmektedir. Aynı zamanda Sivas'ın ileri gelenlerinden hatırı sayılır biridir. Burada bir sünni kızı ile ikinci bir evlilik yapar. Eşraftan olduğu için herkesin dikkati üzerindedir. Sivas'ın ağaları "şu Akkaşoğlu çok hanedan, çok iyi birisi ama ah bir de namaz kılsa çok iyi olacak" diyerek Ağayı kendi saflarında görmek isterler. Bu isteğin her tarafta devamlı söylenmesi Akkaşoğlu'nu bıktırır. Adam kurtuluşu beş vakit namazda bulacağını sanarak namaza başlar. Sivas ileri gelenleri bunu yeterli bulmayıp "bir mevlit okutsa da Aleviliği de bıraksa" derler. Akkaşoğlu sekiz on koç kestirir. yemek verir. Mevlit okutur. Eşrafın bu isteğini de yerine getirir.

Bir gün Sivas'ın o çok ünlü bıçak gibi kesen zemheri soğuğunda hükümet konağı arkasındaki Ağa camiinin avlusunda abdest olıp namaza giderken kapıda köylüsü Hardal'lı Ali Ağa ile karşılaşır. Ali Ağa:

– Ağam bu ne hal. Sakalın saçın buz tutmuş, elin kolun mosmor diyerek Ağasının halini hatırını sormaya kalkışır. Durumundan hiç de memnun olmayan Akkaşoğlu

– Ali Ağa git işine. "İtin canı cezada gerek, itin canı cezade gerek" diyerek içeri girmeye çalışır.

Daha sonraları Emlek ve Karaözü'de Kendi kendilerine eziyet edenler için kullanılan bir deyim haline gelir.[1]

İtinen çuvala girmek: Kötülerle bir arada olmak.

İtin duası geçse havadan bir tulum peynir yağardı: Kötülerin duasını tanrı da kabullenmez.

İtin gıvı: Anlamsız bir söz, saçma bir davranış için söylenir.

İtin kavurga yediği gibi: Ne yaptığı belirsiz. Yaptığını eline yüzüne bulaştıran.

İtçe itin cinsini ara: İtin bile soylusuna bakılır.

İtin taştan yıldığı gibi: Taş vurulan köpeğin davranışına bezetilmek istenmiş.

İtin ürmeyenine yal vermezler: Köpek gibi havla. Ağız kavgalarında kullanılır.

İt kapıda zabın gerek: Kalkınmasın. Yor yoksul olarak kalsın.

İt kavağın gölgesinde yatmış da kendi gölgesi sanmış: Başkasının nüfuzunu kendi erkiymiş gibi gösterenler için söylenir. Nankör.

İt kıçını atmaz: En çelişkili durumlarda bile yakınlarını koruyanlar için söylenir. İt itin ayağına basmaz.

İt korktuğu yere ürür: Kişilikli ve olanaklı kimseler aleyhinde bulunanlara böyle karşılık verirler.

İt osurdu yel götürdü: Saçmaladı.

İt ötünceye kadar durmak: Sonsuza kadar beklemek.

İt uyuz meymun culuz: İkisi de olanaksız, fakir, yoksul.

İt ürür kervan yürür, yel kayadan ne koparır: Hiç etkilemez.

İt yitiği olmak: Aniden ortadan kaybolmak.

İyilik etme evine yetme: Yapılan iyiliğe karşılık kötülük görülmesi halinde kullanılır.

İzine kurşun sıkmak: Aleyhinde bulunmak.

---

1 Olayın öyküsü Hardallı Akkaşoğlu'nun torunlarından Hacı Ağa'dan alınmıştır.

(K)

Kabahat işleyen çocuklara;	Çek anayın yayığına babayın bıyığına denir.
Kabli kuvvet etmek:	Riski göze almak.
Kaburgası kalın:	İnatcı.
Kadının ne gözünün ne de büzüğünün yaşı kurumamalı:	Kadını ihmal etmeye gelmez.
Kadı anlatışa göre verir fetvayı:	Değerlendirme anlatışa göre yapılır.
Kadı eşek değil ya fetvadan anlar:	O ne denmek istediğini bilir.
Kafası çatılamak:	İntikal etmek. Uyanmak.
Kafasına çohuşmak:	Başına üşüşmek.
Kafasına çullanmak:	Haberi yokken başına abanarak bastırmak.
Kahınç kakmak:	Geçmişinin kötü taraflarını yüzüne söylemek.
Kalbur sudan ne getirir:	Zaman gösterir.
Kaldık oğul eline minnet eyle geline:	Daha çok ihtiyaarların kullandıngı bir deyimdir. Artık elden ayağa kaldık. Kendimizi idare edemiyoruz. Elin eline düştük gibi bir yakınma.
Kamgaya kaşınmak:	Fakir ve yardıma muhtaç biri durumunda olmak. "Onun parası pulu yok. Zaten kamgaya kaşınıyor".
Kancık eşek şansı var:	Çok şanslı. Kancık eşeklere kunnacı (gebe) olduğu sürece yük taşıtmazlar. Şansı burdan gelir.
Kan değer:	Çok kıymetli. "Kan değer tarlaları sattı yedi".
Kara bağrı gözükmek:	Yürekten inanmak.
Kara boyaya kabı var:	Her yere burnunu sokuyor. Bilmediği yok.
Karacanın kargayla uğraştığı gibi:	Aynı kişiyle uğraşan, didişen, takılan kimseler için söylenir.
Kara cümlesi kıt:	Cahil.

Kara Hasi'nin Dediği:	1920 'li yıllardan önce askerden terhis olanlara akrabaları tarafından yemek verilir. Murtaza Efendi (Avcu) de askerden yeni gelir. Kara Hasi tarafından eve davet edilir. Karaözü'nün okuryazar takımı, muhtar Hatıp Ali Efendi, köy katibi Süleyman Efendi (Avcı) toplanıp Kara Hasiler'e yemeğe giderler. Bunlar sohbet ederken evin hanımı Göher "Karı" (Erdoğanlardan gelme. Haveş-'in bacısı) önce kaygana yapıp hazırlar. Sonra da diğer yemeklerin telaşına düşer. Bu arada Kara Hasi'nin iki gözü kör Veysel adında bir oğlu vardır. Göher "Karı"nın ayaklarının çekildiği bir sırada tavadaki kayganayı bir yufka ekmeğin arasına dürüp kaybolur. Annesi biraz sonra gelir ki kaygana yok. Tava bom boş. Karı sinirlenir. Kendini tutamayarak, kimsenin duyamayacağını sandığı bir sesle "vay kör babasının ağzına sıçtığım, yine buraları karıştırmış" der. İçeriden bu sözü duyan Kara Hasi misafirlere dönerek; bakın şu avrada "ille de benimkine çekecek" der. Daha sonraları aleyhinde bulunulan kimseler için söylenir.
Kardeş kardeşi atar da yar başında tutar:	Kardeşler arasındaki anlaşmazlıkları çok ciddiye almamak gerekir.
Kardeş kardeşin ne olduğunu ne öldüğünü ister:	Kardeşler arasındaki ilişkiler yorumlanmış.
Karımadan kocamak:	İhtiyarlamadan havasına girmek.
Karıncanın kazanç vakti:	Üretecek vakit. Hasat zamanı. Para kazanılacak sıra.
Karışın kara başına:	Bedduaya karşılık, karış verenler için söylenir.
Katranı kaynatsan olurmu şeker/Cinsini .iktiğim cinsine çeker:	Cinsi bozuk.
Kavga kaşağısı:	Her an kavga etmeye hazır, Kavgacı biri.

Kavgaya kaşınmak: Kavga istiyor olmak. Kavganın sonucunda daha çok dayak yemeye aday durumunda olanlar için söylenir.

Kayın büyür de gelin büyümez: Kendinden küçük kayınlarına saygısızca davranan gelinler için söylenir. Uyarı niteliğindedir. Saygılı ol.

Kayış yarmak: Öküzler kağnıyı çekerken normal olarak boyundurukla "köp" (öküzlerin kıçıyla fren yaptığı genişçe kalın tapha parçası) arasında hareket ederler. Eğer yük ağır, yol uzun, eğim fazla ise öküzlerden birisi kıçını köpten dışarı çıkararak boynunu eğer. Yükten düşer, (Kayış yarar) Bütün ağırlığı öbür öküze yıkar. Buna kayış yarma denir.

Yükün çoğunu başkasına taşıtan işten kaçanlar için kullanılır.

Kaynayıp kayıp olmak: Aniden ortadan yok olmak.

Keçinin çıktığı yere oğlağı da çıkar: Kötü örnek.

Keçi dağda kıl hararda şahmaran kilim dokuyor: Kendi kendine gelin güveyi oluyor.

Keçinin meşeye ettiğini külü derisinden çıkarır: Eden bulur.

Kef vermek: Göz dağı vermek.

Kelbela köpeği gibi dolaşmak: İstediğini elde edebilmek için etrafında pervane gibi dolaşmak. Çıkarı için çaba sarfetmek.

Kenarda gezip ortada bulunmak: Bir şeyi zahmetsizce elde etmek.

Kendi itimizin eniği: Bizden biri.

Kerce almak: Alay etmek.

Kervan soydun onmadın ya soğan soyar onarsın: Küçük çıkar peşinde koşanlar için söylenir.

Kesim kesmek: Pazarlık etmek.

Keşgelerim Haçça Bacı: Bal oğullarından Topal Ali ile Hacı Halil adında iki kardeş vardır. Hacı Halil askere gider. Ali topal olduğu için ağabeyini uğurlayamaz. Yengesi Gücük Haçça ve akrabaları Halil'i askere uğurlarlar. Dönüşte Topal Ali son havadisleri almak üzere yengesine sorar: Haçça, Halil vedalaşırken neler dedi.

Haçça çok şakacı biridir.

– Dedi Ali dedi. Ben askerden gelmezsem evden çıkma, bizim Ali'ye var,

– Keşkelerim Haçça bacı.

Daha sonraları Karaözü'de bu espiri, iyi bir temenni, iyi bir istek şeklinde günlük hayata geçirilir. Senin söylediğin gibi olasa.

Kıl ipinen boğmak: En ufak fırsatta acımasız olmak.

Kıçına vurup laf çıkarmak: Yok yere dedi kodu üretmek.

Kıçını görmek: Başarısızlıkla sonuçlanacağı tahmin edilen olaylar için söylenir. Başaramayacaksın.

Kına gibi un etmek: Başladığı işi en iyi bir şekilde sonuçlandırmak.

Kırgı gibi tepesinde durmak: Devamlı bir tehdit unsuru oluşturmak. Sürekli göz hapsinde bulundurmak.

Kırık çomruk: Sağlamı yok, işe yaramaz, kırık dökükleri fazla.

Kırmızı çubuklu bağım mı var: ? Beni bağlayan bir şey yok.

Kızıllığa bozmak: Şakayı kavgaya dönüştürmek.

Kilimin dört poçüğünü suya koyverdi görünen yerlerine de taş atıyor: Her şeye boş verdi.

Kim ayranım ekşi der ki: Herkes kendi yaptığını beğenir. Yanlışlarını kabullenmek istemez.

Kimse çeliğini çalamaz: Kimse ipinde oynayamaz.

Koca öküzün süreceği bir evlek: Fazla iş üretemeyen ihtiyarlar yorulduğu zaman kendini böyle savunur.

Koçluk kuzu kös kapısında belli olur: Seçkin olacağı önceden belli.

Komşu komşuyu ateş alıncaya kadar sınar:	İnsan insanı anında tanır.
Kömbeyi köfteyi yemek:	Sonuna gelmek.
Köpeksiz köye rastladın elin deyneksiz geziyorsun:	Meydanı boş buldun.
Köpten köpe:	Baştan başa. "Tarlayı köpten köpe ahmınladı".
Kör aşığa yoldaş olan it güder:	Saraç'lı sazcı Süleyman derler ünlü bir ozan vardır. Çok güzel çalar, söyler. Çoşkun biridir. Lakabına Kör Aşık derler. Bir gün Saraç'tan gelip İğdeli'ye giderken Karaözü'ye şöyle bir uğrayıp tanıdıkları ziyaret ederek hasret gidermek ister. Kalabalığa yönelir. Bu yaklaşırken Murtaza Hoca'ya, şuna bir şeyler söyle derler. Murtaza Hoca yahu herif kızar, ayıp olur filan dese de oradaki kalabalık ısrar edince dayanamaz.

Şu gelen samur mudur yoksa zağar mı?
Türkü desem acep beni döğer mi ?
Bin bir sözün bir akçeyi değer mi ?
Kör Aşığa yoldaş olan it güder.

Süleyman aşık daha sıcak bir karşılama beklerken böyle soğuk bir şekilde ilgi görünce bozulur.

Asıl Aşık olan böyle mi söyler,
Sakın sen seni çama vurun Murtaza,
Çok ürün osurup bokumu yeme,
Gelir yüzüne kaşanırım Murtaza.

Kötülerle arkadaşlık etme akıbetin ona döner.

Kör itin kayaya ürdüğü gibi:	Çabası boşuna.
Körün yolu kösenin sakalı:	Ayan beyan, açık görünürde.
Kötüce köy etmek:	Zayıf tarafını bularak üzerine gitmek.

Kötü ile gitme yola başına getirir bela:	Kötülerle arkadaşlık etme zararını görürsün.
Köy bir yana kör bir yana:	Aksi. İnat.
Köyden köye it ürür:	Uzaktan uzağa yapılan ağız kavgalarında kullanılır. Hakaret niteliği taşır. Senin yaptığını köpekler yapıyor gibi bir anlam taşır.
Kulağından kunnacı etmek:	Bir konuyu ya da lafı etrafı rahatsız edecek şekilde sık sık tekrar etmek.
Kuluncunu vermek:	Sırtını dayamak.
Kurbağanın yüzüne tükürmüşler de "görüp göreceğin bu olsun deyip göle atlamış:	"Şansını kullanamadın".
Kurdun mahanasına kuş da geçinir:	Biri birine sebep olur. İmkan hazırlar.
Kurt ulusundan gördüğünü işler:	Kötü örnek oluyor.
Kuru kuru kurbanların olmak:	Lafıyla eğlenmek.
Kuş büzük olmak:	Gereğinden fazla tepki gösterenler için söylenir. "Aleme kuş büzük oldu".
Kuş gibi :	Çar çabuk.
Kuşlar obasıynan uçar:	İnsanlar yakınları ve kendi soyundan olanlarla birlikte yaşamalı, dayanışma içinde olmalı. Kuşlar örneğinde olduğu gibi.
Kuyruğunu omuzlamak:	Sinirlenip çekip gitmek.
Kuyruğu sıyırtmak:	Kıl payı kurtarmak.
Kuyruk örmek:	Tavlamak.
Kuyruk savurtmak:	Hoşnutsuzluğunu hareketleriyle belli etmek.
Kuyul kuyul olmak:	Üst üste yığılmak. Kuyulanmak.
Küpü yuduk güne koyduk:	İlgiyi kestik, bağları kopardık.

(L)

Leblebi bir iyi şey ki birer birer yiyene/Eşek boku dayanmaz avuç avuç koyana:	Gereksiz masraf ve lüzumsuz harcamalarla yoksullaşan ya da elindeki avucundakini insafsızca tüketenler için söylenir. Savruk, batakçı,.
Lök gibi oturmak:	Yörük Türkmenleri tefekküre dalmış gibi yatıp geviş getiren deveye "lök" demektedirler. Ağır başlı az konuşan insanlara da lök gibi oturuyor denilir. Oysa burada davetsiz, saygısız ve münasebetsiz biri gibi değerlendirilir.
Lüleye dönmüş:	Şişmiş.
Madiyenin başı :	Olayı başlatan. Elebaşı.

(M)

Makamıyla anırtmak:	Yapılmasını istediği şeyi her türlü kötü imkanları kullanarak yaptırmak.
Malalamak:	1- Yüzeyden geçiştirmek. 2- Ört bas etmek.
Malamat olmak:	Rezil rüsva olmak. Bir yere sığamamak.
Mal bulmuş mığrıbı gibi:	Umulmadık bir anda ele geçirilen miras, kelepir bir mal gibi şeylerin karşısında gösterilen garip bir davranış biçimi.
Mani Mahmut'un İti gibi kehten aşmak:	Mani Mahmut'un iri bir çoban köpeği vardır. Kel Ali düğünlerde buna gem vurup biner. Her düğünde köpeğe bine bine hayvanı iyice yıldırmıştır. Bir ara öyle olur ki davul dom demeden köpek köyü terkeder. Daha sonraları buna benzeyen kaçışlar için Mani mahmut'un iti gibi deyimi kullanır.
Matça olmak-Matça getirmek:	Bir yere sığamamak, yerleşememek, huzursuz olmak.
Maya'da var bir çaba:	Maya (Esas adı Zehra) Ahmet Kabak'a gelmeden önce Hüsük Avcı ile evlidir. Avcıların evi kalabalık, işi çok, Maya da genç işe meraklı çalışkan biridir. Bir sabah erken kalkar, evi düzenler, toparlar, hayvanları yemler. işe geç kalmamaları için evdekileri sıkıştırıp biraz da çizmeyi aşmış olmalı ki kocası Hüsük'ü kızdırır. Hüsük karıya bir küfür basar ve yanındakine dönerek: "Ardı .ikli Maya'da var bir çaba" diyerek tepki gösterir. Böylece esas işi yapacak olan kimseler soğukkanlılığını korurken diğerlerinin hislerine hakim olamayarak kraldan çok kralcı olmaları halinde söylenir.
Mayıl mayıl bakmak:	Mahsun bakış. Masum bakış.
Mehmet nere Bağdat nere:	Keleşlerden Topal Mehmet derler kısa boylu topal birisiydi. Bağdat da karısı olur. Babayiğit, görkemli, dal gibi bir kadın. Bu kadın bir gün giyinir kuşanır düğüne hazırlanır. Son olarak aynanın karşısına geçip şöyle bir kendine bakınır. Kim bilir neler hissetmiş olmalı ki kendi kendine "kaba boydan" (yüksek sesle) "Mehmet nere Bağdat nere" der. Sonraları aynı cinsten iki cismin bir birine olan farkını belirlemek için söylenir olur. Aralarında çok fark var.
Mihracını almak:	Olgunlaşmak. Mihrecandan geliyor. Sonbahar hasat olgunluğu çağrıştırılıyor.
Menik menik mi geçek, kelep kelep mi geçek ? Kelep kelep geçek:	Bir tercih yap. Karar ver. Ancak bu kararın kısasına, küçüğüne kötüsüne değil de iyisine olsun.
Mıh gibi ayakta durmak-beklemek:	Bitinceye kadar başından ayrılmamak.
Mıh gibi dolu.:	Ağzına kadar dolu. Sile. Ful.
Mıncılığı çıkmak:	Cıkıçıkmak.
Mırzı kırılmak-düşmek:	Morali bozulmak, forsu kırılmak.

(N)

Nasılsa kızlık öyle gelinlik:	Kızken neyse gelinken de o. Değişmemiş.

Nasılsın diyene:	İç güveyiden halliceyim denir.
Ne alırsan - verirsen hü bereket:	Koparabildiğin kadarına şükret.
Ne camiye hayrı var ne kiliseye:	Kimseye faydası yok.
Ne ibadan ne cibadan:	Tarafsız, tercihsiz.
Ne ettin elime ki ne çalayım yüzüne:	Karşılıklı beklentileri olanların söyledikleri bir deyimdir.
Ne yel esti ne çalı cıldırdadı:	Hiç bir şey olmamış gibi.
Nutku durdu:	Dona kaldı, konuşamaz oldu.

(O)

Odunumun parası:	Uzlaşmasız. İnatçı.
Oğlan olduğu yeri gelin geldiği yeri bilir:	Herkes kendi ortamını ister.
Oğlan yer oyuna çoban yer koyuna gider:	Kimin ne yaptığı belirsiz.
Oğlun var orduya kızın var gidi-ye (giden-kaçan kıza) gülme:	Gülme komşuna gelir başına.
Okuması yazması yok ama yazının iti:	1- İyi yazı yazıyor. 2- Sokak köpeği.
Olursa aşım suyu olmazsa başım suyu:	Farketmez. Tercih yapmam.
On batman bir batman geldi:	Özellerden Laz Ali Kayseri'ye un satmaya gider. Dönüşte babası Topal Ali sorar: – Un kaç kilo geldi Ali ? Ali on bir batman diyemez. – "Baba on batman bir batman geldi" der. Tutarsız konuşmalarda kullanılır. Saçmalıyorsun.
On beş kabaktan kırk beş kabak kaldı:	Kebire ve Hatice adında iki kız kardeş vardır. Kebire'ye Kirbe, Haticeye de Nırça denilmektedir. Damda bunların otuz kırk kadar kabakları vardır. İki bacı da sayı saymasını bilmediklerinden kabakların adedinin doğruluğundan endişe etmektedirler. Bir gün Nırça kardeşine; "kız kabaklar eksiliyor saydın mı? Tamam mı? diye sorar. Kirbe de "Almışlar almışlar. On beş kabaktan kırkbeş kabak kalmış" diyerek karşılık verir. Bundan sonra yanlış hesaplamalar ve tutarsız konuşmalar için söylenir.

Ondan da elini yudun Bekteş'im:	Bekteş Yılmaz babasını küçük yaşta yitirir. Kardeşiyle birlikte öksüz kalırlar. Bunları amcası Kubat Pehlivan yanına alır. Zaman geçer. Kubat Pehlivan'la amcası Hacı İsmail tarla yüzünden döğüşürler. Hacı İsmail Kubat pehlivanı oğlu Sabrı yardımıyla Dağ tarla'da karnından bıçaklar. Haber köye yanlış gelir. Bekteş Yılmaz haberi duyar duymaz anasına koşar. "Ana Kubat emmimi bıçaklamışlar, öldüğü söyleniyor, doğru mu? – "Ondan da elini yudun Bekteş'im". Talihin yok. Şansın gülmüyor.
Oruç tuttuğuyla bayram etmiyor:	Tutarsız.
Osuruhnan karaboya boyamak:	Baştan savmak, gelişi güzel yapmak.
Ot sarpta mal berkte olur:	Bazı değişmeyen temel kurallar vardır.
Oturduğun ahır sekisi, çağırdığın İstanbul türküsü:	Yerini seviyesini bilmiyor.
Otu çek köküne bak:	Soyuna sopuna bak.
Oynamakta maksat ütmektir:	Her şey bir amaç için yapılmalıdır.
Oyuna giren kol sallar:	Her şeyin bir riski vardır. Onu göze almak gerekir.
Oyunda ağlayan uyuz olur:	Mızıklama.

(Ö)

Öksüzün eteğine kavurga koymuşlar da vay çüküm yandı demiş:	Kadir, kıymet, değer bilmez.
Öküze ho ardına ko:	Hiç bir şeyden habersiz. İşin inceliklerini bilmiyor. Öküz gibi biri.
Öküz olmadan köpe sıçmak:	Sıçan olmadan çuval dibi kesmek. Deneyimsizlikten kaynaklanan yanlışlıklar için denir.
Öküzüm büyük olsun da çifte gitmezse gitmesin:	Gösterişi ve albenisi olsun.
Ölünceye kadar geçineceğini yoruluncaya kadar arayacaksın:	Evlilikteki anlaşmazlıklarda kullanılır. Öğüt niteliği taşır. Evlenirken çabucak karar verme, acele etme, iyi düşün.
Ölünün kefenini bile soyar:	En olmayacak hırsızlıkları bile yapar.
Ölü selam alır mı ?	Ölmüş gibi. Halsiz.
Ön göç nereye konarsa son göç de oraya konar:	Örnek olur.
Ön vermek:	Fırsat vermek.
Ört bas etmek:	Geçiştirmek.
Öyünü olmayanın doyumu olmaz:	Zamansız ve yersiz harcamalar için söylenir. İç disiplinini kaybetmiş, savruk.

(P)

Paralı Halloğ yağlı Gülbahar:	Şu anda paralı pullu biri. Sonradan görmüş. Sonradan para sahibi olmuş.
Paçaya çalmak:	Aşağı almak, geriye vermek.
Paramla yüzüme tükürttüm:	Ahmet Kabak rakı içer, sarhoş olur, dağıtır. Sağa sola sataşır. Etraftan kötü söz işitir. Dayak bile yer. Bir gün sonra tanıdıkları; ne yaptın Ahmet ? Neydi o halin ? diye sorunca: Sormayın, çok üzgünüm. Keşke iç meseydim. "Paramla yüzüme tükürttüm" der. Daha sonraları içip dağıtanlar buna benzetilir. Bir öz eleştiri. Kendim ettim kendim buldum gibi.

Partal atmak:	Övünmek.
Par sallamak:	Gösteriş yapmak, hava atmak.
Pazarlığa gitmek:	Düğün hazırlığı için şehre inmek.
Pırna pırna olmak:	Çil yavrusu gibi dağılmak.
Persengi bozulmak:	Dengesini kaybetmek.
Peren peren olmak:	Dağılmak, parçalanmak, "Davarlar kurdu görünce peren peren oldular".
Pıstık vermek:	Aniden önünden saparak hedefi şaşırtmak.
Pis yas etmek:	1- Berbat etmek, batırmak. 2- Küçük düşürmek.
Podu'nun öküzü gibi:	Kışı kendilerince iyi bir ortamda geçirmek isteyen dört kafadar, Ahmet Karahan (Podu), Tatar tatar, Yusuf Özel, Hamza Yapıcı kaçak rakı çıkarmak için Ürgüp'ten üzüm getirtirler. Mayalanması için bir ağaç tekneye ıslarlar. Ahmet Karahan'ın ahırının münasip bir yerine koyarlar. Aradan üç dört hafta geçince üzüm mayalanır. Bu arada aksilik bu ya öküzlerden biri sabaha karşı "musurdan" boşanıp göbütteki üzümü yer. Suyunu içer. Durum farkedilse de fazla önemsenmez. O sabah erken hayvanları sulamaya götüren Karahan bu öküzde bir gariplik hisseder. Zaten öküz de çeşme yoluna gitmek istemez. Saldırganlaşır. Etraftaki hayvanlara hücum eder. Sucuları (çeşmeye giden kadınları) kovalar. Kar yığınlarını boynuzlar. durumun ciddiliğini anlayan Ahmet Karahan etrafın da yardımıyla hayvanı etkisiz hale getirir. O gün köy bu ilginç olayla çalkalanır. Daha sonraları içip dağıtanlara "Podu'nun öküzü" gibi deyimini kullanırlar. Hayvanlaşıyor.
Politika etmek:	Politik davranmak.
Pürpürüm (semizotu) gibi dökülmek:	Tel tel dökülmek.

(S)

Saçı oğlağı gibi:	Eskiden düğünlerde davar olarak verilen "yol'a " saçı" denir. Saçı verilecek hayvan seçilirken sürünün en iyisi verilmez. Kör kötürüm ne varsa onlar seçilir. Ucuz ve fazla olduğu için de daha çok oğlak tercih edilir. Hafif ucuz olan şeyler saçı oğlağına benzetilir.
Saçımı kestim ki sirkeye faydası olsun diye:	Vefa göstersin özveride bulunsun diye neler yapmadım ki.
Sakalı saydırmak:	Otoriteyi kaybetmek.
Salavat kuvvete bağlıdır:	Kuvvetli olmanın altında olanak yatar. Parası varlığı olmayan birinin sesi bile çıkmaz.
Samanlığı dana tüketir:	Savurgan ve mirasyediler için kullanılır.
Saman senin değilse samanlık ta mı senin değil:	Kendine bari acı.
Samusufra koşmak:	Bahane aramak, zorluk çıkarmak.
Sanacak banacak:	Bir sana bir bana. Hep sana değil.
Sana da barekallah:	Sana da diyecek yok. Sen de istediğimiz gibi çıkmadın.
Sanını sallamak:	Zamanını ağzını açarak boşa geçirmek.
Sap yiyip saman sıçmak:	Ne konuştuğunu bilmemek.
Sayılı sarmısak dikili soğan:	Adedi belli. Sayılı şey.
Saza dönmek:	Muma çevrilmek. Yiğinilmek.
Seklem sepet başında belli olur:	Hemen değil sırası ve zamanında.
Selintisi Bağdat"tan gelir:	Sel'in çok uzaklardan getirdiği cisimlere benzer gibi. Parçaları her bir yere dağılı vaziyette. "Ben olmasam selintisi Bağdat'tan gelirdi".
Sel önünden kütük mü kapıyorsun?	Ganimet mi sandın.

Sen atını bana ver sen de ikime bin:	Kendinden başkasını düşünmeyen. Bencil.
Sen ölmezsen yaşın seni öldürür:	Yaşlılıkta insanın gönlü genç olsa bile bedeni onunla doğru orantılı değildir.
Serini sellat eder:	İnandığı dava, güvendiği değer uğruna canını bile verir.
Seri sebebi olmak:	Baş etken durumunda, sorumlu biri olmak.
Sıçanın deliğinde olsa bulur:	Ondan hiç bir şey gizlenmez. Gizliyi kapaklıyı iyi bilir.
Sıçanın sidiğinin denize faydası vardır:	Katkının azı çoğu olmaz.
Sırtları aramak:	Aradığını aradığı yerde bulamamak, Nerede bulunacağı belli olmamak.
Sıtkım sıyrıldı:	Nefret ettim.
Sitarası yok:	Utanmaz biri.
S...... Sivas'tan tarafına kadar:	Bir tepkiyi gösterir. Umrumda değil. Ne yaparsan yap.
Size varıp yiyip içek, bize gelip konup göçek-gülek oynayak:	Çıkarını gözetenler için söylenir.
Sofrayla varmak:	Bir tercih yapmak için söylenir. Kötünün iyisi. "O'nun yanında öbürüne sofrayla varılır".
Soluğa koymak:	Soluklandırmak. Mola vererek nefes almasını sağlamak. Genelde çift sürerken kullanılır. "Yeter artık öküzleri soluğa koy".
Son gittiğin ola:	Ölesin.
Sonradan gelip solumadan yer almak:	Sırasına ve hakkına razı olmamak.
Soydur çeker, boktur kokar:	Soy, sop, kalıtım gibi değerlerin önemi belirtilmek istenmiş.
Sudan süprülmüyor:	Beleş değil. Emek karşılığı.
Suncuğu sarkmak:	Umduğu halde istemini belli etmemeye çalışmak. Ağzının suyu akmak.
Susta durmak:	1- Terbiye edilmiş köpek davranışı göstermek. 2- Yapmacıklı.

Süflü karaca:	1- Beceriksiz, şaşkın, uyuşuk, 2- Oyalanarak iş yapan.
Sükutun makbul:	Tepki niteliğindedir. Boş boğaz ve patavatsız olanlar için kullanılır.
Sülük etmek:	Sulanmak, sarkıntılık etmek.
Sürmeyi gözden çekmek:	Kaşla göz arasında işini bitirmek. Azılı hırsızlar için söylenir.
Süt sümüğü bozar:	Burada süt annenin sümük babanın simgesi olarak düşünülmüş. Helal süt emmiş birinin bozuk bir baba genine baskın olabileceği anlatılmak istenmiş.

(Ş)

Şu gön şu sırımın ucundan:	1- Aynı soydan. 2- Biri birinin devamı.
Şikara geçmek- binmek:	Kıymete kalkmak.
Şat Murat peklemez:	Yapılanları Fırat ve Murat suyu bile temizleyemez.

(T)

Tanrıyı gümana getirmek:	Şüphelendirmek.
Tarla benim gelenler (tarla faresi) döğüşüyor:	1- Boşuna uğraşılıyor. 2- Saptırılıyor.
Tarlanın köye yakını, avradın ere yakını:	Tarla ve eş seçiminde tercihler bu doğrultuda yapılmalı.
Tarlanın ufak taşlısı, kadının uzun saçlısı:	Tercihinizi bu değerler üzerine yapın.
Tavuk gider boku da gider:	1- Dengelenir. 2- Pislik temizlenir.
Tavukla avrat güdülmez:	Kendi haline bırak. Uğraşma başa çıkamazsın.
Tavuk boku gibi :	Bulaşık biri.
Tay iken oynamadık at olmaz:	Gençlik yıllarındaki davranışlar hoşgörü ile karşılanmalı.
Taylayıp çütlemek:	Denk getirmek, eşitlemek.
Tengilimine getirmek:	1- Tekerde olduğu gibi yuvarlağı üzerine getirmek 2- Denk düşürmek.

Tırnağı yer tutmak:	Azıcık tutunacak yer bulmak.
Tik taşı kadar getirmez:	Hafif kalır, az gelir.
Tolasını attırmak:	Darma duman etmek, tozunu atmak.
Topal eşek mi sürüyoruz:	Farklı tarafımız yok. Aynı koşullardayız.
Tosun eti:	Gençlik enerjisi. " O delikanlının tosun eti daha sırtında".
Turnanın kılavuzu karga olursa burnu boktan çıkmazmış:	Rehberi kötü olanın başı beladan kurtulmaz.
Tuzsuz kaynamış duvaksız pişmiş:	Kontrolsuz kalmış, disiplinsiz yetişmiş, otorite tanımayan, terbiyesiz, saygısız.
Tüm tüm tütmek:	Güzel kokulu yiyeceklerin veya şeylerin kokusunun dalga dalga yayılması.
Türk açığı:	Açıkcası.
Türkmene hısım olan develiğini gen yaptırsın:	Karaözü'nün batısında altı pare Türkmen köyü vardır. Bunlardan kız alıp da hısım olanlar sık sık misafir ağırlamayı göze alsınlar.
Tütüncü'nün iti gibi:	Keleklerden Tütüncü Halil'in sarı irisi, kırma bir köpeği vardır. Kimin kapısını açık bulursa onun evini başına yıkar. Yoğurdu helkesiyle, yağı küleğiyle, peyniri tuluğuyla, kavurmayı tekeriyle , deriyi ve gönü bütünüyle aldığı gibi bozmadan doğrucu Tütüncü Halil'in evine taşır. Evinde bu gibi şeyleri kaybolanlar doğruca oraya koşarlar. Çok gezegen, başı boş olanlar kadınlar bu ite benzetilir. "Ne gezip duruyorsun Tütüncü'nün iti gibi" denir.
Tüy değil kuyruk:	Ucuz atlatılan kazalar ve olaylar için söylenir.

(U)

Ucu bile gedilmedi:	Eskisi gibi bütün. Zararı ziyanı yok.
Uçtu ya gene de oğlak:	Karlı bir kış günü iki arkadaş yüksekçe bir yerde bir karartı görürler. Birisi bu kuş der.

Öbürü de yok yahu oğlak der. Karşılıklı tartışılır. Tartışma uzar gider. Hatta şahsiyet yapma noktasına bile vardırılır. Tam bu sırada karartı havalanır.

– Bak gördün mü ? Demeden, arkadaşı "uçtu ya gene de oğlak". diye karşılık verir. Daha sonraları inatçı olanlar için söylenir.

Ulum ulum ulumak: Çok pis kokmak.

Umduğuna küsmek: Umduğunu elde edemeketen doğan ters tepki. Umulacak biri değil .

Ummadığın itten kırk batman yağ çıkar: Peşin yargılı olma.

Umur altında kalmak: Baskı altında olmak. "O üvey anasının umurunu çok çekti".

Ununu avuçlamak: Boyunun ölçüsünü almak.

Ununu elemiş eleğini duvara asmış: İlgisi kalmamış, Misyonunu tamamlamış.

Uruma babayı getirmek: Olayı hadeseyi başlatarak ikinci planda gözükmek. "Esas uruma babayı getiren o".

Urum aslanı keslimek: Yiğitlik gösterisinde bulunmak.

Us pahası olsun: Akılsızlığın bedeli olsun.

Ustamın adı Hıdır,elimden gelen budur: Bir öz eleştiri. Elimden gelen bu. Başkasını beceremiyorum.

Utanmayana ayıp yok: Utanmaz.

Uyuz kaşınınca aç ısmınırmış: İkisi de yoksul, aç.

Uzayan kol bizden olsun: Temenni. Kalkınan, ilerleyen, yükselen bizden olsun.

(Ü)

Üllük kuşu gibi çığırmak: Yürek parçalayan, canhıraş bağırış.

Ürmesini bilmeyen it sürüye getirir kurt: Diline hakim olamayan, eliyle başını belaya sokan kimseler için söylenir.

Üste vermek: Takasın dışında fazladan bazı şeyler vermek.

Üstüne ağmak: Başına birikmek, üzerine yığmak.

Üstüne sayılmak: Yakın akraba ve tanıdık olmaktan doğan sorumluluk hissi taşımak.

(V)

Vefasız duvara çalma çamuru. Yağmur yağar emeklerin zay olur: Vefasız olana itibar etme (İki imiş şu dünyanın kapısı / geldi geçti şu ömrümün hepisi / Mermer sandım kerpiç imiş kapısı / Yağmur yağar emeklerin zay olur. Özellerden Doyduk ebe söylermiş).

Veran buldun yık, yetim buldun .ık: Yerinde ve sırasında acımasız ol.

Ver yiyim ört yatıyım, yokla canım çıkmasın: Kendinden başkasını düşünmeyen, tembellikle bencilliği bir arada yaşayanlar için söylenir.

Vurduğun yer et ola elin kolun çot (felçli gibi) ola: Bir tür tekerleme. Çocuklar arasında şakacıktan vurulduğu zaman söylenir.

(Y)

Ya erden ya serden geçmek: İki seçenekten birini seçmek, tercih etmek.

Ya evlat bir gerek ya ocak kör gerek: Fazla çocuk edinmeyin.

Yahşi yiğit yareninden bellolur: Arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.

Yanlış ta bir örnek: Yanlışlarıyla örnek oluyor, yanlış yapıyor.

Yaramışlık etmek: Yaranmak istemek.

Yar uçtuğu gün tozar: Bir çare aramak için zaman henüz erken. Şimdilik yapılacak bir şey yok.

Yaşını yakasına dikmedi ya: Ne kadar yaşayacağı belli değil. Yakında ölebilir. Ölümü yakın.

Yayıl yayıl da yaylımından dışarı çıkma: Eşinden dostundan ayrı durma, kopma.

Yayladaki yoğurda mantı kesmek: Olmayacak işe amin demek, Hayelci.

Yayla kancığı gibi yatmak: Uzun yatıp hiç bir işe bakmamak.

Yazın cücüğünü güzün sayarlar:	Peşin hesap, yapıp erken yargıya varılmamalı.
Yazının iti:	1- Başı boş köpek. 2- Usta yazıcı.
Yemediği bok varmadığı derede kaldı:	Her türlü kötü şeyleri yaptı.
Yere göğe sığmaz:	Huzursuz biri. sığacak bir yer bulamaz.
Yeri göğü kan etmek:	Döküp saçmak.
Yıkık duvar arıyor altına yatacak:	1- Sakar. 2- Hesabını kitabını bilmez.
Yılan kırkan:	Ufak hesapların adamı, cimri, pinti.
Yılan ölür ya vurduğu da ölür:	Zararı sadece kendisine değil.
Yılan yiyen hekim bulamaz:	Çok iyi gizlenir, yeri mekanı belirsiz biri.
Yılbıt gibi:	Çok hızlı, Yıldırım gibi.
Yitik bulununca emek zayolmaz:	Zor elde edilen başarılar için kaybedilen zaman ve harcanan nakit boşa gitmiş değildir.
Yolunu sağlamak:	Kabahat işlendiğinde bunu affettirecek bir davranışa girmek.
Yönü doğrusuna:	Doğru yöne değil. Kendi bildiğine.
Yundun mu Keloğlan deyince, tarandım bile demiş:	Kararlaştırılan süreden daha önce hazırlananların kullandığı bir deyimdir.
Yurtta kötüsü kalır:	Konar - göçer yürüklerin kendileri için kullandığı bir deyimdir. İyiler gitti yurtta biz kaldık anlamında kullanılır.
Yükten yiğinilmiş sıpaya döndü:	İşi hafifledi, sıkıntılarından kurtuldu.
Yükü götürene taşıtırlar:	Kendini yükseklerde göstermek. Zorluk çıkarmak.
Yükünü yüceye yığmak:	İşi bilene yaptırırlar.
Yüzlü düşmek:	Yüzsüzlük yapmamak. İtibarını sarsmamak için utanır, arlanır, çekinir durumda olmak.

Yüzüne diğdirmek:	Yüzüne işemek.
Yüzünü tutamak etmek:	Bir gerekçeye sığınmak.

(Z)

Zadi gibi tıkırdağı topladı:	Zadi, Kayalardan olup devrin ünlü çobanlarından biridir. Ancak biraz alıngan ve sinirlicedir. En ufak bir hadisede davarın tıkırdağını (çanlarını) topladığı gibi değneği de ağanın, önüne atıp köyün yolunu tutar. Bu durumda doğal olarak sürü çobansız kalır. İşin gücün arasında bir de çoban bulmak, hem de Zadi gibi birini bulmak oldukça zordur. Zadi de bunu bildiği için iki de bir bu huyunu yineler. Zamanla bu olay Karaözü'lünün dilinde Zadi gibi terkettin anlamında değerlendirilir.
Zat-ı şahanelerine mahsus:	Öyküsü "çağlar bile" deyiminde anlatıldı. Herkesin yapacağı iş değil.
Zayahıl olmak:	Yorulmaktan ötürü yığılıp kalmak.
Zelve kırmak:	İş kırmak, işten kaçmak, işi başkasının üstüne yıkmak.
Zırha zırh dolu:	Ağzına kadar dolu, boş yer yok.
Zort zorta kalkmak.	Tırısa kalkmak.
Zülbünden gelmek:	Aynı soydan olmak, aynı kanı taşımak.

KARAÖZÜ MANİLERİ

Bindokuzyüzkırklı yıllara kadar Karaözü'de bir "kös yapma" geleneği vardı. Bu gelenek sadece davarların "döl mevsiminde" (keçi ve koyunların yavruladığı zaman) gerçekleştirilirdi.

Karaözü'de yedi sekiz yüz davardan bir "sürü" oluşturulur. Buna "mahalle"[1] denir. Her sürünün-mahallenin-bir "köslüğü" vardı. Köslükler her yıl değişik mıntıkada, nadasa bırakılan tarlalara yakın meralara toplu halde yapılırdı.

Sürünün-mahallenin-bir "Ağa"sı olur. Ağa mahalleyi yönetir. Çobanı tutar, "parasını keser" (ücretini belirler), köpeğini besler, yenilerini yetiştirir, mahalleye girip çıkanı tesbit eder, çobanın giyeceğini temin eder. Sürüdeki uyuşmazlıkları çözümler. Tüm sorumluluk ona aittir. Mahalleye onun adı verilir.

Mahalleli sıkı bir birliktelik içindedir. Sürüde olan olay orada kalır. Dışarı sızdırılmaz. Uyum içinde olmak bir övünç kaynağıdır.

Çobanın yiyeceğini mahalleli verir. En güzel yemekler çobana çıkarılır. Buna "çoban ekmeği" denir. Sürüdeki davar adedine göre hesap

---

1 Yürüklerin bir arada konup göçenleri bir "oba" teşkil eder. Beş on çadır bir obayı oluşturur. "Oymak" ise "oba" halkının aynı soydan geleni veya aynı sosyal yapıya sahip olanıdır.

"Oba" Osmanlı dönemi yürüklerinde çadır topluluğu anlamıda kullanıldığı gibi komşu manasına da geliyordu. Son dönemlerde Osmanlı " oba" yerine "mahalle" kelimesini kullanmıştır.

"Oba" nın bir başkanı olur. Başkanı en yaşlılarından seçerler. Buna ' Kethüda" denilir. Yürükler "Kethüda" ya (Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların bir takım işlerini gören kimse) "kahya" derler.

Karaözü'de sık sık kullanılan "kahya" sözcüğü buradan gelmiş olmalı.

Kös mevsiminde Karaözü'de mahalleler arasında "mahalle baskını - mahalle dövuşü" düzenlenirdi. Bir mahalle (davar sahipleri topluluğu) öbür mahalleye taşlı sopalı saldırıda bulunur oradan ganimet (değnek, helke, bakraç, kazgıç...) alırdı. Kazgıç: Demirden özel olarak yapılmış, ucu sivri, arkasında sapı olan, genelde "mal çobanı" değneği. Kazgıçla dağda kırda, bırçalık, çiğdem, karnımkavak... (kökü yenilen yabani bitkiler) sökülür. Çelik oyununda yalak eşerken önemli işler görür. Ancak ağır olduğu için çok kullanılmaz. Sivas Folklor Dergisi Say 26 Mart 1975 s. 18. sayı 28 Mayıs 1975 s.11.

edilerek ne zaman ne kadar ve kim tarafından verileceği önceden Ağa .tarafından belirlenir.

Karaözü'de Kızılırmak, ekeneği yaklaşık kuzey güney doğrultusunda kalın bir kuşak gibi sarar ve yumuşak kıvrımlarla iki eşit parçaya ayırır. Şahruh Köprüsü bu ekeneği biri birine bağlar.

Köprünün doğusundaki "köslük" (kös yapılan yer):

Seki Tarla, Demircioğlunun Dere, Çakırlı.....

Batısındaki ise:

Karayazı, Büyük Pınar, Ağ Pınar..... mevkilerindeydi. Bu alana davarı olan herkes birer tane körpelerin (kuzu - oğlak) sayısına göre "kös" yapardı.

Takriben üç dört metre küp kadar toprak kazılarak dışarı atılırdı. Açılan çukurun tavanına çocukların girip çıkacağı kadar büyüklükte bir "delik" bırakılarak üzeri ağaçlarla kapatılır, içi, üzeri çamurla da bir güzel sıvanır. Böylece yere gömülü toprak bir "dam" yapılmış olur. Buna "kös" denirdi. Buraya gün boyu meralarda otlayan körpeler (kuzu-oğlak) geceleri kurttan soğuktan, gündüzleri karmaşadan sıcaktan korunmak için atılır. Böylece körpeler korunmaya alınırdı.

Öğle vakti sürü "köslüğe" gelmeden önce körpeler "yaylım"dan getirilerek köslere bırakılır. Sürünün gelmesi beklenir. İşte bu zaman diliminde bir takım eğlenceler yapılırdı. "Mani çekimi" de bunlardan biriydi.

"Mani çekimi" için boş bir küp (testi) alınır orta yere getirilir, içi suyla doldurulurdu. Her kadın bir niyet tutar, bir de kendine "bellilik taşı" seçerdi. Bu; boncuk, düğme, yüzük gibi cisimlerden biri olabilirdi. Bellilik taşları su dolu küpün içine atılır, küpün ağzı sıkıca kapatılır, toprağa gömülürdü. Orada beş altı gün bekletildikten sonra sürenin bitiminde maniciler tarafından topraktan çıkarılır, orta yere alınırdı. Küpün başına bir çocuk getirilir, etrafına kadınlar halka olup mani atmaya hazırlanırlardı. Önce en "ekelerinden" (deneyimli) biri açılışı yapar. Bir mani okur. Küpün başındaki çocuk elini su dolu küpe daldırıp bir "bellilik taşı" çıkarır, taş kiminse okunan mani onun olurdu. Küpteki taş bitinceye kadar mani atmaya devam edilirdi.

Maniler hep dörtlü mısralar şeklinde olmayıp bazen de "ayaklı maniler" halinde söylenirdi.

Sana dağlar.
Kar yağar sana dağlar.
Tutaydım dostun elin,
Çıkaydım sana dağlar.
Elimde arzuhalim,

Koynumda senet ağlar,
Gel geç bu ayrılığı,
Gör nice yürek dağlar.
Onlar dönene kadar,
Bu gönlüm böyle ağlar.

Yasinden.
Mim eliften yasin'den.
Yakut yemen'den gelir,
Dür Necef deryasından,
Bu gün bir şerbet içtim,
Erenlerin tasından,
Yarim libade giymiş,
Cennetin libasından,
Memeler seyran eder,
Çıkmıştıryakasından.
Dünya benim diyenin,
Şimdi geldim yasından.

Ara düştüm.
Aşık der ara düştüm.
Nazlı yarin yüzünden,
Eyvah naçara düştüm.
Düşman için değil bu,
Dost için zara düştüm.
Zalim felek kahrınla,
Cevri çok yare düştüm.

Ya şahmeran ya yılan.
Zülüfmüdür tel midir,
Ak gerdana yayılan.
Gökte bulut cenk eder,
Ülüzgar derya ilen.

Sıtkını bütün eyle,
Hoş geçin mevla inen.
Yarim çıkma kapıya,
Ya kurt kapar ya yılan.

Rüzgar eser yel eser.
Sert esme sen ey gönül,
Duyar nazlı yar küser.
Gamzeleri bıçaktır,
Korkarım bağrım keser.
Sürme kapından kulun,
Yoluna koymuştur ser.
Serpuşunu yumuştur,
Dala serme yere ser.
Belki daldan düşürür,
Yağmur yağar yel eser.

Ne dersin ?
Ne okursun ne dersin ?
Her gün mektebe gidersin,
Ne okursun ne dersin ?
Durma güzel karşımda,
Beni deli edersin.
Ben bu dertten ölürsem,
Sen allaha ne dersin ?
Gece koynuna girsem,
Ne yaparsın, ne dersin ?

Su güvertmiş çimeni.
Dağlarda bir laleydim,
Kopardı yolcu beni.
Deryada balık idim,
Çekti kulaççı beni.

Havada bir kuş idim,
İndirdi torcu beni.
Çöllerde ceran idim,
Vurdu kör avcı beni.
Büktü küreye koydu,
Gaddar demirci beni.
Ak gümüşe dönderdi,
Zalim altıncı beni.
Gelmişim yar yanından,
Çi yari gör çi beni.

Bulut gökte kararsın,
Ne büyüksün ne küçük,
Tamam bana kararsın.
Gündüz gelme gece gel,
Bekle sular kararsın.
Şarılalım yatalım,
Düşman bağrı kararsın.
Atma kulun yabana,
Bir gün olur ararsın.

Yarim hamamdan çıkmış,
Bohçası var tası yok.
Bu nasıl çeşme imiş,
Su içecek tası yok.
Ben bir mani dinledim,
Ortada noktası yok.
Yıkıldı viran gönlüm,
Yapacak ustası yok.
Bu bir fani dünyadır,
Ucu var ortası yok.

Ne çarem var.
Ne sağlanmaz yarem var.
Can alan canım alır,
Can vermem ne çarem var.
Yapılmış taşsız hamam,
Yıkamam ne çarem var.
Biçmiş yakasız gömlek,
Giymesem ne çarem var.
Yapıldı direksiz dam,
Yatmasam ne çarem var.

Leyla derki sararsın.
Erik dalda sararsın.
Melek gibi yarin var,
Ne öper ne sararsın.
Sen bu aşk ile yarın,
Bilmem neye yararsın.
Beni yardan ayıran,
Ömür boyu sararsın.

Vazgeç gönül kralı.
Ağzımda diş kalmadı,
Yare badem kralı.
Bak ne hale duş oldum ,
Yar hatırım kralı.
Ben yarimden vazgeçmem,
Gelse cihan kralı.

Al ipek.
Kızıl fistan al ipek.
Güzel bana al ipek.
Dut yaprağın dökmeden,
Besle böcek al ipek.

Yar senin o kaşların,
Yakamadı beni pek.
Yarim senin hayalin,
Yaktı beni al ipek.

Akta var.
Leyla der ki akta var.
Kara da var ak ta var,
Karanın rahatı yok,
Deryalarda ak da var.
Yar cemale aşıksın,
Kurban sana ak davar.

Kan yarim.
Dosta kurban mı kestin,
Üstün başın kan yarim.
İşte güzel hamamı,
Soyun da yıkan yarim.
Ben sana kanıyorum,
Sen de bana kan yarim.

Güldüğümü.
Vardım yarin bağına,
Çözülmüş gül düğümü.
Felek bir sille vurdu,
Şaşırdım bildiğimi.
Ey felek çok mu gördün,
Bir kere güldüğümü.
Hakka geçeydi niyaz,
Dilerdim öldüğümü.

At başına, başına.
Olsun kara kaşına.

Onda günah var ise,
Olsun benim başıma.
Merak ettim sevdiğim,
Ha bu kara kaşına.

Portakalsın.
Düştüm gönül portakalsın.
Muhabbete doyarsın,
Sırrımız burda kalsın.
Başka bir yar seversem,
Başımız arta kalsın.

Evleri gediktedir,
Yeşil perde yüktedir,
Benim sevdiğim dilber,
İleri bölüktedir.

Gül ektim evlek evlek,
Dadandı kara leylek,
Yazın bile yayladı,,
Güzün ayırdı felek.

Elin elimde değil,
Kılıç belimde değil,
Yare gitmek isterim,
Hüküm elimde değil.

Ay gider ayan ayan,
Yoluna düştüm yayan,
Yanına gelmez idim,
Koynuna girdim uyan.

Atımın başlığı yok,
Gönlümün hoşluğu yok,
Ben kimseyi sevemem,
Cebimin harçlığı yok.

İğnem düştü takarım,
Tren geçer bakarım,
Sevgilim gelir diye,
Çıkar yola bakarım.

Araz durur akmazmı,
Ateş olur yakmazmı.
Diyelim Sultan oldum,
Sultan kula bakmazmı.

Bahçelerde lahana,
Kestim koydum sahana,
Hiç ömrümde görmedim,
Böyle kafir kaynana.

Atladım bağdan bağa,
Elim değdi yaprağa,
Sen benim olmayınca,
Girmem kara toprağa.

Çiçek oldum kokladın,
Sevdim de meraklandın.
Beni görünce neden,
Pencerede saklandın.

Kiraz gibi nar gibi,
Yaprakları zar gibi,
Dünyada tatlı varmı,
Gönüldeki yar gibi.

Bahar gördüm yaz gördüm,
Güzel gördüm naz gördüm,
Her tarafı dolaştım,
Senin gibi az gördüm.

Kale dibinde tavşan,
Al bu çevreyi nişan,
Sen askere gidersen,
Sık ta beline kuşan.

Kaşların dedi beni,
Kurt oldu yedi beni,
Bir kötüye sır verdim,
Aleme dedi beni.

Üzüm koydum sepete,
Yar oturur tepede,
Öyle bir yar sevdim ki,
Şan verirsin memlekete.

Kalk gidelim karlığa,
Kar yağmış arılığa,
Ya ben nasıl dayanam,
On beş gün ayrılığa.

Kalk gidelim ikimiz,
Girabolu yükümüz,
Girabolu sarılmaz,
Gel sarılak ikimiz.

Dağda gevenim olsa,
Boynun eğenim olsa,
Padişah ferman verse,
Seven sevenin olsa.

Kahveyi kavururlar,
Taştıkça savururlar,
Bu nasıl köylü imiş,
Sevmeden ayırırlar.

Mani maniye kelam,
Benden yare çok selam,
Küsmesin darılmasın,
Belki kendinin olam.

Maniciyim ezelden,
Gönlüm geçmez güzelden,
Keşke sevmez olaydım,
Niye sevdim ezelden.

Alma yer yarım yarım,
Diler yer yarım yarım,
Elinen güler oynar,
Bana der yarim yarim.

Bahçelerde mor hıyar,
Boyun boyuma uyar,
İkimiz de bir boyda,
Ayırmaya kim kıyar.

Dam başında durursun,
Ne cilveli yürürsün,
Kurban olam huyuna,
El etmeden gelirsin.

Ay aydındır ayılmaz,
Gece turna sayılmaz,
Ergen oğlan ergen kız,
Öpmeyinen doyulmaz.

Gökte yıldız meleyi,
Aşkın beni deliyi,
Ben sana mal olmuşum,
Niye uykun geliyi,

Gökte yıldız beş nişan,
Delolur aşka düşen,
Ya huridir ya melek,
Sevdiğine kavuşan.

Odanı kireç eyle,
Yüzünü güleç eyle,
Ölüyorum derdinden,
Bana bir ilaç eyle.

Dam başında arılık,
Benzin oldu sarılık,
Eller çüt çüt gezeyi,
Bize oldu ayrılık.

Pancar koydum yunacak,
Daha suyu konacak,
Sevdiği de şumuydu,
Eli yüzü yunacak.

Bahçede barsız adam,
Ayvada narsız adam,
Kalaysız kaba benzer,
Dünyada yarsız adam.

Gökte yıldız ellidir,
Elliside bellidir,
Oynaş seven kızların,
Gözlerinden bellidir.

Oğlan oyunlu oğlan,
Sürü koyunlu oğlan,
Ben sana varırmıyım,
Culuk boyunlu oğlan.

Oğlan adın Abdulla.
Yoldan atın saptırma,
Ben senin nasibinim,
Kurda kuşa kaptırma.

Oğlan adın Hüseyin,
Yeldirmemi kasayım,
Annen çeksin kahrını,
Ben bağrıma basayım.

Penceresi perdeden,
Yeni düştüm derde ben,
Senden evvel ölürsem,
Nasıl yatam yerde ben.

Ay ışığı varamam,
Dile destan olamam,
Ay buluda girince,
Bağlasalar duramam.

Kar yağar erirmola,
Gidenler gelirmola,
Murat verici mevlam,
Muradım verirmola.

Kayalar kirtiş kirtiş,
Kirtişine gün düşmüş,
Sen avradı neylersin,
Sakalına kır düşmüş.

Yokuşta yoruldunmu,
Sözüme darıldınmı,
sen bana yar olalı,
Boyumca sarıldın mı?

Reyhan ektim bitti mi?
Bitip kelle tuttumu ?
Sen benden ayrılalı,
Başın göğe yetti mi?

Gemi gelir yan verir,
Güzel olan şan verir,
O güzelin uğruna,
Adem olan can verir.

Al elmanın dördünü,
Sev yiğidin merdini,
Sallanmışta geliyor.
Bildirmiyor derdini.

Mavi boncuk dizerim,
Gönüldekin sezerim,
Sen benden iyisini bul,
Ben de garip gezerim.

Yeşil kumaş en ene,
Bekliyorum gelsene,
Sana dediklerimi,
Sakın deme dedene.

Kuru sakız olayım,
Çanaklara dolayım,
Sakallıya varırsam,
Sakalını yolayım.

Dağlardan gel dağlardan,
Üzüm getir bağlardan,
Gene canım istiyor,
Lavantalı yağlardan.

Köprünün altı tarla,
Parla Fadimem parla,
Ne küçücük kocan var,
Beşiğe koy da salla.

Mani benim ezberim,
Kan ağlıyor gözlerim,
Bir güzelin yolunu,
Ölene dek gözlerim.

Dam başında durmoğlan,
Bıyığını burmoğlan,
Beni sana vermezler,
İtler gibi ürmoğlan.

Maniyim mazim sensin,
Gül yüzlü tazem sensin,
Onikimam hakkı için,
Kalbimde gezen sensin.

Al alma oyulur mu ?
Tadına doyulur mu ?
Güzel seven yiğidin,
Kolları yorulur mu?

Almayı yüke koydum,
Ağzını dike koydum,
Aldım yari elinden,
Boynunu büke koydum.

İndim kuyu dibine,
Kuyu dibi saz imiş,
Gelin diye sevdiğim,
Kaderimden kız imiş.

Çıralık dolu bezir,
Ezil hey bağrım ezil,
İki gönül bir olmuş,
Buna neylesin vezir.

Maniyi baştan söyle,
Kalemi kaştan söyle,
Karnımın açlığını,
Ekmekten aştan söyle.

Başında selesi var,
İçinde nanesi var,
Yar gözünün önünde,
Altaylık arası var.

Dağdan aşırdın beni,
Aşka düşürdün beni,
Çünkü meylin yoğ idi,
Niye şaşırdın beni.

Yola yolladım seni,
Yollar yormasın seni,
Mevlam elinden tutsun,
Gülle yollasın seni.

Bağımızın başını,
Ayıkladım taşını,
Gönlüm göresi geldi,
Kaynımın kardeşini,

Derelerin yılanı,
Gel dolanı dolanı,
Serdim kaba döşeği,
Yat beleni beleni.

Gel gülüm ayrılalım,
Ya nasıl ayrılalım,
İkimiz bir tavada,
Yağınan kavrulalım.

İleğende yarmayım,
Yar yanına varmayım,
Ahdım amanım olsun,
Misafir yar sevmeyim.

Dağda dolap olur mu?
İplik kelep olur mu ?
El kızının koynunda,
Uyku dönek olur mu?

Derede tuttum balık,
Koydum taşın üstüne,
O yar selam yollamış,
Selamı baş üstüne.

Karanfil ekme taşa,
Bel bağlama oynaşa,
İpti severler ille,
Sonra kakarlar başa.

Keklik kumda eşinir,
Eşinir de düşünür,
Ela gözlü gül yarim,
Şimdi nerde düşünür.

Karşıdan Dudu geçti,
Elini yudu geçti,
Dudu sana kurbanım,
O yar ne dedi geçti.

Dam başında pastırma,
Kız saçını kestirme,
Kestirirsen az kestir,
El oğlunu küstürme.

Pınar başı tekneli?
Gül ireyhan ekmeli?
İkimizi görmüşler,
Bunu inkar etmeli.

Sohu dibinde durdum,
Tokalı lira buldum,
Yalvarırken almadın,
Senden alasın buldum.

Oğlan oğlan ot bizde,
Oğlan bir gün yat bizde,
Örtü döşek yok illa,
Güzel kızlar çok bizde.

KARAÖZÜ'DE HALK SAĞLIĞI, TEDAVİ YÖNTEMLERİ VE İLAÇLARI

Anadolu'da tabiplerin bulunmadığı yerlerde ve yıllarda gene tabipler vardı. Daha doğrusu tabip geçinen kimseler. Bunlar halkın içinden çıkan sıradan insanlardı. Hastalara atalarından, dedelerinden duyduklarını, gördüklerini uyguluyorlardı. Muayene yöntemleri ve ilaç yapma teknikleri "karadüzen" üzerineydi. Hastaları kocakarı ilaçları ile tedavi ediliyorlardı.

İnsanımız bu gün bile bu alışkanlıklarını tamamen bırakmış değiller.

Karaözü'de de halk sağlığı ve kocakarı ilaçları ile ilgilenen kimseler eksik değildi. Hastaları tedavi etmek ve eski sağlığına kavuşturmak köylük yerde büyük bir ilgi kaynağıydı. Bu ne denli büyük bir ilgi ki tedavi yöntemleri ve ilaç yapma teknikleri sayfalara sığmıyor. Eh ne denir. Ya da ne denmez ki.

"Arif isen bir gül yeter kokmaya / Hoyrat isen gir bahçeyi yıkmaya."[1]

Alnı ağrıyana söğüt yaprağı suyu içirilir Alna patates sarılır.

Apandisit ağrılarına eşek sütü iyi gelir. Dışkısı kaynatılır posası ağrıyan yere basılır.

Arının soktuğu yere yoğurt çalınır. Hastaya şeker yedirilir. Yaraya çamur sıvanır. Bıçağın namlusu sürülür.

Ayaktaki mantarların tedavisi için ayak tandırda pişirilmiş bütün bir kabağın sıcak sıcak içine sokulur. Ayak tuzlu suda bekletilir. Çoraklı arazide çıplak ayakla yürütülür.

Bademcik şişmelerinde boğaza haşlanmış madımak sarılır.

Baş ağrısına çiğ patates ve turp iyi gelir. Dilimlenmiş patates ve turp alına yapıştırılır. Kuşburnu kökü kaynatılıp suyu içirilir. Kafanın yarısı ağrıyorsa buna "yarımca" denir. Camiye gidilir yarısı süpürülür. Böylece baş ağrısının geçeceğine inanılır.

Bebekleri yaşamayan, sakat doğan, sonradan çeşitli nedenlerle sakat kalan anneler çocuklarını Ağırnas'taki ocakta tedavi ettirirler.

1 Edenin kızı Ayşe Kelek'ten

BOĞMACA: Bu hastalığa yakalanan çocuklara eşek sütü içirilir. Küllük (küllerin döküldüğü yer) delinerek tünel açılır. Bu tünelden hasta çocuk geçirilirse iyi olacağına inanılır. Böylece hastalığını kül almış olur. Ayrıca gaz yağı koklatılır.

Böbrek hastalarına tavuk taşlığı yedirilir. Havuç, ısırgan otu tohumu haşlanır suyu içirilir. Girebolu yedirilir. Mısır püskülü kaynatılır suyu içirilir. Kuşburnu suyu iyi gelir.

Çam yapraklarını kaynatıp suyunu içenin bütün dertleri gider.

Çocuğu olmayan kadınlar tere yatırılır. Kaynamış saman buharına tutulur. Hastaya karabiber, kırmızı toz biber karışımı yapılan ilaç yedirilir. Hastanın beli çekilir. Hasta yere yüzü koyu yatırılır. Biri ayağını sıkıca tutar. Diğeri de koltuğunun altından iyice kavrayarak bu pozisyonda hızlıca çeker. Buna "bel çekme" denir.

Çocuk düşürmek isteyen hamile kadının karnına kızdırılmış tuğla konur. Rahmine kibrit çöpü, sabun parçası, tavuk teleği, çam çırası sokulur. Ağızdan, kaynatılmış soğan kabuğu suyuna kına karıştırılarak verilir. Rahime buz konur.

Ebe gümeci kökü sokulur. Kısırlaştırmak için karaboya içirilir.

Çocuklarda görülen pamukcuk (dildeki beyazlık) hastalığının tedavisi için hastanın diline kayınına varan kadının saçları sürülür.

Çıbanların tedavisinde hastalığın bulunduğu yere şekerli, pekmezli hamur, helva sarılır. Çıbanın üzerine damarlıca otu konulur. Pirinç lapası iyi gelir. Davar sürülerinde çokca görülen bir çeşit sineğin, yaz aylarında konduğu yerde (göz, burun, geniz) kurtcuklar oluşmaktadır. Tedavisi için hastaya sigara içirilir.

Derma (egzama) denilen deri hastalığını gidermek için yara hocaya okutulur, sonra sabit kalemle yazdırılır.

Diş ağrısına tuz basılır. Kaynatılmış ceviz yaprağı suyuyla gargara ettirilir.

Doğumu geciken kadına yapılan tedavi yöntemi değişiktir. Doğum yapacak anne adayı zamanla kimi çok kırdı veya üzdüyse onun elini yıkadığı su içirilir.

DOLAMA: Hastalık tırnakla et arasında kızartı ile başlar. Zamanla tırnağın altına geçer. Tırnağı düşürür. Çok acı vericidir. Bir iki yıl kadar sürer. Tedavi için çam sakızı, kuyruk yağı, çekirdeksiz kuru üzüm, soğan karışımı döğülerek macun yapılır yaranın bulunduğu yere sarılır. Parmak tavuk kıçına sokulur. Yaraya tavuk dışkısı ya da ekşi hamur sarılır.

Donanlar at fışkısına sokulur.

Dudaktaki uçuklamalara ısıtılmış ağaç kaşığı basılır. Çatlaklara tavuk yağı ve bal mumu karışımı sürülür.

Emzikli kadına gördüğü her türlü yiyecekten verilmelidir. Aksi halde göğsü şişer.

Ergenlik sivilcelerini tedavi etmek için genç kızların mendili ile sivilceler silinirse hastalığın geçeceğine inanılır.

Felçli hastalar, yıkanmadan pişirilen mercimek buharına tutulur.

Geç dillenen çocuk musura (hayvan yemliği) bağlanır. "İnsansan konuş, malsan saman ye" denir.

Göz ağrısına karamık meyvesi (dağ çalısı) suyu iyi gelir. Davar ak ciğeri sarılır. Gözden çıkan çıbana "it dirseği" denir. Tedavi etmek için sarmısak sarılır. Gözü ağrıyana kendi sidiğinden damlatılır.

Grip hastalığının tedavisinde bir beze veya mendile burun silinir. Sümkürülen mendile ağaç kömürü veya demir para konularak düğümlenir. Herkesin görebileceği kalabalık bir yere atılır. Yoldan geçenler bunu bulup açarsa grip ona geçer. Böylece hastalık yer değiştirmiş olur. Gece yatarken hastanın donu başına geçirilir. Öylece sabaha kadar yatırılır. Pekmezden şerbet yapılıp içine toz kırmızı biber atılarak karıştırılır. Hastaya içirilir.

Her tür hastalıkta,hasta önce, hasta " avsunlanır" (efsunlanır). Sonra üzerlik dumanına tutulur.

İshale yakalanan kimseye su verilmez. İlaç olarak kuş burnu suyu içirilir.

Kabakulak olana "kurt kulağı" (yüksek yaylalarda yetişen tadı buruk ve ekşice yabani ot çeşidi), kuş ve köpek dışkısı sarılır. Kulağının ardına kara çalınır.

Kabızlık için, çocuklarda olursa kıçına yontulmuş küçük sabun parçası sokulur Büyüklerde olursa incir kaynatılır sirke ile karıştırılır ve içirilir.

Ayrıca kayısı hoşafı yedirilir.

Kafa ve kaburga kırıklarında karasakız iyi gelir. Ayrıca bu tür yaralanmalara pişirilmiş kara tavuk sarılır.

Kırık, çıkık, inciklere; yarma, döğülmüş siyah üzüm, çam sakızı sarılır. Zeytin yağı katran karışımı da iyi gelir. Yumurtanın bezazıyla tuz karıştırılır sarılır. Zeyrek (ızgın tohumu) ile et karıştırılır, döğülerek macun yapılır bu karışım kullanılır. Ayrıca unla yumurtanın beyazı sarılır.

İncinen yer "bıçaklanır" (ustura ya da jilet ile kanatılır). Kanı çıkarılır. Buraya köpek dışkısı sarılır.

Kızamık olana kırmızı şeker yedirilir. Sıcak tutulur. Pekmez sarılır.

KIZILYÜĞRÜK: Daha çok kalçadan aşağıda kızartılar halinde kendini gösterir. Ağrır, "zohurdar" (zonklar), dik dik atar. Hasta ayağının üzerine basamaz. Hastalığın bulunduğu yer "bıçaklanır". Kanayan yere kaynamakta olan pekmez içerisine nane ve eşek dışkısı ilave edilerek karıştırılır. Bu karışım bir tavuk teleğiyle sıcak sıcak sürülür. Ayrıca aynı yere helvanın kağıdı sarılır.

Bir başka ilaç da zeytin yağının içine sıçanın kızıl yavruları doldurulur. Burada çürüyünceye kadar bekletilir. Zeytin yağı sallandığında içinde hiç bir tortu olmamalıdır. Yıllanmış bu karışım yaraya sürülürse hastalığın geçeceğine inanılır.

Korkanlara güvercin yüreği yutturulur.

KÖSLÜ: Lenf bezi iltihabıdır. Bu hastalıkta vücudun her yeri morarır ve şişer. Gemerek'te bunun ocağı vardır. Orada hasta "avsunlanır". Köslü denilen köstebek yakalanır. Eti dövülerek ezilir. Hasta yerlere sarılır.

Kulak ağrılarına kız emziren anne sütü iyi gelir. Tavşan yağı sürülür. Kulak yaralarına tükürülür.

KURBAĞACIK: Çocuklarda beslenme bozukluğundan kaynaklanan bir kastalıktır. Çocuk memeden kesilip yemek yemeğe geçtiği sırada daha çok görülür.

Dilin altındaki kabarcığa "kurbağacık" denir. Bu durumda hasta sararır. Kurur. Buna hemen bir kurbağacık teşhisi konur. Tedavisi için bir ocağa görünmek gereklidir. Bu ocaklar Eğerci ve Ebulhayır'da bulunmaktadır. Ocakta dil kaldırılır altındaki göğ damar jiletle hafif kanatılır. Yerine tuz basılır. Ayrıca çocuğun bıngıldağının üzeri "yülünür" (traş edilir) Buraya karasakız ya da ekşi hamur yapıştırılır.

Kusmalara nane suyu iyi gelir.

Mide ve karın ağrılarına sancılanma denir. Sancılanan hastanın karnına arpa hamuru sarılır. Söğüt yaprağı kaynatılıp suyu içirilir. Kiremit kızdırılıp basılır. Rakı ya da nane suyu ile tedavi edilir.

Mayasır tedavisinde sülük kullanılır. Kuşburnu suyu içirilir. Kiremit kızdırılıp basılır. Rakı ya da nane suyu ile tedavi edilir.

Nazar değmesine üzerlik otu iyi gelir. Bu ot hemen her evde bulunur. Mevsiminde toplanarak kurutulmuş, demet halinde tavana asılmıştır. Oradan lazım oldukça yeteri kadar alınır, bir kürek dolusu közün üzerine konur. Hasta dumanına tutulur. Böylece nazardan kurtulunacağına inanılır. Ayrıca tuz "Avsunlatılır" Tuz avsunlayacak olan sağ eline bir çay kaşığı dolusu tuz alır avucunu yumar. Üç defa kul hüvallahü ile üç defa da kul euzü okur.

Okudukça da yumuk elini hastanın sırtında, alnında gezdirmeye başlar. Tedavi işlemi bittikten sonra hastanın ağzına bir miktar tuz verir. Geride kalan tuzu da yanmakta olan üzerliğin üzerine atar. Hasta dumanına tutulur.

Öksürene akasya çiçeği suyu iyi gelir. Kavrulmuş kendir tohumu balla karıştırılır karışım hastaya yedirilir. Ayrıca sırtına karasakız yapıştırılır.

Ölümcül hasta çocuklar mezarlığa götürülür. Orada bir mezara konur. Kırk adım uzaklaşılır. Eğer çocuk kafasını kaldırıp etrafına bakınırsa ölmeyecek demektir. Eve getirilir, tedavi altına alınır.

PARPI: Her türlü ağrıların tedavi edildiği bir ocaktır. Hasta yürüyecek durumdaysa kendisi, ağır hastaysa gömlek ya da baş örtüsü ocağa götürülür. Ocakta bir erkek bir kadın parpıcı hastayı veya eşyasını "parpılar" (avcakta) (avsunlar) . Burada gelene bir de yemek verilir. Ocaktan bir iki ekmek ile bir topak kil alınır. Eve gelince ekmek yenilir, kil ıslatılarak ağrıyan yerlere sürülür.

Romatizmal ağrıların tedavisinde ebegümeci otu kullanır. Ağrıyan yere haşlanmış ebegümeci otu sarılır. Sülük tutturulur. Şiş yerlere bıçak ya da şişe vurulur. Damarlıca denilen bir ot çeşidi sarılarak burası delinir. Böylece hastalığın geçeceğine inanılır.

Sarılık hastalığına yakalanan hastaya sarı tavuk bacağı yedirilir. Karamık meyvesi (dağ çalısı) suyu içirilir. Hastadan alınan bir miktar sidik kayısı hoşafına karıştırılarak habersizce içirilir.

Sıtma tutanın koluna iplik bağlanır. Balla tütün karışımı yedirilir.

SİĞİL : Deride bulunan urlara denir. Tedavisi için iki köy arasındaki yaş iğdeden küçük bir dal kesilir evin bir yerine asılır. Bu dal kuruncuya kadar hastalığın geçeceğine inanılır. Eğer tedavi iyi sonuç vermemişse siğil sayısı kadar arpa sayılır. Sayılan arpalar bir beze konur, atılır. Siğilin en irisi iplikle sıkıca bağlanır.

Sivilceleri yok etmek için üzerine. Pırasa sarılır. Pırasa güzellik ilacı olarak da kullanılır. Güzelleşmek için pırasadan başka yüze yoğurt ya da yoğurtla karıştırılmış yumurta sarısı sürülür.

Soğuk algınlığına şişe vurulur. Şişe vurmak için bu işi yapanın pratiği olmalıdır. Birkaç çay kadehi, bir şişe ispirto ve bir paket pamuk bu işi fazlasıyla görür. Pamuk ispirtoya batırılarak yakılır. Yanan pamuk çay bardağına tutulur. Havası alınarak hemen hasta yere vurulur. O hastanın ağrıyan yerinde dururken yenisi çekilir. Böylece her taraf tedavisi gördük-

ten sonra o bölge kremlenir. Ya da yağlanır. Ayrıca ebegümeci haşlanarak arpa unu ile çarpılıp karışım hasta yere sarılır.

Solucanlı hastalar aç karnına kabak çekirdeği içi ile süt karışımı yedirilir. Gaz içirilir.

Sulu yaralara "höşürük" denir. Bu türlü yaralara sarı çiçek, papatya yaprağı konur.

Sırtında yarası olanı tedavi etmek için bir koyun, bir de koç kafası yıkanır, yıkamada kullanılan su bir kapta toplanarak yara su ile pansuman yapılır. Denizde zamanla yıkanmış birisi bu yaraya tükürürse yaranın kapanacağına inanılır.

Ter kokusunu gidermek için kaynatılmış patlıcan suyu içirilir.

Uyuz tedavisinde, toz kükürt, kara barut, göz taşı karışımı kullanılır. Hasta milli (çamurlu) ırmakta yıkatılır.

Vücuttaki çatlaklara, yarıklara süt kaymağı çalınır. Karasakız yapıştırılır.

Katran sürülür. Yoğurt ile kazan karası karıştırılır bu karışım yara yerlere sarılır.

Vücuttaki diken kırıklarını çıkarmak için o yere pişmiş soğan sarılır.

Yatağa işeyen çocuğa pişirilmiş fare yedirilir. Eskiden hocalık yapmış kimselerin mezarlarından alınmış toprak yedirilir. Toprak almak için mezara yumurta veya para konur.

Yaralanma sonucu kanamayı durdurmak için oraya işenir. Tütün, örümcek ağı, yakılmış çaput külü basılır. Ayrıca kül konur. Yarayı tedavi etmek için inek yağı çam sakızı, karasakız karışımı sürülür. Deri kemer iç yüzeyi kazınır, elde edilen toz yaraya basılır.

Zehirli örümcek (bö) veya akrep sokmalarında hayvan yakalanır, ezilir o yere sarılır. Eğer parmaktan zehirlemişse kara tavuk kıçına sokulur. Yoğurt yedirilir. Kusturulur.

KARAÖZÜ'DE BOŞ İNANÇLAR

Toplumlarda görülen yerleşmiş inançların ihtiyaçlardan, rastlantılardan, korkulardan, bazı etkilerden ve sömürülerden kaynaklandığını herkes bilir.

İnsanlarımızı inançlarından ötürü peşin olarak yargılamak doğru bir davranış olmasa gerek. Kişi bu haliyle kendi kendini motive ederek telkin bulmakta, ferahlamakta, umutlarını yaşatarak bundan taze bir güç almakta, gönül rahatlatıcı bir huzur, geçici de olsa bir mutluluk duymaktadır. Çünkü aldığı eğitim gördüğü görenek onu gerektirmektedir. Kaldı ki iyi incelenirse bunların içinde toplumu disipline edici, düzen koyucu, terbiye edici, sağlıklı kılıcı, hatta eğitici olanları bile vardır. Fakat çaresizlik bunları her şeyden medet umar hale getirmiş. Bu noktada da doğrularla yanlışlar karıştırılmıştır.

Yıllar yılı bütün insanlar gizli bir kuvvetin varlığına inanmışlardır. Bu kuvveti kişi kendine göre yorumlamış bir süzgeçten geçirip dünya görüşüyle dokuyarak bir sonuca ulaşmış. Bunlardan toplumca benimsenmiş olanlar belleklerde kalmış nesilden nesile intikal etmiş, taraf bulmayanlar da kaybolmuştur.

Buraya kadar yazılanlardan batıl inançları benimsediğimiz anlamı çıkarılmasın elbette ki batıl inançların insanlarımızın sömürülmesine, yanlış yönlendirilmesine, ilkel ve sağlıksız bir toplum olmasına yönelik kötü etkileri büyüktür. Bunun için de "doğru ve haklı olmayan, çürük, temelsiz, boş inanç" demek olan batıl yerine boş inanç başlığını o nedenle koyduk. Olaya bir yönüyle bakmamak için de bu yorumu gerekli gördük. Sözü uzatmadan ilginç bulacağınızı sandığımız Karaözü'den derleyebildiklerimizi bir sıra dahilinde sunuyoruz. İşte inançlarımız.

- Açık arazide küle, ocağa ya da ateşe işemek günahtır. Akşam ev süpüreni iyi saymazlar. Ev süpüren kişi kısmetini dışarı atmış olur.
- Akşamları aynaya bakan kız erkek delikanlılar geç evlenirler. Akşamları kapıya bulaşık suyu dökmek, komşudan komşuya iri siyah kazan götürmek, tırnak kesmek günahtır. Diğer zamanlarda bile kesilen tırnaklar taş kovuğuna konulur. Kesilen tırnağı ateşe atan cehenneme gider.

- Akşamları yoğurt mayası verilmez. İyi değildir. Ala karganın eve yakın bir yerde ötmesi hayırlı habere işarettir. Ateş üstünden atlamak günahtır. Ateşe kemik atıp yakılmaz. Ölülerin kemikleri sızlarmış.
- Avlanmaya giden avcının arkasından da kömür atılır ki avı bol olsun diye. Avuç içi kaşınanın kısmeti artar.
- Ayağını sürüyerek yürüyeni iyi saymazlar. Nasibi kesik olurmuş.
- Ayağının altı kaşınanın yakını doğum yapacak demektir.
- Ayakkabıların misafirlikte ters dönmesi iyiye işaret sayılmaz.
- Ayaklarını uzatarak oturan kişinin dizlerinin üzerinden geçilmez. Kim geçerse günahları oturana yazılır.
- Ayakları ve elleri uyuşanların göz kapağına saman çöpü yapıştırılır. Ayrıca
- "İki evlinin kıçına. İki evlinin kıçına" denir.
- Ayakalarının altı öpülen çocuklar geç yürür.
- Ayakta su içmek günahtır.
- Aynayı kırmak uğursuzluk getirir.
- Ay tutulunca teneke ya da davul çalınırsa ay açığa çıkarmış.
- Al basması: Doğum yapan annenin lohusa hummasına yakalanması ve kan kaybından meydana gelen rahatsızlığın köylüler arasındaki adıdır. Ateşi yüksek olan hastalar nasıl kara kura rüyalar görürse doğum yapan anneler de lohusa yatağında kargacık burgacık şeylerle uğraşırlar. İşte buna al basması denir.
- Baba "kırklı" bebeği kucağına almaz. Çocuğun vücudu isilik olur.
- Bacasına baykuş konanın evinden ölü çıkar. Baykuş ya kovulur ya da vurularak öldürülür.
- Bardakdüştüğünde kırılmazsa hayra alamet değildir. Yerden alınır tekrar yere çarpılarak kırılır.
- Baş ağrısı nazardan olur. Tuz çevrilmezse geçmez. Bak: Halk sağlığı ve ilaçları.
- Bebeğe kırklı iken su verilmez. Onun suyunu melekler verir derler.
- Bebeğin annesini tanımaya başladığı an annenin saçları dökülürmüş.
- Bebeğin bezi çalınırsa bebek ölür.
- Beğeğin elini yüzünü yıkamazlar. Onu melekler yaparmış.

- Bebek doğduğu zaman al basmasın diye kırk gün çıralık[1] yakılır.
- Bir çocuğun elbise yırtığı ya da söküğü üzerinden çıkarılmadan dikilirken alnına saman çöpü yapıştırılır, ya da ağzına iplik verilir ki aklını dikmeyelim diye.
- Bir çocuğu öldükten sonra yeniden doğum yapan anne gizlice değirmen oluğundan su alıp bu çocuğu yıkarsa ömrü uzun olur.
- Bir ekmeği iki kişi bölüşerek yerse kavga edileceğine inanılır.
- Bir eve iki gelin geldiğinde kırkı basmasın diye eski gelin yeni geline iğne verir.
- Birinin kulağı, yüzü, kaza sonucu yanarsa başkasının aleyhinde bulunduğu içindir.
- Boş beşik sallanmaz. Sallanırsa bebeğin öleceğine inanılır.
- Burnuna toprak kokusu gelenin evinden birisi ölür.
- Cenaze olan evde çocuklar dışarı çıkarılmazsa geç yürür.
- Cuma akşamı ev süpürülmez. Gelin indirmek günahtır. Soğan yenilirse ölülerin gözleri yaşarır.
- Cuma günleri çocuk dövmek iyi değildir.
- Çocuğu devamlı ölen bir anne kırk kapıdan kırk bez alıp gömlek diker giydirirse çocuğu ölmez. Uzun ömürlü olur.
- Çocuklar aynaya baktırılmaz. İyi değildir. Rüyasında korkar.
- Çocukların boyu ölçülmez. Tırnakları kesilmez. Günahtır. Dişi çıktığında çıkan diş iyi okusun diye eğitim görmüş birinin cebine atılır.
- Çocuğunun eline su koyan babanın bu davranışı iyi sayılmaz. Çocuk ihtiyarlayınca eli titrek olurmuş.
- Çocuk emekler ya da sürünürse misafir geleceğine inanılır.
- Çocukların tırnakları kesilmez. Büyüyünce hırsız olur. Elbisesine anahtar dikerler ki dillenmesin, dile düşmesin diye.
- Davarlar yavrulayacağı zaman, yavrular ölmesin diye içtiği suyun içine taş konur.
- Demirle yılan öldüren ahirette bütün akrabalarıyla düşman olur.
- Deprem olurken küllüğe çıkarsan küllük sallanmazmış.

1 Çıralık huni biçiminde, fitili ilkel bir aydınlatma aracı.

- Devamlı ağlayan çocukların başına "miras tavası" (mirastan kalan tava) geçirilir.
- Diş çıkaran bebek için hedik yapılır. Komşulara dağıtılır. Buna "diş hediği" denir. Dişleri çabuk çıksın çürümesin diye.
- Dilinde kabarcıklar oluşan kimse başkasının hakkını yemiştir.
- Dişi eşeğin anırması iyi değildir.
- Doğumdan sonra, bebeği al basmasın diye süpürgenin üstüne koyarlar,
- Doğum yapan iki komşu anne kırkı çıkmadan biri birine gitmezler. Kırkı basar derler.
- Dolu yağarken evin ilk çocuğu dolu tanesini ağzına alıp "ben annemin ilkiyim / kara kara tilkiyim " derse dolunun duracağına inanılır.
- Dolu yağarken sacağı - sacayağı dışarı atılır ki kesilsin diye.
- Düğününde yağmur yağanın kısmeti bol olur.
- Düğüre (dünür) gidenlerin cebine taş konur. Kız sahibi taş kesilsin, kapıya yağ bal sürerler ki yağ bal gibi yapışsın diye.
- Düğürcünün (dünür) içinde evlenecek delikanlının bulunması halinde kız oğlana varmak istiyorsa ayakkabısının içine çamur sıkar koyar.Onun gibi birlik olalım diye.
- Ekmeğe basan kör olur. Üstüne yatanı şeytan çarpar.
- Ekmek tahtasının yüzü dışarı dönük olursa günahtır.
- Ekmek yaparken ilk ekmeği çocuklara yedirmezler. Karısı ölürmüş.
- Ekmek yaparken oklava ile ahtaraç [2] (evreağaç) çarpışırsa gurbetten gelen biriyle öpüşülecegine inanılır.
- Ekmek yapılırken yumak unutulursa o annenin kızı evde kalır.
- Eli ağır (kuvvetli) olan erkek çocuk dul kadınla evlenirmiş.
- Eline kına yakan erkeğin tırpanı kesmez.
- Elini koynuna sokup bekleyenin nasibi kesik olur.
- Eşiğin üzerinde ayakta durmak günahtır.
- Evlenen çiftin başından aşağıya arpa, buğday saçılır ki çocukları karışık ve çok olsun diye,

2 Ahtaraç: Ekmek döndüreceği.

- Gece dışarıya kül dökmek günahtır.
- Gece diken çıkaran kızlar gelin olurmuş. Ya da diken gelin olur derler.
- Gece kalkıp su içenin zihni kısa olurmuş.
- Gece sakız çiğneyen ölü eti çiğner.
- Gece yanmakta olan bir köseğiyi eline alan çocukar yatağa işerler.
- Geceleri aynaya bakmak günahtır.
- Geceleri yazıda yabanda kalan hayvana kurt ağzı bağlatılır. Hocaya gidilir. dua ettirilir. Böylece kurt'un hayvanları yemeyeceğine inanılır.
- Geceleri ıslık çalanı iyi saymazlar. Islık çalana: Islığın ıslık damına / ağzın eşeğin nalına denir. Ya da ıslık çalanın nişanlısı sağır ve geveze olurmuş. Ayrıca ıslık çalanın başına cinler toplanırmış. Kıtlık olur derler.
- Gelin indiğinde ağzına bal sürerler ki dili tatlı olsun, sözünü sohbetini bilsin diye.
- Geline düğün yemeği verilmez. Attan inince de köze bastırılır. Köz gibi eve yapışsın. Evine sahip çıksın diye. İki kez evlenmiş kadının elini geline dokundurmazlar. Küle bastırılır. Gezeğen olmasın diye.
- Gün batandan sonra kara kazan içeri alınmaz. Alınırsa evden birinin öleceğine inanılır.
- Güreşte tuttuğu sporcunun kazanmasını isteyen kadın seyirci saçını düğümler. Gürk anasını (Kuluçkaya yatacak tavuk) kadın yatırırsa tavuğu erkek yatırırsa horozu çok olurmuş.
- Gök kuşağının (eleğimsağma) altından geçenin cinsiyeti değişirmiş.
- Göz seğrimesi, ya kavgaya ya da üzülmeye işarettir.
- Hamile bir kadın aş erdiğinde sıtkınan (ciddi. İnanarak) kime bakarsa doğacak çocuk ona benzer derler.
- Hamile kadının bebeği göbekten oynarsa oğlan, kasıktan oynarsa kız olacağına inanılır.
- Hamur yiyen çocuk akıllı olurmuş.
- Hamur yoğururken sıçrarsa misafir geleceğine inanılır.
- Hastalıktan yeni kurtulan birisi suya iğne atmalıdır.

- Hayvanların ilk sütüne "ağız" denir. Komşuya mutlaka verilir. Ancak tabak yalnız ağızla gönderilmez. Kenarına bir parça kıymık ve bir topak odun kömürü konur. Komşu bunları alır. Boşaltır. Nazar değmesin diye ağız kabına tuz koyar. Tuz hayvana verilir. Böylece sütün bol olacağına inanılır. Ayrıca komşuya verilen ilk yoğurdun içine kibrit çöpü atılır.
- Her hangi bir hayvana nazar değmesin diye mavi boncuk ve kırmızı iğde dalından münasipce yapılan nazarlık takılır.
- Hıçkırığı geçmeyen birinin hırsızlık yaptığına inanılır.
- Horozun vakitsiz ötüşünü iyi saymazlar.
- Huysuz ve sürekli ağlayan bebeğin sesini kesmek için bezleri akar suya atılır. Aynı sudan alınır ısıtılan suyla bebek yıkanırsa ağlaması kesilir. İnanışa göre akarsu çocuğun huysuzluğunu alır götürürmüş.
- İki arkadaş ellerini biri birinin omuzuna koyarlarsa melekler sevişirmiş.
- İki çapacının keserleri birbirlerine değerse birileri ölür derler.
- İkindi vakti yemek yiyenin nasibi kesik olur.
- İlk gök gürlemesinde evin tavan penceresinden dama kaşık atılır. Eğer kaşığın ağzı açık gelirse o yılın bereketli geçeceğine inanılır. Eskiden evler tek katlı, toprak damlı ve damın orta yerinde tavan pencereli olurdu.
- İki kişinin kafası habersizce bir birine değerse tekrar bilerek biri birine vurmak gereklidir. Aksi halde ikisinin de kafası kel olur.
- İmtihanın başarılı geçmesi için imtihan kapısına iğne batırılır.
- İneğin ilk sütü sağılır dere ve ırmağa dökülürse sütü bol olurmuş.
- Kadın kanını gizlice kocasına yedirirse sözünden çıkmazmış.
- Kadının kestiği hiçbir hayvan yenmez.
- Kana kana su içeni iyi saymazlar.
- Kapının eşiğine işenmez. Cin çarpar. (çocuklar için)
- Kar çiçeğini (öksüz oğlan) toplamak günahtır.
- Karamığın (dağ çalısı) meyvesi bol olursa kış uzun sürermiş.
- Karanlıkta eşikten dışarı işeyen, şeytanın ayağına işer. İşeyeni cin çarpar derler.
- Kaynar suyu yere serpeni cin çarpar.

- Kediyi kucağına alan genç kızın evlenince çocuğu olmaz.
- Kedinin yalanması misafir geleceğine işarettir.
- Kendi kendine gülen bebekleri melekler güldürür derler.
- Kepçeyle yemek yiyenin çocuğu çok olurmuş. 5+5 = 10
- Keserin ağzıyla kapıya vurursan borçlu gelirmiş.
- Kırk baskını: Bebeğin kırk gün içindeki rahatsızlığının genel adıdır. Kırk baskını olan bebeğin annesi kimseye bakmadan, konuşmadan doğruca değirmene gider. Ambarın ağzına bebeğin bezini atar. Altından sitili ile bir su alır. Kırk küllükten kırk çöp toplayarak o suyu ısıtır. Isınan ile bebeği yıkar. Böylece bebeğin ölmeyeceğine inanır.
- Kırklı çocuğun üzerine taze ekmek konursa, ya da odasına taze ekmekle girilirse bebek sarılık olurmuş.
- Kız çocuğunun dişi çıkınca ineğin altına atılır ki yavrusu dişi olsun diye
- Kilim dokumak için iyilen iymenin üzerinden atlanırsa o iş dolaşır derler.
- Kirpiği atanın (gözü seğriyen) mektubu gelirmiş.
- Kocasının kendisi için aleyhinde konuşmamasını ve sözünden çıkmamasını isteyen kadın ona ölmüş eşek dili yedirir.
- Kocası ölen kadının yeniden evlenmesi gerekir. Nikah altında ölmek sevaptır.
- Komşuya sabun verirken yere konur. Sabun acıdır. Eline verirse acı haber alırsın.
- Konuşmaya hazırlanan birinin ağzındaki aynı lafı yanındaki birisi söylerse söyleyen ondan çok yaşarmış.
- Koyun ya da keçi hastalanırsa kimseye gözükmeden dışarıdan üç taş alıp hayvanın bel kısmında gezdirilir. Taşın biri başına, biri beline, öbürü de kuyruğuna konur. İnanışa göre hastalığın geçeceği sanılır.
- Köpek uluması iyi sayılmaz.
- Kötü bir rüya gören sadaka vermelidir.
- Kulağı çınlayan, bir yakını tarafından anımsandığına inanır.
- Küçükbaş hayvanların yavrulamasına (kuzulamasına) altmış gün kala eski sarı bir bakır tas suyun içine konur. O su hayvana içirilirse doğan yavrular kelebek hastalığına yakalanmaz.

- Leyleği havada ilk görenin o yıl uzun bir yolculuk yapacağına inanılır.
- Lohusa annenin kırkı çıkmadan eve çiğ et getirmek günahtır.
- Makasın ağzını açık bırakırsan kefen istermiş.
- Makas komşuya kapalı verilir. Yoksa o kişi ile döğüşeceğine inanılır. Ağzı açık bırakılan makas kavgaya neden olurmuş.
- Mavi gözlülerin gözü (nazar) değer. O geçerken yere tükürülür.
- Memesi hastalanan sağım hayvanının bu rahatsızlığını gidermek için sütü sağılarak kuşburnu dibine dökülür.
- Merdiven altından geçmek günahtır.
- Meteor taşının gök yüzünde kayması yeryüzünde bir kişinin yıldızının kaydığına işarettir. O kişinin hayat ışığı sönermiş.
- Mezar eşerken ve ölüyü toprağa verirken kürek ele verilmez. Yere atılır. Alacak olan yerden alır.
- Mezar eşmeye giden, eşmek için kullanacağı malzemeyi elinde taşır. Omuzuna almaz.
- Misafirin arkasından ev süpürmek günahtır.
- Nal asılı eve nazar değmez.
- Nazar değene üzerlik yakılır. Dumanına tutulur.
- Nazar değene tuz çevrilir. (Bak,tuz çevirme)
- Nazar değmesin diye göğ boncuk, iğde dalı tazı boncuğu takılır.
- Nişanlanan oğlan ve kıza aynı bardaktan şerbet içirirler ki biri birinin sözünden çıkmasın diye.
- Odun yanarken fısırtı çıkarırsa başkaları koğunuzu yapıyor demektir.
- Ölenin ardından Çok ağlanmaz yattığı yer göl olurmuş.
- Ölünün ardından su götürülürse ölenin ağırlığı taşıyanların üzerine basmaz.
- Ölünün kırk gün mezarına varılmaz. Işığı sönermiş.
- Ölünün mezarının üzerine su dökerler ki toprağın ağırlığı ölenin üzerine basmasın diye.
- Ölünün suyunun ısıtıldığı kazanın yerinde üç gece ateş yakılırsa o dünyada ateşi sönmezmiş.
- Ölüyü mezara götürürken tabut sallanırsa başka biri daha ölür derler.

- Örümcek öldürmek, yuvasını bozmak günahtır.
- Perşembe günü akşamı iş görmek günahtır. O akşam hiç bir kadın bulaşıkları dahi yıkamaz. Bu akşama "cuma akşamı" denir.
- Perşembe günü ölen cennete gidermiş.
- Ramazan ayında cana kıyılmaz derler.
- Rüyasında gülen ağlar. Komşuya kızıl ateş verenin cenazesi çıkar. Tuz vermek iyi değildir.Ölü görmek diri görmektir. Azı dişi çekilenin yakın larından biri ölür. Kan görenin rüyası boşa çıkar. Akşam görülen ele, sabah sahibine çıkar. Kadınla görülen düş boşa çıkar. Oğlan hayırlı haber, kız kızgın haber derler. Silah ses demektir. Çorap, ayakkabı, pantolan giyinmek darlığa işarettir. Yumurta gören kavga eder. Rüyasında eşek görenin başına devlet kuşu konar. At görenin evinden cenaze çıkar. Demir görmek kuvvet almak anlamına gelir. Altın görenin darlığı çıkar, hamile annenin oğlu olurmuş.
- Saçı ayaklar altında dolaşan kadının başı ağrır derler..
- Sağ göz seğrirse sağlığa, sol göz zarara işarettir.
- Sağ, ölmemiş birine, bilmeden rahmetli denirse ömrü uzar derler.
- Salı günü başlanan iş sallanır. Uzarmış.
- Sara tutan kişinin düştüğü yere, şeytanlar dağılmasın diye çivi çakılır.
- Sofrada konuşmak günahtır.
- Sofraya konan yemeği ilk karıştıranın veya sohuda tokmağı dibeğe ilk vuranın kaynanası ölür.
- Sohbet sırasında yılandan bahsedenin aleyhinde bulunuluyor demektir.
- "Bizi düşman anıyor" denilir.
- Sık sık ziyarete gelen komşunun ayakkabılarına su dökülür. Bir daha rahatsız etmeyeceğine inanılır.
- Su içerken dokunulmaz. "Su içene yılan bile değmez" denir.
- Susuz leğende oturan çocuk söz dinlemezmiş.
- Suyu boş yere kaynatanın evinin bereketi kesilir. Bir başka inanışa göre de yurtta düşman çoğalırmış.
- Süpürgeyle çocuğa vurulmaz, uyuz olur, ya da boyu büyümez kısa kalır.

- Süt pişirilen tencerenin tabanını kazıyarak yiyen çocuğun düğününde kar yağar. Nişanlısı güzel olurmuş.
- Tabaktaki yemeği artırmadan yiyenin nişanlısı güzel olurmuş.
- Tavuk su içerken gagasını yukarı kaldırır. Bu durumu allaha yakarış olarak kabul edilir. Hayvan rahatsız edilmez.
- Tavuk yumurtasının kabuğu yakılmaz. Aksi halde hayvan bir daha yumurtlamaz.
- Tuz çevirme: Nazar değdiği sanılan kişi derhal oturtulur. Tuz çevirecek olan sağ eline bir avuç tuz alıp yumruk yapar. Hastanın başında üç defa gulhü vallahü üç defa da kul euzu okuyarak yumruğunu dolaştırır. O tuzun birazını kendi geri kalanı da hastanın ağzına verir. Böylece nazar tedavi edilir.
- Tuzu yere döken ahirette kirpiğiyle toplarmış.
- Ürün elenirken sarat (gözer) çece değerse bereketi kaçar. Yoksa boyuna kadar çıkarmış.
- Üst üste bir kaç defa esneyen kişiye tuz çevrilir.
- Üzüm dığılına (tanesine) basmak günahtır.
- Yağmur yağarken eşiğe oturulmaz. Ulu ağaçların dibine duldalanmak (siperlenmek), oturmak günahtır.
- Yanık ekmek yiyen korkmaz.
- Yastığa, yorgana basmak günahtır.
- Yaşlıların ve erkeklerin önünden geçilmez.
- Yatağa işeyen çocuklar evden yumurta, para alarak doğruca mezara giderlerdi. Eskiden imamlık yapmış da ölmüş kişilerin (Molla Mehmet) mezarından toprak alıp yerse gece yatağa işemesinin kesileceğine inanılırdı.
- Yatak yapılırken yorganın ağzı açık bırakılmaz.
- Yedi yıl çocuğu olmayan bir kadının sonunda bu arzusu gerçekleşirse doğan evladının yedi yıl saçını kestirmez.
- Yeni doğan bebeğin göbeği eşikten içeri gömülürse evcil, dışarı gömülürse seyip (gezeğen) olur derler.
- Yeni doğan buzağının eşi bir akarsuya atılır. Altından bir helke su alınır ineğe içirilirse sütü bol olurmuş.
- Yeni doğum yapan annenin odasına girilmez. Çocuğu al basar derler.

- Yeni doğum yapmış annenin yastığının altına ayna, üstüne erkek ceketi, yanına balta, ayak ucuna süpürge, yatağın dört tarafına şeytanın ayağı takılsın diye urgan dolandırılır. Yastığa iğne batırılır. Bebeğin yüzüne al basmasın diye kırmızı tülbent örtülür.
- Yılan yakılırsa yağmur yağarmış.
- Yolda yürüyen birinin önünden tavşan geçerse uğursuzluğa tilki geçerse uğura işarettir.
- Yufka ekmek açarken parmakla ekmek yırtılırsa "yol açılır". Bir misafirin geleceğine inanılır.
- Yürüme yaşına gelmemiş bir bebek koltuk altından tutularak yere bastırılır. Bir de niyet tutulur. Bebeğin adı söylenerek....... niyetim kabul olacaksa sol ayağını salla denir. Eğer bebek sol ağını sallarsa niyetinin tutulduğuna inanılır.
- Yüzünü çok yıkayanın güzelliğini su götürürmüş.

KARAÖZÜ'DE SAYA GEZME (KIŞ YARISI KUTLAMALARI)

Toplumları idare eden, bir arada tutan temel unsurlardan biri de geleneklerdir. Bunlar çok çeşitlilik gösterir. Özellikle mahalli olanları daha da yoğundur. Karözü'de özelliğini yitirmemiş örf ve adetlerden biri de zemherinin on beşinde (28 Ocak) düzenlenen "Saya Gezme" (Kış Yarısı Kutlamaları) geleneğidir.

Zemherinin on beşi deyip geçmeyin. O gün Karözü çok renkli ve çok canlı geçer. Tertemiz giysileri, en yeni saltaları, libasları, urbaları giyer çiğdem gibi gençler. Gösteriler yapılır, oyunlar oynanır, davullar çalınır, zurnalar öter.... Evet bütün bu hareket "Saya Gezme" (Kış Yarısı Kutlamaları) geleneğini yerine getirmek içindir.

NİÇİN KIŞ YARISI ?

Artık soğuklar yakmayacak. Kavurmayacak insanları bundan sonra kış. Donmayacak sular eskisi kadar. Az ölecek çocuklar ve ihtiyarlar bu günden itibaren.

Eskilerin dediklerine göre "Kış Yarısından" sonra soğuk kapıdan içeri girmezmiş. Ölçü oluyormuş bu Karaözülülere. Yiyecek "İkili birli" (1/3 Biri tüketilecek ikisi kalacak) olmalıymış. Samanın yarısına gelinmeli, yakacak da yarıyı aşmamalıymış.

Görünüşte her ne kadar "Saya Gezme" (Kış Yarısı Kutlamaları) geleneğine böyle bir takım gerekçeler gösterilmiş olsa da hakikatte eski bir göçebe geleneği mi tekrarlanıyor. Bu olgu bize bir tarihi gerçeği çağrıştırdı.

Göçebe Türk halkı Şubat ayında "Hızır Bayramı" denen bir bayramı kutlamaktadır. Bu bayram on iki hayvanlı takvime göre Şubat ayına rastlayan eski Türk yeni yılını karşılar.Bu durumda sanki eski bektaşi inanışlarında yer alan "Hızır bayramı" kutlamalarının bir tekrarıymış gibi geliyor.

"Hızır bayramı"nın altı Mayısta kutlanan Hıdrellez (Hızır-ilyas) Bayramı ile bir ilgisi yoktur.[1]

1 Irene Melikoff : Uyur İdik Uyardılar. s. 37 -62.

KUTLAMALAR NASIL YAPILIR

Zemherinin on beşinde sabahtan başlar akşama kadar sürer. Eğer o gün için hazırlıklar tamamlanmamış ise ikinci güne mutlaka yetiştirilir. Bu gelenek istisnasız her yıl tekrarlanır.

Günler önce hazırlıklara başlanır. İş bölümü yapılır. Oyuncular seçilir. Roller dağıtılır. Bunları biraraya "kumpanya başı-idare amiri-Ya da yönetici" denilen deneyimli biri getirir. Böylece kadro tamamlandı mı kıyafet hazırlıklarına başlanır.

O gün Karaözü ev ev gezilerek kıyafet işi halledilir. Hazırlığını tamamlayan ekip elemanları Saya gezileceği günü kendilerine verilecek görevleri başarıyla yerine getirmek için gösteri anını sabırsızlıkla beklerler. Kutlamalar bir oldu bittiye getirilmeden her ev tek tek gezilerek gerçekleştirilir.

Toplulukta şu karekterlere yer verilir.

KADI	: Bir tane.
GELİN	: En fazla üç tane.
EFE	: En fazla üç tane.
DEVE	: Bir tane.
ARAP	: Bir tane.
TİLKİ	: Bir tane.
KATİP	: Bir tane.
TOPLAYICI	: İki üç tane.
AMBAR MEMURU	: Bir tane.
YÖNETİCİ-İDARECİ	: (kumpanya Başı), Bir tane.

Bunlara davul zurna eşlik eder. Bu sanatkarları Karaözü'de her zaman bulmak mümkündür.

Topluluğun en ağır işini kadı üslenir. Kadı; gerek tip gerekse karekter olarak becerikli, şakacı, hareketli olan yetenekli yetişkinlerden seçilir.

Kendine has bir kıyafeti vardır. Hareketleri ve esprileri sınırlı değildir. İstediği muzipliği yapar. Sözlerini kimse ciddiye almaz.

Kadı tipini oluşturmak için iki metre uzunluğunda ve bilek kalınlığın da düz bir sopa alınır. Sopanın orta gerisine kepek bir yastık konur. (hafif olması için kepek yastık seçilir). Sicim ve telle sıkıca bağlanır. Hazır sopa Kadı'nın çatalının (bacağının) arasına sıkıştırılır. Kadı yastığın üzerine oturtulur. Bu ağırlıklar düşmesin diye uzun bir sicimle koltuk altlarından boynuna bağlanır. Bu sopanın öne doğru uzantısı bir metre arka uzunluğu da

elli santimetredir. Böylece sopa ile yastık Kadı'nın bir parçası gibidir. Onunla oturur, onunla gezer. Ayrıca sırtına ve döşüne de kalın minder konur. Üstüne de aba (çoban üstlüğü) giydirilir. Böylece kaba saba bir tip yaratılır. Kadı'nın bundan başka çok uzun kendirden sakalı, gene sivri uçlu kaba uzun pala bıyığı vardır. Başında bir kıllı çökelek derisi, döşünde bir "ilan levhası" asılıdır. "İlan levhasında" okunsun okunmasın bir takım karalanmış harfler yazılıdır. Sopanın arkasında iri büyük davar çanları asılıdır. Kadı'nın geldiği çan seslerinden anlaşılır. Yüzüne un serpilir. Saçları beyazlatılır. Böylece Kadı'nın tipi ve kıyafeti tamamlanmış olur.

Kadı her kapıya varır. Hemen kurulur. O evde neler varsa onları ister. Daha çok fala bakar. Fal kişilerin ve ailenin durumuna göredir. Uydurur uydurur söyler. Eğer askerde oğlu ya da gurbette kızı varsa; yakında bir mektubun gelecek. Evlatlarının sağlık haberlerini alacaksın. Sana bir kısmet gözüküyor" gibi klasik fal lafları eder: Daha sonra istekler faslına başlar.

Kadı'nın istekleri arasında yağ, bulgur ve pastırma baş sırayı alır. "Bir nüğü[2] yağ. Bir çatı pastırma" ister. Yukarıdan, yukarıdan istekte bulunur. İstediği kadar verilmezse de istediği varsa mutlaka verilir. Zaten umduğu kadarı ve istediği yerine gelmezse kalkmaz. Ev sahibi de kapıyı Kadı'nın suratına kapayamaz. Halk derhal tepki gösterir. Zaten buna fırsat kalmadan Kadı tavrını koyar. Ağzı durmaz. Başlar bu kez argo laflara. Biraz önceki yumuşak temennilerin yerini kaba saba konuşmalar alır. "Ya bir nüğü yağ ya şuna bir zağ. Lebine lübüne leblebi koyayım cebine. Kuş gömü perçin vurayım dibine. Yar dibine yatmışsın. Kurbağadan korkmuşsun. Kurbağa senin amelin. Bunu sana gömerim. Kaya'nın Başı'nda bir tarlanız var taşlıca. Bunu sana koyayım başlıca" gibi lafları özellikle gün görmüş ihtiyarlara daha çok söyler.

Kadı'nın başına bilhassa çocuklar ve gençler çok toplanır. Sakalını bıyığını çekiştirirler. Kadı bunları "başından" dağıtmak istediği zaman kalkar bir döner. Bu dönüşte elleri sopanın ucunu tutar vaziyettedir. Böylece daha kolay ve seri dönmeyi sağlar. Dönüşte, arkadan artan sopanın ucunu çocuklara ve gençlere çarptırır. Bu hareketten korkan kalabalık derhal dağılır. Kadı yapısı ve özelliği ile küçük çocukların çoğu kez korkulu rüyasıdır. Bu hareketleri yaparken bir takım homurtular da çıkarır.

Eskiden kadı rolünü en fazla Kelek Sülü oynarmış. Kelek sülü neşeli, esprili, lafı gediğine koyan cinsten biridir. Bunun Hürü (Huriye) adında

2 Bir buçuk nüğü bir kilo gelir.

oturaklı, ağırbaşlı, yumuşak huylu bir hanımı vardır. Derler ki huri gibi biri.

Kelek Sülü gene kış yarısında kadı olur. Ekibiyle birlikte köyü dolaşır. Sıra kendi evine gelince farklı davranmaz. Kelek Sülü bir oyuncudur. Öyleyse oyunu kuralına göre oynamalı der ve öyle yapar. Kapıya kadar varıp kurulur. Diğer oyuncular da daha geniş bir mekanda gösterilerine devam etmektedirler.

Hanımı Hürü kalabalığı görünce kilere dalıp ne varsa "bol bolamat" doldurur getirir. Bilmezki başına gelecekleri. Bu haliyle kadıyı memnun edeceğini düşünmüştür. Ama düşündüğü gerçekleşmez. Kadı kalkıp gitmez. Belli ki memnun olmamıştır. Kim bilir daha neler umuyor olmalı diye düşünür.

Hürü kadın bir sefer daha yapar. Değişik yiyeceklerle geri döner. Kadı gene kalkmaz. Hürü kadın şaşırır. Kilere mi taşısa. Bir yandan da komşulara mahcup olmak var işin ucunda.

Bu sırada kadıda bir kıpırdanma gözükür. İki bacağının arasında sıkıca ucunu tuttuğu kalın sopasını açığa çıkarıp hanımına doğru iyice uzatarak. "Hürü .... Hürü bu gördüğün her günküne benzemez" der.

GELİN : En fazla üç tane olur. Mahalli oyunları (ortalık oyunları) iyi bilen delikanlı erkeklerden seçilir. Topluluğa renk katar. Kıyafetleri biçimli ve alımlıdır. Eski tip gelin kıyafetleri taklit edilir. Her oyuncu kendi kıyafetini kendi hazırlar.

Geline önce zıbın, üstüne üç etek, bunun üzerine de salta ya da yeşil çuha giydirilir. Çuhanın kırmızı siyah desenlisinin sırma ile işlenmiş olanını giyen gelin tüm dikkatleri üzerinde toplar. Simli, işlemeli ve kollu olanları da kullanılır.

Gelinin başında kırmızı bir fes olur. Fesin üzerine ya beyaz ya da "abaniye" denilen sarı renkte bir poşu bağlanır. Bunun üzerine özel hazırlanmış duvak geçirilir. (Duvak evlilik geleneği bahsinde etraflıca anlatıldı) Duvak hıltan (çataliğne) ile fese tutturulur. Duvağın ön tarafına beyaz, arka tarafına kırmızı poşu bağlanır. Gelinin alnını dolduracak şekilde "urup, siyeç, ve penez'den" oluşan takılar takılır. Bunların hepsine birden "tepelik" denir.

Gelinin eline akşamdan kına yakılmıştır. Oynarken elindeki kına bariz şekilde gözükür.

Bacağına "tuman" giyer. Tuman üç eteğin arasından derhal farkedilir. Kutnudan dikilir. Gelini belden topuğa kadar örter.

O zaman iyi giyen yemeni giyermiş. Kundura giyen bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azmış. Daha sonraları bu anlayış kalkmış. Ne

bulurlarsa onu giyer olmuşlar. Toplumdaki bu değişiklik geline de yansımış.

Ayaklarına elden örme, işlemeli yün çoraplar giyer. Ve böylece gelinin kıyafeti tamamlanmış olur.

EFE : Toplulukta en fazla üç tane olur. Bunlardan kıyafet birliği yoktur. Birinin giydiğini öbürü giymez. Ortak denilebilecek tarafları bellerine kadar siyah ya da buna yakın renklerdeki giysileri, Kuşak ve içindekileri ile fesleridir.

Ayaklarına deri çizmeler giyerler Bacaklarına elden yün dokuma, eski Tomarza tipi siyah "şıvga" (dar yapılı) şalvar, üzerine sırma ile işlemeli salta ve yelek giydirilir. Bu yeşil çuhadan çepken de olabilir. Bunların altında "dırıl" denilen kalın çizgili ve yakasız, kemik düğmeli "işlik" (gömlek) olur. Bellerine enli, kırmızı renkli büyük "Tosya" ya da "Acem" şalından bir kuşak bağlanır. Bunun pöçüğü ya sağa ya da sola doğru sarkar. Efe'nin her şeyi bu kuşak içindedir. Patlasın patlamasın bir iki karadağ toplu tabancası, bele çapraz sokulmuş Çerkez kaması, elinde bir tek tüfeğiyle "teke bıçağı" dedikleri eski kılıçlardan daha küçük döğme bıçağı bulunur.

Efe'nin başında poşularla bağlı, püsküllü bir fesi, yapma iri siyah çengel bir bıyığı vardır. Yüzü boyalıdır. Boynunda asılı bir de torbası bulunur. İçinde kül ya da talaş doludur.

Efe de gelinle birlikte oynar. Görevi gelinleri delikanlılardan korumaktır. Efe uyanık olmazsa delikanlılar gelinin duvağını kaçırırlar. Efe oynarken tüfeği boş bir hedefe doğrultur. Ağzı ile tüfeğin sesini taklik ederek bum diye bir ses çıkarır. Ve arkasından aynı noktaya bir avuç kül savurur. Bu hareket oyuna bir renk katar.

DEVE : Topluluğun renkli simalarından birini de deve teşkil eder. Deveyi üç kişi oluşturur. Hafif bir merdiven alınır. Orta yerine iyi doldurulmuş iri bir kepek yastık konur. Oraya sıkıca tutturulur. Bu merdiven iki tane delikanlının omuzuna oturtulur. Yere kadar her taraflarını kapatacak şekilde alacalı, elden dokuma kalın yün tahta desenli perdeler (bununla yüklük - yatak yorgan üzeri kapatılır) örtülür.

Bulgur tokmağının hafiflerinden bir tanesi ya da iri bir orak alınarak üzeri postla sarılır. Devenin baş kısmına benzetilmeye çalışılır. Bunun boynuna gelecek şekilde davar çanları takılır. Öndeki delikanlının eline verilir.

Bu iki oyuncu önlerini görmezler. Ancak öndeki kısmen perde aralığından idare etmeye çalışır.

Devenin boynunda bir ip bağlıdır. Bununla yönetilir. Yönetene "seymen" denir.

Deve sonraları topluluğa arapla birlikte girmiştir. Deveyi eskiden düğünlerde oynatırlarmış.

Deve de çocukların korkulu rüyasıdır. O korkunç kaba saba tipsiz görüntüsü, sağa sola saldırışı, bazen de acımasız tekme atışı ile ünlüdür. Hangi tarafa yönelirse oradaki çocuklar panikler. Dalga gibi hemen açılırlar.

ARAP : Baştan sona siyah elbiseler giyen, elini yüzünü de siyaha (yağlı kara) boyadığı için topluluğun sevimli bir oyuncusu olan arap tanınmayacak haldedir. Gelinin koruyucusu, efenin yardımcısı rolündedir. Toplulukta bir tane olur. Rast gele bir kıyafeti ve gelişi güzel de bir davranışı vardır. Sadece dişleri ve gözleri ışıldar. Gelin ve efe ile birlikte oynar.

Boynunda soldan sağa doğru atılmış içi kül dolu bir torbası vardır. Sol elinde "tumtakh" (tüfek) sağ eli kül torbasının içindedir. Efede olduğu gibi boş tüfeği bir hedefe doğrultur "pofff" diye bir ses çıkarır. Sağ eliyle de hazırladığı külü doğrulttuğu noktaya doğru savurur.

TİLKİ : Sade ve az özenli bir kıyafete sahiptir. Tilki olanın başına bir fes giydirilir. Fesin üzerine, iki kulak hizasına gelecek şekilde sivrice dürülerek hazırlanmış, tilki kulağına benzeyen iki ayrı fes yerleştirilir. Üzerinden poşu ile bağlanır. Böylece tilkiye benzetilmeye çalışılır.

Bacağına culfalıkta dokunmuş çizgili bir şalvar, işlemeli ya da işlemesiz, alacalı dize kadar uzanan bir çift yün çorap. Ayağında bir çarık. Üst tarafına mont cinsinden giysiler giydirilmiş, sırtına da kuyruğu yere değecek kadar uzun iri bir tilki derisi tutturulmuştur.

Görevi gelinlerin duvağını kaçıran olursa izlerini takip etmektir. Diğer zamanda toplulukla birlikte oynar.

Oyuncular her kapıya uğruyarak gösterilerini yaparken toplayıcılar da ev ev gezerek bulgur, yağ, pastırma, yumurta, ceviz gibi şeyleri toplarlar. Sokakta yakaladıkları yetişkin erkeklerden de bahşiş alınır.

Katip verilen para ve belirli yiyecekleri hemen not eder.

Zaten önceden bir zahire ambarı tutmuş, burasını kilimle döşeyerek gelecek malın cinsine göre yerlerini bölüm bölüm ayırmıştır. Oyun süresince toplanılan şeyler birikince hemen onları ambara taşıyarak boşaltıp girdisini yaparak tekrar ekibin peşine takılır.

Yönetici-idareci "saya gezenleri" adım adım takip ederek fazlaca bir şeyler koparabilmek için ne lazımsa onu yapar. Örneğin varlıklı kimselerin evlerinin önünde fazla oynatır. Paralı olanları takip ederek kalabalığın içinde sıkıştırır. Hatta gelinleri yanına kadar götürerek elini öptürür.

O gün Karaözü'de bir canlılık bir hareket vardır. Adeta bir bayram havası ve coşkusu yaşanır.

Her ev halkı topluluğun kendi kapısına gelmesini sabırsızlıkla bekler. Yapılacak esprileri dinlemek, topluluğun oyuncularını izlemek, seyirlik ihtiyacını gidermek ister.

Oyuncular sokaklarda ve meydanlarda oynarken seyirciler de damlarda ve saçaklarda bu topluluğu seyrederler.

Her şey bitip oyun sona erince toplanılan yağ, bulgur ve pastırma ile yağlı bir bulgur pilavı pişirilir. Tüm oyuncular ve köy çocukları burada karınlarını doyururlar. Toplanılan yiyeceklerin geri kalanlarını da fakirlere dağıtırlar. Eskiden "Teyyare Cemiyetine" ve "Hilali Ahmer'e verdiklerini söylediler. Daha sonra bu gelenek yozlaşmış. Toplanılan şeyler sadece oyuncular arasında pay edilir olmuş.

KARAÖZÜ'DE KIŞ GECELERİ VE KARAÖZÜ BİLMECELERİ

Eskiden Karaözü'de kahvehane yoktu. Erkekler kahve hayatı bilmezlerdi. Herkes soğuk ve uzun kış gecelerini evine en yakın ve kafasına en uygun varlıklı, haneden kimselerin odalarında geçirirlerdi. Burada yaş sırasına göre oturulur, ev sahibinden kahveler içilir, sohbetler edilir, deyişler çalınıp söylenir ve oyunlar oynanırdı. Fincan oyunu da en çok oynanan oyunlardan biriydi. Buna "ferfana" denirdi. Oyuna başlamadan önce ortaya bir bahis konurdu. Ütülen bu bahsi yerine getirmek zorundaydı. Bahse tavuk, horoz, hindi, oğlak gibi ciddi şeyler gösterilirdi.

Orada bulunanlar iki takıma ayrılır karşılıklı bu oyunu oynarlardı. Ortaya beş sekiz tane fincan getirilir, ters çevrilir, birinin altına ebe olan takım bir yüzük saklar. Öbür takım saklı yüzüğü bulmaya çalışırdı. İkincisinde roller değişir, saklayan takım bulmaya, bulması istenilen de saklamaya geçerdi. Bu oyun beş, yedi, ya da dokuz defa tekrar edilirdi. Yüzüğü az bulan malup sayılırdı. Mağlup olan takım yerine getirmek üzere ikinci güne bir tavuk, bir hindi ya da bir oğlak keserdi. Kesilen hayvan akşama hazır olmak üzere pişirilir hep birlikte yenirdi. Bu fasıl bitince yeni bir oyun oynanmazdı, Biraz "metel" (masal)" satılır" (anlatılır). Daha sonra aynı gruplar arasında şu bilmeceler söylenirdi.

Sarıdır safran gibi.
Okunur Kur'an gibi.
Ya bunu bileceksin.
Ya bu gece öleceksin. **ALTIN**

Dağdan gelir taştan gelir,
Bir kunkulu eniştem gelir. **ARSLAN**

Dağda takılar. **BALTA**
Suda çipiler. **BALIK**
Arşın ayaklı. **LEYLEK**
Burma bıyıklı. **KEDİ**

Fini fini.
Kini kini.
Kaburgası pamuk gibi. **BİT**

Dal üstünde kilitli, sandık. **CEVİZ**

Küçük kazanın aşı tatlolur. **CEVİZ**

Hey maniki maniki,
Oğlu uşağı on iki,
Manikinin azığı,
Yerde çakılı kazığı. **CULFALIK**

Şıhı şıhı şıhılar.
Şıhı benim elimde.
On iki kavak oynar.
Kökü benim elimde. **CULFALIK**

Benim bir kızım var,
Kafası çapıttan. ÇIRALIK (idare lambası)

Kıllı ağzını açtı,
Çıplak içine kaçtı. **ÇORAP - AYAK**

Pır pır uçar,
Ağaç ağaca sıçar. **DEĞİRMEN**

Biri birine benzer,
Biri birinden güzel. **DENİZ - GÖKYÜZÜ**

Biz biz idik biz idik,
Otuz iki kız idik,
Ezildik,
Büzüldük,
İki duvara dizildik. **DİŞ**

Dam üstünde dana böğürür. **DOLU**

Dam üstünde dana oynar,
Het dedim gene oynar. **DOLU**

Dilim dilim nar. **EKİN SAPI**
Dizimece kar. **HARMAN**
Uçtu keklik. **SAMAN**
Kondu dilber. **BUĞDAY**

Kara kediyi kuyruğundan asarlar.
EKMEK SACI-TAVA

Bir finki finki kuyruğu,
İki bakı bakı gözü,
Dört takı takı ayağı,
İki diki diki kulağı var. **EŞEK**

Minare. **GÖK**

Dibi kara. **YER**

Bin bir çiçek **YILDIZ**

Bir lale. **AY**

Geven altında kara boncuk. **GÖZ**

Ufacık mezar,
Dünyayı gezer. **GÖZ**

Tarlada biter,
Makine büker,
Sabah sabah yüzünü öper. **HAVLU**

Uzun uzun uzular,
Dal üstünde buzağılar. **HIYAR**

Sakalı var mertten,
Kekeği var etten,
Şimdi gelir görürsün,
Güle güle ölürsün **HİNDİ**

Attım rafa,
Bir kuru kafa,
Yemesi tatlı,
Maymun suratlı. **HİNDİSTAN CEVİZİ**

Başı kalın,
Ucu ince,
Han evine varsın gelsin, varsın gelsin. **İĞ**

Benim bir dükkanım var,
Üstü kadifeci,
Ortası uncu,
Altı oduncu. İĞDE HURMASI

Dalda sandık asılı,
İçinde un basılı. **İĞDE HURMASI**

Lamba düştü is dedi.
Yere düştü tan dedi,
Bunu ara bul dedi. **İSTANBUL**

Gece gider üşümez,
Gündüz gider üşenmez. (erinmez)
Beline kuşak kuşanmaz. **IRMAK**

Dam üstünde teke bağlı,
Boynuzları köke bağlı **KABAK**

Dam ardında dana bağlı,
Kökleri yere bağlı. **KABAK**

Yedi delikli tokmak
Bunu bilmeyen ahmak. **KAFA**

Altı tahta,
Üstü tahta,
İçinde bir,
Kanlı kahbe. **KAMA**

Benim bir gelinim var,
Gelenin elini öper,
Gidenin elini öper, **KAPI TOKMAĞI**

Benim bir çadırım var,
Dünyayı tutar,
Denizi tutmaz. **KAR**

Paltosu yeşil,
Elbisesi kırmızı,
Düğmesi siyah. **KARPUZ**

Kuyruklu kumbara,
Çeker döker ambara. **KAŞIK**

Sarı sarı sarkar,
Düşerim diye korkar. **KAYISI**

Uzun uzun urgancık,
Ucunda bir göğ boncuk. **KENDİR**

Benim bir kalbur kızım var,
Hepsinin başı kırmızı. **KİBRİT**

Başı sallanır,
Dibi kıllanır. **KİRMEN**

Akşam olur biri birine çatarlar,
Sabah olur ikisi birden kalkarlar. **KİRPİK**

Geriden baktım bir taş,
Yanına vardım dört ayak bir baş. **KOYUN**

Etten kantar,
Altın tartar. **KULAK - KÜPE**

Benim bir dedem var,
Kırk tane beyaz gömleği var. **LAHANA**

Kat kat döşek
Bunu bilmeyen eşek. **LAHANA**

Minare minarenin üstünde,
Kanare kanarenin üstünde,
Onun üstünde bir ocak,
Bunu bilmeyen ölecek. LAMBA

Uzak yerde olay oldu,
Haberi buraya duyuldu, **MEKTUP**

Hanım içeride,
Saçı dışarıda. **MISIR VE PÜSKÜLÜ**

Başı çöp gibi,
Ortası küp gibi. **NOHUT**

Dam üstüne saç koydum,
Geleni geçeni aç koydum. **ORUÇ**

Çıt çıtı hamam,
Kubbesi tamam,
Benim bir gelinim var
Kocası imam. **SAAT**

Ay gibi eğri,
Tuz gibi acı,
Bunu bilmeyen gunnacı (gebe). **SARMISAK**

Dağdan gelir,
Taştan gelir,
Bir kükremiş,
Arslan gelir. **SEL**

Kıldan ince,
Kılıçtan keskin. **SIRAT KÖPRÜSÜ.**

Attım ama ariftir.
Her yemekte zariftir.
Burnu kıllı heriftir. **SOĞAN.**

Kat katıdır kat katı,
Kırmızıdır üst katı,
Yapmacılar yapamaz,
Dökmeciler dökemez,
Bu da Allahın hikmeti. **SOĞAN**

Het dedim,
Hüt dedim,
Ocak başına,
Git dedim. **SÜPÜRGE**

Burdan vurdum kılıcı,
Halep'ten çıktı bir ucu. **ŞİMŞEK**

Minareden attım kılıcı,
İstanbul'a düştü bir ucu. **ŞİMŞEK**

Deve tabanı,
Zıngıl zebani,
Ev ev gezer,
Bilmez yabanı. **TERAZİ**

Dışı kazan karası,
İçi peynir sarısı. **TURP**

Benim bir kara koyunum var,
Tepenin bir o yüzünü yayılır,
Bir bu yüzünü. **TRAŞ BIÇAĞI**

Benim bir keçim var,
Bas boğazını kes,
Yine kalksın yürüsün. **ÜZÜM ÇUBUĞU**

Hey melemez melemez,
Ocak başına gelemez. **YAĞ**

Haydin yatalım, **YATMAK**
Kıllıyı kıllıya çatalım. **GÖZ KAPAKLARINI YUMALIM**
Sarıcayı örtelim. **LAMBAYI SÖNDÜRELİM**
Sivriceyi dürtelim. **KAPININ SÜRGÜSÜNÜ SÜRELİM**

Yer altında yağlı kayış. **YILAN**

Dama çıktım,
Darı seçtim,
Sayamadım,
Eve kaçtım. **YILDIZ**

Ağ konakta sarı kız oturur. **YUMURTA**

Dışı mermer taşı,
İçi beyler aşı. YUMURTA

Kara tavuk dalda yatar,
Dal kırılmış yerde yatar, ZEYTİN

Yeşil atlas,Suya batmaz. ZEYTİN YAĞI

KARAÖZÜ'DE KOÇ KATIMI GELENEĞİ

Karaözü'de ayakta kalabilen, özelliğini hemen hemen yitirmemiş geleneklerin başında "koç katımı" geleneği gelmektedir. Kasabalı buna çok önem veriyor. "Adet-i Belde " diyorlar. Ve ekliyorlar."Adet-i belde kanundan müreccahtır" [1]

Koç katımı geleneği Karaözü kültürünün en önemlileri arasında ayrı bir ağır, ayrı bir güzeldir.

Eski insanlardan çok azı okuma yazma biliyordu. Zaman kavramı tam olarak yerleşmemiş, takvim az kullanılıyordu. Önemli olaylar, doğum ölüm hadiselerinin tarihleri günü gününe bilinmiyordu. Bu tarihler "alet tahmin" [2] geçiştiriliyordu. Koç katımı gününü çok önemli buldukları için çoğu yerde bu günün tarihi esas alınarak kullanılırdı. Yaşlı Karaözülülere doğum tarihleri sorulduğunda bir çoğu koç katımı gününü doğum tarihi olarak gösterecektir.

NİÇİN KOÇ KATIMI ?

Bu soruyu bir çok yaşlı kimselere ilettik.Kimileri adettir, atadan dededen kalmadır. Onlardan öyle gördük, kimileri de insanlar için düğün merasimi ne ise davarlar için de bu odur diyerek sorumuza değişik bir boyut kazandırdılar. Biz de sorduk:

– Yani koç katımı olayı ile evlilik merasimini bir mi tutuyorsunuz ?

– Hayır. Onun kadar önem verildiğini anlatmaya çalışıyoruz.

– Peki, diğer hayvanlar için de bunun gibi özel bir gününüz var mı?

– Yok. Onlar dağınık ve az oldukları için böyle bir merasime gereksinme duymuyoruz.

– Ne demek dağınık. Örneğin ineklerin de sürüleri var.

– Onu demek istemedik. İnekler ayrı ayrı günlerde sığır sürülerinden kendileri alırlar. Onların bir zamana denk getirilmesine gerek yok. Ayrıca

1 Müreccah: Üstün tutma.

2 Alet tahmin: Tahminen.

buzağıların, körpeler (davar yavruları) gibi otlama sorunu az. Buzağıya evde bakılabilir. Ya o kadar körpelerin bakımı kolay mı ?

Böylece bu geleneği akli esaslara dayayıp yorumunu bu şeklide yapmaya çalıştılar.

Oysa Anadolu insanı yakın zamana kadar tam olarak yerleşik hayata geçmemiş sürüleriyle birlikte yaşıyordu[3]. Yani tarihi bir geçmişe dayalı davarlara karşı yakınlığı. Müşterek bir mazisi var sürüleriyle bu insanların. Ayrıca ana ve dişi gibi doğurgan şeyleri kutsal bilmişler. Bütün bunlar bir yana davarcılık büyük parasal imkanlar sağlıyor, ekonomisi hemen hemen buna dayalı bu işle uğraşan insanların çoğunluğunun.

– Ekonomi mi. bu ne demek ?

Bu çok şey demek. Bu yoğurt, bu peynir, bu süt, bu yün demek. Bu katıksız olmamak, bu öğünsüz kalmamak demek. Bu sırtı peklik, bu karnı tokluk demek. Kısacası davar ve davarcılık köylünün her şeyi demek. Sırtına giyindiği kazağı, dizine çektiği çorabı, üstünde oturduğu döşemesi, tahılını doldurduğu çuvalı ve de çuvalının ağzına bağladığı bir tutam ağızbağı [4] demek. Bunlar köylüler için son derece önemli gereksinmeler. Köylük yerde bunlardan bir tanesinin bile yokluğu çekilmez.

KOÇ KATIMI GELENEĞİ NASIL YAPILIR

Merasim onuncu ayın onu ile yirmisi arasına denk getirilir. Bunun özel bir nedeni vardır. Daha erken veya daha sonra da olabilir. Ancak hayvanların yüz elli günlük gebelik süresi öyle ayarlanmalı ki yavrular doğduğu zaman aç ve sefil kalmamalı. Kısa bir süre sonra hemen ot bulabilmeli. Onun için de doğumların önü ilk bahar yeşilliğine getirilmiş. Zaten bu düşünceden yola çıkarak koçları gün dönümünde (21 haziran) koyun sürülerinden ayırırlar. Ayrı bir çoban tutarlar. Buna "Koç çobanı" denir. Her koç sahibi çoban parasını kendisi verir. Onun için de sürüdeki davarlarına ayrı bir çoban parası ve "çoban ekmeği" vermez. Karaözü'de çobanların ekmeğini davar sahipleri verirler. Sürüde hizmetleri yürüten bir ağa vardır.

3 İmparatorluk 1842 yılında Anadolu'daki konar - göçer aşiret sistemini bir nizama bağlar. Bu yapıtırımdan sonra göçerler bir daha ortalıkta gözükmez olurlar. Ancak aşiretler bu kez sistemi değiştirerek yazın yaylalara çıkıp eski alışkanlıklarını sürdürmeye devam ederler. Görülüyor ki o,dönemlerde Anadolu insanını sürülerinden ayrı düşünmek adeta imkansız.

Karaözülüler de daha yakın zamana kadar hayvanlarıyla birlikte yaşıyorlardı. Bunların Çatal Sivri Dağı, Hanoluğu mevki, Kızılalan denilen yerde yaylaları vardı. 1935 yılında vergi meselesi yüzünden terkedildi. Sivas Folkloru Aylık Folklor Dergisi Sayı 48 Ocak 1977 s. 20.

4 Ağız bağı: Çuval bağı

Ağa'nın adı o sürüye verilir. Artık sürünün bir adı tam olmasa da sosyal bir kimliği vardır. Buna mahalle de denir.[5] Karaözü'de davarların adedine göre mahalle birden fazladır.

Ağa koç katımının ne zaman yapılacağını önceden kesin tarih vererek tüm mahalleliye çoban aracılığıyla duyurur. Herkesin hazırlıklı olmasını ister.

Koç katımından bir gün önce Ağa mahalleli kadınları sürüye göndererek sağdırtır. Bu sütten yoğurt yaptırır. Buna "koç yoğurdu" denir. Aynı gün çobanı tekrar köye yollar. Koç ve tekesi olan haneleri birer birer gezmesini hayvanlarını kınalamalarını (renga renk boyamalarını) söyler. Koç ve tekeler de böylece yarına hazır hale getirilir.

Ağa koç yoğurdunun yanına başka yemekler de hazırlatır. Kendi kesesinden davar keser. Kavurtur. Kavurmasına etli bir bulgur pilavı yaptırır.

Koç katımı günü tüm gençler bayramlık elbiselerini giyerler. Kızlar donanırlar. Koç ve tekelerin boyunlarına ve boynuzlarına elma, armut alıç gibi mevsimlik meyveler takılır. Ayrıca hayvanların üzerine bir iki metre basma bağlanır. Hali vakti yerinde olan her ev bir sini donatır. Yörenin en güzel yemekleri bu sini üzerine dizilir. Sini temiz bir bez ile örtülür. Önde hane reisi, arkada bağlı ya da bağsız koç-teke, daha arkada siniyi tepesinde taşıyan genç bir kız ya da gelin, yanında varsa evin delikanlısı ve anne toplu halde koç katımı alanına varılır.

Ağa yaptırdığı etli bulgur pilavını kazanıyla birlikte merasim alanına yollamıştır. Yoğurt ve diğer ağırlıklar da alınarak koçun katıldığı yere gidilir.[6] Fakirler sini donatmazlar. Bunlar bir heybe alır, içine patates, soğan, kurufasülye, kuru kayısı....... vb gibi yiyecekleri doldurup yola koyulurlar. Ancak davarı olsun olmasın herkes koç katımına davet edilir.

"Koç katımı" yerine varıldığında ağa ve çoban tarafından karşılanılır. Karşılıklı selamlaşılır. Ve "hayırlı uğurlu olsun" diyerek hayır dilekte bulunulur. Çoban gelenlerin getirdiklerini, koç ve teke üzerindeki şeyleri alarak hayvanları arkasından sürüye doğru itekler. Bu arada hayır duasını da eksik etmez.

Koç, teke ve heybelerle getirilen şeyler çobana aittir. Gelen siniler bir araya toplanır. Erkekler bir yerde, kadınlar ve çocuklar bir yerde öbek

5 Türk ve Türkmen aşiretleri il ya da ulus adı altında Boy (Aşiret), oymak (cemeat), oba (mahalle) gibi bölümlere ayrılırdı. Boy ve oymakların başına Bey bulunurdu. Mahalle adı buradan kaynaklanmış olmalı.

6 Koç katımı, Köprünün Başı, Öte Geçe, Küçükkaya, Kaya'nın Başı.... gibi nadasa terkedilmiş geniş arazilerde yapılır.

(küme) olurlar. Gelen yiyecekler müştereken yenilir. Ağa bu işi bizzat denetler. Bazıları da önceden hazırlıklıdır. Cebine yerleştirdiği rakısını sofraya koyar. Zaten onlar yemekler yendikten sonra ayrı ekip oluştururlar. Hemen hemen hepsi mahallenin seçkin kişileridir. Bunlara ayrı servis yapılır. Servisi Ağa'nın hanımı ile onun dengi kadınlar yaparlar. Delikanlılar da bu gibi durumlarda görev alırlar.

Yemekler yenilir, sohbetler edilir, artık zaman bir hayli geçmiştir. Merasim bu durumda bitirilir. Herkes ayağa kalkar. Ağa, çoban, hizmet edenler ve orada bulunanlar biri birilerine hayır dilekte bulunurlar. Sofralar toplanır. Hılalar dürülür. Herkes en kestirme yerden evin yolunu tutar. Böylece merasimin birinci bölümü tamamlanmış olur.

Bundan sonra bir de "yüz kömbesi" vardır. Koç katımından yüz gün sonra yapılır. Bunun anlamı, davarların kuzulamasına elli gün kaldı demektir. O gün çoban ev ev dolaşır. Davarın "yüzünün yettiğini" haber verir. Her ev o gün için kömbe [7] yapar. İçli kömbe yapılmaz. Bölünürken dağılır.

O günün akşamı çoluk çocuk, kadınlar hepbirlikte Ağa'nın evine gidilir. Getirilen kömbeler bir yere yığılır. Ağa zaten hazırlıklıdır. Bir davar kesmiş etli pilav yaptırmıştır. Sofralar kurulur. Yemekler yenir. Bağlama çalınır. Deyişler söylenir. Oyunlar oynanır. Buna "yüz kömbesi" denir. Son senelerde bu gelenek kaldırılmıştı.

7 Kömbe: Çoğu kez iki saç arasında yapılan yağlı kalın ekmek çeşidi.

KARAÖZÜ'DE BULGUR YAPIMI

Anadolu insanının birinci derecede besin kaynağını oluşturan bulgurun Karaözü'de yapılış tarzı merak konusu oldu. Araştırmalarımız arasında buna da yer verdik.

Karaözü'deki bütün çeşmelerin suyu buğdayın ilk durağı çeşme başları ve dere kenarlarıdır.

Karaözü'deki bütün çeşmelerin suyu oluktan "havut"a ya da "kürün" e oradan da menfezlerle dereye verilir. Kürün " ya da "havut"ların uzunluğu iki buçuk üç metre, eni altmış yetmiş ve derinliği de kırk elli santim kadar olan taş, beton ve ağaçtan yapılmış havuzlardır. Havuzun en alt köşesine bir "delik açılmıştır. Bununla havuz'un dolup boşalması sağlanır.

Ayrıca derede "sal" denilen kendir kilimden yapay havuzlar oluşturulur. Ve buğdayın burada da yıkandığı olurdu.

"Kürün-havut" ya da "sal" suyla doldurulur. Getirilen buğday burada yıkanır. Yıkanırken buğdayın kumu, taşı, hızmığı, ot tohumları iyice ayıklanır. Yıkanan buğday bir kendir kilimin üzerine yığılır. Sonra buradan iri bağ kazanlarına taşınır. Kazanlarda kaynatılarak pişirilir. Tekrar geniş çadırlara serilerek kurumaya terkedilir. İki gün kurur. Üç dediği gün çadırların orta yerine toplanır. Toplanan bulgurluğun çevresine iki üç tane geniş sofra tahtası getirilir. Tahtaların üzerine alabildiği kadar bulgurluk tepeleme yığılır. Tepeciklerin üzerine de birer sahan oturtulur. Tahtanın üstünde birer birer seçilen bulgurluk tabandaki serili çadıra dökülür. Yabancı maddeler de sahanda toplanır. İş bitince tekrar çuvallanarak "sohu"ya (büyük iri taş dibek) götürülür. Burada hafif nemlendirilerek ağaç tokmaklarla dövülür. Bu işlemden sonra taneler iyice "keperir" Yani kabukları tanelerinden kısmen ayrılır. Islanan dövülen bulgurluk tekrar geniş çadırlara alınarak kurutulur. Üçüncü günü savrulur. Kepekten arıtılır. Çuvallanır. Çuvalların ağzı "ağız bağı"yla bağlanır. Böylece bulgurluk çekilmeye hazır hale getirilmiş olur. Çuvallar eşeklere yüklenerek damların üzerine götürülür. Yan yana dizilir. Üstüne bir kendir kilim atılır. Bundan sonra çekim hazırlıklarına başlanır. Irgat toplamak, taş bulmak, "ölüceklik" hazırlamak, kalbur temin etmek hep hazırlık çabalarının içine girer. Bu görevi evin hanımı üslenir.

Burada biraz nefeslenip bulgur taşını merak eden okurlarımıza bu küçük değirmenciği tanıtalım.

Tahmin edildiği gibi bu taş insan gücüyle çalışmaktadır. Ufak bir değirmene benzer. Çok eskilerde unu bu taşlarla yapıyorlarmış. Giderek yerini bulgura terketmiş.

El değirmeni, bir birine benzeyen üs üste iki taştan oluşur. Bu taşların altındaki sabit üstündeki hareketlidir. Yükseklikleri altı yedi santimi bulur. Çapı yarım metre kadardır. Üst taşın tam orta yerine altı yedi santim çapında bulgur koymak için "delik" açılmıştır. Aynı taşın en dış kenarına yakın beş santim çapında bir delik daha vardır ki buraya yarım metre yüksekliğinde yuvarlak ağaç bir sap takılır. Bu üst taşı döndürmeye yarar. Taş sağdan sola çevrilir (döndürülür). Çevirme işi oturarak yapılır. Alt taşın orta yerinde beş santimetre çapında bir "delik" daha vardır. Bu deliğin taş hizasına kadar olan kısmına sıkıca bir çam ağacı yerleştirilmiştir. Ağacın tam orta yerine on bir on iki santim uzunluğunda altılık bir demir çubuk parçası çakılır. Buna "fisik" denir. Yedi sekiz santimi ağacın içinde, üç dört santimi de üst taşın orta boşluğuna gelecek şeklide düşünülmüştür.

El taşının (el değirmeni) esas beynini teşkil eden, dönmeyi kolaşlaştıran ve taşı ayarlamaya yarayan kısmına "germicek" denir. Sert ağaçlardan, "kirmen" kanadı biçiminde, orta yeri altılık demirin geçeceği genişlikte deliktir.

Üst taşın alt yüzeyinin orta yerine "germiceğin" oturacağı şekilde oyularak yapılmış bir yatak vardır. Germicek alt taşın ortasındaki "fisiğe" geçirilir. Üst taşın yatağı da germiceğe denk getirilecek şekilde iki taş üst üste bindirilir. Üst taş germiceğe bastığı için sağa sola sapmaz. Kolay döner. Böylece taş "kurulmuş" olur.

Bulgur taşı her evde bulunmaz. Varlıklı ailelerde olur. Hemen her isteyene verilir. Bir çeşit köyün ortaklık malı gibidir. Değirmen taşının artanından ya da eskilerinden yapılır.

Taş çevrilirken (döndürülürken) bir iki kişi bulgurluğu tek avucuyla taşın orta boşluğuna koyar. Eğer bulgur ufak çıkıyorsa germiceğin altına "kepi" (rondele) konur. Taş yukarı kaldırılarak ayarlanır. Ufak çıkıyorsa aşağı indirilir.

Bulgur yaptıracak hanımın evinde yeterli "ırgatı" yoksa bu hiç de sorun değildir. Çünkü; Karaözü'de bu işler imece usulüyle yapılır.

Bulgur çekimi için eve yakın geniş bir toprak dam seçilir. Sahibinden izin alındıktan sonra üzeri çadır ve kilimlerle kaplanır. Ayrıca el taşları (el değirmenleri) çadırın üzerine yerleştirilir. Bulgur eleyicileri tesbit edilir. Bu iş tecrübeli kadınlara yaptırılır. Delikanlı erkekler, kızlar, gelinler de taş çekerler.

Eleme işi özellik gösterir. Birinci eleyici bulgurlardan iri taneleri ayırır. Bu tekrar çekilir. "İrileme kalburuyla" yapılır.

İkinci eleyici bulguru ayırır. Bunda "düğür kalburu" kullanılır.

Üçüncü eleyici bulgurdan küçük taneleri yani düğürü ayırır. Düğürün altında kalana un denir. Un sık elekte elenirse üstünde kalana "pıtpıtı" denir. Bunun yemeği yumuşak olduğu için ihtiyar ve çocuklara yedirilir. Un da hayvanlara verilir. Bu kalburları köye gelen çingeneler yaparlar.

Bir taşın etrafına altı yedi kadar gençler karışık vaziyette otururlar. Bunlardan bir iki tanesi bulgurluğu tek avucuyla taşın orta boşluğuna koyar. Öbürleri de değişik elleriyle taşı bir kararda döndürürler. Bütün taşlar bu düzen üzerine kurulur.

Bulgur çekimi denince o kadar yapılanlardan akılda kalan sadece damlardaki anılardır. Bu o kadar ruh okşayıcı, o kadar iç açıcı ve eğlendiricidir ki günlerce etkisinden kurtulunmaz. Rengarenk giyinmiş çiğdem gibi delikanlı kızlar ve erkekler, en güzel maniler, en içli türküler bir aradadır. Gecenin karanlığını ve sessizliğini o gün, o topluluk bozar. Her ev penceresi açık, kapısı dayalı (sonuna kadar açık) onları, türkülerini dinler. O devirde herkes yazın damlarda yatarlardı. İşte Karaözü'de damlardan sevgililere seslenişe bulgur çekimi hadisesi böylece vasıta olurdu. Önce taşlar arasında karşılıklı maniler atılır. Sonra ikişer ve dörder kişilik gruplar halinde en güzel sesli kızlar ve erkekler şu türküleri okurlardı.

– Aman değirmenci dayı,
Yaman değirmenci dayı,
Ayakkabım sana verim,
Öğüt buğday soyha çavdar,

– Olmaz hey kadınım olmaz,
Değirmen düzenin bulmaz,
Arkadaşım kayıl olmaz,
Al git buğday soyha çavdar.

Karşılıklı makamıyla birlikte iki kız birinci kıtayı, iki erkek ikinci kıtayı söylerler. Kızlar sırasıyla çoraplarını, saltalarını, feslerini verirler. Erkekler hepsini de kabul etmezler. Sıra saçlarını vermeye gelince "ağız değişir".

Olur hey kadınım olur,
Değirmen düzenin bulur,
Arkadaşım kayıl olur,
Öğüt buğday soyha çavdar.

Bundan sonra dörder kişilik gruplar halinde "gel araboğlum" türküsü söylenir. Önce birinci kıtayı birinci grup söyler. Aynı kıtayı ikinci grup tekrar eder. Bunlar okunurken hem taş aynı "kararda" döner, hem de eleyiciler durmadan elemeye devam ederler.

Karşıdan gördüm seni,
Gel, gel gel araboğlum,,
Gül iken derdim seni.
Sallan yarim gel sarılalım.,
Dolan çevrin gel sarılalım.

Öpmeye kıyamazdım,
Gel gel gel araboğlum
Yazlara verdim seni
Sallan yarim gel sarılalım
Dolan çevrin gel sarılalım.

Üzüm koydum dürüme,
Sevden düştü serime,
Kalk boyuna bakayım,
Yürümezsen yürüme.

Üzüm koydum sepete,
Yar oturur tepede,
Öyle bir yar sevdim ki,
Şan vere memlekete.

Almayı yüke koydum,
Ağzını dike koydum,
Aldım yari elinden,
Belini büke koydum.

Böylece koro bölümü biter. Solo bölümüne geçilir. Bir kız bir erkek sırayla bunu da tamamlarlar. Artık "ırgatların" enerjisi azalmış, solukları kesilmiş, yavaş, yavaş eski eforları kaybolmuştur. Su istemeler, dışarı çıkmalar ve dedi kodulara başlanır. Haberler verilir. Geçmişten gelecekten bahsedilir derken işin birinci faslı biter. Ev sahibi bu sürede hedik hazırlamıştır. Onu getirir, ikram eder. Buna "ölüceklik" denir. Hediğin yanında kavun karpuz yendiği de olur.

"Ölüceklik yenmeden önce eleyiciler bulguru elemiş, irisini ayırmışlardır. İleride anlattığımız gibi ayrılan iriler tekrar çekime verilir.

İş toparlanıp çekim bitince hadi güle güle denmez. Irgatlar çalışırken ev sahibi yemek hazırlamıştır. Derhal bir tavuk kesmiş, yeni bulgurdan etli bir bulgur pilavı pişirmiştir. Yanına üzüm kavun gibi mevsimlik meyvelerden de koyarak sofra hazır hale getirilmiştir.

Yemek yendikten sonra ayağa kalkan ırgatlar "güle güle yiyin" diyerek hayır dilekte bulunurlar. Ev sahibi de " eliniz kolunuz dert görmesin" şeklinde karşılık verir.

Ev sahibi erkeği, kızları ve gelinleri birer birer evlerine kadar götürüp "teslim" eder.

Bu gelenek sonbahara yakın yapılır.

Damdaki bulgurun üzerine bir kendir kilim çekilir. Yanına bir yatak serilir. Çuvallama işi sabaha bırakılır.

KARAÖZÜ'DE OYNANAN ÇOCUK OYUNLARI

Karaözü'de okumak, okur yazar olmak; insanları için yıllardır bir erdem, bir umut, bir kurtuluş yolu olarak düşünülür. Tarım ve ticaret ondan sonra gelir.

Atatürk'ün Harf Devrimiyle birlikte Türkiye'de Ulus'ca, kadınlı erkekli, kitle halinde yeni yazıya geçilirken bu insanları o dönemin eğitim politikasının getirdiği bir sürpriz beklemektedir. Bu sırada Köy Enstitüleri ve diğer yatılı Devlet Okulları açılır. Atatürk'ün milletine yaklaşımı tam bunlara göredir. Kızlı erkekli okullara akın edilir. Karaözü o yıllarda ilkokulunu kendisi yapmıştır. (1935 yılında dokuz kişi olarak ilk mezununu verir). Böylece çevreye göre dışa açılmaları daha erken ve daha kolay olur. Bu hareketlilik Karaözü toplumunun her kesiminde büyük değişikliklere neden olur. Kabuk değiştirilir. Gelenekler zorlanır. Bu yapılanma çocukları daha da çok etkiler. Çocuklar eskisi kadar oyun oynamaya zaman ve fırsat bulamadıkları gibi, bulsalar bile daha evrensel nitelikli oyunlarla tanıştıkları için köy oyunlarına fazla iltifat etmezler. Ve böylece Karaözü'nün kendine has oyunları oynanmaz olur. Doğaldır ki giderek de unutulur.

Biz bu aşamada, bu gün, kırk yaşın üzerindeki Karaözü insanının bile zar zor hatırlayabildiği çocuk oyunlarını araştırdık, inceledik bir sınıflandırmaya tabi tuttuk. Sistemli bir hale getirmeye çalıştık. Sınıflandırmayı sayışma ve oyun tekerlemeleri ile oyunlar olarak iki bölümde ele aldık. Oyunları; aşık oyunları, değnek oyunları ve diğer oyunlar olarak üçe ayırdık. Bunları da kendi aralarında değerlendirdik.

Her oyun öncesi ebe ve sıra tesbit edilirken sayışılır. Genelde sayışmasız hiç bir çocuk sırasına razı olmaz. Sayışma oyuna yetke ve disiplin getirir.

Biz Karaözü'de çok çeşitleri olan sayışma ve oyun tekerlemelerinin ritmini bozmadan, söylendiği gibi kaleme aldık. Öyle sunuyoruz.

Eveleme,
Develeme,
Deve kuşu,
Kovalama.

Eskiyi,
Kamber,
Miskiyi,
Çember.
Alisiki,
Bülbül.
Çıkana da,
Sümbül.

Tıktık.
Mıktık.
Kime.
Çık -
tık.

Birem, birem.
İkem ikem.
Kamçı boylu,
Kara diken.
Bir mut.
İki mut.
Üç mut.
Dört mut.
Beş mut.
Altı mut.
Yedi mut.
Sekiz mut.
Dokuz mut.
On mut.
cumbut.

Kim osurdu ?
İt osurdu.
Elekcinin.

Bit osurdu.
Yorgan aldı.
Yola çıktı.
Dan dedi,
Dun dedi.
Gömbelek [1].
Pıs.
Tıs.

Damaçıktım.
Çalı kestim.
Bir alaca.
Yılan gördüm.
Yılan bizim.
Nemiz olur.
Ağzı yüzü.
Temiz olur.
Al çık
Bal çık.
Gel araya.
Sen çık.

İğne iğne,
Ucuz iğne.
Bal bal iğne
Bakış iğne
Sadağacı,
Sadır götür.
Hod ağacı,
Hodur götür,
Al dene,
Ul dene,
Naneye,
Bakış,
Çemberi,
Çürük.

---

1 Gömbelek. Göbekli.

Naldır naç.
Kundura biç.
Kırküç.
Kırk dört
Kırk beş
Kırk altı
Kırk yedi
Kırk sekiz.
Kırk dokuz.
Elli
Pahası,
Belli,
Bir mut,
İki mut,
Üç mut,
Dört mut,
Beş mut,
Altı mut,
Yedi mut,
Sekiz mut,
Dokuz mut,
On mut,
Cumbut.

Ya şunda.
Ya bunda.
Keçe.
Külek.
Ba-
şın-
da.

O ,
Me,
Diğ-
ne-
U-
cu,
İğ-

ne.
Fil fillice,
Kuş dillice.
Laka.
Luka,.
Pirinç.
Turunç.

Bir biriğim.
İki ikiğim.
Üç üçüğüm.
Dört dördüğüm.
Beş beşiğim.
Altı aşığım.
Yedi yalak.
Demir dalak.
Zarfınan,
Zurfunan
Meydan gelek.
Yağlı çörek.

Bir elmayı.
Alladım.
Pulladım.
Asiye'ye
Yolladım.
Asiye'nin
İti.
Biti,
Kapkara.
Götü.

El,
El,
Epe-
nik,
Elden,
Çıkan,
Tepe-

nik,
Tepe-
niğin,
Yarı-
sı,
Yumur-
tanın,
sarı,
sı,
Bit bi-
tinin,
Karı-
sı,
Elma,
Verdim,
Alma-
dı.
Sakız,
Verdim,
Çiğne-
di.
Götüne,
Dürttüm,
Oy-
na-
dı.

Leylek,
Leylek,
Lekir-
dek.
Hani,
Bana,
Çekir-
dek.
Çekir-
değin,
yarı-
sı.

Yumur-
tanın,
sarı
sı.
Bit bi-
tinin,
Karı-
sı.
Elma,
Verdim,
alma-
dı.
Sakız
verdim,
Çiğne-
di.
Götüne,
Dürttüm,
oy-
na-
dı.

Göğe bir elma attım.
Halbur dedim.
Hulbur dedim.
Sen gir dedim.
Sen çık dedim.

Tem.
Tem.
Temal-
tı.
Temal-
tıdır.
Temal-
tı.
İnan-
mazsan.
Say da,

Bak,
On al-
tıdır,
On-
al-
tı.

Elim elim,
Elbişim,
Elden çıktı,
Bir kuşum.
Kuş gitti,
Dala kondu.
Dal bana,
Yemiş verdi.
Ben yemişi,
Kuşa verdim.
Kuş bana,
Kanat verdi.
Bindim katır,
Beline.
Gittim Urum,
İline.

Bu sayışmada sözcükler daha kısaltılmış biçimiyle de söylenir. Elim, elim, elbi-şim, elden, çıktı bir, ku-şum. Kuş, gitti, dala, kondu. Dal, bana, yemiş, verdi. Ben ye-mişi , kuşa verdim, kuş, bana kanat, verdi. Bindim, katır, beline, gittim, Urum, i, li, ne.

Ali,
Babanın,
Atları.
Kişir,
Kişir,
Kişni-
yor.
Arpa,
Saman,
İsti-
yor.
Arpa,

Saman
Yok-
muş.
Kilim-
cide,
Çok-
muş.
Kilim-
ci,
Kilim
Dokur.
İçinde ,
Bülbül,
Okur,
O bülbül,
Benim
Olsa;
İki,
Kar-
deşim,
Olsa.
Biri
Ay
Biri
Yıldız.
Hop,
Çikolata,
Çikolata,
Sabah,
Yedim,
Sala-
ta.
Kız senin,
Baban,
Ke-
ra-
ta.

O,
Mo,
Ö-
mer.
Be-
linde,
Ke-
mer.
Taş,
Atar,
Tavşan,
Tutar,
Çarşıya,
Varır,
Çarşının,
Kapısı,
Kit-
li,
Ömer'in,
Başı,
Bit-
li.

-------.

Arap bize ne dedi ?
İsmi Seher arzuhal.
Alası burhan.
Vilayeti Horasan.
Mahallesi Guz Sinem.
Ulu bir hamam.
Ramadan oğlu ramadan.
Karısının adı Kezziban.
Merdiven altı mahser.

Benim bir gelinim var.
Alladım,
Pulladım.
Karakediye,
Yolladım.
Karakedi,

Miyav dedi.
Annem bana,
Bul dedi.
İstanbul'da,
Bir kuş var,
Kanadında,
Gümüş var,
Eniştemin,
Cebinde,
Türlü,
Türlü,
Ye-
miş
var.

Karaözü'de oynanan çocuk oyunlarını üç ana grupta toplamış, bunları aşık oyunları, değnek oyunları ve diğer oyunlar olarak sıralamıştık. Bu bahiste yukarıdaki sıralamayı bozmadan Karaözü'de oynanan çocuk oyunlarını tanıtacağız.

Aşık ve değnek oyunları erkek çocukları tarafından oynanır. Diğer oyunlar da genelde erkek çocuğu ağırlıklı oyunlardır.

AŞIK OYUNLARI

Kadri Kemal Kop; "Aşık oyunu Türkmenlerin en eski bir oyunudur. Atalarımız tarafından icat edilmiştir. Bu gün dahi birçok Türk ülkelerinde oynanmaktadır".[2] der.

Anadolu'ya da oralardan mı getirilmiştir bilinmez. Ancak Anadolu'nun her yöresinde ve hemen her döneminde aşık oyunlarının oynandığı bilinmektedir.

Eskiden Karaözü'de aşık oyunları çok oynanan bir oyundu. Bu nedenle de çok çeşitleri vardı. Daha önceleri her yaşta erkekler oynarmış. 1960'lı yıllarda top ve benzeri batı kaynaklı oyunlara ilginin artması sonucu aşık oyunları giderek oynanmaz olmuş.

Aşık oyunlarında kullanılan aşık küçükbaş hayvanların arka bacaklarının "diz eği" denilen butla bacağın birleştiği eklem yerinden çıkarılan kısmen makaraya benzeyen "aşık" kemiğine denir. Her hayvanda iki tane bulunur.

2 Kadri Kemal Kop: Anadolu'nun Doğusu ve Güneydoğusu. s.46.

Aşığın dört boyutu ve bu boyutların da ayrı ayrı adları vardır. Oyuk yerlerine "çük- ekinci aç", kambur yerine "tök - tok", kulak kepçesine benzeyen yerine "al", al'ın karşı yüzeyine de "kel" denir.

Aşık atıldığında bu yüzeylerin dışında diğer iki ucu üzerine düştüğü de olur. Bu duruşa "homatök" denir.

Hemen her aşık oyunu bir "şaha" ile oynanır. "şaha" özellikle koçlardan sağlanır. Bunun "çük - ekinci- aç" yüzeyi bizle delinerek karasakız ve kurşun döküldüğü de olur. Kurşun, karasakız ve bal mumu karışımı ile iyice beslenir. Şaha böylece daha kullanışlı hale getirilmiş olur.

Aşıklar genelde boyanır. Buna "kınalı aşık" denir. Halı kilim ipleri boyanırken boyanın içine iple birlikte aşıklar da atılarak boyama işi gerçekleştirilir. Ayrıca boyanıdığı da olur.

Aşık oyunları ütmecesine ve ceza vermecesine oynanır. Ceza vermecesine oynanan oyunda oyunu kaybedenin sırtına binilir, ya da "lıkka-cıkka" atılır vurulur. "Lıkka-cıkka" vurma- atma eylemini yapacak olan oyuncu dizini hafifçe eğerek diz kapağı ile oyunu kaybeden ve önünde duran oyuncunun kıçına eğik dizle vurur. Önceden oyun kaç "lıkka- cıkka" ya kesilmiş ise o kadar "lıkka-cıkka" atılır- vurulur.

Bazen ilk oyunda kaybedenin oyunu bozma hakkı vardır. Ütmecesine olursa "baş oyun", "lıkka-cıkka" sına olursa "lıkka-cıkka" baş oyunu olarak iptal edilir. Oyuna yeniden başlanır.

Ütmecesine oynanan oyunda ütüle ütüle bir aşığa kalmış oyuncu yerdeki aşıkları "fiş fiş " etme (yağmalama) hakkına sahiptir. "fiş fiş" diyerek yapılan saldırıda aşıklar kapanın elinde kalır.

İyi oynayan oyuncuya "tülek-ebesilli" denir. Bu oyuncularla herkes aşık oynamaz.

Oyunda oyunu bozana ya da mızıklayana "zıllıcı-zığarcı" denir. Bunlar için bir de tekerleme söylenir.

Zıllı zıllı zıvara,
Çal ardını duvara,
Duvar senden aşağı,
Ardına minik taşağı.

Karaözü'de aşık oyunları atmalı ve vurmalı olarak iki şekilde oynanır. Vurularak oynanan oyunlar.

A- Vurmalı Oyunlar:

1- Çizgili.
2- Türkmen gırıdı.

Atılarak oynanan oyunlar:

B- Atmalı Oyunlar:

1- Bir al.
2- Sıççıhlı.
3- Tohana.
4- Oturma gırıdı.
5- Bunu bunu.

A- VURMALI OYUNLAR:

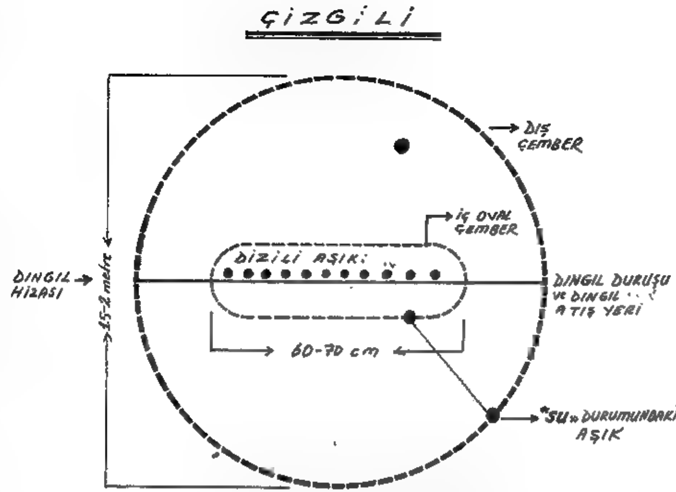
Çizgili

Çizgili aşık oyunu vurmalı oyunlardan biri olup ütme ve ceza vermecesine, toprak damlarda, harmanlarda (köyün dışında yazın harman sürülen boş arsalar) avlularda oynanır.

Arka sayfadaki şekilde de görüldüğü gibi yaklaşık çapı bir buçuk iki metre olan bir daire çizilir. Dairenin tam orta yerine gelecek şekilde altmış yetmiş santim uzunluğunda oval biçimde ikinci bir çember daha çizilir. Bütün oyuncular bu çemberin içine tek sıra üzerine aşıklarını dizerler. İlk atış avantajlı olduğu için sıra tespiti yapılır.

Her oyuncu elindeki "Şaha"sını düzgün bir biçimde "gel bunu bunu" diyerek havadan yere doğru atar. "Al" kondurmaya çalışır. İlk "al" konduran birinci sırayı, ikinci "al" konduran ikinci sırayı alır... Atış sırası böylece tesbit edildikten sonra oyuna geçilir.

Birinci sıradaki elindeki "şaha"yla ilk atışını büyük çemberin dışından çizgiye dokunmadan dizili aşıklara doğru yaparak bir veya bir kaçını büyük çemberden dışarı çıkarmaya çalışır. Buna "aşırma" denir. "Aşırılan" (çemberden dışarı çıkarılan) aşık o oyuncunun olur. Bu hareketten sonra ikinci bir atış hakkı daha kazanır. Atış sırasında vurulan aşık iki çember arasında kaldıysa buna "kiloz" denir. "Kiloz" olan aşık olduğu yerde kalır. Eğer aşırılmak istenen aşık iki çember çizgisi üzerinde kaldı, aşmadı ise bunada "su" denir. "Kiloz" da olduğu gibi dokunulmaz.

● DINGIL TEK SIRA ÜZERINE DIZILI AŞIKLARIN YAN TARAFINA GEÇEREK BU ÇOKLUĞU BIR ODAKTA TOPLAMAK İÇİN DURULMASI GEREKEN YER.

Atış sırasında vurulan aşık "aşırıldı", "şaha" iki çember arasında kaldı ise aynı atıcı "şaha"nın bulunduğu yerden dizili aşıklara kolunu iyice uzatarak yakın atış hakkını kullanır. Buna "kırtınma" ya da "çırtınma" denir. Eğer "şaha" değdiği aşığı dış çemberi aşırdı hem de kendisi bu çemberin dışına çıktı ise atıcı "şaha"sının bulunduğu yerden ikinci atışını yapar.

İlk atıcı boşa attı (fos), "kiloz" verdi veya "su" getirdi ise ikinci atış hakkını kaybeder. Sıra atlanır:

İkinci atıcı daha şanslı bulduğu "su" ve "kiloz" durumundaki aşıklara atışını yapar. Sırasıyla bütün oyuncular, ortadaki aşıklar bitene kadar oynarlar.

Bazen ilk atışların hepsi bir oyuncu tarafından iptal edilir. Hiç oynanmamış gibi oyuna yeniden başlanır. Buna "baş oyun" denir.

Aşıklar bitince ortaya sürülecek aşık adedi "üçerli, beşerli" olarak yeniden belirlenir. Yeni oyuna eski sıra üzerinden devam edilir.

Hep ütmecesine oynanmaz. Bazen "ıkka-cıkka"sına ve sırtına binmecesine de oynandığı olur. Ortadaki aşıkları en fazla "aşıran-vuran" vurduğu aşık fazlası kadar öbürüne "ıkka-cıkka" atar. Örneğin: Üç oyuncu, dörder aşıktan on iki aşıkla oyuna başlasalar. Sonuçta oyuncunun biri dört aşık "aşırsa" (kazansa) bu "enek"ini (eneğini) almış olur. Bu oyuncuya "ıkka-cıkka" vurulmaz, sırtına binilmez. Diğer iki oyuncudan biri altı tane aşık kazansa, üçüncü oyuncunun elinde iki tane aşığı olacak. Oysa dört aşıkla oyuna başlamıştı. O zaman "eneğinden" iki tane eksik aşığı olduğu için altı aşık kazanmış olan oyuncudan iki adet "ıkka-cıkka" yemesi gerekir. Ya da sırtına bindirir.

Bu oyunda da "baş oyun" kuralı geçerlidir. Buna da "ıkka-cıkka" baş oyunu denir.

Aynı oyun çay ve ırmak yatağından temin edilen yassı ve yuvarlak taşlarla da oynanır. Buna da "taş aşık oyunu" denir. "Şaha"nın yerini el kadar büyüklükteki "meke", daha küçüğü olursa "hopukh" denilen taşlar almışlardır. Güvercin yumurtası kadar olan yuvarlak taşlar da aşık gibi kullanılır. Vurmalı bir oyun çeşididir. Daha çok "ıkka-cıkka"sına oynanır. Genelde aşıkların bulunmadığı yerlerde yazıda yabanda oynanan bir oyundur.

Türkmen Gırıdı

Vurmalı oyunlardan ütmecesine "şaha" ile oynanan bir aşık oyunudur. Duvar diplerine çizilen elips biçimindeki çizginin içine dizilen aşıklarla oynanır.

"Gel bunu bunu" ile atış sırası tesbit edilir.

Her oyuncunun eşit oranda iştirak ederek dizdiği aşığa sırasına göre belli mesafeden şahalarla atış yapılır. Atış sırasında vurulan aşıklar alınır. Bu durumda atıcı ikinci bir atış hakkı daha kazanır. Atış sonunda atıcı aşıklardan bir ya da birkaçını vurdu, bunun yanında "Şaha"sı "kel" geldi (tohana kondu) ise bu durumda ortadaki aşıkların tamamını alır. Boşa atan atış hakkını kulanmış olur sıra atlanır.

Zur: Uğur anlamındadır. Hemen her oyuncunun bir "zuru" vardır. Bir aşığı uğurlu sayar ve onu "zur" olarak kabül eder. O devamlı cebinde ve diğer aşıklardan ayrı bir yerde korunur. Bazı durumlarda bir çok aşığa bedel olarak gösterilir.

B– ATMALI OYUNLAR

Bir Al

Atmalı oyunlardan biridir. Toprak dam üzerlerinde, avlularda, harmanlarda ve düz yüzeyli mekanlarda ütmecesine, çok kişiyle oynanan bir çocuk oyunudur.

İlk atış avantajlı olduğu için ebelik (ilk oyunu başlatacak olan oyuncuya genelde ebe denir) sırası belirlenir. Diğer aşık oyunlarında olduğu gibi bu iş "şaha" ile gerçekleştirilir. "Gel bunu bunu" sonucu "al" konduran ilk sırayı alır.

Oyuna başlamak için ortaya bir miktar aşık sürülür. Aşıkların adedi pazarlık usulüyle belirlenir. Herkes eşit oranda iştirak eder.

İlk atıcı "şaha"sını eline alıp düzgün bir şekilde yere doğru atar. "Al" getirirse hepsini alır. Getiremezse atış sırası ikinci oyuncuya geçer. Oyun bu düzen üzerine devam eder.

Sıçcıhlı

Atmalı oyunlarda ütmecesine oynanan bir çocuk oyunudur. Çömelerek veya oturularak oynanır.

Oyunda önce atış sırası ve ortaya sürülecek "pay" (aşık adedi) belirlenir. Her oyuncu eşit oranda aşık çıkar.

Aşıklar, ilk sırayı alan oyuncu tarafından iki elle avuçlanarak havadan yere doğru atılır. Yere dökülen aşıkların içinden sadece "çük - ekinci- aç" tarafı yukarı gelen aşıklar alınır. Bir oyuncunun bir defa atış hakkı vardır. Sırası gelen şansını kullanır. Atarken aşıkları iki avucunda sallayıp "sıçcıhlı" yavrum" diyerek kendisine şans arar. Onun için de bu oyuna "sıçcıhlı" denmiştir. "Sıçcıhlı"nın bir kelime anlamı yoktur.

Tohana

Atmalı oyunlardan, ütmecesine çok kişiyle, çömelerek ya da oturularak oynanan bir çocuk oyunudur.

"Gel bunu bunu" ile(şaha havadan yere doğru atılır. Al getiren ilk sırayı alır) sıra tesbiti yapılır.

Bu oyunda da her oyuncu ortaya eşit oranda aşık sürer. Aşıklar bir araya toplanır. Oyuna başlayacak olan kimse ortadaki aşıkların tepesinden aşağıya doğru elindeki "şaha" ile "gırıt yavrum tohana" diyerek vurur. Bu vuruşta "şaha"nın "kel" tarafı yukarı gelirse "tohana" kondurmuş olur. Bu

durumda aşıkların tamamını alır. Gelmezse sıra öbür oyuncuya geçer. Her oyuncunun bir defa atış hakkı vardır. Sırası gelen hakkını kullanır. Sıra şaşırılmaz.

Oturma Gırıdı

Adından da anlaşıldığı gibi oturularak oynanan atmalı aşık oyunlarından biridir. Ütmecesine oynanır.

Oyun kurulurken her oyuncu ortaya eşit oranda aşık koyar. "Gel bunu bunu" ile sıra tesbiti yapılır. Atışlar "şaha" ile gerçekleştirilir. Atış sırasına göre her oyuncu bir defa atış yapma hakkına sahiptir. Atıcı "şaha" sını işaret parmağıyla baş parmak arasına alıp düzgün bir biçimde, havadan yere doğru döndürerek atar. Al kondurursa aşıkların tamamını alır. Sırası gelen oyuncu ortaya sürülecek aşık adedini kendisi belirler. Buna "pay" isteme denir. "İkişerli , dörderli" gelin şeklinde istekte bulunur. Bu çağrıya uymayan oyuncu oyundan çıkarılır.

Bunu Bunu

Atmalı oyunlardan ütmecesine oynanan bir oyundur. Oyuncular bir araya gelerek "üçerli, beşerli" gelin şeklinde ortaya sürülecek "pay" adedini belirlemek için bir çağrıda bulunurlar. Her oyuncu kararlaştırılan sayı kadar aşık çıkar.

"Gel bunu bunu" ile sıra tesbiti yapılır. İlk sırayı alan oyuncu aşıkların hepsini iki avucuyla avuçlayarak havadan yere doğru atar. Atarken de "al, tök, çük, kel" diye bir tercih yapar. Yere atılan aşıklar içinde tercih ettiği diğerlerinden fazla geldi ise yerdeki aşıkların tamamını alır. Yoksa sıra ikinci oyuncuya geçer.

DEĞNEK OYUNLARI

Değnek; kırsal yaşamın vazgeçemediği temel bir ihtiyaç maddelerinden biri gibidir. Sırasında silah olur, düşmana onunla karşı çıkılır. Sırasında mevsim gereği hayvan otlatmada onsuz bir adım atılmaz. Gün gelir av sezonu onunla açılır. Zaman olur sapa, harmana, çifte onunla gidilir. Sözün özü değneksiz yola çıkılmaz.

Bu derece iç içe yaşanılan değnekten insanlarımız eğlence aracı olarak da istifade etmeyi düşünmüşler, yeni yeni oyunlar icat ederek bunları çocuklarının beğenilerine sunmuşlar.

Karaözü'de en fazla oynanan çocuk oyunlarının başında değnek oyunları gelmektedir. Çok çeşitleri olan bu oyunların eğlenceli olanları yanında tehlikeli olanları da vardır. Bu yüzden o dönemlerde sakat kalmış kimselere rastlanır.

Karaözü'de değnek oyunlarını genelde üç ana bölüme ayırmak mümkün.

A - Vurularak oynanan değnek oyunları :

1- Baston oyunu.
2- Kız almaç (iki çeşittir)
3- Kazgıç oyunu.
4- Çot oyunu.
5- Kızıl leylek.

B- Çalınarak oynanan değnek oyunları:

1- Çelik oyunu.
2- Mert düş.
3- Gömme çelik.
4- Çırtma çelik.

C- Seçilerek oynanan değnek oyunu.

1- Kız almaç.

A- VURULARAK OYNANAN DEĞNEK OYUNLARI

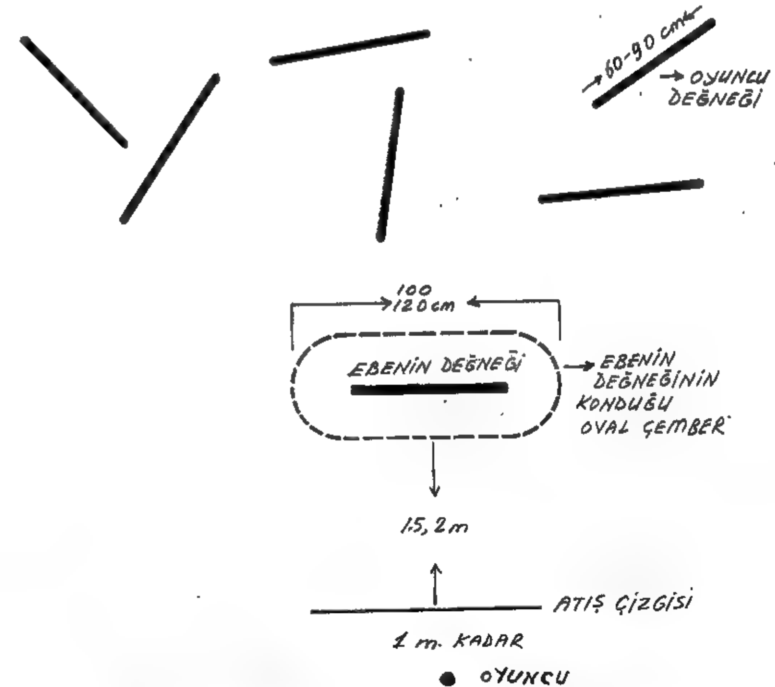
Baston Oyunu

Vurmalı değnek oyunlarından biri olup düz ve sert zeminlerde beş sekiz akran çocuklarla (8,12 yaş) oynanır.

Oyuncular ellerinde değnekleriyle oyun oynanacak yere toplanırlar. Toprağa bir çizgi çizilir. Ebeyi belirlemek için her oyuncu kendi değneğini cirit atar gibi bu çizgiyi geçmemek kaydıyla sırası ile tek istikamete doğru atar. Atış sonunda değneği en geride kalan ebe olur.

Yere yeniden bir değnek boyunda, elips biçiminde bir çember ile bu çembere bir buçuk iki metre mesafede buna paralel ikinci bir düz çizgi daha çizilir. Ebe değneğini elips biçimindeki çemberin ortasına yatırır. Ve bir iki metre yana çekilerek atışın yapılmasını bekler. Oyuncular atış çizgisini geçmeden sırasıyla ebenin değneğini vurmak için atışa başlarlar. Atış değnek savrularak yapılır. Bu sırada ebenin değneği isabet alarak çemberi dışarı çıktı ise ebe koşarak değneğini getirip eski yerine koymaya çalışır. Bir yandan da atış yapan oyuncuyu takip eder. Vuran oyuncu, ebe değneğini getirip yerine koyana kadar kendi değneğini alıp "başa çıkar"sa (atış çizgisini geçerse) yeniden atış hakkı kazanır.

BASTON OYUNU

Vuran oyuncu da ebeyi takip eder. Ebe değneğini yerine koyana kadar koşup değneğinin başına varıp eline alarak bir ucu yere temas eder vaziyette nöbetçi asker gibi kıpırdamadan ayakta bekler. Ya da ebeden önce değneğini kaptığı gibi "başa çıkar" (atış çizgisini geçer).

Atış çizgisini ebeden önce "başa çıktı" ise ikinci bir atış hakkı daha kazanır. Çizgiyi geçmeden yakalanırsa oyun durur. Bu oyuncuyla ebe yer değiştirir.

Şayet atıcı değneğiyle birlikte kıpırdamadan beklemeye kaldı ise kendinden sonra ki oyuncunun atışını bekler. Bu oyuncu atış sırasında ebenin değneğine isabet ettirdi, beklemeli oyuncu da "başa çıkmak" isterken ebe tarafından koşarken (depar halinde) görüldü, ya da değneği veya ayakları yerden kesilmiş vaziyette yakalandı ise oyun gene durdurulur. Bu oyuncu ebe olur.

Bütün bunların dışında sıra ile atış yapıldı, herkesin değneği ebenin değneğinin gerisine düştü ise bütün atıcılar tek sıra halinde atış çizgisinin üzerinde ebenin vereceği işareti beklerler. İşaretten önce hareket den ebe olur. Ebe elini kendi değneğinin bir ucundan tutarak, gözleri tek sıra halindeki oyunculara dikili vaziyette, ani ve kesin bir kararla (aksi halde oyun karışır. Değneklerin yerleri değişir. Hır çıkar) "aaaaalıp " diyerek başa çıkar". Atıcılar da herkes kendi değneğini yerden kaptığı gibi geri dönerek atış çizgisini geçmeye çalışırlar. Bu kaçmacada kim " en gaciye" (en sona) kaldı ise o ebe olur. Oyuna bu düzen üzerine usanıncaya kadar devam edilir.

Atış sırasında değneği kırılan oyuncu oyundan çıkarılır.

Kız Almaç

Vurularak oynanan oyunlardan biridir. Erkek çocukları tarafından oynanır. Bu oyunda ebe olmanın bir riski olmadığı için sayışmaya gerek duyulmaz. Oyunculardan biri isteyerek ebe olur.

Ebe değneğini yerden havaya doğru "köteler" (atar). Değnek yüksek noktaya varana kadar köyden bir kızın adını söyler. Ebenin etrafında kümelenmiş olan oyuncular değneklerini havalanmış durumdaki bu değneğe doğru atarak vurmaya çalışırlar. Ebenin değneğini kim vurursa ismi söylenen kız onun olur.

Bu oyun şapka atılarak da oynanır. Şapkayı vurmak için değnek yerine taş atılır. İyi isabet ettirilirse bazen şapka delik deşik olarak yere indiği de olur.

Vurularak oynanan kız almaç'ı çocuklar oynadığı için ayrıca tehlikelidirde. Bu yüzden Karaözü'de gözleri kör olan çocuklar vardır.

Kazgıç Oyunu

Kazgıç; Dağda kırda çiğdem, bırçalık, nevruz ve karnımkavak kökü sökmek için arkasına sap takılacak şekilde, onbeş yirmi santim uzunluğunde, sivri uçlu özel yapılmış bir demir parçasıdır. Elli altmış santim uzunluğunda bir sopası vardır. Çoğu zaman büyük baş hayvanları otlatmaya bununla gidilir. Ortam bulunursa oyun da oynanır. Buna "kazgıç oyunu" denir. Vurmalı oyunlardan biridir.

Oyuna ebe seçimi ile başlanır. Yere bir metrelik bir çizgi çizilir. Her oyuncu gerilerden hızla gelerek çizgiye basmadan cirit atar gibi atış yapar. Kimin kazgıcı kısa düşerse o ebe olur. Ebe bu çizginin üç dört metre ilerisine kazgıcını çakar. Atıcılar çizgiden, dikili vaziyetteki kazgıca doğru kendi kazgıçlarıyla atış yaparlar. Atılan kazgıç dikili kazgıcın sapına değerek yararsa oyunda istenilen amaca ulaşılmış demektir. Kazgıcı yarılan oyundan çıkarılır. Bu gerçekleşmezse atılan kazgıç atış sırasında dikili kazgıçın sapına dokunursa yeniden atış hakkını elde eder.

Herkes atışını yaptı, atacak kimse kalmadı ise toplu halde ebenin kazgıcının başına gidilir. Kimin kazgıcı ebenin kazgıcına en uzak düştü ise o ebe olur.

Çot Oyunu

Vurularak oynanan oyunlardan biridir. Düz bir mekan ve yumuşak bir zeminde oynanır.

Oyuncular bir araya gelerek içlerinden birini oyunu kurmak üzere görevlendirirler. Bu oyuncu herkesin değneğini toplayıp iki kolunun üzerinde deste yaparak kafasının üzerinden arka tarafına atar. Hiç geriye bakmadan "götün götün" (arka arkaya) küçük adımlarla geriye gider. Giderken ayağı hangi oyuncunun değneğine dokunursa o ebe olur.

Ebe önce bir metrelik düz bir çizgi çizer. Bunun beş altı metre ilerisine kendi değneğini dikine yere çakar. Kenara çekilip atışları bekler.

Kenardaki oyuncular değneklerini ebenin değneğine doğru atarak vurmaya çalışırlar. Herkes atıp atış bittiğinde ebenin değneğine isabet ettiren oyuncular seke seke kendi değneklerinin yanına giderek yerden alır, ebenin değneğinin başına gelirler. Tek ayak üzerindeki bu oyuncuların bir kısmı ebenin değneğini yere düşmesin diye iki değnek arasında tutarken öbürleri iyice çakmaya çalışırlar. Bu işler yapılırken ebenin değneğine

el dokundurulmaz. İş bitince bütün oyuncular var güçleriyle yandan vurarak ebenin değneğini kırmaya çalışırlar. Değnek kırılırsa ebe oyundan çıkarılır. Eğer kırmak için uğraşılırken tek ayak üzerindeki oyunculardan biri ayağını yere basar ebe de bunu görürse ebelik yer değiştirir. Şayet, çakmak,ya da kırmak için uğraşılırken ebenin değneği yerinden çıktı ise ebe hemen yerden alıp çıktığı yere geri dikmeye çalışır. Bir taraftan da oyuncuları gözetler. Bu karmaşada tek ayak üzerindeki oyuncular da bunu fırsat bilip meydandan kaçarak atış çizgisine ulaşmak isterler. Ebe "şahbaz" (gözü açık) davranıp çizgiyi geçmemiş oyunculardan birini kaçarken tesbit ederse (adını söylerse) ebelik ona geçer. Oyun bu kural üzerine usanana kadar oynanır.

Kızıl Leylek

Vurmalı oyunlardan biri olup çok tehlikeli ve basit bir çocuk oyunudur.

Oyunculardan birisi ebe olur. Değneğini "kızıl leylek" diyerek göğe doğru atar. Kız almaçta olduğu gibi bütün oyuncular havadaki bu değneği vurmak için her biri bir taraftan değneklerini yukarı doğru fırlatırlar. Kim ebenin değneğini vurmuşsa o, o atışın birincisi olur.

Sırasıyla herkes bir defa değneğini havaya atar. En çok "kızıl leylek" yapan en iyi oyuncu seçilir.

Karözü'de bu oyun oynanırken kafasına gözüne değnek düşüp de sakat kalmış çocuklar vardır.

B- ÇALINARAK OYNANAN DEĞNEK OYUNLARI

Çelik Oyunu

Çelik oyunu bir değnek ve bir çelikle oynanır. Çelik; onbeş yirmi santim uzunluğunda, bir birbuçuk santim kalınlığında küçük dal parçasıdır. Bu oyun çalmalı oyun türlerinden olup ceza üzerine kurulu bir takım oyunudur.

Oyuna iki takımla başlanır. Ebelik sırasını belirlemek için "sanacak banacak" yapılır. bunu yapmak için oyunculardan biri yumruk iriliğinde iki taş üzerine koyduğu çeliği değneğinin ucuyla hafifçe yukarı doğru kaldırarak altında vurur (çalar). Çaldığı değneği karşı takıma doğru uzatarak "hangi taraftansınız" diye sorar. Onlar "kalın ya da ince uçtanız" diyerek tercihlerini belirtirler. Aynı oyuncu değneğinin orta yerinden tutarak bulunduğu yerden çeliğin düştüğü noktaya doğru bir boy yere yatırıp "sanacak" hiç sapıtmadan öbür ucunu yatırıp "banacak" diye diye, kendi ritmi ve temposu içinde çeliğe ulaşır. Sonuçta değneğin hangi ucu çeliğe değdi ise o taraf ebe olur.

Oyuna başlamadan önce bir kale yapılır. Yumruk kadar iriliğinde iki taş on onbeş santim aralıkla yan yana getirilir. üzerini "çelik" konur. Ebe olan takımın ilk atıcısı değneği elinde karşı takım oyuncularının yerlerini almalarını bekler. Karşı takım oyuncularının tamamı ellerindeki değnekleriyle bir sıra halinde önlü arkalı dizilirler.

Ebe olan takımın ilk atıcısı önündeki taşların üzerinde duran çeliği değneğinin ucuyla otuz kırk santim kadar yukarı hafifçe havalandırarak düzgün bir biçimde karşı takım oyuncularının üzerine doğru çalar. Çalarken değneği çeliğe isabet ettiremedi ise "bir fos", ikinci denemede vuramadı ise "iki fos" üçüncü defa da da dokunamazsa "üç fos" olarak atış hakkını kullanmış olur. Sıra atlanır. Şayet bu atışların birinde iyi isabet ettirdi ise, rakip takım oyuncuları bunu değneğiyle vurur ya da eliyle tutarsa o atıcı giderken atış hakkını kaybetmiş olur. Aynı takımdan ikinci oyuncu atışa geçer.

Eğer çelik havada vurulamadı ya da tutulamada, çelik yere nizami ber şekilde düştü ise (çelik oyuncuların üzerinden başka yere çalınmaz) ebe değneği iki taşın arasına yatırarak ayakta bekler. Karşı takımın oyuncularından çeliğe en yakın olanı, çeliği olduğu yerden alarak kaleye doğru atar. Eğer kaledeki değnek veya taşlardan birini vurursa atış sırası ikinci oyuncuya geçer. Aksi halde hem çelik havadayken vurulup ya da tutulamadı, hem de yerde kale vurulamadı ise ebe çeliği düzgünce eline alıp değneğinin ucuna doğru atarak saydırmaya başlar Çelik yere düşene kadar sayar. Saydığı sayı kendi takım hanesine yazılır. Bu kez ikinci bir defa daha atış hakkı kazanır. Oyun böylece önceden belirlenen sayıya ulaşana kadar devam eder. Bu sayı yüz olur, ikiyüz olur orası önceden alınan karara bağlıdır.

Oyun ceza üzerine kurulu olduğu için mağlup olana ceza verilir. Ceza sırta binmek ya da hayvan taklidi yapmak şeklinde gerçekleştirilir.

Sırta binmek için önce gelip takımdan biri çeliği en uzağa çalar. Çeliğin düştüğü yer başlangıç kabul edilerek kaleden çeliğe kadar mağlup takımın oyuncularının sırtına binilir.

Mert Düş

Çalınarak oynanan bir oyun çeşididir. Genel de iki kişiyle oynansa da daha fazla oyuncuyla da oynandığı olur.

Oyuna başlamadan önce bir kale hazırlanır. Kale olacak yere çeliği çalmak için taş yerine yere oval yapılı bir yalak eşilir.Çelik bu yalağın üzerine konur. Oyunculardan biri değneğinin ucuyla çeliği atabildiği kadar

uzağa atar (çalar). Çelik oyununda olduğu gibi "sanacak banacak" yapılarak ebe tesbiti yapılır.

Ebe, çeliğin bir ucundan tutup alnına kadar götürerek yalağın tam orta yerine gelecek şekilde nişan alıp "mert düş" diyerek oraya bırakır. Kendisi de bunun münasip bir tarafına geçer. Kalkık tarafını bulup değneğiyle hafifce vurarak yerden yukarı sıçratır. Denk getirerek değneği yapıştırır. Bu ustalık isteyen hareketleri yapmak zor olduğu için üç defa atış hakkı tanınmıştır. Birincide vuramazsa "bir fos", ikincide vuramazsa "iki fos", üçüncüde vuramazsa "üç fos" olarak haklarının tamamını kullanmış olur. Ebelik sırası diğer oyuncuya geçer.

Şayet birinci oyuncu bu üç hakkından birinde vurdu ise çeliğin düştüğü yere gidilir ikinci üç hakkını burada dener. Burada da çeliğe isabet ettirdiyse üçüncü üç hakkını kullanmak üzere son olarak çeliğin düştüğü yere gidilir. Ebe burada üçüncü ve son üç hakkını dener. Sonuçta çeliğin son olarak ve üçüncü defa düştüğü yerden kaleye kadar olan mesafeyi değneğiyle sayar. Bunun için değneğin orta yerinden tutar bir boy yatırır, bir, oynatmadan bir daha yatırır, iki diyerek sayma işini tamamlar.

Önceden kararlaştırılan sayıyı bulan oyuncu galip ilan edilir. Galip olan mağlup olanın sırtına biner.

Sırta binme işi gene galip olanın çeliği değneğin ucuyla ittirmesiyle başlar. Çeliğin düştüğü yerden kaleye kadar olan mesafeden sırta binilir.

Gömme Çelik

Çalınarak oynanan oyunlardan biri olup yumuşak zeminli arazide, düz bir alan üzerinde beş altı çocukla birlikte oynanır.

Arkadaki şekilde de görüldüğü gibi oyuncular yerlerini işaretleyip bir çember içine alırlar. Ebeyi belirleme işi sayışarak yapılır. Atış sağdan sola doğrudur.

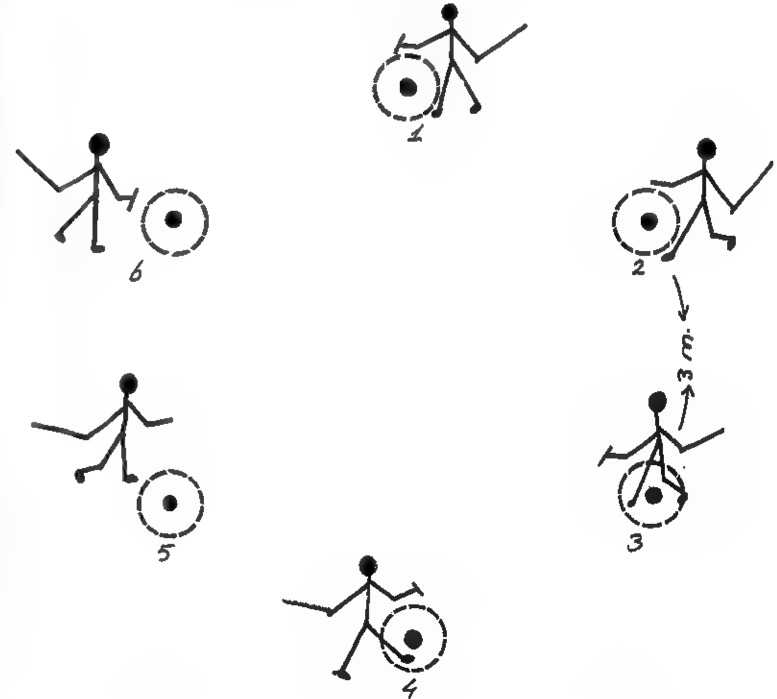
Ebe çeliği eline alıp solundaki oyuncunun üzerine doğru düzgün bir şekilde atar. Bu oyuncu üzerine gelen çeliği çalar. Ebe koşarak çeliği getirmeye gider. Geçen süre içinde ebenin bulunduğu yer kazılır. Çıkan toprak bir kenara yığılır.

Ebe, oyuncular kazı işiyle uğraşırken getirdiği çeliği en uygun bulduğu birinin çemberinin içine atarsa, ya da çelik kısa düşer oyunculardan bazıları ebenin çemberine değneğiyle bile dokunma fırsatı bulamazsa, ebe bunlardan birini tesbit ederse, Ebe kurnaz davranıp çeliği uzaktan atarak kazı işini yapan oyuncuları gafil avlayıp çemberine isabet ettirirse, veya atılan

çeliği karşıdaki oyuncu üç hakkında da "foslar"sa, çelik çalınırken havalanır ebe yere düşmeden havada kalırsa ebelik karşı oyuncuya geçer.

Oyun sonunda kimin yalağı derin kazılmışsa o oyuncu kendi çukuruna diz kapağına kadar gömülür. Gömülen oyuncu kendi imkanlarıyla değnek ve yardımcı bir şey kullanmaksızın kurtulmak zorundadır. Bu oyun kazgıçla oynanırsa oyun hem kısa sürer hem de gömülen oyuncu kolay kolay çıkamaz.

GÖMME ÇELİK

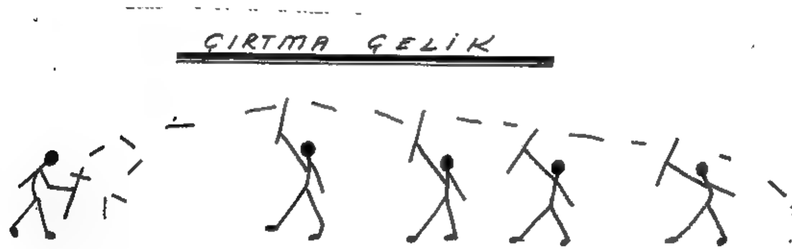

Çırtma Çelik

Çalınarak, ceza vermecesine oynanan bir değnek oyunudur. Düz bir alanda iki kişi ya da iki takım oluşturularak oynanır.

Önce bir kale kurulur. Sonra ebelik sırası belirlenir. Bunu gerçekleştirmek için "sanacak banacak" yapılır.

Oyuna başlayacak olan oyuncu değneğinin ince ucunun az gerisinden sıkıca tutar. Çeliği sıkıca tuttuğu ve bir süyem kadar artırdığı değnek ucuyla yumuk el arasında dengeler. Çeliği havaya doğru hafifçe fırlatarak

değneğin alt ucu ve tek eliyle karşılayan oyuncuların üzerine doğru çalar. Karşılayan oyuncular çalınan bu çeliği yere düşürmeden havada tutarsa, çeliği çalan oyuncu üç defa isabet ettiremez "foslarsa" ebelik yer değiştirir.

Şayet ebenin çaldığı çelik nizami olarak yere düştü ise düştüğü yerden kaleye kadar olan mesafeyi değneğiyle "mert düş" de olduğu gibi sayar. Sayı takım hanesine kaydedilir. Hangi takımın sayısı önceden kesilen (belirlenen 100 - 200) sayıyı bulursa o takım galip ilan edilir.

Galip takımdan biri çeliği bu kez var gücüyle bir defa daha çalar. Çeliğin düştüğü yerden kaleye kadar olan mesafede galip takım oyuncuları mağlup takım oyuncularının sırtına biner.

C- SEÇİLEREK OYNANAN DEĞNEK OYUNU

Kız Almaç

Vurmalı ve seçmeli olarak iki şekilde oynanır. Seçmeli kız almaç'da ebe olmanın bir riski olmadığı için oyunculardan her hangi biri isteyerek ebe olur. Daha çok da "eke"ler (deneyimli) bu işi yaparlar.

Ebe önce bütün değnekleri toplar. Düz bir arazide yan yana düzgün aralıklarla, bir birine paralel olarak dizer. Sonra her değneğin ucuna eliyle dokunarak içinden, köyün kızlarının adını bu değneklere verir. Ad dağıtım işi bitince oyuncuların her biri bir değneğe elini basar ve kaldırmaz. Ebeye kulak verir ve dikkat kesilir. Ebe oyuncuların eli değnekteyken hangi değneğe hangi kızın adını vermişse açıklamasını yapar. Böylece her oyuncuya bir kız düşmüş olur. Oyun bu şekilde devam eder. Güzel kıza düşen sevinirken çirkin kıza düşenin neşesi kaçar.

DİĞER OYUNLAR

Körebe

Basit bir çocuk oyunudur.

Oyunun ebe'si, sayışılarak tesbit edilir.

Ebe olanın gözleri bağlanarak orta yere alınır.

Oyunculardan biri:

– Ebe sergine tavuk gelmiş.

– Kişele gitsin.

– Kişeledim gitmedi.

– Vur kıçını (bacağını) kır.

– Vurdum kıçını kırdım.

– Hani bana et payı ?

– Aha sana et payı. Diyerek ebenin kuluncuna (kürek kemikleri üzeri, omuz başları) sırtına birer defa vurarak kaçışırlar. Ebe el yordamıyla bunlardan birini yakalamaya çalışır.Oyuncular da fırsat buldukça arkadan vururlar. Yakalanan ebe olur.

Bu oyun o dönemlerde genellikle "kös" yerlerinde oynanırmış. Körebe oyununda oyuna başlamak için ikinci bir tekerleme de şöyledir.

– Körebe. Evin nerede ?

– İnce belde.

– Daha nerede ?

– Çamlıbel'de.

– Tavuk getir.

– Yağa batır.

– Sen yemezsen.

– Bana getir.

– Aha sana tavuk.

Diyerek ebenin sırtına vuralarak oyuna başlanır.

Arası-hıd

Eskilerin "arası", onlara göre biraz daha yeni kuşağın "hıd" olarak bildiği bu oyun geniş mekanlarda, harman ya da tarlalarda, beş sekiz oyuncuyla birlikte oynanır.

Bir oyun alanı seçilir ve sınırlanır. (sınırı kimse dışarı çıkamaz. Çıkan "ölür" oyun dışı kalır).

Oyunu kurmak için iki oyuncu karşı karşıya gelerek "yebeşirler". Yebeşecek olanlardan biri:

– Ye beni.

– Yedim seni.

– Al beğendiğini.

– Aldım beğendiğimi,

der ve en iyi oyunculardan birini seçer. Öbürü de bir başka en iyi oyuncuyu seçer. Böylece seçe seçe beş sekiz oyuncudan iki takım oluşturulur. Sıra oyun alanının hazırlanmasına gelir.

Oyun alanının orta yerine iri bir taş getirilir. Buna "hıd" denir. "Hıd" ın üzerine ayakkabı ceket gibi giyecekler konularak daha belirgin hale getirilir.

Sıra "hıd"ı koruyacak takımı belirlemeye gelir. Belirleme işinde ayak kullanılır.

İki takımdan birer temsilci karşı karşıya, dört beş metre ara ile yüz yüze gelerek ayakla sıra belirleme hazırlığı yapılır.

– İki oyuncudan biri:

– Hop büyük.

Diğeri

– Hop küçük,

der ve bir ayağını ileri atar bekler. Karşı oyuncu da bir ayağını ileri atar. Böylece bir o bir öbürü ayaklarını biri biri ucuna getirerek "aha, aha" diye diye iyice yaklaşırlar. Sonuçta kimin ayağı öbürünün ayağının üstüne basacak şekilde gelmişse o oyuncunun takımı dışarıda, ayağı altta kalan oyuncunun takımı da "hıd" ı beklemeye kalır.

Beklemeye kalan takım kendi içinden birini görevlendirerek "hıd"ın başına yollar. Onun görevi "hıd"ı dışarıdan gelecek olan saldırılara karşı korumak, karşı oyuncuların "hıd"a basmasına mani olmaktır. Takımın diğer oyuncuları da "hıd" beklenirken çevredeki saldırgan oyuncuları vurmaya

çıkarlar. "Hıd"la oyuncu arası kesilmeden kim vurulursa o ölür. Esir edilmiş olur. Oyundan düşer.

Dışarıdaki oyuncular da bunlar açıldığı zaman "hıd"la oyuncu arasından geçmeye çalışırlar. Eğer vurulmadan bu iş yapılırsa kesilen oyuncu ölür. Böylece hangi takımın oyuncusu biterse o taraf yenik sayılır.

Eğer "hıd" bekçisiyle diğer oyuncular arasından geçilirse kesilen bütün oyuncular ölür. "Hıd"a basılırsa "cırlattın" denilir. "Hıd"a basan "corr" diye bağırır. Bu durumdada oyun biter. Takımlar yer değiştirir.

Öküz Götü

Oyun dörder kişilik iki takım halinde oynanır. Ebe olacak takım sayışarak belirlenir. Genelde geniş damlarda ve harmanlarda oynanan bir oyun türüdür.

Ebe olacak takımın iki oyuncusu sırt sırta vererek kalçalarını birleştirirler. Belden yukarısını dizlerine doğru eğip ellerini de dizlerine koyarak destek verirler. Aynı takımın diğer iki oyuncusu kafalarını bu ikilinin kalçalarının altına sokarak elleriyle bacaklarından sıkıca tutup destek alırken karşı takımın atlayabileceği tabii bir kasa oluştururlar.

Atlayacak takımın oyuncuları birer sıra ile gerilerden hızlanıp aynen kasa atlayışında olduğu gibi başlarını eğilen arkadaşlarının sırtına koyarak karşı tarafa takla atıp ayaklarının üzerine düşmeye çalışırlar. Takımdan her hangi birisi bu atlayışı yapamazsa oyun durdurulur. Atlayamayan takım kasa olur. Böylece usanana kadar oynanır.

Birdir Bir

Anadolu'da hemen her yerde değişik şekillerde oynanan bir çocuk oyunudur. Karaözü'de de sıkça oynanmaktadır.

Oyun düz ve geniş bir mekanda beş sekiz çocukla oynanır. Oyuncular arasından ebe olacak (yatacak) kişinin seçimi sayışarak yapılır. Sayışmada en sona kalan oyuncu ebe olur.

Ebe önce ellerini "çarık bağından" (ayak bileğinden) tutarak yatar (eğilir). Oyuncular sıra ile ebenin sırtından "birdir bir" diyerek atlayıp geçmeye çalışırlar. Dönüşte onlar tek sıra olurken ebe ellerini diz kapaklarına kadar çıkarır, oradan tutar. Oyuncular aksi istikametten "ikidir iki" diyerek atlayışlarını yaparlar. Ebe bu kez ellerini belinden tutarak "yatar". Atlayıcılar koşarak "üçtür üç" diyerek bu yüksekliği denerler. Oyuncular yükseklikleri geçtikçe ebe ellerini döşüne, sonra kulakları hizasına kadar çıkarır. Oyunculardan hangisi bu yüksekliklerin her hangi birisinden atlayamazsa o ebe

olur. Her oyuncunun bir defa atlama şansı vardır. Oyun bu düzen üzerine usanana kadar devam eder.

El El Üstünde Kimin Eli

Genelde kış geceleri odalarda, ahır sekilerinde evliklerde oynanan bir oyundur. Yaş ve oyuncu adedi sınırı yoktur. Önce bir ebe tesbiti yapılır. Ebe sayışarak belirlenir.

Ebe olanı dizleri yerde kafası elleri üzerinde yere yumulmuş vaziyette yüzükoyun yatırırlar. Oyuncular ellerini üst üste koyup ebenin sırtına kayarlar.

İçlerinden biri:

– "El el üstünde kimin eli" ?

– ... eli (bir oyuncunun adı söylenir).

Söylediği oyuncunun eli en üstte değilse;

-"Bilemedin kaldır gürp" diyerek üst üste kayılı eller sırası bozulmadan ebenin sırtına vurulur. Ve hemen ellerin yerleri değiştirilir, Sonra tekrar sorulur. Bilene kadar aynı harekete devam edilir. Eğer bildiyse,

– "Bildin kaldır gürp" diyerek ebenin sırtına vurulur.

Ebeye tekrar sorulur.

– Arı mısın? Davul musun?

O birini seçer. Arıyım derse bütün oyuncular ebe doğrulana kadar "vız vız vız" diyerek gıdıklanacağı yerleri ve sırtı cimciklenir. Davulum derse, tek ellerini yumruk yapıp "dom dom dom" diyerek sırtına vurulur. Eli bilinen ebe olur. Oyun bu düzen üzerine usanana kadar oynanır.

Yüzük Saklamaç

Oyuncular arasından sayışarak ebe tesbiti yapılır.

Ebe'ye ucu topuzlu mendil ya da havlu ile yüzük verilerek oyuna başlanır. Oyuncular bir halka oluşturup çömelik vaziyette, elleri dizlerinin arasında, avuç içleri biri birine bakacak şekilde ebeyi beklerler. Ebe elinde sakladığı yüzüğü kimseye göstermeden kendini bekleyen oyuncuların avucuna iki eliyle koyuyormuş gibi yaparak her oyuncuya uğrar. Bu arada yüzüğü birinin avucuna bırakır. Sonra bir oyuncunun karşısına geçip "yüzük kimde" diye sorar. O birini gösterir. Yüzük gösterdiği oyuncuda ise o ebe olur. Bilemediyse eline bir tane mendil ya da havlu ile vurup gösterdiği oyuncuya gider. Bu kez ona sorar. O bilemediyse ona da vurup

onun gösterdiği oyuncuya gider. Bulana kadar arar. Yüzüğü elinde bulunduran ebe olur.

Güdülemeç[3]

Genelde kızlar arasında iki takım halinde beşer altışar oyuncuyla oynanır. Takımlar "yebeşerek" kurulur. Her takımın bir ebesi (kaptanı) vardır. Oyuna başlayacak takım sayışarak belirlenir.

Oyuna başlayacak olan takımın ebesi üç dört metre uzunluğunda bir ip parçası alıp bunu kendi oyuncularından birinin eline tutturur. Bir ucunu da kendi tutar. Bu takımın diğer oyuncuları da ipi tutan oyuncunun yanında ayakta beklerler.

Ebenin görevi oyuncularını ip uzunluğu mesafesi içinde "gütmek" (savunmak korumak) karşı takım oyuncularını kendi oyuncularının sırtına bindirmemektir.

Karşı takım oyuncuları da ebeyi yanıltarak vurulmadan, ayakta duran rakip oyuncularının sırtına binmeye çalışmaktır.

Oyun başlar başlamaz ebe, dışarıdaki rakip oyuncularını ipi bırakmaksızın vurmaya çıkar. Ebe açılınca boşluktan istifade eden dışarıdaki oyuncular ebenin oyuncularından birinin sırtına binmeye çalışır. Eğer ebe tarafından vurulmadan bu işi yapabilirse orada binili vaziyette bekler. Ancak bu sırada binili olanın ayağı yere değer ebe de bunu görürse oyun durur. Takımlar yer değiştirir. Şayet binmek isterken ebe tarafından vurulursa gene oyun durdurulur. Takımlar yer değiştirirler.

Binili vaziyette rakip oyuncunun sırtında asılı dururken kolları kendini taşıyamaz ve yorulursa ebeye görünmeden ayaklarını yere basarak aynı oyuncunun sırtına yeniden binerek denge sağlamak oyunun kuralları içindedir. Oyun bu düzen içinde uzar gider. Zaten çok hareketli ve yorucu bir oyun olduğu için uzun sürmez. Takımlar hemen yer değiştirirler.

Bezirgan Oyunu

Bezirgan oyunu da iki takımla oynanır. Ceza üzerine kuruludur. Sırta binmecesine oynanır.

Önce takımlar oluşturulur. Bunun için ortaya iki oyuncu çıkarılır. Bunlar hem oyun kurucu hem de kendi takımlarının kaptanı durumundadırlar.

Kaptanlar sırta binilecek mesafeyi tesbit ettikten sonra karşı karşıya gelerek ikişer ellerini biri birinin omuzlarına koyarak etrafın duyamayacağı

3 Güdülemek: Ardına düşmek, kovalamak sürmek.

kısık bir sesle, fısıltı halinde iki tane meyve adı tesbit ederler. Diyelim ki biri elmayı diğeri de armudu seçsin.

Bu ikili hazırlık çalışmaları yaparken oyuncular tek sıra olup biri birinin belinden tutarak beş on metre mesafede ebelerden gelecek başla komutunu beklerler. Ebeler elleri havada kenetli vaziyette iken işaret verir vermez oyuncular koşar adım ebelere doğru giderler. Giderken de "aç kapıyı bezirgan başı, bezirgan başı. Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin ? Arkamdaki yedigar olsun" diyerek ebelerin kolları altından trenin tünelden geçtiği gibi kafalarını hafif öne doğru eğerek geçmeye başlarlar. Ebelerin kolları oyuncuların rahatça geçeceği kadar yukarıda, en son oyuncuyu yakalamayı bekler durumdadır. (Bu oyunda takım seçimi sondan başa doğru yapılır). En son oyuncu gelince kollarını aşağıya indirip göğüs hizasında çemberin içine alarak:

– Elmadan mısın, armuttan mı ? diye sorarlar.

Elmadanım derse elmayı seçen, armuttanım derse armudu seçen ebenin arkasına geçerek bekler.

İkinci turda meyve adları değiştirilir.

İkinci oyuncu da tercihini yapar. Böylece bir grup ebenin, bir grup da öbür ebenin arkasında yerlerini alırlar.

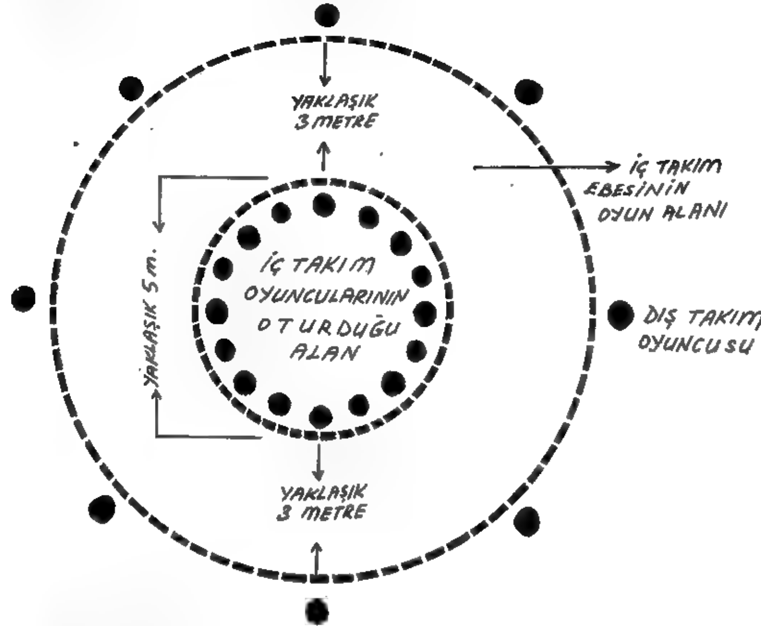
Bu iki takım karşı karşıya gelmeden önce ortaya çizgi çizilir. Ebeler ayaklarını bu çizgiye en yakın şekilde getirerek bir birinin ellerinden sıkıca tutarlar. Karşılıklı çekişerek ebeleri ortadaki çizgiyi geçmeye zorlarlar. Hangi ebe çizgiyi geçerse o takım yenik sayılır. Yenilen takımın sırtına binilir.

Oturma Ebegeldisi

Kurak günlerde, düz alanlarda, beş sekiz oyuncudan oluşan, iki takım halinde, iç içe çizilmiş iki çember içinde oynanan bir çocuk oyunudur.

Oyuncular arasından iki kişi "yebeşerek" takımlarını kurarlar. Takım kurucuları (ebeler) karşı karşıya gelip ayaklarını kullanarak oyuna başlayacak takımı belirlerler. Oyuna başlayacak takım oyuncuları iç çembere oturur. Ebenin kendisi de iki çember arasındaki boşlukta oyunun başlamasını bekler.

OTURMA EBEGELDİSİ

Diğer takım oyuncuları dış çemberin dışında yerlerini alırlar.

Dışarıdaki oyuncular ebeye vurulmadan içerideki oyuncuların sırtına vurup büyük çemberin dışına kaçarak çıkmaya uğraşırken ebe bunları iç çemberle dış çember arasındaki alanda vurmaya çalışır. Vurulan oyuncu "ölür" (oyundan düşer). Ebe takımına saldıran oyuncuları "vura vura" (öldüre, öldüre) hepsini bitirirse takımıyla birlikte galip gelmiş sayılır. Bu durumdan sonra takımlar yer değiştirir.

Depik Dövüş

Güç ve çeviklik isteyen bir takım oyunudur. Bir yeri savunmak için oynandığı gibi öylesine de oynandığı olur.

"Yebeşerek" altı yedi kişiden iki takım oluşturulur. Düz bir alan içinde yüksekçe bir yer tesbit edilir. Takımlardan biri bu bölgeyi tekmeleriyle korumaya çalışırken diğer takım oyuncuları burayı düşürmeyi amaçlayıp tekmeleriyle saldırırlar.

Tekme atmanın bir kuralı yoktur. Nasıl denk gelirse öyle tekme atılır.

Bitti Bilik

Genelde kapalı mekanlarda ve kış mevsiminde ilkokul çağındaki çocukların oynadığı bir oyundur.

Kadınların kış geceleri, kendir eğirdikleri, yün büktükleri sırada çocuklar da bu oyunu oynarlar.

Önce sayışarak bir ebe tesbit edilir. Ebe kapının arkasına veya büyük " evlik" direklerinden birine elini alnına koyarak "yumulur" (kapanır). Bu arada oyuncuların hepsi saklanır.

Ebe :

– Bitti mi ?

diye sorar. Oyuncular:

– Bitti .

diye karşılık verirler.

Ebe bu sözü duyunca bulunduğu yeri terkedip aramaya koyulur. Aramak için yumulduğu yeri terketmek gerekeceğinden bunu fırsat bilen oyuncular saklandıkları yerden birer birer çıkarak ebenin yumulduğu yere koşup "tü çürümesin" diyerek oraya tükürür, ya da eliyle dokunur. Bunu yapmaya zaman bulamadan ebe tarafından görülürse "yakalanmış" olur. Ebelik sırası ona geçer. Aynı yere o yumulur.

Ebe Geldi

Daha çok büyük yaştaki çocuklar tarafından yaz geceleri mahalle aralarında oynanır. Fazla kuralı olmayan dağınık bir oyun türüdür. Ebe tesbiti sayışarak yapılır. Ebe belli bir kaya parçasına, geniş yol kenarındaki bir duvar köşesine "yumulur" (sırtını oyunculara gözünü duvara dönüp onların saklanmalarını bekler). Oyuncular ebe yumulurken saklanırlar. Ebe bir müddet sonra, ortalıktan ayak sesleri kesilince yumulduğu yerden çıkıp bunları bulmaya çalışır. Gördüğünün adını söyler. Adı söylenerek kimliği tesbit edilen oyuncu "ölür". Ebe hepsini öldürürse ilk görülen oyuncu ebe olur.

Bu oyun büyük çocuklar hatta delikanlılar tarafından oynandığı için oyuncular çok geniş mekanlara dağılırlar. Ebenin kendini daha kolay bulması için de "ebe geldi hoo...... "diye bağırırlar. Hemen yerlerini de değiştirirler. Bazen bir ebe bile değişmeden oyunun dağıldığı çok olur.

Karaözü'de yaz geceleri gecenin karanlığını ebe geldi oyunun bağırışmaları doldururdu.

"Tik" (Beş Taş) Oyunu

Daha iyisi dere ve ırmak yataklarından elde edilen baş parmak iriliğinde yuvarlak taşlarla çocuk yaşta kızlar tarafından yamalığına (oyuncak gelin ve bebek yapmak için kullanılır) veya ceza vermecesine oturarak genelde iki oyuncu ile oynanan bir oyundur.

Oyuna ilk başlayacak oyuncuyu belirlemek için oyunculardan biri bu görevi üslenir. "TİK" taşının birini avucuna alarak arkasına götürür. Orada avucunun birinin içine saklar ve yanıltmak için iki elini de yumar. Yumuk ellerini öne getirip saklı taşın yerini sorar. Rakip oyuncu taşın yerini bilirse oyuna o başlar.

Oyuna başlayan oyuncu beş taşın hepsini havadan yere doğru atar. Taşlar yere saçılır. Saçılmış vaziyetteki taşlardan münasip bulduğu birini eline alıp havaya fırlatır. Fırlatılan taşın havadan yere doğru düşerken ki geçirdiği süre içinde aynı eliyle yerdeki taşlardan birini alır. Aynı taşı tekrar yukarı atar yerden bir taş daha alır. Bu şeklide ortadaki taşları bitirir. Buna "birerli" denir. Sonra aynı şekilde "ikişerli, üçerli, dönerli" yi yapıp oyunun birinci bölümünü tamamlar. Bundan sonra köprüye geçilir.

Köprü; baş parmakla işaret parmağının köprü gözü gibi yapılmasına denir.

Köprüde gene taşlar havadan yere doğru atılır. Yere saçılmış taşlardan birini seçen rakip oyuncu "ben bundanım" diyerek o taşı sözle işaretler. Ebe işaretli taşı en sonra köprüden geçirmek zorundadır.

Sıra "el üstüne" gelir.

"El üstünün tek elle mi, çift elle mi yapılacağı önceden kararlaştırılır. Tek elle olursa tek avucundaki beş taşı havaya hafifçe atarak elinin üzerinde tamamını kondurmaya çalışır. Çift elle olursa "koşamlayıp" atar. Kaç taş konduysa onun iki katı sayı kazanmış olur. Önceden kararlaştırılan sayıyı yakalayan oyuncu galip gelmiş olur. Galip gelen oyuncu ortaya konulan yamalığı alır. Oyun ceza üzerine kesilmiş ise ceza vermeye geçilir.

Bu aşamalarda yapılan hareketlerden birinde hata yapılmışsa (örneğin: Attığı taşı tutamaz, köprüden taşı geçiremez, elinin üstüne hiç taş konduramaz).Oyun sırası rakip oyuncuya geçer.

Ceza verilirken beş taştan biri yukarı doğru atılır. Düşene kadar geçen süre içinde ceza verilecek rakip oyuncunun tek elinin sırtına önce vurulur, sonra cimciklenir, çizilir yumruklanır, en sonunda da "yağlanır" (tedavi edilir). Böylece ceza işlemi yerine getirilmiş olur. Oyun biter.

Fırıldak (Topaç) Oyunu

Fırıldakla (topaç) oynanan bireysel bir çocuk oyunudur. Genellikle kırsal kesimde, yazı yaban işinin olmadığı ilkbahar ve Sonbahar mevsimlerinde toprak dam, avlu veya sert zeminli arsalarda iki şekilde oynanır.

Birincisinde kamçı kullanılır. Kamçı; kırk elli santim kadar uzunluğunda bir sopanın ucu kertilerek otuz beş santim kadar uzunluğunda iki üç "saçak" kendir ipten örülmüş yaklaşık sicim kalınlığında ip ya da aynı kalınlıkta gön kenarından çekilmiş "sırım" bağlanarak yapılmıştır.

Sol el ile döndürülen fırıldağa sağ eldeki kamçıyla vurularak oyuna başlanır. Fırldağın hızı arttıkça kamçıya daha çok iş düşer. Hızla dönen fırladağa kamçıyla vurdukça şakır şakır şaklar. Fırıldağın bu hızlı sırasında dönüşü adeta görülmez. O zaman "uvundu" denir.

Oyun alanını enine boyuna o hızla dönen fırıldağa hasım aranır. "var mı bunun gibi "haspekli" ? diyerek meydan okunur. böylece oyunun tadı çıkarılır.

İkinci oyun genelde Adana ya da Kayseri'den getirtilen tornadan çıkarılmış, ucuna kabara (nal mıhı) çakılmış, tombul görünümlü ve renga renk boyalı fırıldakla oynanır.

İşaret parmağına geçirilen ip, fırıldağın ucundan itibaren sarılarak çıkabileceği en son yere kadar getirilir. Oyuncu baş parmakla işaret parmağı arasındaki fırıldağı hızla yere doğru atarak hafifçe çeker. Bu hareket sonucu fırıldak uzun süre çoğu kez ses çıkararak döner.

Yumurta Dövüşü

Genelde ilkbaharda işlerin yoğun olmadığı, yumurtanın bol olduğu zamanda karşılıklı iki kişiyle oynanır. Oyundan çok kumara benzer.

Oyuncular yumurtaları dişlerine vurarak sağlamlık derecesini ölçerler. Buna göre pazarlık yaparak dövüştürülecek yumurtanın alta mı yatacak, yan mı tutulacak, arka arkaya mı vurulacak olduğu belirlenir. Sonuçta dövüştürülür.Kıran yumurtanın sahibi kırılan yumurtayı alır.

Sapan Dövüşü

Adından da anlaşıldığı gibi oyundan çok kavga niteliği taşıyan ve büyük gruplar halinde iki mahalle (Dere mahalle, Kaya mahalle) arasında karşı karşıya gelerek yüz, yüzelli metreden elden örme sapanlara konulan taşlarla karşılıklı atış yapılarak gerçekleştirilen bir oyun çeşididir.

Kırk Taş

Kırk "tik taşı" ile oynanan bir kız çocuğu oyunudur. Oyunun kuralı "tik" (beş taş)oyunu kuralına benzer. Taşlar havadan yere atılınca fazla dağılmadığı için sık düşer. Oyun bu nedenle çok zor oynanır.

Erkek Culuk

Bu oyunda bir erkek culuk ile bir dişi culuğun erotizmi taklit edilmeye çalışılır. Riskli ve acımasız bir oyun çeşidi olup iki oyuncu ile oynanır. Oyuncular çoğu zaman oyunun zorluğunu bilmeyen saf ve işin kurnazlık tarafında olmayan çocuklardan seçilir. Daha çok da başka bir oyunda bu cezayı almış oyuncular oynatılır.

Erkek culuk olacak oyuncunun ayakları normal şekilde elleri de ardan uçkur ve çanta ipleriyle sıkıca bağlanır.

Genelde bir sırt (yamaç) arazi seçilir. Bunun üzerine dişi culuk önde elleri ve dizleri yerde, erkek culuk arkada elleri ve ayakları bağlı oyuna başlanır.

Erkek culuk dişi culuğa arkadan zıplayarak saldırır. Dişi culuk kaçar gibi yapıp erkek culuğun dengesini bozmaya çalışır. Arkasına tekme uzatır. Kıç vurur. Oynanan oyun yeri eğimli erkek culuğun da elleri ve ayakları bağlı olduğu için oyuncunun dengesi en ufak bir harekette hemen bozulur. Ve eğimli araziden aşağıya doğru yuvarlanır. Etraftaki seyirciler de buna katıla katıla gülerler.

KARAÖZÜ MUTFAĞI

Kültür motiflerimizin önemli bir bölümünü yemeklerimiz teşkil etmektedir.

Karaözü'de hemen her sosyal münasebetin başında veya sonunda mutlaka yemekler verilir. Nişanlar, düğünler, imece çalışmaları, ölüm hadiseleri, bayramlar yemeksiz olmaz. karaözü'de yemeğin yeri büyüktür. Bu anlayış insanları biri birine daha çok yaklaştırıp kaynaştırmış. Karaözü'deki birlikteliği sağlayan önemli faktörlerden biri de bu olsa gerek. O kadar önem verilen bu kültürün iyi bir alt yapısı olmalı. Biz de bu düşünceden yola çıkarak sizlere Karaözü mutfağını açmayı amaçladık.

Görülen o ki eski Karaözü mutfağının yerinde şimdi yeller esmekte. Pek çok değerler günümüzde kaybolmuş durumda. Birçok yemekler unutulmuş. Zor hatırlanıyor. Biz bile bu yemeklerin tanıtımını yaparken hayli zorlandık. Şu anda, bu dönemeçten sonra bu kültür hazinelerini elde tutmak daha da zor kanımca.

Ekmekleri yemeklerle bir arada düşünerek onu da Karaözü mutfağının bir ürünü olarak değerlendirip öyle sunmaya çalıştık.

BOZ MANTI

Mantı çok eski bir Türk yemeğidir. Orta Asya'da bu yemeğe "menti" dendiğini biliyoruz.

Karaözü'de boz mantı, yoğurtlu mantı, kulaklı mantı olarak çeşitleri vardır. Bazı yörelerde kulaklı mantıyı "Tatar Böreğine" benzetirler.

Boz mantı hamurdan yapılır. Koyu bir şekilde yoğrulan hamur kalın yufkalar halinde açılır. Yarımşar santimlik küçük kareler halinde kesilir. Bol suda pişirilir. Üzerine yağda kızartılmış sucuk, pastırma ya da kuru et dökülerek kaşıklanır.

ÇİÇEKLİ PİLAV

Mevsimlik bir yemek çeşididir. Kabakların çiçek açtığı yaz aylarında yapılır.

Kabak çiçeği bostanlardan, peğlerden toplanır, seçilir, temizlenir, bir kaba doğranır. pişmekte olan bulgur pilavının üzerine indirilmesine yakın

ilave edilerek karıştırılır. Yağı tuzu atılır. Yufka ekmeğin üzerine dökülür. Ekmekle yenir.

ÇIRTMA AŞI

Kırmızı pancardan yapılır.

Pancar yıkanır, ince ince "çırtılır". (kıymık kıymık edilir - Rendelenir)

Sulu şekilde hazırlanmış darı yarmasının içine ilave edilerek iyice pişirilir. Yağsız yendiği de olur. Büyük kazanlarla yapılır, günlerce yenir. Daha çok horantası (ev halkı) olan evler yapar.

DARI ÇORBASI

Darı çorbası mısırdan yapılır.

Mısır değirmende kırılarak "mısır yarması" haline getirilir. Yıkanarak kabuğundan arındırılır. Elde edilen yarma içine nohut, fasulye, kemikli yağlı et yeterli ölçüde tuz ilave edilerek malzemesi hazırlanır. Malzemenin iki katı suda pişirilir.

DIĞALAHLI (Yuvarlak) KÖFTE

Yarma düğürü, bulgur düğürüyle karıştırılıp ıslatılır. Yarım saat kadar beklemeye alınır. Sonra hamur gibi yoğurulur. Misket taneleri iriliğinde yuvarlak hale getirilir. Pişirilir, süzülür, soğumaya terkedilir. Sarmısaklı yoğurtla karıştırılarak yenir. Karaözü'de çok sevilen yemeklerden biridir.

DÜĞÜR AŞI - DÜĞÜRCÜK ÇORBASI

Sekiz ölçü suya bir ölçü düğür ilave edilerek kısık ateşte pişirilir. Üzerine ince ince doğranmış ve yağda kızartılmış soğan dökülür. Yanına bir yüzü gevretilmiş peynirli yufka dürmeci hazırlanır. Sabahları kaşıklanır.

EKMEK AŞI

Kurumuş yufka ekmek artıkları bir bohçada biriktirilir. Kırılarak yemeklik hale getirilir. Kıyılmış soğan tavada yağla öldürülür. üzerine yumurta kırılır. Daha sonra kaynamış su ilave edilerek "bir dala" (bir taşım) kaynatılır. Bu karışım yemeklik ekmek kırıntısının üzerine dökülür. Kaşıkla yenir.

EKMEK OVMACI

Yağda yumurtanın içine ufalanmış yufka ekmek ilave edilerek karıştırılır. Yufka ekmeğe dürülerek yenir. Daha çok azık olarak hazırlanır. Kır hayatının vazgeçilmez yemeğidir.

ERİŞTE

İçine yumurta kırılarak yoğurulan hamur ince bir şekilde açılır. Uzun ince kesilir. Güneşte kurutulur. Fırınlanır. Torbalanır. Pişirileceği zaman

yeteri kadar alınarak kaynar suda haşlanır. Süzülür. Başka bir kaba alınarak üzerine tereyağı dökülüp yenir.

GÖBELEKLİ (Mantarlı) PİLAV

Mantar ilkbaharda Kızılırmak yatağındaki mil'li araziden toplanır. Temizce yıkanır. Kuşbaşı iriliğinde doğranarak yemeklik hale getirilir. pişmekte olan bulgur pilavının üzerine ilave edilerek karıştırılır. Yağı tuzu tamamlanır, sofraya alınır.

HASIDA

Suyla pekmez yarı yarıya karıştırılır. Ateşe alınır. Üzerine yeteri kadar un ilave edilerek kalın, bu iş için kullanılan süpürge dalıyla ya da oklavayla iyice yedirilerek karıştırılır. Karışım kaynayınca koyulur. Ateşten indirilir. Üzerine yağ dökülerek kaşıklanır.

HAŞIL

Kaynar haldeki suya elenmiş un ilave edilerek yapılır. Kazana bir avuçla un konurken diğer eldeki oklava ile koyuluncaya kadar karıştırılır. iki dakika kaynatılır indirilir. Kablara bölünür. Üzerine yağ ya da pekmez dökülerek kaşıkla yenir.Hasıdadan farkı daha koyu oluşudur.

HEDİK

Büyükçe bir kazanın içerisinde buğday, nohut, fasulye, karıştırılır. Üzerine su ilave edilerek ocağa oturtulur. Pişmeye yakın mercimek eklenir. Ocaktan indirilir. İlistire (kevgir) alınarak varsa suyu süzülür. Elle yenir.

Diğer bir çeşidi de bulgur edilmek üzere pişirilen buğdaydan yapılır. Serilmek üzere çadırlara götürülen pişmiş buğday sahana alınır, üzerine çedene ilave edilerek karıştırılır. Hedik gibi yenir.

Karaözü'de ekmek tandırlarda pişirilir. Tandırın sıcaklığını değerlendirmek için küçük küplerle mısır (darı) indirilir. Buna da darı hediği nedir.

HERLE

Soğuk suyun içerisine bir avuç un dökülerek iyice çarpılır. İçine azıcık da bulgur atılır. Kaynayıncaya kadar ateşte tutulur. Sonra sofraya alınır.

HIYAR KABUĞU ÇORBASI

Mevsiminde soyularak hazırlanan hıyar kabuğu bir kenarda kurutulur, tuzlanır, torbalanır. Yemeği yapılacağı zaman kaynar suda haşlanır, süzülür, soğuk suyla yıkanır. Sonra ufak ufak doğranır. Kaynar suda bulgurla birlikte suluca pişirilir. Yanına peynirli ekmek dürmeci hazırlanarak kaşıklanır.

KABAK AŞI

Kabağın bol olduğu güz mevsiminde yeteri kadarının içi temizlenir, kabuğu soyulur, dilimlenir, küçük kareler halinde doğranır,kurutulur torbalanır.

Kabak aşı pişirileceği zaman bir miktar kabak kurusunun içine bir avuç dolusu mercimek ilave edilerek bir bardak suda pişirilir. üzerine yağı tuzu dökülerek kaşıklanır.

Diğer bir çeşidi de : Kabak iri dilimler halinde doğranır. Kazana bastırılır. İçine biraz da mercimek ilave edilerek pişirilir.

KATIKLI AŞ

Çekilmiş yarmaya nohut ve fasulye ilave edilerek pişirilir. Ocaktan indirilerek soğutulur. Üzerine ayran dökülüp karıştırılır. Ayran çorbası da denilen bu yemek genellikle yaz aylarında yapılır. Bir "teş" (leğen) hazırlanıp günlerce yendiği de olur.

KAVURGA

Buğday ya da çekilmemiş bulgur sacda kavrulur. Ayrıca tuz ilave edilerek kavrulan çedene ile karıştırılır. İçine üzüm, ceviz, fındık içi konularak çerez gibi yenir. Çerezi bol olana "hovarda kavurgası" denir.

Bir de mısırdan yapılanı vardır. Mısır kızgın saca konur, üzeri "öllükle" (höllük) örtülür. "Öllük" ısınmaya başlayınca bir kasnakla karıştırılır. Patlamaya başlayan mısırın dağılmasını önlemek için kalbur tutulur. Buna mısır kavurgası deri çıtlağı, darı kavurgası da denir.

KAYGANA

Yağda yumurtanın mahalli adıdır. Bununla ilgili bir de deyim vardır. "İtin ahmağı kayganadan pay umar"

KESMAŞI

Hamurdan yapılır. Katı bir şekilde yoğurulan hamur kalın yufkalar halinde açılır. Üç beş santim eninde kesilen iri parçalar üst üste konularak yarımşar santim arayla yeniden küçük parçalara ayrılır. Bol suda pişirilmiş mercimeğin üzerine bu malzeme eklenir. On dakika kadar kaynatılır. Yağı tuzu ilave edilerek çorba gibi kaşıklanır.

KEŞGAH

Yarma ayıklanır, yıkanır, suda bir taşım kaynatılır.

İki üç beş soğan geniş halkalar halinde doğranır (cilbir yapılır). Yeterli ölçüde et kavrulur. Hazır edilir. Geniş bir kazan alınır. Bir kat yarma, bir kat et, bir kat soğan üst üste konularak sıra bozulmadan kazan doluncaya kadar dizilir. Katların aralarına tuz biber ilave edilir. Üzerine önceden kaynatılmış su eklenerek yarım saat kadar pişirilir.

KÖREMEZ

Bir çoban yemeğidir. Çiğ sütten yapılır.

Davar sağılır, sütü süzülür, yoğurtla iyice karıştırılır. İçine yufka ekmek doğranarak kaşıklanır. Bununla ilgili bir de ata sözü vardır. "Çobanın gönlü olursa tekeden köremez çıkarır".

KULAKLI MANTI

Bir hamur yemeğidir. Yumaklar ince şekilde açılır. Yaklaşık üç dört santimetrelik kareler halinde kesilir. Önceden hazırlanmış soğanlı kıyma ya ada patatesli malzeme bu karelerin üzerine yeterince konur. Karelerin köşeleri birleştirilerek muska gibi sıkılır. Kaynamış bol suda on dakika kadar pişirilir. Yağı tuzu ilave edilerek sulu şekilde sofraya alınır.

KURT KULAĞI AŞI

Kurt kulağı, mor renkli çiçekleri ve buruk tadıyla yaylalarda yetişen bir ot çeşididir. İlk Bahar'da dağ köylüleri bu otu çuvallarla getirip patates, pancar, soğan karşılığı satarlar. Seçilen temizlenen, yıkanan bu ot doğranır. Kurutulur, kaldırılır.

Yemek yapılacağı zaman önce haşlanır, kevgirden geçirilir, soğuk suyla yıkanır. Tekrar kaynar suya alınır. Üzerine azıcık da bugur ilave edilerek pişirilir. İndirilmeye yakın bir avuç dolusu kayısı kurusu eklenir. Yağı tuzu tamamlanır. Sofraya getirilir.

MADIMAK AŞI

Madımak İç Anadolu'nun yüksek yaylalarında yetişen demiri bol, parlak koyu renkli, küçük oval yapraklı yabani bir ot çeşididir. İlk Bahar'da kırlardan toplanarak kurutulur. Yemeği yapılacağı zaman önce haşlanır. Kevgirden geçirilir. Soğuk suyla yıkanır. Başka bir tencerede birazcık bulgurla birlikte pişirilir. Az sulu olarak indirilir. Yağına sucuk ve pastırma doğranır. Tuzu biberi ilave edilerek sofraya getirilir.

PAHLA (Fasulye) KAVURMASI

Yeşil fasulye seçilir, doğranır, haşlanır, süzülür. Ayrı bir tavada yağda yumurta yapılır. Üzerine haşlanmış yeşil fasulye ilave edilerek kavrulur. Kavrulurken tuz biber ilave edilir. Yufka ekmeğe dürülerek yenir.

PEKMEZ HELVASI

Buğday kavrularak değirmenlerde öğütülür, ya da un kavrularak üzerine pekmez dökülüp iyice yoğurulur. Ufak yumaklar yapılarak tabaklara alınır.

PITPITI

Bulgur unundan yapılır. Bulgur pilavı gibi pişirilir. Un herlesine benzer. Yumuşak olur. İhtiyar ve çocuklara yedirilir.

SOĞAN DALAZLAMASI

Soğanlar soyularak ortadan ikiye ayrılır. Kesilen bu parçalar halka halka doğranır. (cilbir yapılır). Eritilmiş yağın içine sucuk; kavurma (pastırma olmaz) konularak kızartılır. Üzerine hazırlanmış soğan "cilbirleri" ilave edilerek karıştırılır. Soğan ölünce (diriliğini kaybedince) indirilir.

SOĞAN KÖZLEMESİ - KEBABI

Soğanın kabuğu soyulmadan üç beş dilime ayrılır. Dilimler arasına tuz kırmızı biber ekilir. Arkası üstü ateşte pişirilir.

SULU KÖFTE

Buğday sohularda (iri taş dibek) kabuğu soyulacak kadar döğülerse " diri yarma", el değirmenlerinde çekilerek küçük parçalara ayrılırsa "ölü yarma", ölü yarmanın elenerek altında kalanına da " yarma düğürü " denir. Yarma düğüründen sulu köfte ve dığalahlı köfte yapılır.

Yarma düğürü bir kabda ıslatılarak yarım saat bekletilir. Bekleme süresinin sonunda içine bir baş soğan doğranarak yoğrulur. Parmak başı iriliğinde sıkılarak şekil verilir.

Kaynatılmış suya önce mercimek az sonra da bu köfteler konalarak suluca pişirilir. Mercimeksiz pişirildiği de olur. Yağına pastırma ya da kuru et yakılarak sofraya alınır.

SULU PAHLA (fasulye)

Yeşil fasulye ayıklanır, yıkanır, bol suda pişirilmeye alınır. Az pişince içene bir avuç dolusu bulgur ilave edilir. Yağı tuzu atılır, çorba gibi yenir.

SÜTLAŞ

Kaynar suya salınmış bulgurun üzerine süzülmüş süt ilave edilerek suluca pişirilen bir yemek çeşididir. İçine kuru yufka ekmeği doğranarak yenir.

TAH KAVURMASI

Tah ilkbahar'da bostan tarlalarında yabani olarak yetişen boz renkli bir ot çeşididir.Taze iken tarlalardan toplanır, seçilir, yıkanır, haşlanır, kevgirden geçirilir. Sıkılarak suyu alınır. Başka bir kabda yağda yumurta yapılır. İndirilmesine yakın bu malzeme ilave edilir. Üzerine yeterli ölçüde tuz, kırmızı biber atılarak karıştırılır. Yufka ekmeğe dürülerek yenir.

TARHANA ÇORBASI

Tarhana anadolu'da değişik şekillerde yapılır.

Karaözü'de yoğurt yayılarak yağı alınır. Ayranı torbada süzülüp yoğurt haline getirilir.

Bir kabda yarma iyice pişirilir. Soğutulur, hamur gibi yoğurulur. Hazırlanmış yoğurt ile iyice karıştırılır küplere basılır.

Yemek yapılacağı zaman bir miktar kazana indirilir. Soğuk su ile iyice özenir (karıştırılır). Ateşe alınır. Ateşte kaynayıncaya kadar karıştırılır. Pişince indirilir. Yağına nane konulur.Yanında peynirli yufka ekmek dürmeciyle kaşıklanır.

TASLAH

Kabak soyulmadan el kadar parçalara ayrılarak büyük kazanlarda pişirilir. Bu parçalardan her birine "taslah" denir. Kabak tatsız ise üzerene pekmez dökülür.

TATLAŞ

Nohut, fasulye, yarma bir arada pişirilir. Pişirilen kabdan daha büyük bir kazana taşınır. Üzerine kaynamış bol su eklenerek yeniden ocağa alınır. Pişerken içine elma, armut, kayısı kurusu, hurma, ceviz, ayva atılır. İndikten sonra yeteri kadar pekmez dökülerek karıştırılır. Pişerken pekmez konmaz. Yemek sert olur. Düğünlerin final yemeğidir.

TÜRKMEN KÖFTESİ

Düğürün üzerine yeteri kadar kaynar su dökülerek on beş dakika kadar bekletilir. Beklerken üzeri örtülür.

Yağda pastırma ya da sucuk yapılır. Bunlar pişerken üzerine doğranmış soğan dökülerek karıştırılır. Tuzu biberi atılır. Bu malzeme ıslanmış düğürün üzerine ilave edilir. İyice yoğurulur. Sıkılarak köfte haline getirilir. Köfteler ayranla yenir.

UN AŞI

Bir hamur yemeğidir. Koyuca hazırlanmış hamur nohut iriliğinde küçük parçalara ayrılır. Bir kabda pişirilir, süzülür, soğutulur. Sarımsaklı yoğurt karıştırılarak yenir.

ÜZÜM EZMESİ

Kuru üzüm seçilir, yıkanır, oklava ile iyice ezilir. Hamur haline getirilir. Rafa kaldırılır. Lazım olduğu zaman bir parça alınarak suyla özenir. Karışıma pekmez ilave edilerek renk ve tat verilir. Pilavın yanında hoşaf gibi değerlendirilir. Daha çok tarlada ırgatlara yedirilir.

YAHNİ

Doğranmış soğan eritilmiş yağın içine dökülerek ocakta ölünceye (diriliğini kabedinceye) kadar kavrulur. Soğan ölünce ateşten indirilir. Üzerine tuz, biber, salça ve yeteri kadar önceden pişirilmiş et ilave edilerek karıştırılır. Ayrıca kaynar su eklenerek tekrar ocağa alınır. Bir taşım daha kaynatılır, indirilir. Yahni yalnız başına yenilmez. Bulgur pilavının üzerine dökülerek yenir. Bu pilava "etli pilav-yahnili" denir. Yemekli toplantıların baş yemeğidir.

YOĞURTLU KESME MANTI

Mantı yapılacak hamur kalınca açılır. Yarımşar santimetre karelik küçük parçalar halinde kesilir. Kaynamış suya alınarak on beş dakika kadar pişirilir. Eğer iyi pişmezse hamursu humursu kokar. Kevgirden geçirilerek süzülür. Üzerine soğuk su dökülür, soğutulur. Sarımsaklı yoğurt karıştırılarak yenir.

Buraya kadar Karaözü mutfağının yemeklerini tanıttık. Biraz da ekmek kazanlarına, ekmek teşlerine, ekmek hılalarına bakalım. Kaç çeşit ekmekleri var ve nasıl pişiriliyor.

BAZLAMA

Bazlama yufka ekmekten kalın ve küçük bir ekmek çeşididir. Yufka ekmekten önce, sacın her tarafını iyice ısıtmak için geçen zamanı kazanmak amacıyla orta yerinde pişirilir.

BIŞI

Bezir yağı kulanılarak yapılan bir hamur kızartmasıdır.

DARI TOPUCU

Mısır unundan yapılır. Hamur yumakları şekillendirilerek sıcak ocak taşının üzerine dizilir. Üstüne sac kapatılır. Sacın üzerinde de ateş yakılarak pişme işi gerçekleştirilir.

EKŞİLİ EKMEK

Mısır unu eklenerek yoğrulmuş mayalı hamurdan yapılır. "Taplama duvağı" (tahtadan sapsız tenis raketi iriliğinde) üzerinde elle açılır. Lavaş ekmeğine benzer fakat daha kalın ve yumuşaktır. Saç üzerinde pişirilir. Kıp kırmızı olur. Sıcak sıcak peynir dürülürse doyum olmaz.

GİLİK

Un, yumurta, yoğurt, süt, karıştırılarak yapılır. Yumakların orta kısmı delinerek şekil verilir. Ya sac altında ya da tandıra vurularak pişirilir. Genellikle yolculara, askerlere azık olarak hazırlanır.

KETE

Önceden yeteri kadar un yağla kavrulur. Açılmış hamur arasına konularak kıvrılır. Yumakları alınır, yassı ekmek haline getirilir. Üzerine kaşığın ağzıyla şekil verilir. İki sac arasında pişirilir.

KÖMBE (KÖMME)

Kömbe mayalı hamurdan yapılırsa daha "yenek" olur. Yağlı ve içli olarak iki çeşidi vardır. Çok kalın bir şekilde açılan hamurun üzerine tere yağı sürülür. Yağ sürülü hamur dürülür,yumaklara ayrılır, açılır ve şekillendirilir. İki sac arasında pişirilir.

İçli olanının arasına kavurma ya da patates konulur.

KÜLLEME

Küllemenin hamuru kas katı olmalıdır. İri ve kalınca açılır. Önceden ısıtılmış, temizlenmiş ocak taşının üzerine konur. Üstüne kül örtülür ve köz çekilir. Değirmenciler, çobanlar ve dağda uzun süreli kalanların pişirdiği bir ekmek çeşididir.

SARAYLI

Adında da anlaşıldığı gibi masraflı bir ekmek çeşidi.

Hamuruna bol miktarda yağ sürülerek açılır. Sacda pişirilir. Pişerken de sac'dan alındıktan sonra da üzerine yağ sürülür. Nar gibi kızartılmış bu yağlı ekmek her zaman yapılmaz. Ağır misafirlere ve özel günler için pişirilir.

ŞEPİT

Oklavayla çarpılarak uğrasız açılan bir ekmek çeşididir.

TANDIR EKMEĞİ

Mayalı hamur lavaş ekmeği gibi açılır. Tandıra özel hazırlanmış yastıkla vurulur.

TOPUÇ

Mayalı hamurdan yapılır. Yumakları büyükçe alınır. Şekillendirilir. Tandıra vurulur. Yağlı olanına "yağlı topuç " denir.

YUFKA

Mayasız hamurdan yapılır. Bin üç yüz yıl önce Türklerin bu ekmeği yediğini Göktürk Kitabelerinden okuyoruz. Orada da "yufka" olarak geçer.

Geniş ve ince bir şekilde açılarak pişirilen bu ekmeği bazı yerde kurutarak saklama geleneği vardır. Oklava ile açılır, ahtaraç ile döndürülür.

ŞİİRLER

KARAÖZÜ

Köylerin içinde önderdir bu köy,
Nehirler coşturan seldir Karaözü
Kültür sahasında enderdir bu köy,
Millet sevgisine yoldur Kar'özü

Bir hamlede üç yüz memur çıkarmış
İnsanlık ne demek farkına varmış
İlim bir deryadır, durmaz akarmış
Demişler kabların doldur Kar'özü

Memleket içinde metin Kar'özü
Tatlıdır sohbeti, bilirler sözü
Attıkları adım Atatürk izi
Adabı, erkanı boldur Kar'özü.

Kızılırmak önden akar, bulanır
Tren gelir kıvrım kıvrım dolanır
Bahar gelir, çiçeklere belenir
Bağ ve Bahçeleri güldür Kar'özü.

Bu köyü kuranlar hayırlı kurmuş
Veysel der bu köyde kimler oturmuş
Şair Sadık felsefeden okurmuş
Her biri bir ehl- i dildir Kar'özü.

AŞIK VEYSEL
Dostlar Beni Hatırlasın

KARAÖZÜ

Kırkbin köyün başkanısın başısın,
İlim irfan yurdu köyü Karaözü,
Anadolu yaylasının düşüsün,
Zülfikardır okun yayın Karaözü.

Keskin kaleminiz zulmün bıçağı,
Sosyal adaletin yüzünün ağı,
Sen kuzladın Aşık Baba Sadık'ı,
Tanrı dostu emmin dayın Karaözü.

Yediden yetmişe okur yazarlar,
Canlı kütüphane name dizerler,
Kahraman bir nesil ordu bozarlar,
Cengiz Atilla'dır soyun Karözü.

Cennetlere dönmüş bostanın bağın,
Maarifözü gerçek adın, ocağın,
Şu aleme ziya verir nur ağın,
Kültür güneşlerin ayın Karaözü.

İnsanlık güneşi sizlerden doğdu,
Komşulara ışık tutan nur yağdı.
Softayı taassubu köyünden kovdu,
Aydın fikirlerin oyun Karaözü.

Kızılırmak kemer olmuş beline,
Çağlar gelir o salına salına,
Arzuhaller sunar Samsun İline,
Selamlar Sivas'ı soyun Karaözü.

Orta Asya'nın ey Bozkurtları,
Aşiretleri, Türkmenleri mertleri,
Ali İzzet'i tahsil korur yurtları,
Atatürk'e benzer huyun Karaözü.

Aşık Ali İzzet Özkan
29 /7/ 1967

KARAÖZÜ

Her tarafta şanın vardır,
Kültür yurdu Karaözü,
Türk'e layık kanın vardır,
Kültür yurdu Karaözü.

Radyolarda mecmalarda,
Gazetelerde, her kıtada,
Söylenirsin Avrupa'da,
Kültür yurdu Karaözü.

Her biri bir lisan bilir,
Aydınlığa doğru yürür,
Daim ileriyi görür,
Kültür yurdu Karaözü.

Nasip oldu bize gelmek,
Ne mutludur sizi görmek
Aşıklara açtın dernek,
Kültür yurdu Karaözü.

Sizde mevcut ilim irfan,
Minnettarız size her an,
Size kurban Aşık Devran,
Kültür yurdu Karaözü.

Hüyük'lü Ahioğullarından Hasan oğlu
AŞIK DEVRAN
29/7/ 1967

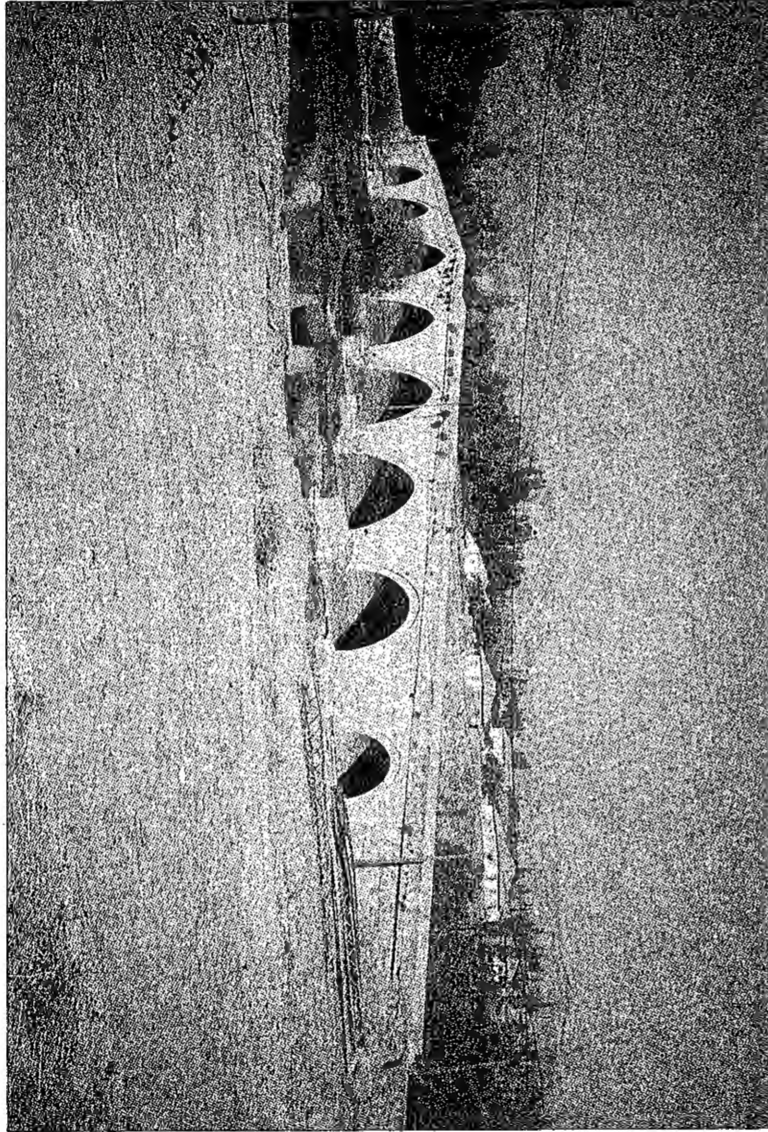
ه.

حالا حاضر ایچرسنده یشامقده بولندیغی گرکیجلی گیور، مرحلیه گوره
١٧٠٠ میلادی ده حکیم حاتان طرفلرندن سیواس ولایتنه
بینالی کردان قضاسنك تحره اوزرو کیونك کلب برلشنلر. نقدر

[illegible]

[illegible]

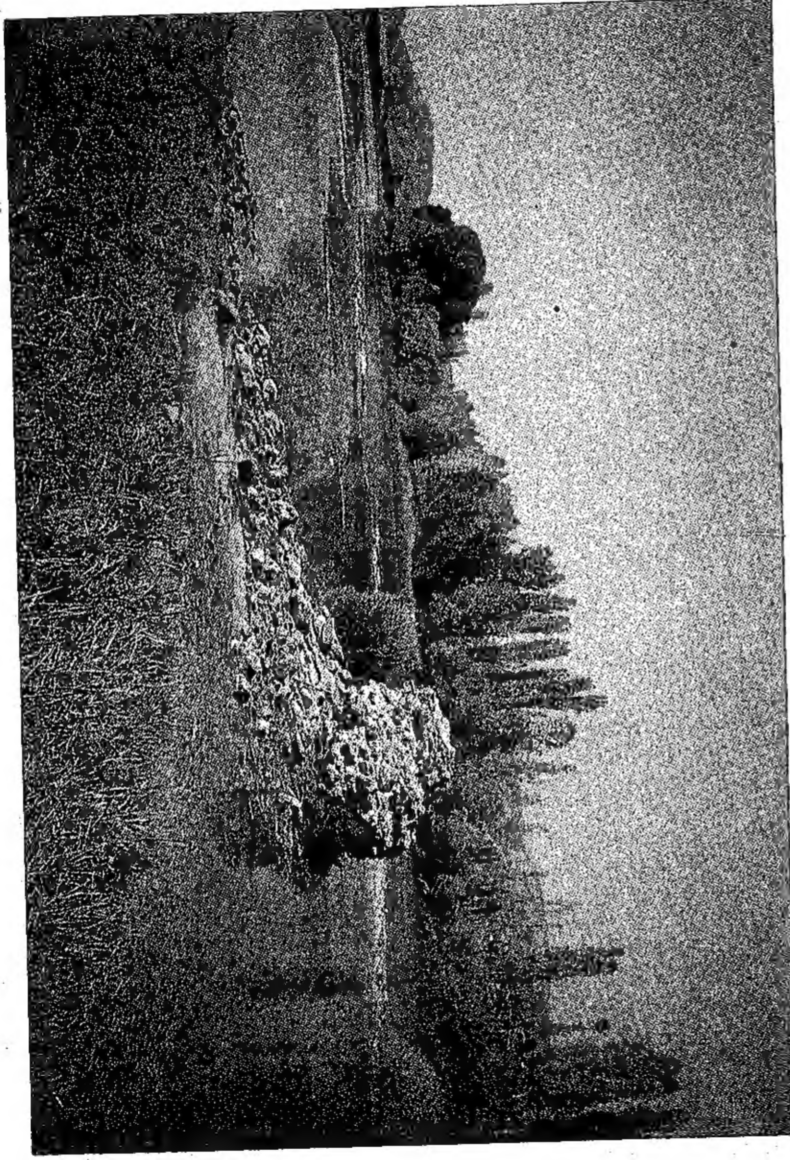
[illegible]

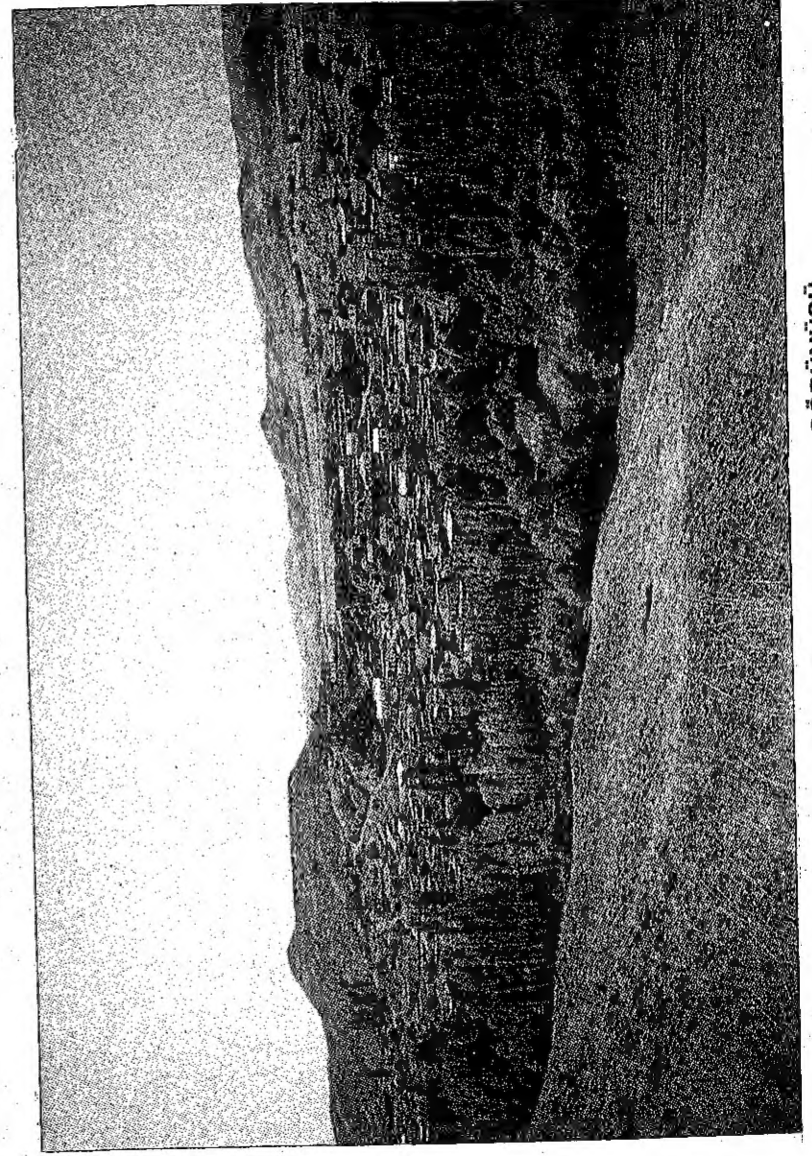
ŞAHRUH KÖPRÜSÜ

AŞAĞI DEĞİRMEN

ESKİ KÖPRÜNÜN KALINTISI

KARAÖZÜ'NÜN KELTEPE'DEN GÖRÜNÜŞÜ

KAYNAKÇA

[1]. ATALAY Besim: Maraş Tarihi ve Coğrafyası. İstanbul 1939.

[2]. AYDEMIR Şevket Süreyya: Enver Paşa. Remzi Kitabevi. 1986. İstanbul.

[3]. BANARLI Ömer Sami: Edebiyat Tarihi.

[4]. ÇAYIRDAĞ Mehmet: Kayseri'de Kitabelerinden XV ve XVI. Yüzyılda Yapıldığı anlaşılan İlk Osmanlı Yapıtları.

[5]. ÇULPAN Cevdet: Türk Taş Köprüleri. (Ortaçağdan Osmanlı Devri Sonuna kadar). Ankara. 1975.

[6]. DEMİRAY Kemal: Çocuk Edebiyatı Antolojisi. İstanbul. 1977.

[7]. DEMİRTAŞ Fethi: Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Beyleri.

[8]. EDHEM (Eldem) Halil: Kayseri Şehri. Yeni Baskı. Kültür ve turizm Bakanlığı Yayınları. 1982. Ankara. (Kemal Göde)

[9]. ERÖZ Mehmet: Atatürk Milliyetçilik Doğu Anadolu. İstanbul. 1987.

[10]. ERÖZ Mehmet: Doğu Anadolu Hakkında. Ankara.

[11]. ERÖZ Mehmet: Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz. İstanbul. 1983.

[12]. ERÖZ Mehmet: Anadolu'nun Türk'lüğü.

[13]. FIRAT Şerif: Doğu İlleri ve Varto Tarihi M. Basımevi. 1961.

[14]. GÖKTÜRK Hilmi: Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk mührü Ankara Üniversitesi basımevi 1974.

[15]. GÜNDOĞDU Hamza: Dulkadırlı Beyliği Mimarisi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınlarından. Ankara. 1986.

[16]. HALAÇOĞLU Yusuf: XVIII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi. Ankara 1988.

[17]. İslam Ansiklopedisi:

[18]. İŞBİR Cemil : Bingöl'ün Tarihi ve Coğrafyası.

[19]. KONYALI İ. Hakkı: Erzurum Tarihi. İstanbul. 1960.

[20]. KOP Kadri Kemal: Araştırma ve Düşüncelerim.

[21]. KOP Kadri Kemal: Anadolu'nun Doğusu ve Güney Doğusu. Türk Kültürü A.E.

[22]. KORKUT R. Oğuz: Oğuz Türkleriyiz.

[23]. Köylerimiz: 1 Mart 1968 Gününe kadar İçişleri Bakanlığı. 1968.

[24]. MELIKOF Irene: Uyur İdik Uyardılar. Cem Yayınevi. 1993.

[25]. Meydan Larousse: 26 Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu: İçişleri Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1947.

[26]. ORKUN Hüseyin Namık: Oğuzlara Dair.

[27]. ORHONLU Cengiz: Osmanlı İmparatorluğu'nda aşiretleri İskan Teşebbüsü. istanbul. 1963.

[28]. ORHONLU Cengiz: Osmanlı İmparatorluğu Derbent Teşkilatı.

[29]. ORHONLU Cengiz: Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Siyaseti.

[30]. OTYAM Fikret: Hü Dost.

[31]. ÖZERGİN M. Kemal: Anadolu'da Selçuklu Kervansarayları.İ.Ü.E.F. Tarih dergisi 1965.

[32]. ÖZKAYA Yücel: Osmanlı İmparatorluğu XVIII. Yüzyıl Göç Sorunu ve Araştırmaları. Dergisi 100. Yıl Sayısı.

[33]. PAŞA Arif: Elbistan ve Maraş Zülkadir (Dulkadır) Oğulları Hükümeti.

[34]. REFİK Ahmet: Anadolu'da Türk Aşiretleri.

[35]. RIZA Mehmet: Benlik ve Dilbirliğimiz.

[36]. SÜMER Faruk: Bozok Tarihine Dair Araştırmalar.

[37]. SÜMER Faruk: Kara Koyunlular. Türk Tarih Kurumu. Ankara. 1984.

[38]. SÜMER Faruk: Oğuzlar Türkmenler.

[39]. ŞAPOLYO E. Behnan: Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi. Türkiye Basımevi. 1964.

[40]. ŞAHİN İlhan: Yeni-İl Kazası ve Türkmenleri. İ.Ü.E.F. 1981. Basılmamış. Doktora Tezi.

[41]. Tarihi Osmani Encümeni Mecmuası.

[42]. UZUNÇARŞILI İ. Hakkı: Anadolu Beylileri. Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri Ankara 1967.

[43]. VEYSEL Aşık: Dostlar Beni Hatırlasın. İstanbul. 1974.

[44]. YASA İbrahim: Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları. Amme İdaresi.Enstitüsü. 1973.

[45]. YALMAN Ali Rıza (Yalkın) : Cenupta Türkmen Oymakları. Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara. 1977. cilt. I.II.III.

[46]. YİNANÇ M. Halil: Dulkadırlılar.